פרץ הירשביין

אלט ווערק

פרץ הירשביין

אַ פּאַרוואָרפן ווינקל

דראַמען:

1. דעם שמידס טעכטער
2. אַ פּאַרוואָרפן ווינקל
3. שדים ווייסן וואָס

ווילנע – 1929

ווילנער פּאַרלאַג פון ב. קלעצקין

PRINTED IN POLAND

Perec Hirszbejn — A farworfn winkl

Drukarnia „Wyd. Wileńskie“ B. Kleckina, Wilno

דעם שמידס טעכטער

(דראַמע אין 3 אַקטן)

פערזאָנען:

נחמן־בער, א שמיד אין דאָרף.

שמואל־שמחה, זיין פאָטער.

לאה־דאָבע) נחמן־בערס טעכטער. א צוויליגג.
זעלדע)

ניסן־אַלטער) אַרבעטער.
ברוך־משה)

א מוכר־ספרים.

ערשטער אַקט

זומער. פרימאָרגן. אין קוזשנע. רעכטס און לינקס טירן אָפן. דורך די אָפענע טירן זעט זיך ס׳פעלד, גרינע לאָנקעס. מאָרגן־געזאַנג פון פייגל. ערגעץ הינטער דער קוזשנע האָט זיך אַ הון צעשריגן. אַ באָטשאַן הייבט אָן קנאַקן מיטן שנאָבל ערגעץ נאָענט אויף דער לאָנקע.

ניסן־אַלטער

קריכט אַרויס פון אונטער דער האָרנע. טראָגט אין די הענט הינערשע אייער. פאָרזיכטיק, ער זאָל זיי נישט צעברעכן. ער באַהאַלט זיי אין אַ טאָפּ. ציט דעם בלאָזזאַק. ס׳פייער הייבט אָן צו פלעמלען צווישן די שוואַרצע קוילן. ס׳דערהערט זיך אַ מיידליש געזאַנג. ער באַהאַלט זיך אונטער דער האָרנע.

זעלדע

קומט אָן. זינגט

אַז אַ באַרנע פאַלט פון בוים אַראָפּ, פון בוים אַראָפּ.

וויל אַרונטערקריכן אונטער דער האָרנע, דערשרעקט זיך, שפּרינגט אָפּ שרייענדיק.

מאַמע, ווער איז דאָרט!?

ניסן־אַלטער

לאַכט.

זעלדע

ווער איז דאָרט? אַלטער? אוי האָב איך מיך דערשראָקן. אוי ווי ס׳האַרץ קלאַפּט!

ניסן־אַלטער

קומט אַרויס

גוט זיך דערשראָקן?

זעלדע

כ׳האָב אפשר געקענט חלשן. אָט לייג צו די האַנט. הערסט ווי ס׳קלאַפּט.

ניסן־אלטער

כ׳האָב געווּסט דוּ ווּעסט באַלד קומען זוכן די הינערשע אייער אוּנטער דער האָרנע.

זעלדע

גיי, איך בין ברוגז אויף דיר.

ניסן־אלטער

כ׳וועל דיר באַלד עפּעס געבן, ווּעסטו זיך איבערבעטן מיט מיר.

ער זוכט עפּעס אין א טאָפּ, פּאַרשטעלט, זי זאָל נישט זען.

זעלדע

וואָס האָסטו דאָרטן?

ניסן־אלטער

טרעף, וואָס כ׳האָב אין האַנט!

זעלדע

דוּ האָסט דאָרט, דוּ האָסט דאָרט, — מאַלינעס.

ניסן־אלטער

נישט געטראָפן.

זעלדע

האָסטו דאָרט אַ באַרנע?

ניסן־אלטער

נישט געטראָפן.

זעלדע

עפּן אויף איין פּינגער, וועל איך דערקענען.

ניסן־אלטער

וואָס פּאַר אַ פּינגער זאָל איך אויפהויבן?

זעלדע

דעם מיטלסטן, אָט אַזוי... אוי, געוואַלד, אַ מויז האָט ער דאָרט!

הויל ארויסלויפן פּון דער קוּשנע.

ניסן־אלטער

דוּ נאַר, קום אַהער, ס׳איז דאָך אַ פּייגעלע.

זעלדע

גיי, דו האָסט מיך אַזוי דערשראָקן... סאַראַ שיין פייגעלע! וווּ האָסטו עס געכאַפט?

ניסן־אַלטער

דריי זענען אַריינגעפלויגן אין קוזשנע, האָב איך איינס געכאַפט.

זעלדע

גיב, איך וועל עס געבן אַ טרונק. נעמט דאָס שנעבעלע אין מויל.

אוי, ס׳טרינקט, פרוווו דו, אָט אַזוי נעם דאָס שנעבעלע אין מויל, עס טרינקט! איצטער לאָז עס אָפּ.

ניסן־אַלטער

ס׳קען נאָך אין פייער אַריינפלעגן. לאָז, כ׳וועל פאַרשטעלן דאָס פייער.

זעלדע

גיב, איך וועל עס אָפּלאָזן הינטער דער טיר... אָ, ווי ס׳איז אַוועקגעפלויגן!

ניסן־אַלטער

ביסט נאָך אין כעס?

זעלדע

אַוודאי בין איך אין כעס. קריך אַרונטער אונטער דער האָרנע, אפשר האָבן זיך דאָרט די הינער געלייגט.

ניסן־אַלטער

טאָ וואָס וועט זיין?

זעלדע

איך וויל מאַכן לאָקשן. די קאַץ האָט זיך היינט געלעקט. אַ באַסט וועט קומען.

ניסן־אַלטער

כ׳האָב היינט געזען, אַז די קאַץ האָט געגראַבלט מיט די נעגל ס׳פיסל פון בענקל, ס׳וועט גאָר זיין אַ ווינט.

זעלדע

בוי, און אַז אַ ווינט, טאָר קיין גאַסט נישט קומען?

ניסן־אַלטער

זע בעסער וואָס אַן אַרבעט מען האָט אָנגעפירט. זעקס סאָכעס

אָפּצוּציען, אוּן דריי פּאָר רעדער צוּ שמידן; אַלץ אויף היינט.

זעלדע

דער טאַטע זאָגט, אַז דוּ בּיסט אַ בריה. ער זאָגט, די אַרבּעט ברענט אוּנטער דיינע הענט.

ניסן־אַלטער

ער ווייסט נישט, פאַרוואָס די אַרבּעט ברענט אוּנטער מיינע הענט.

זעלדע

לאַכט

אוּן איך ווייס.

ניסן־אַלטער

לאה־דאָבּע איז שוין אויפגעשטאַנען?

זעלדע

ליגט נאָך אין בּעט. זי איז ברוגז.

ניסן־אַלטער

זיך ווידער געקריגט?

זעלדע

מיינט, אַז זי איז די עלטערע.

ניסן־אַלטער

ווער איז דען עלטער?

זעלדע

דער טאַטע זאָגט, אַז איך בּין גאָר פריער געבּוירן געוואָרן.

ניסן־אַלטער

דערנאָכדעם ערשט זי?

זעלדע

דער טאַטע זאָגט, אַז איך בּין געבּוירן געוואָרן גרינג, נאָר זי, איר האָט די מאַמע זייער שווער געהאַט. איז געווען נאָך אַמאָל אַזוי גרויס ווי איך.

ניסן־אַלטער

זי קוּקט טאַקע אויס עלטער.

זעלדע

טאָ וואָס בּין איך שוּלדיק? אַ צווילינג — נישטאָ עלטער אוּן יינגער.

ניסן־אלטער

דער טאַטע האַלט זי אויך פאַר עלטער.

זעלדע

דער טאַטע זאָגט, אַז זי איז מער גערעטן אין דער מאַמען זאָל זיין אין גן־עדן. אָבער צוליב איר איז די מאַמע געשטאָרבן. זי איז באַלד אויף מאָרגן געשטאָרבן.

ניסן־אלטער

האָסט נישט געקענט אויסוואַקסן אַזוי ווי זי?

זעלדע

איר האָט געזויגן אַ גוייע אוּן איך האָב געזויגן פוּן אַ פּלעשל.

ניסן־אלטער

טאָ פאַרוואָס ברענט די אַרבעט אונטער מיינע הענט?

זעלדע

אי גיי; דוּ האַלסט אויך לאה־דאָבען פאַר אַן עלטערע.

ניסן־אלטער

וואָס אַרט עס דיר?

זעלדע

זאָגסט דאָך, אַז לאה־דאָבע קאָכט געשמאַקער.

ניסן־אלטער

ווער האָט נעכטן געקאָכט ווטשערע?

זעלדע

לאה־דאָבע.

ניסן־אלטער

איז טאַקע געווען זייער געשמאַק.

זעלדע

דאָס האָב איך געקאָכט, נישט לאה־דאָבע. זי באַדאַרף שוין אַזוי אויסוועלגערן אַ בלאַט לאָקשן ווי איך.

ניסן־אלטער

נעכטן האָט זי געקאָכט. כ׳האָב אַליין געזען.

זעלדע

דאָס איז זי אַמישנע צוגעגאַנגען צום קוימען. געדענקסט ווען דער איבערבייס איז געווען צוגעברענט? אייערנעכטן — דאָס האָט זי געקאָכט. קום אַריין שפּעטער, וועסטו זען, וואָס פאַר אַ בלאַט לאָקשן איך וועל אויסוועלגערן. ווי אַ זון קיילעכדיק, אזן קיין איין לעכעלע וועט נישט זיין.

ניסן־אַלטער

אָט וועלן מיר זען.

זעלדע

וועלן מיר זען.

וויל גייען.

ניסן־אַלטער

ווהין גייסטו?

זעלדע

דו ווילסט, אַז איך זאָל דאָ זיין? לאה־דאָבע מאַכט דאָרט אַן עסן פאַר דיר.

ניסן־אַלטער

האָסט דאָך געזאָגט, אַז זי ליגט אין בעט.

זעלדע

זי האָט געווייגט.

ניסן־אַלטער

וועך?

זעלדע

ביינאַכט אין בעט. כ׳האָב איר געזאָגט, אַז זי מאַכט מיר ענג אין בעט צו שלאָפן, האָט זי געווייגט.

ניסן־אַלטער

ביסט אַ שלעכטס.

זעלדע

טאַקע, פאַרוואָס? זי איז נאָך אַמאָל אַזוי גרויס פון מיר, אָבער איך בין עלטער.

ניסן־אַלטער

מיט איין מינוט.

זעלדע

אפשר מיט פינף שעה. צוליב איר איז די מאַמע געשטאָרבן.

ניסן־אַלטער

ביסט אַ שלעכטס.

זעלדע

קריכט אַריין אין בעט אוּן לייגט זיך אַוועק מיטן פּלייצע צו צו מיר אוּן ווייניט.

ניסן־אַלטער

מסתמא ביסטו שולדיק.

זעלדע

מאָרגן שלאָף איך אַליין. כ׳באַדאַרף נישט מען זאָל זיך אויס־דרייען מיטן פּלייצע צו מיר.

ניסן־אַלטער

איך וועל היינט מאַכן אַ שלום.

זעלדע

מיר אַרט נישט, אַז זי איז ברוגז, רעדט נישט צו מיר. האָב איך אַ דאַגה. דער טאַטע וועט מיר היינט ברענגען באַנוול פּוּן שטאָט, כ׳וועל אָנהויבן צו שטריקן אַ טישטעך. אוּן זאָל זי זיך בלאָזן.

ניסן־אַלטער

הייבט אָן צו שמירן אָן אָנגעגליטן אייזן.

ביסט אַ שלעכטס.

זעלדע

שפּריץ מיר נישט די פּונקען אויף די פּיס.

ניסן־אַלטער

נאַ דיר אַ שמידס טאָכטער!

זעלדע

ער מיינט טאַקע, כ׳האָב מורא פאַר די פּונקען. נו נעם אַרויס יענעם אייזן.

נ י ס ן־א ל ט ע ר

אָט ווצלן מיר זען... צוליב דיר האָב איך באַלד דעם אַקער שיער נישט פּאַרברענט, לאָז, כ׳וועל אים אַביסל אָפּלעשן.

ז ע ל ד ע

לעש נישט אָפּ! גיב אים אַהער אויפן קאָוואַלע. נו, שמיד, ווצלן מיר זען צי איך האָב מורא פאַר די פּונקטן.

נ י ס ן־א ל ט ע ר

שמידט, די פּונקטן שפּריצן. זי שטעלט אונטער אירע בּאָרפּיסע פּיס.

נ י ס ן־א ל ט ע ר

כ׳ווייס, אַז דו ביסט אַ שלעכטס.

ז ע ל ד ע

איך ווייס אַליין, טאָ וואָס קומט מיר דערפאַר?...

נ י ס ן־א ל ט ע ר

וואָס דיר קומט... כ׳וועל דיר זאָגן שפּעטער.

ז ע ל ד ע

מיר אַרט נישט, אַז זי ווייניט. זי איז אַ שלעכטס. אויף מיינע נאמנות איך בין בעסער פּון איר. זאָל זי מיר זאָגן וואָס זי ווייניט? מיר אַרט עס נישט. איך שלאָף נישט מער מיט איר אין איין בעט. איך וועל... וואָס אַרט עס מיר? קריך אַרונטער, ניסן־אַלטער, אונטער דער הארנע.

נ י ס ן־א ל ט ע ר

נאָ, וועסט פּאַרשפּאָרן צו קריכן, אָט בין איך דאָרט אַליין געוואָרן... כ׳וועל די הינער אָפּגעווייניען פּון צו לייגן זיך אין קוזשנע. אַ קוזשנע איז נישט קיין שטאַל.

ז ע ל ד ע

וועסט לאה־דאָבען נישט זאָגן וואָס איך האָב דיר דערציילט.

נ י ס ן־א ל ט ע ר

אַז זי האָט געווייניט?

ז ע ל ד ע

יאָ, זאָג איר נישט.

ניסן־אַלטער

איך זאָג דיר נישט צו.

זעלדע

האָב איך אַ זאָרג...

ניסן־אַלטער

ביסט אַ שלעכטס, ביסט טאַקע אַ בריה, אָבער מיט בלויע ליפעלעך.

זעלדע

בלויע ליפן האָב איך! נאַ, קוק, בלויע ליפן. נאַ, קוק. ווייסט וואָס אַ שייגעץ האָט מיר געזאָגט?

ניסן־אַלטער

וואָס האָט ער דיר געזאָגט?

זעלדע

זעלדע, זאָגט ער, איז די שענסטע אין גאַנצן דאָרף, ווען ער וואָלט נישט מורא האָבן פאַרן דאָרף, וואָלט ער געוואָרן אַ ייִד.

ניסן־אַלטער

אוּן דיר געפעלט עס?

זעלדע

מיר אַרט נישט, אַז דו וועסט לאה־ראָבצן דערציילן... איך וועל איר אַליין דערציילן.

ניסן־אַלטער

וואָס?

זעלדע

אַז דו האָסט געפרעגט, צי זי שלאָפט נאָך...

ניסן־אַלטער

לאכט.

שמואל־שמחה

קומט אָן. זינגט

אורה לאל לבב חוקר, ברן יחד כוכבי בוקר...

ניסן־אַלטער

גוט מאָרגן!

שמואל־שמחה
זינגט

בּרן יחד כוכבי בּוקר.

זעלדע
דער זיידע איז אויפגעשטאַנען אויף דער רעכטער זייט.

נישן־אַלטער
איר הערט וואָס אייער אייניקל זאָגט?

שמואל־שמחה
זי העלפט דיר דאָ אָנצייען אַ פּאָר רעדער?

נישן־אַלטער
יאָ.

זעלדע
פאַרוואָס זענט איר אַזוי פרי אויפגעשטאַנען?

שמואל־שמחה
זינגט

אודה לאל לבב חוקר, בּרן יחד כוכבי בּוקר. ווייסט דעם טייטש דערפון? האַ, ניסעלע?

נישן־אַלטער
בּרן איז זינגען, און כוכבים איז שטערן, און בּוקר איז פרימאָרגן.

שמואל־שמחה
בע, געדענקסט נאָך, וואָס דער רבי האָט געלערנט. בּרן איז דער טייטש זינגען, און כוכבים איז שטערן. ס׳מיינט, מען באַדאַרף גאָט לויבן באַגינען, וועז די שטערן זינגען שירה.

זעלדע
ס׳מיינט, אַז מען באַדאַרף אויפשטיין פרי?

שמואל־שמחה
מען באַדאַרף אוו שטיין פרי און צושטעלן איבערבייס קאָכן. דאָס מיינט עס.

זעלדע

איך שטיי אויף פרי אין קאָך איבערבייס און איר האָט ליבער דאָבען.

ניסן־אַלטער

אמת, לאה־דאָבע איז געראָטענער?

שמואל־שמחה

ביידע געראָטן. וואָס פעלט איר? איז אַ ציג... וואָס האָסטו דאָרט? די הינער לייגן זיך אַלץ אין קוזשנע. נע, באַדאַרפט זיי אָפגעווייגען, וואָס פאַר אַ הון איז עס די שווארצע אָדער די וויסע?

זעלדע

פאַרוואָס זיידע בין איך נישט קיין געראָטענע?

שמואל־שמחה

קום אין שטוב און לאָז ניסעלען טון זיין מלאָכה.

גייט אַוועק, זינגענדיק אודה לאל לבב חוקר.

ניסן־אַלטער

שרייט אים נאָך

קומט שפעטער, וועט איר מיר מאַכן אַ פאָר צענדליק טשוועק־לעך. איך באַדאַרף היינט שמידן אַ פאָר פערד.

זעלדע

איך וועל שפעטער קומען, וועל איך מאַכן.

גייט אַרויס.

ניסן־אַלטער

פאַרנעמט זיך וידער פאַר זיין אַרבעט.

זעלדע

פאַרגנבעט זיך נאָך אַמאָל אין טיר. ער מערקט זי נישט. באַלד אָבער דערשרעקט זי זיך, ס׳איז עמעצער וואָלט גיין אהער. ציט אָפּ.

לאה־דאָבע

קומט אָן דורך דער אַנדערער טיר. בלייבט שטיין אויפן שוועל.

ניסן־אַלטער

ער שמידט אַ שטיק אייזן. ער וויל אַרייגלייגן אין פייער די אָפּגעצוי־גענע אייזן און באַמערקט לאה־דאָבען.

ניסן־אַלטער

וואָס מאַכט עפּעס לאהשן.

לאה

זעלדע דאָ נישט געווען?

ניסן־אַלטער

דער זיידע איז דאָ אויך געווען. וואָס שטייט לאחשי אויפן שוועל, זי וויל דעם באַלקן אונטערשפּאַרן?

לאה

איר האָט נאָך אַסך צו טון?

ניסן־אַלטער

וואָרום, וואָס?

לאה־דאָבע

שוין פּאַרטיק איבערבייסן.

ניסן־אַלטער

זעלדע האָט געזאָגט, אַז איר שלאָפּט נאָך.

לאה־דאָבע

וואָס נאָך האָט אייך זעלדע געזאָגט?

ניסן־אַלטער

אַזעלכע זאַכן דערציילט מען נישט.

לאה־דאָבע

ט׳איר באַלד אַרייַנקומען?

ניסן־אַלטער

איך בין נאָך נישט הונגעריק, וואָס טוט דער טאַטע?

לאה־דאָבע

ער דאַוונט.

ניסן־אַלטער

לאהשן איז היינט אויפגעשטאַנען אויף דער לינקער זייט.

לאה־דאָבע

איך בין שוין טאַקע אויפגעשטאַנען אויף דער רעכטער זייט.

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

איר זעט מיר אויס פאַלשלאָפן.

ל א ה ־ ד ָא ב ע

איך בין צופרי אויפגעשטאַנען. דער טאַטע האָט מיך אויפגע־ וועקט איך זאָל מאַכן אַן עסן פאַר אייך.

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

דער טאַטע גאָר.

ל א ה ־ ד ָא ב ע

איך אַליין וואָלט נאָך נישט אויפגעשטאַנען. איך האָב געהערט ווי דער האַמער קלאַפט אין קוזשנע.

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

האָב איך דאָך אייך אויפגעוועקט, נישט דער טאַטע.

ל א ה ־ ד ָא ב ע

אַז דער האַמער קלאַפט, שלאָף איך נאָך געשמאַקער. וועט איר באַלד אַרייַנקומען?

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

וואָס האָט איר געקאָכט?

ל א ה ־ ד ָא ב ע

זאָגן אייך אַפריער? איר ווילט וויסן?

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

איך לאַך. וואָס איר קאָכט, איז געשמאַק.

ל א ה ־ ד ָא ב ע

פונדעסטוועגן, אַז זעלדע גיסט אייך צו אין טעלער שווייגט איר אונ עסט, אונ אַז איך האָב עס געטון האָט איר איבער־ געלאָזן.

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

ווען?

ל א ה ־ ד ָא ב ע

יאַ, יאַ, איר געדענק שוין. מיך האָט עס פאַרדראָסן.

נ י ס ן = א ל ט ע ר

מסתמא בין איך שוין געווען זאַט.

ל א ה = ד א ב ע

איך ווייס, אַז איר זענט געווען זאַט, אַז איר וועט האָבן אַ ווייב אוּן איר וועט זי האָבן פיינט וועט איר אויך זאָגן: איך בין שוין זאַט.

נ י ס ן = א ל ט ע ר

אַז כ׳וועל האָבן אַ ווייב, וועט זי שוין אַלײן פאַרשטיין, וואָס איך האָב ליב.

ל א ה ז ע ל ד ע

וואָס האָט זי גערעדט מיט אייך, זעלדע?

נ י ס ן = א ל ט ע ר

זי איז די עלטערע, זאָגט זי.

ל א ה = ד א ב ע

גרויס ווי אַ פייג, מיר זענען געבוירן אַ צווילינג. ווער ס׳איז גרעסער, דער איז עלטער.

נ י ס ן = א ל ט ע ר

אָבער זי איז געבוירן געוואָרן פריער.

ל א ה = ד א ב ע

מיט אַ שעה פריער. זי איז שיער נישט געשטאָרבן. מען האָט גאָר געמיינט, אַז זי איז שוין טויט. ביז צען יאָר איז זי געווען גרויס ווי אַ גאָרנישט.

נ י ס ן = א ל ט ע ר

איר באַדאַרפט זיך נישט קריגן.

ל א ה = ד א ב ע

איך מיט איר, איך טשעפע זי נישט, אוּן טו אָפּ אַלע מלאָכות אין שטוב. איך שאַף זיך אַפילו נישט מיט איר.

נ י ס ן = א ל ט ע ר

אַ שאָד וואָס אָנשטאָט איר איז נישט געבוירן געוואָרן אַ יינגל.

לאה־דאָבע

וועַן ביי אונז אין שטוב וואָלט געווען אַ יינגל, וואָלט עפעס אַנדערש געווען.

ניסן־אַלטער

איך האָב נישט געווּוסט, אַז איר האָט פיינט אייער שוועסטער.

לאה־דאָבע

איך? פיינט? גאָר אַ מעשה, וואָס האָב איך צו איר?

ניסן־אַלטער

איך וועל אייך איבערבעטן מיט איר שפּעטער, גוט.

לאה־דאָבע

איך באַדאַרף נישט.

ניסן־אַלטער

איר זענט ברוגז מיט איר!

לאה־דאָבע

פּאַרשעמט.

ניסן־אַלטער

זעט איר, אַז איך וויס אַלצדינג.

לאה־דאָבע

וואָס זענט איר מיט איר אויף — דו, אוך מיט מיר אירצט איר זיך?

ניסן־אַלטער

אויב איר ווילט, קען איך זיך דוצן מיט אייך.

לאה־דאָבע

מיר מאַכט עס נישט אויס. פּאַרקערט, עס געפעלט מיר.

ניסן־אַלטער

איך וועל היינט מאַכן אַ שלום.

לאה־דאָבע

איך באַדאַרף נישט, איך באַדאַרף נישט.

גייט שנעל אַרויס פון קוזשנע.

ניסן־אַלטער

צושמייכלט זיך מיטן האַמער אין האַנט. זצט אויס, אים געפעלט עס, כאָטש ער פּאַרשטייט נישט אינגאַנצן.

זעלדע

קומט אַריין

מיינסט, כ׳האָב נישט געהערט? כ׳האָב אַלץ געהערט.

ניסן־אַלטער

ס׳איז נישט שיין זיך צו פּאַרטייען אוּן הערן.

זעלדע

פּאַר מיר איז טאַקע שיין. כ׳האָב טאַקע געוואָלט וויסן, וואָס זי רעדט. אַזאַ שלעכטס איך בין, זאָגט זי, געבוירן געוואָרן גרויס ווי אַ פּייג, אוּן זי, קוּקט זי נאָר אָן!

ניסן־אַלטער

וואָס זענט איר אין כעס?

זעלדע

איך וויל נישט זי זאָל אויף מיר אָנרעדן, ביז צען יאָר, זאָגט זי, בין איך געווען גרין אוּן גראָס.

ניסן־אַלטער

זי האָט עס נישט געזאָגט.

זעלדע

איך בין צוואָנציק מאָל שטאַרקער פּוּן איר, באשר זי איז גרעסער.

ניסן־אַלטער

כ׳מיין, אַז זי איז שטאַרקער.

זעלדע

זאָל זי שוין וואַרטען אַביסל.

ניסן־אַלטער

איך האָב געזען, ווי זי האַלט דעם גרויסען האַמער אין האַנט אוּן ווי דוּ האַלטסט אים.

זעלדע

קום אַרויס אויפן מיטן קוזשנע.

ניסן־אלטער

וואָס וועט זיין?

זעלדע

וועלן מיר זען ווער ס׳איז שטאַרקער, זי צי איך.

ניסן־אלטער

זי איז דאָך אַוועק אין שטוב.

זעלדע

קום דו אַהער, איך וויל זיך מיט דיר שטייערן, וועסטו שוין זען ווער ס׳איז שטאַרקער.

לאה־דאָבע

קומט אָן

אָט בין איך. נו קום, וועלן מיר זען ווער איז שטאַרקער.

ניסן־אלטער

איר זענט דאָך ברוגז.

לאה־דאָבע

איך בין שוין נישט ברוגז. אָט קום, האָב קיין מורא נישט.

זעלדע

וואָס איז געווען אַביסל צעטומלט, קומט צו זיך.

נו, שוין. אָט לאָמיר זען... ווארט, טו אויס די שיך. וועסט מיר אָפטרעטן די פיס.

לאה־דאָבע

איך וועל אויסטון די שיך.

טוט אויס די שיך און ווארפט זיך אויף זעלדען. א לאַנגע צייט שטייערן זיי זיך. די קלענערע פּאַרטיידיקט זיך שטאַרק.

ניסן־אלטער

לאָזט זיך נישט, זעלדע. לאָזט זיך נישט!

נאָך א שוערן קאַמף פאַלט זעלדע אַנידער.

ניסן־אַלטער
ווי זי אויפהויבן.

זעלדע

איך קען זיך נאָך אַליין אויפהויבן.
שטייט אויף און לויפט ארויס פון קוזשנע.

לאה־דאָבע

זייער שיין. אונטערהערן וואָס מיר האָבן דאָ געהאט.

ניסן־אַלטער

איר האָט זיך אויך אונטערגעהערט.

לאה־דאָבע

האָב איך אַ דאגה.
נעמט די שיך און גייט ארויס.

ניסן־אַלטער
רופט

לאה, קומט אַהער...
באקומט נישט קיין ענטפער. פארנעמט זיך מיט דער אַרבעט.

נחמן־בער
קומט אָן

גוט מאָרגן. ט׳זיין אַ שיינער טאָג.

ניסן־אַלטער

געלעגן אַ קאַלטער טוי אויפן גראָז.

נחמן־בער

שוין צייט. נאָך אַ וואָך, נאָך אַ וואָך און מען הויבט אָן אַקערן פאַר דערווינטער־זריעה.

ניסן־אַלטער

איהר פּאָרט היינט אין שטאָט אַריין?

נחמן־בער

וואָרים, וואָס?

נ י ס ן ־ א ַ ל ט ע ר

עס וועט אויספעלן שטאָל. די סאָכעס מוז מען מאַכן ביז מאָרגן.

נ ח מ ן ־ ב ע ר

דאָ האָט אַ פויער געבראַכט אַן אַלטע קאָסע, ער ווילּ כ׳זאָל אים אַ האַק אָנשטאָלן.

נ י ס ן ־ א ַ ל ט ע ר

כ׳האָב פיינט עס צו האַלטן אין האַנט. דער שטאָל איז צו האַרט און ס׳קרישלט זיך אונטערן האַמער.

נ ח מ ן ־ ב ע ר

ס׳איז געוועזדט וואָס פאַר אַ קאָסע.

ער קלאַפּט מיט אַן אַלטער קאָסע אין קאָוואַדלע

דער שטאָל איז ווייך.

נ י ס ן ־ א ַ ל ט ע ר

אויף ווען באַדאַרף מען עס?

נ ח מ ן ־ ב ע ר

רעכט אויף מאָרגן. איך וועל דיר הייַנט צוהעלפן.

נ י ס ן ־ א ַ ל ט ע ר

די קוזשנע איז ענג. מען קען זיך דאָ נישט אויסדרייען אַפילו.

נ ח מ ן ־ ב ע ר

וואָלט נאָר זיין געגוג וואָס צו טון.

נ י ס ן ־ א ַ ל ט ע ר

איך האָב ליב ס׳זאָל מיר זיין גרעם.

נ ח מ ן ־ ב ע ר

זאָל נאָר זיין די מלאכה וואָס מען קען דאָ אויפטון.

נ י ס ן ־ א ַ ל ט ע ר

זוען איר וואָלט מיך פאָלגן, האָט איר באַדאַרפט נאָך אַ בלאָזאַק אַרייַנשטעלן.

נחמן־בער

צו וואָס ?

ניסן־אַלטער

אַז ס׳מאַכט זיך אַרבעט, זאָל זיך עס נישט וואַלגערן אין קוזשנע.

נחמן־בער

די לעצטע צייט, קיין עין־הרע, די מלאכה זיך פאַרגרעסערט... כ׳האָב פיינט צו לייקענען. זינט דו ביסט ביי מיר זענען די גוים צופרידן מיט דער אַרבעט. זאָגן, דו שטעלסט אָן דעם אַקער דרייט ער נישט דעם רוקן. לויבן דיין מלאכה. שמידסט, זאָגן זיי, גוט אַ פערד.

ניסן־אַלטער

זיי קענען טאַקע דאָ נישט אין דעם געגנט שמידן קיין פערד. שלאָגן אָן די פאָדקאָוועס אַזוי, אַז ס׳דרייט אויס דעם פערד די פיס. פוילן זיך צוצושניצן די קלאָען ווי ס׳באַדאַרף צו זיין. און טאַקע מיינס אַ טשוועקל וועל איך דערקענען פאַר אַ מייל. ער זוכט אויף עטלעכע טשוועקלעך. אָט זעט איר, זאָל עמעצער אַזוי מאַכן אַ טשוועקל!

נחמן־בער

יאָ, איך וועל אַזוי נישט זדאָגשען. כ׳האָב געהערט, אַז מען קריגט פאַרטיקע טשוועקלעך צו קויפן.

ניסן־אַלטער

טויגן אין דרערד! כ׳האָב זיי געזען. געמאַכט פון שלעכטע אייזן...

נחמן־בער

זעסטו, מיר איז גאָרנישט איינגעפאַלן צו נוצן דאָס וואַסער פון קרעניצע צום האַרטעווען.

ניסן־אַלטער

כאַ, כאַ, כאַ, איך האָב באַלד פאַרשטאַנען, אַז צו האַרטעווען אַ טרוקענער שטאָל איז בעסער דאָס קרעניצע־וואַסער.

נחמן־בער

די גוים זאָגן עס טאַקע, אַז דיין אַרבעט ברעקלט זיך נישט אָפּ. וועסט גיין אין שטוב אַריין. שוין איבערבייסן פאַרטיק.

ניסן־אלטער

ווען איר וואָלט מיך פאָלגן, וואָלט איך אייך הייסן ברענגען אַ מולייער אויף נאָך אַ האָרנע אַוועקשטעלן. איר וועט זען, אַז סיוועט וועלן מער מלאכה. די פויערים וועלן מער אָפּשיי האָבן, אַז דאָ וועט זיין נאָך אַ האָרנע.

נחמן־בער

כיוועל מיר מישב זיין. כיוועל זען ווי אַרום יום־טובים וועט זיך די מלאכה ווייזן.

ניסן־אלטער

אַזוי צי אַזוי איז דאָ ענג. מען וועט זען, איר וועט מיטהעלפן אַרויפציען די שינע אויפן ראָד, דערנאָך וועל איך גיין איבער־בייסן. איר האָט זי געמאַכט אַביסל צו ענג.

נחמן־בער

דו האָסט דאָך געמאָסטן.

ניסן־אלטער

אָט איז דאָס שטריקל, זעט איר ווי די מאָס איז ריכטיק אויף איצטער מעסט די שינע, נו...

נחמן־בער

כע, כע, טאַקע אַביסל נישט דערמאָסטן. נישקשה, דער ראָד וועט זיך נאָכגעבן. נו, לאָמיר גיין אין שטוב אַריין.

ניסן־אלטער

אָט סיוועט נישט דויערן. איין ראָד האָב איך אָנגעצויגן.

נעמען אָנצינן א ראָד.

ניסן־אלטער

איך האָב געוואָלט מיט אייך עפעס רעדן.

נחמן־בער

מכּוח וואָס?

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

אַזוי זיך. אויב איר זענט צופֿרידן מיט מיין אַרבעט, בין איך אויך צופֿרידן.

נ ח מ ן ־ ב ע ר

וואָס האָב איך דאָ צו לייקענען? איך בין מיט דיר צופֿרידן, אוּן כ׳האָב אַליין געטראַכט דיר צו העכערן. ביסט וועלט.

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

דאָס וועלן מיר זען. גיט נאָר אַ קלאַפּ דאָרט מיטן האַמער... אָט אַזוי... כ׳וויל וועלן אייערער אַן איידעם.

נ ח מ ן ־ ב ע ר

כע, כע... ס׳וואָלט נישט שאַטן, נישט קיין קרומע זאַך, געראָטענע קינדער; נישטאָ וואָס צו רעדן.

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

אוּן איך געפֿעל דאָך אייך אויך.

נ ח מ ן ־ ב ע ר

כע, כע, כע, כ׳האָב שוין אַליין איבערגעטראַכט פוּן דעם. כ׳האָב היינט געטראַכט, כ׳האָב זיך אויפגעכאַפּט אוּן געהערט דער האַמער קלאַפּט שוין. כע־כע...

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

נו וואָס, וויל איר מיך פּאַר אַן איידעם?

נ ח מ ן ־ ב ע ר

איך מיין טאַקע. דערלאַנג נאָר דאָרט מיטן האַמער... דער גאַנצער דאָרף איז צופֿרידן מיט דיין מלאכה.

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

מען ווייסט פוּן מיר אין אַנדערע דערפֿער אויך.

נ ח מ ן ־ ב ע ר

איך קלער אויך. אפֿשר איז עס אַ גאָט־זאַך. מיינסט דאָך מסתמא די עלטערע?

נ י ס ן ־ א ל ט ע ר

וועלר איז די עלטערע?

נחמן־בער

געבוירן געוואָרן איז טאַקע יענע, די קלענערע, פריער, נאָר יענע איז די גרעסערע. זיי האַלטן נאָך אין וואַקסן. אפשר וועט זי נאָך צוואַקסן, זעלדע, מיין איך.

ניסן־אַלטער

איך מיין אויך, אַז זי וועט נאָך צוואַקסן.

נחמן־בער

מיינסטו טאַקע די גרעסערע?

ניסן־אַלטער

אויב זעלדע איז פריער געבוירן געוואָרן, מיין איך, אַז זי איז די עלטערע.

נחמן־בער

איך מיין אויך, אַז זי איז די עלטערע, כאָטש יענע איז גרעסער... נאָר כ׳האָף צו גאָט, אַז זעלדע וועט נאָך צוואַקסן, איז אַ בריה, קען נישט אַרומגיין לײדיק, קנעט שוין לאָקשן אויף וועטשערע.

ניסן־אַלטער

מיינט איר, זי וועט מיך וועלן?

נחמן־בער

כ׳וועל זי אם ירצה השם שיין באַקלײדן, איז אַ גרויסע בריה. כע, כע. לאה־דאָבע שפּעטער פון איר געבוירן געוואָרן, האָט זיך אָבער אַרויסגעכאַפּט די גרעסערע... די מאַמע נישט געקענט עס איבערטראָגן. זיפּצט. שוין איינמאָל אַ מאַמע געווען! ס׳ערשטע קינד געווען אַ יינגל, איז עס אַוועקגעקומען נאָך ברית. אוּן דערנאָך אַ צווילינג... מסתמא איז עס געווען אַזוי פון גאָט...

אין טיר באַוויזט זיך א יונג. טראָגט א פּעקל אויפן פּלייצע.

דער יונג

גוט מאָרגן!

נחמן־בער

גוט מאָרגן. שלום עליכם.

דער יונג

עליכם שלום. הייסט אויף דער גאס.

ניסן־אלטער

צופוס?

דער יונג

ארויסגעגאנגען אַ שפּאַץ אויף טאָג.

נחמן־בער

פון ווייט?

דער יונג

פון שטאָט.

נחמן־בער

אַ שיינער שפּרייז. וווהין גייט מען?

דער יונג

איך בין אַ שמיד. כ׳גיי איבער די דערפער. אפשר אַרבעט קריגן.

נחמן־בער

איז אין שטאָט נישטאָ קיין מלאכה?

דער יונג

שוואַכלעך. באַנ׳אייך זע איך איז פאַרוואַלויעט מיט אַרבעט.

נחמן־בער

גאָט צו דאַנקען.

דער יונג

צו ניסן־אלטערן

איר זענט אַ זון? שלום עליכם.

ניסן־אלטער

איך בין אויך אַן אַרבעטער.

דער יונג

אויפן יאָר?

נחמן־בער

שוין גאָט צו דאַנקען דאָ פון פסח אָן.

דער יונג

נאָך קיין יאָר גישט. וועט זיך אפשר פאַר מיר מאַכן מלאכה?

נחמן־בער

וואָס ווייס איך? ווי די אַרבעט וועט זיין.

ניסן־אַלטער

ס׳וועט זיין אַ מענטש, וועט זיין מלאכה

נחמן־בער

וואָס האָסטו דאָרט אין פעקל?

דער יונג

זאַכן, אַביסל געצייג.

ניסן־אַלטער

וואָס פאַר אַ געצייג, וואָס באַדאַרף מען עס נאָך מיטטראָגן?

דער יונג

איך האָב מיר מיין אייגענעם האַמער. כ׳קען קיין פרעמדן האַמער אין האַנט נישט האַלטן.

נעמט אַרויס פון זאַק א האַמער

ניסן־אַלטער

באַטראַכט אים

דער האַמער איז נישט פון דעם געגנט.

נחמן־בער

באַטראַכט דעם האַמער

נישט קיין באַקאַנטע אַרבעט. איז נישט שווער.

דער יונג

א ריין שטיקל אַרבעט קען מען נישט מאַכן מיט אַבי וואָס פאַר אַן האַמער.

ניסן־אַלטער

קלאַפט מיט אים אין קאָוואַדלע

גוטער שטאָל! באַלד גענוג, אַז ס׳איז נישט קיין היגע אַרבעט.

דער יונג

נו וואָס? אפשר וויל איר אַז באַנ׳אייך בלייבן אויף א פראָבע?

נחמן־בער

ווי רופט מען דיך?

דער יונג

ברוך־משה. איך קען דאָ זיין אַ וואָך צייט און איר וועט זען מיין אַרבעט.

ניסן־אַלטער

מלאכה איז דאָ גענוג. ס׳פעלט נישט.

נחמן־בער

צי אַזוי, צי אַזוי... אויב דו ווילסט, וועסט מיר נישט מאַכן ענג. צו עסן איז פאַראַן, אַ שטוב צום שלאָפן — אויך. וואָס וועסטו גיין וויטער? שטעל זיך אָפּ, אויב דו ווילסט, און דערנאָך וועט מען זען.

לאה־דאָבע

קומט אַן

פאַרוואָס גייט איר נישט אין שטוב אַריין עסן?

נחמן־בער

וואָס זאָגסטו, מיין טאָכטער? אַ מענטש איז געקומען. ווילּ זיך דאָ אָפּשטעלּן.

ברוך־משה

צו לאה־דאָבען

גוט מאָרגן!

קוקן זיך ביידע פרעמדלעך אָן.

נחמן־בער

וואָס זאָגסטו, כ׳מיין אפשר וועט זיין מלאכה פאַר נאָך אַ מענטשן?

לאה־דאָבע

איך ווייס, וואָס פרעגסטו מיך?

נחמן־בער

אַן אָרט צום שלאָפן, וואָס מיינסטו?

ברוך־משה

איך באַדאַרף עסן אויך. כאַ, כאַ, כאַ, איך האָב ליב צו קייען.

נחמן = בער

ביי מיר, גאָט צו דאַנקען, הונגערט מען נישט. וואָס זאָגסטו, מיין טאָכטער?

נ י ס ן = א ל ט ע ר
אין שפּאַס

לאה = דאָבע וועט אָפטרעטן איר בעט.

ל א ה = ד א ב ע

איך שלאָף דאָך מיט זעלדען אין איין בעט. לאָזט מיר נישט שלאָפן אַ גאַנצע נאַכט.

נ ח מ ן = ב ע ר

וואָס איז דאָ צו לאַכן.

ל א ה = ד א ב ע

כ׳ווייס, וואָס פרעגסטו? ס׳פעלט וואָס צו עסן אין שטוב. ס׳קען איצטער אויך נאָך פאַר צוויי מענטשן זיין צום עסן.

נ ח מ ן = ב ע ר

איך מיין מיטן שלאָפן, איך מיין...

ב ר ו ך = מ ש ה

כ׳וועל שלאָפן אין שטאַל אויפן בוידעם.

נ ח מ ן = ב ע ר

יאָ, ס׳ליגט דאָרט אַ פולער בוידעם מיט הייַ... איןווינטער צו...

ל א ה = ד א ב ע

וואָס איז דאָ צו קלערן פון ווינטער?...

נ ח מ ן = ב ע ר

כ׳וועל גיין אין דאָרף, וועל איך ביים סטאָליאַר באַשטעלן אַ בעט.

ל א ה = ד א ב ע

טאָ זאָל ער מאַכן אַ בריייטערע, מיר איז ענג מיט זעלדען. וועט מען אייך ווינטער צו קענען אָפגעבן דאָס בעט וואו מיר שלאָפן איצטער.

נ ח מ ן = ב ע ר

וואָס איז דען פאַראַנען צו רעדן?

ל א ה = ד א ב ע

דו האָסט דאָך אָנגעהויבן. כ׳האָב אַפילו נישט פאַרשטאַנען וואָס דו פרעגסט.

נחמן־בער

כ׳ווייס מען נעמט צוּ אַ פּרעמדן מענטשן, בּאַדאַרף מען דאָך אים געבן אַן אָרט.

לאה־דאָבע

ס׳וועט שוין ענגער אין שטוב נישט ווערן.

זעלדע

קוימט אָן

פּאַרוואָס גייט איר נישט אין שטוב אַריין?

נחמן־בער

מיר גייען שוין, זעסט, גאָט וועט געבן מלאכה זאָל זיין. כ׳נעם צוּ נאָך אַ מענטשן.

ברוך־משה

גוט מאָרגן.

קוקן זיך אָן.

זעלדע

די קאַץ האָט זיך היינט געלעקט. כ׳האָב געזאָגט, אַז אַ גאַסט וועט קומען.

ניסן־אַלטער

די קוזשנע צוּ ענג.

נחמן־בער

מען וועט אַנטקעגןווינטער צוּ שטעלן נאָך אַ האָרנע. מען וועט זען ווי דער ווינטער וועט זיך ווייזן. אפשר גאָט וועט געבן וועל איך קענען איבערבויען די שטוב. די שטוב איז טאַקע אַביסל צוּ קליין. נו, לאָמיר גיין עפעס איבערכאַפן.

לאָזן זיך גיין.

לאה־דאָבע

וועמענס פּעקל איז עס דאָ געבליבן?

ברוך־משה

ס׳איז מיינס.

לאה־דאָבע

איר קענט עס נעמען אין שטוב אַריין. איר האָט דאָרט זאַכן,

כ׳וועל נעמען עטלעכע טשוועקלעך און אַריינשלאָגן אין וואַנט, וועט איר עס אויפהענגען. דאָרט ווי אונזערע זאַכן הענגען.

ברוך־משה

נעמט דאָס פעקל אויפן פלייצע און לאה־דאָבע זוכט דאָרט צווישן די אייזן.

שמואל־שמחה

קומט אָן זינגט

אודה לאל לבב חוקר, ברן יחד כוכבי בוקר... באַמערקט ברוך־משהן פון דער פרעמד?

ברוך־משה

שלום עליכם, אַ זיידע? יאָ? איך בין דאָ אָנגעקומען אויף אַרבעט.

שמואל־שמחה

צו עסן וועט דיר נישט פעלן ביי מיין זון.

לאה־דאָבע

אָט האָב איך שוין דריי טשוועקלעך געפונען. כ׳וועל נאָר נעמען אַ האַמער.

שמואל־שמחה

כע, כע, כע, וועסט מיין קינד באַדאַרפן אַ גרעסער טעפּל.

לאה־דאָבע

ס׳וועט דער אַלטער טאָפּ זיין גענוג. גייען אַלע אין שטוב.

שמואל־שמחה

בלייבט נאָך. גייט צום האָרנע, פרוווט אַ צי טאָן דעם בלאָזזאַק

זאָל ס׳פייער נישט אויסגייען ביז זיי וועלן... שטאַרקער צע־בלאָזן... אָט אַזוי. ט׳זיין גענוג... אודה לאל לבב חוקר, ברן יחד כוכבי בוקר...

גייט זינגענדיק אַרויס.

צווייטער אַקט

אַ פאָר וואָכן שפּעטער. ביי נחמן־בערן. אַרום האַלבן טאָג. די שטוב איז ווייס אויסגעקאַלעכט. אויפן דאָרפישן אופן גאַנץ אויפגערוימט. אויוון און באַק־אויוון און אַ טיר צווישן פירט אין אַ צווייטן חדר. פון קוזשנע, וואָס געפינט זיך נאָענט, דערטראָגט זיך אַ טאָפּלטער קלאַנג פונם האַמער אויף דער קאָוואַדלע.

זעלדע

שטריקט אַ טישטעך.

לאה־דאָבע

וואַשט די כלים אויף דער ערד זיצנדיק.

זעלדע

זינגט

אַז אַ באַרעלע פאַלט פון בוימעלע אַראָפּ,
פאַלט עס אויף דער ערד.

לאה־דאָבע

אַבי דיר זיננט זיך כאָטש אויפן האַרצן.

זעלדע

זאָל איך מיר אפשר זעצן וויינען?

לאה־דאָבע

האָסט געמעגט אַביסל וויינען.

זעלדע

וואָס, דיר איז שווער אויפן האַרצן? מיר איז פריילעך, זינג איך.

לאה־דאָבע

ווען דו וואָלסט נישט געווען מיין שוועסטער.

זעלדע

איך ווייס, ווען דו וואָלסט דעמאָלט שכל געהאַט, וואָלסטו מיך דערשטיקט.

לאה־דאָבע

ווען?

זעלדע

דעמאָלט ווען מיר זענען געלעגן ביידע ביי דער מאַמען אין בויך.

לאה־דאָבע

אַ נאַר בין איך געווען, וואָס כ׳האָב עס נישט געטון.

זעלדע

כ׳ווייס, אַז דו פאַרגינסט מיר נישט וואָס כ׳גיי אום אויף דער ערד.

לאה־דאָבע

אַז מען האָט אַזאַ שוועסטער באַדאַרף מען זיך באַגראָבן לע־בעדיקערהייט.

זעלדע

טאָ וואָס זשע ווילסטו פון מיר?

לאה־דאָבע

איך וויל פון דיר גאָרנישט.

זעלדע

איז גאָר נישט... אַז אַ בערעלע פאַלט פון בוימעלע אַראָפּ, פאַלט עס אויף דער ערד... זאָג מיר וואָס בין איך שולדיק? איך ווייס נישט, וואָס דער טאַטע האָט גערעדט מיט ניסנען.

לאה־דאָבע

דו האָסט אים דעם קאָפּ נישט פאַרדרייט?

זעלדע

איך? זאָל איך אַזוי לעבן, ווי איך האָב מיט אים גאָרנישט גערעדט.

לאה־דאבע

נאָר געלעגן אין קוזשנע גאַנצענע טעג.

זעלדע

ביסט דאָך אויך פון קוזשנע נישט אָפגעטרעטן. אָבער וואָס האָסטו צו מיר? דיר געפעלט ברוך־משה, טאָ ווער לאָזט דיר נישט חתונה האָבן מיט אים?

לאה־דאבע

דו האָסט אים פאַרדרייט דעם קאָפּ און איצטער...

זעלדע

ווצמען האָב איך פאַרדרייט דעם קאָפּ?

לאה־דאבע

ניסן־אַלטערן.

זעלדע

איך האָב דיר נישט געלאָזט? האָסטו אים געקענט פאַרדרייען דעם קאָפּ. אויב איך געפעל אים בעסער, בין איך שולדיק?

לאה־דאבע

ביסט דאָך פאַר אים געלאָפן אין פייער און וואַסער.

זעלדע

נו איז וואָס? באשר דער טאַטע האָט מיט אים גערעדט. איך האָב מיט אים נישט גערעדט.

לאה־דאבע

און וועי איז פון בעט אַרויסגעקראָכן בייגאַכט?

זעלדע

ס׳אַ ליגן!

לאה־דאבע

וואָס מיינסטו, כ׳בין געשלאָפן?

זעלדע

זאָגסט אַ ליגן. זאָג עס נאָך אַמאָל, וועל איך דיר מיט עפעס געבן איבערן קאָפּ.

לאה־דאָבע

פרוי נאָר...

זעלדע

וואָס ווילסטו פון מיר, איך זאָל אָפטרעטן פון שטוב?

לאה־דאָבע

הלוואי וואָלסטו עס נאָר געטאָן.

זעלדע

קענסט אים אַריינשיטן עפעס אין טעלער און זאָל ער דיך ליב האָבן.

לאה־דאָבע

ווצמען מיינסטו?

זעלדע

ווצמען דו ווילסט. איך קען דיר ביידע אָפטרעטן. כ׳וועל נישט פאַרזעסן ווערן. כ׳האָב נישט קיין מורא.

לאה־דאָבע

מיך האָסטו איינגעשפּאַנט אַלע שוועכע מלאכות טון און אַליין שטריקסטו טישטעכער.

זעלדע

האָסט זיך נישט אויסגעלערנט, בין איך שולדיק? קענסט מיר לאָזן וואַשן די כּלים, און דו גיי פון מיינעטוועגן וווהין דו ווילסט. איך וועל היינט וואַשן די פאַדלאָגע און טאָמער רירסטו זיך צו, וועל איך דיך אָפגיסן מיט הייס וואַסער. נעם צו די כּלים, איך וועל וואַשן די פאַדלאָגע.

לעגט אויעק דאָס טישטעך.

לאה־דאָבע

ווילסט זיך אויספלייסן.

זעלדע

וויל איך זיך אויספלייסן. ווו איז דער עמער?

לאה־דאָבע

שטייט אונטערן טיר.

זעלדע

וווּ איז דער רידעל מיט דער שמאַטע?

לאה־דאָבע

זוך, וועסטו געפינען.

זעלדע

כ׳וועל זוכן און כ׳וועל געפינען.

לאה־דאָבע

מען באַדאַרף צושטעלן קאָכן; נישט קיין צייט צו וואַשן די פּאָדלאָגע איצטער.

זעלדע

פּאַר מיר איז אויף אַלץ צייט.

לאה־דאָבע

איך באַדאַרף דיך נישט פּאַר קיין העלפער.

זעלדע

ענטפערט נישט. נעמט אַריין פון היגטער דער טיר אן עמער וואַסער מיט א רידעל און הויבט אָן וואַשן די פּאָדלאָגע.

לאה־דאָבע

איך האָב דיר געזאָגט דו זאָלסט נישט וואַשן.

זעלדע

כ׳פרעג נישט ביי דיר.

לאה־דאָבע

הייבט זיך אויף און הייל צונעמען דעם עמער

און איך וועל נישט לאָזן.

לאה־דאָבע

וועלן מיר שוין זען.

זעלדע

און איך וועל נישט לאָזן, סיידן דו וועסט מיר די פינגער איבערהאַקן.

לאה־דאָבע

דו וועסט נישט וואַשן, זאָג איך דיר, לאָז אָפּ, איך וויל נישט דו זאָלסט וואַשן די פּאָדלאָגע.

זעלדע

אַז דו וועסט אָנהייבן צו וויינען, וועל איך אָפּלאָזן.

לאה־דאָבע

וואָס וויל־סטו האָבן פון מיר? וואָס האָסטו זיך אָנגעזעצט אויף מיר דעם טויט מיר צו מאַכן?

זעלדע

אַז איך וויל וואַשן, קען קיינער מיר נישט פאַרווערן. זי וועט נאָך אויסטראַכטן אויף מיר בילבולים, אַז ביינאַכט בין איך פון בעט אַרויסגעגאַנגען... וויל־סט אַליין וואַשן, נאַ גיי, וואַש!

לאה־דאָבע

איך באַדאַרף מיך אַמפּערן מיט דיר; איך וועל אַריינרופן דעם טאַטן.

גיט אַרויס.

זעלדע

גיסט אויס וואַסער אויף דער פּאָדלאָגע און הויבט אָן צו שיערן מיטן רידעל. רייסט איבער איר אַרבעט און הערט זיך איין. גיט צום אַרויסגאַנגס־טיר. זי מערקט דאָרט לאה־דאָבען

וואָס וויינסטו? וואָס האָב איך דיר געטאָן? וואָס בין איך שולדיק?

לאה־דאָבע

קומט אַריין, וויפט די טרערן אין דער שטיל. זעצט זיך אַנידער בימם אַנדערן פענצטער. כליפעט.

זעלדע

הער אויף, לאה־דאָבע. איך בעט דיר, הער אויף.

לאה־דאבע
וויסט די טרערן.

זעלדע
טו מיר צוליב אוֹן הער אויף. וואָס האָסטו צו מיר? וואָס וויינסטו איבער מיין קאָפּ, גלייך ווי איך וואָלט עפּעס שולדיק געווען?

לאה־דאבע
דו ווערסט מיך פּאַר דער צייט אין דרערד פּאַרטרייבן.

זעלדע
וואָס ווילסטו, זאָל איך דיר אויפרייסן מיין האַרץ? אַז כ׳זאָג דיר גלויבסטו מיר נישט. וואָס דען ווילסטו פּון מיר?

לאה־דאבע
איך וויל, אַז דו זאָלסט דיין שוועסטער אויך לאָזן לעבן אויף דער וועלט.

זעלדע
טאָ ווער לאָזט דיך נישט?

לאה־דאבע
וויינט אין דער שטיל.

זעלדע
אַז דו זעצסט זיך אָן אויף מיר, בין איך שלעכט. אָבער איך שווער דיר, אַז אין האַרצן וויל איך, דיר זאָל זיין בעסער פּון מיר. נו וואָס ווילסטו זאָל איך טאָן? זאָל איך מיר ס׳פּנים צעדראַפּען אָדער וואָס. כ׳וויס נישט וואָס דו גייסט אַרום אוֹן קוקסט אויף מיר ווי איך וואָלט געווען דיין מלאך־המות.

לאה־דאבע
נעם אים פּון מיר נישט צו. דו האָסט אַלטערן. זעסט, איך בין דיר אין וועג אַריין נישט געקראָכן. כאָטש איך בין גרעסער פּון דיר.

זעלדע
איך וויים נאָך נישט, אויב אַלטער וויל־מיך.

לאה־דאָבע

דער טאַטע האָט מיר דערציילט, אַז ער האָט אַליין געדאַרפט מיט אים. נאָר זינט ברוך־משה איז אָנגעקומען, האָבן פֿאַרדרייט דעם קאָפּ.

זעלדע

אַז מיר אַרט נישט. ווילסטו וועל איך אפילו נישט רעדן צו ברוך־משהן.

לאה־דאָבע

איר באַהאַלט זיך ביידע אויס פון מיר.

זעלדע

איך קען דיר באַווייזן, אַז כ׳האָב אים פיינט. אָט וועסטו זען, אַז ער וועט אַריינקומען, וועל איך אַרויסגיין פון שטוב.

לאה־דאָבע

שווער זיך, אַז ברוך־משה אַרט דיר נישט.

זעלדע

אַזוי גלויבסטו מיר נישט?

לאה־דאָבע

וואָס, קענסטו מיר נישט זאָגן קלאָר, צי ער אַרט דיר נישט?

זעלדע

באַקומט עפעס פון קעשענע אין אַ פּאַפּירעלע אייגנעווייקלט

נאַ דיר, אויב דו ווילסט קענסטו עס אים אַריינשיטן.

לאה־דאָבע

וואָס איז עס?

זעלדע

יאַדוויגע האָט עס מיר געגעבן. זי, זאָגט מען, שיט עס אַריין אין טעלער עמעצן.

לאה־דאָבע

האָסט עס שוין לאַנג, און מיר האָסטו גאָרנישט געזאָגט.

זעלדע

זעסטו אוּן כּ׳האָב עס נישט צַרייִנגעשאָטן.

לאה־דאָבע

פּוּן וואַנען האָט עס יאַדוויגע?

זעלדע

זי האָט עס געקריגן. זי גיט עס איר מאַן אייִנמאָל אין חוֹדש ער זאָל פּוּן איר נישט אַנטלויפן.

לאה־דאָבע
קושט זעלדען

זאָג מיר דעם אמת, דוּ האָסט עס ברוך־משהן צַרייִנגעשאָטן?

זעלדע

נייִן. ניסן־אַלטערן האָב איך אייִן טראָפּעלע צַרייִנגעטאָן אין טעלער.

לאה־דאָבע

וועָן, שוין לאַנג?

זעלדע

נאָך שבועות. דעמאָלט וועָן ער איז געלעגען, האָב איך אים צַרייִנגעטוּן אין דער מילך צַריין.

לאה־דאָבע

איצטער ווייס איך שוין אַלץ. איצטער פּאַרשטיי איך שוין אַלץ. ער האָט דעמאָלט גצוואָלט צַווועקגיין אוּן מיטאַמאָל האָט ער צַווועקגעשלייִדערט דאָס פּעקל אוּן געבליבן. דאָ... זעסטו, אַז דוּ באַהאַלסט זיך פּוּן מיר.

זעלדע

איך האָב דיר נישט גצוואָלט דערצייִלן.

לאה־דאָבע

טאָ וואָס טראָגסטו עס איצטער אין קעשענע?

זעלדע

אַזוי, כ׳האָב גצוואָלט אויספּרוּבירן אויף ברוך־משהן.

לאה־דאָבע

האָסט שוין געטון, כ׳ווייס, אַז דו האָסט עס געטון.

זעלדע

ווי דו גלויבסט מיר נישט!

לאה־דאָבע

זאָג מיר צו, אַז דו האָסט עס נישט געטון.

זעלדע

איך שווער דיר, אַז איך האָב אים עס נישט געגעבן. שוין, זעסטו, אַז מיר אַרט עס נישט. קענסט עס אים נאָך היינט צו מיטאָג אַריינטון.

לאה־דאָבע

כ׳וועל עס אים אַריינשיטן און דו וועסט אים דערציילן.

זעלדע

איך בין ערגער פון אַ נאַר, וואָס איך רעד מיט דיר. אַן אַנ־דערער וואָלט געקענט מיינען, אַז דיין שוועסטער איז דיר אַ אַ שונא. אָט בעסער העלף מיר, וועלן מיר ביידע עס מאַכן ׳עשווינד.

וואַשט די פּאָדלאָגע.

לאה־דאָבע

וואַש דו און איך וועל צושטעלן קאָכן.

זעלדע

ס׳מאַכט נישט אויס, אַז דו וועסט אים אין דער מילך אַריינטון

לאה־דאָבע

עס זעט דאָך אויס שוואַרץ, וואָס איז עס?

זעלדע

ס׳איז אַזאַ גראָז אויסגעטריקנט.

לאה־דאָבע

כ׳וועל עס בעסער אין זיין טעלער אַריינטון.

זעלדע

ווילסט עס נאָך היינט?

לאה־דאָבע

איך וויל נאָך היינט. כ׳זע, דו האָסט חרטה וואָס דו האָסט עס מיר געגעבן.

זעלדע

ס׳איז מיר אַלץ איינס.

לאה־דאָבע

איך וויים, אַז דו ביסט מיר נישט קיין שונא. באשר ס׳הארץ טוט מיר ווי פֿאַרוואָס אַלץ פֿאַר דיר, אַלץ פֿאַר דיר. וואָשט אויך די פּאָדלאָגע. דו האָסט טאַקע געקענט מיינען, אַז איך בין דיר אַ שונא. אַמאָל דאַכט זיך מיר אויס, אַז דו ביסט מיין קינד און איך בין דיין מאַמע און איך באַדאַרף אויף דיר אַכטונג געבן.

זעלדע

דעריבער פֿאַרדריסט עס מיר. מיינסטו איך בין אַזאַ שלעכטע. איך בין נישט שלעכט, נאָר איך פֿאַרשטיי אַלצדינג, און עס פֿאַרדריסט מיר.

ברוך־משה

קומט אריין

זעט נאָר, זעט נאָר, ווי ערב יום־טוב וואָלט געווען! ווי לאַנג איז עס זעלדע אַזאַ בריה געווארן?

לאה־דאָבע

וואָס מיינט איר, אַז זעלדע קען קיין פּאָדלאָגע נישט וואַשן?

ברוך־משה

עס קלעפט זיך נישט אַזוי ביי זעלדען ווי באַנ׳אייך.

לאה־דאָבע

וועט, ווי ריין זי מאַכט.

ברוך־משה

זעלדע רעדט היינט נישט?

זעלדע

שיסט אויס מיט אַ געלעכטער.

ברוך־משה

שוין לאַנג, אַז איר זענט ביידע שלום? גיט מיר, כ׳וועל אייך העלפן.

וויל ביי זעלדען נעמען די שמאַטע.

זעלדע

איך קען אַליין. איר האָט שוין קיין מלאכה נישט אין קוזשנע?

ברוך־משה

כ׳האָב זיך צעקריגט מיט ניסן־אַלטערן.

לאה־דאָבע

גאָר צעקריגט?

ברוך־משה

ער איז מיך מכבד מיטן גרויסן האַמער, גלייך ווי איך וואָלט געווען זיין לערן־יינגל.

זעלדע

ער איז טאַקע אַ בעסערער בעל־מלאכה פון אייך.

ברוך־משה

דו ווייסט אויך, ווער ס׳איז אַ בעסערער בעל־מלאכה?

לאה־דאָבע

זי מאַכט חוזק.

ברוך־משה

ער באַדאַרף זיך מיט מיר נישט שאַפן. איך בין נישט קיין יונג ביי אים.

לאה־דאָבע

ער שאַפט זיך נישט מיט אייך.

ברוך־משה

איך ווייס נישט ווער ס׳איז דער באַלעבאָס, ער צי אייער טאַטע?

זעלדע

דער טאַטע איז נישטאָ אין קוזשנע?

ברוך־משה

איך פאַרשטיי, ער וויל מיך אַרויסשטופּן פון דאַנען. זאָל ער אַביסל וואַרטן. מיך שטופּט מען נישט אַרויס.

לאה־דאָבע

איר רעדט שוין נישט ביידע?

ברוך־משה

כ׳ווייס דאָרט, בלאָזט זיך.

זעלדע

שיסט אויס מיט אַ געלעכטער.

לאה־דאָבע

וואָס לאַכסטו?

זעלדע

עס געפעלט מיר, לאַך איך.

ברוך־משה

ער איז אין אייך געראָטן.

זעלדע

אַוודאי איז ער אין מיר געראָטן. ער געפעלט מיר דעריבער.

ברוך־משה

ווען ס׳וואָלט טרעפן אויף אַן אַנדערן וואָלט איך מיט אייך אויך אויפגעהערט צו רעדן.

זעלדע

מען קען טאַקע מיינען, אַז איך בין שולדיק וואָס אַלטער בלאָזט זיך.

לאה־דאָבע

נאַט אייך מיין שמאַטע און איך וועל גיין צושטעלן עפּעס עסן. איר זענט דאָך מסתמא הונגעריק. נאַט אייך.

ברוך־משה

נעמט איבער לאה־דאָבעס אַרבעט

וועלן מיר זען צי איך קען די מלאכה.

לאה־דאָבע

סיי־ווי קנאַפּ וואָס צו טון אין קוזשנע

ברוך־משה

וואָס האָט איר זיך צו מיר אויסגעדרייט מיט דער פלייצע?

זעלדע

וויל איך האָב אייך פיינט. ס׳איז נישט שיין פאַר אַ מאַנסביל צו וואַשן פאָדלאָגעס.

ברוך־משה

וואָס איז נישט שיין?

זעלדע

צו וואַשן די פאָדלאָגע.

ברוך־משה

איך וועל מיין ווייב נישט לאָזן וואַשן.

זעלדע

אוּן איך וועל פיינט האָבן מיין מאַן, אויב ער וועט עס טון.

ברוך־משה

וואָס זאָגט איר, לאה־דאָבע?

לאה־דאָבע

איך זאָג, אַז דער מאַן איז געטריי צו זיין ווייב איז עס זייער שיין.

ברוך־משה

איך טו עס נישט צו מאַכן זעלדען גרינגער.

זעלדע

פאַר אירעט וועגן קענט איר זיך עס טון.

ברוך־משה

אוּן אַז איך וועל וועלן עס טון פאַר אייך.

זעלדע

האָט איר דאָך שוין געהערט, וואָס כ׳האָב געזאָגט.

לאה־דאָבע

וואָס אַרט אייך? איר וואַשט. מיין טייל העלפּט, און איך וועל דערפאַר קאָכן אַ גענשמאַקן מיטאָג.

ברוך־משה

וואָס קאָכט איר אַזעלכס?

לאה־דאָבע

איר וועט שוין שפּעטער וויסן.

זעלדע

איך מיין, אַז ניסן־אַלטער וועט זיך נישט אַנידערלייגן וואַשן די פּאָדלאָגע.

ברוך־משה

ער איז אַ פּריץ. אין אייך געראָטן.

זעלדע

וואָל זיין אין מיר געראָטן.

ברוך־משה

פאַרוואָס ביסטו כאָטש אין אייַן בישעלע נישט געראָטן אין דיין שוועסטער.

זעלדע

דו הערסט, לאה?

לאכט.

לאה־דאָבע

וועַן איך וואָלט אייך אַזוי געפעלן...

ברוך־משה

איר געפעלט מיר טאַקע מער פּון אייער שוועסטער.

לאה־דאָבע

ס׳איז מיר טאַקע אַ גרויס וואונדער.

זעלדע

ניסן־אַלטער האָט דיך אויך מער ליב.

לאה־דאָבע

ניסן־אַלטערן — איך קען אים נישט אָנזען.

ברוך־משה

איך וועל אים עס זאָגן.

לאה־דאָבע

ער וויסט עס אַליין. איך רעד נישט צו אים און ער וויסט פאַרוואָס.

ברוך־משה

איך וועל מאַכן אַ שלום.

זעלדע

רוקט זיך אָפּ. איר פאַרשמירט נאָר דאָס וואָס איך האָב ריין געמאַכט.

ברוך־משה

אַ, אָ, ווי בייז.

שמואל־שמחה

קומט אַן

האָסטו דיר געזעגן? וואָס איז דאָס? ס׳איז דאָך נאָך צוויי וואָכן צו ראש־השנה.

לאה־דאָבע

קומט אַריבער אַהער, זיידע, איר וועט צוריק אָנטרעטן בלאָטע.

שמואל־שמחה

קלויבט זיך דורך פאַרזיכטיק

האָסטו דיר געזעגן, עפעס אַ נייעס? זעלדע גאָר זאָל ליגן אויף דרערד און שייערן די פאָדלאָגע.

ברוך־משה

איר, רב שמואל־שמחה, קוקט בעסער ווי איך העלף?

שמואל־שמחה

וואָס דאַרפסטו דיר בויגן דעם רוקן. ס׳איז פאַר וויבער אַ מלאכה.

ניסן־אַלטער

קומט אַריין.

שמואל־שמחה

זעסט, ניסעלע, מען מאַכט יום־טוב אין שטוב.

ניסן־אַלטער
מסתמא זיך אַ קוּ גצקצלבט אין דאָרף.

זעלדע
נאַ, אַלטער, מיר ברעכט שוין די פּלייצע, נאַ דיר די שמאַטע אין קאָנטשע נאָר דאָס שטיקל.

ניסן־אַלטער
האָסט דאָך שוין איין העלפּער.

זעלדע
דאָס איז לאהס העלפּער, נישט מיינער.

ברוך־משה
איך בין אייערע ביידנס העלפּער.

ניסן־אַלטער
אַ שאָד, וואָס דוּ ביסט גצוואָרן אַ שמיד.

לאה־דאָבע
וואָרים וואָס ?

ניסן־אַלטער
די נאַסע שמאַטע האַלט ער בעסער אין האַנט ווי דעם האַמער.

זעלדע
ניסן־אַלטער איז שוין באַלד מיט אַלעמען ברוגז.

שמואל־שמחה
גייט אין צוזיטן חדר.

ברוך־משה
איך בעט דיר נישט, זאָלסט זיך פּאַר מיר אָננעמען.

לאה־דאָבע
ס׳איז דאָך טאַקע אַ ווייבערשע מלאכה, וואָס האָט איר זיך אַוועק־גצלייגט אויף דער ערד ?

ברוך־משה
ס׳איז מיינע אַ זאַך.

ניסן־אַלטער
איך וועל זאָגן נחמן־בערן, וועט ער דיר העכערן שכירות.

ברוך־משה

גיי אַרויס פון שטוב, וואָרים

גיסן־אַלטער

וואָרים וואָס?

ברוך־משה

גלײכט זיך אויס

גיי בעסער אַרויס פון שטוב, די מינוט.

גיסן־אַלטער

אַזאַ מעשה! איך זאָל פון שטוב אַרויסגיין. אַרבעט איז דאָ ווינציק, אפשר וואָלט געווען אַ סברה, אַז דו זאָלסט אינגאַנצן פון דאַנען גיין?

ברוך־משה

דו ביסט דאָ דער באַלעבאָס — נאַ אָט האָסטו דיר.

ער שלײדערט אויף אים די נאָסע שמאַטע.

גיסן־אַלטער

כאַפּט א שטעקן און לאָזט זיך צו ברוך־משהן.

לאה־דאָבע

שפּרינגט אריין אין מיטן און כאַפּט אַלטערן פאר די הענט

גייט אין קוזשנע, גייט.

זי שטייצרן זיך. זי איז שטאַרקער פון אים, זי שפּאַרט אים אַרויס אויף דער גאַס.

זעלדע

שיסט אויס מיט א הילכיק געלעכטער.

לאה־דאָבע

וואָס האָסטו זיך אַזוי צעלאַכט?

זעלדע

עס גצפעלט מיר?

ברוך־משה

זיין גלײק, וואָס ער איז אַרויסגעגאַנגען. כ׳וואָלט אים מיט דער שמאַטע דאָס פנים אויסגעווישט.

זעלדע

קען זיך נישט איינהאלטן פון געלעכטער.

לאה־דאבע

וואס האָסטו זיך צעלאַכט?

זעלדע

אי האָב איך אַ נקמה, אי האָב איך אַ נקמה!

ברוך־משה

ער וועט נאָך ביי מיר קריגן מיט אַ שטיק אָנגעבּרענט אייזן.

לאה־דאבע

איך בין ברוגז אויף אייך דערפאַר.

זעלדע

וואָס אַרט עס דיר?

לאה־דאבע

איך ווייס דאָך פאַרוואָס ער איז אין כעס.

ברוך־משה

איך ווייס אויך פאַרוואָס ער איז אין כעס, אוּן כ׳האָב פאַר אים קיין מורא נישט. אַז איך וויל וואַשן די פאָדלאָגע, איז עס נישט זיין דאגה.

זעלדע

שיט אויס געלן זאַמד.

לאה־דאבע

אַ גליק וואָס איך האָב אים אַרויסגעוואָרפן.

ברוך־משה

אַ גיבור אַ גרויסער.

לאה־דאבע

איך וואָלט אייך אויך אַרויסגעוואָרפן, ווען איך זאָל נישט מורא האָבן, אַז איר וועט זיך הינטער דער טיר די נעזו נישט אָפבייסן.

ברוך־משה

איר האָט שוין גענוג אָפן וועמען אַרויסצוואַרפן.

זעלדע

לאָמיר זען.

ברוך־משה

געטראָפן דאָס אָרט.

לאה־דאָבע

זאָגט איר, אַז נישט... ווואַרט, לאָזט מיר נאָר צעברעכן די ציבעלע אין די קאַרטאָפל־יעס אַריין.

זעלדע

וועלן מיר טאַקע באַלד זען.

ברוך־משה

נו קומט אַהער און פרווט מיך אַרויסווואַרפן.

לאה־דאָבע

זי כאַפט אַרום ברוך־משהן. ער לאָזט זיך נישט. זי גיט אים אַזא שליידער צום טיר אַזש די טיר עפנט זיך אויף און ער פליט אַרויס אויף דער גאַס.

ברוך־משה

קומט אַריין

נו, פרווט נאָך אַמאָל, באשר כ׳האָב מיך אויסגעלייטשט.

לאה־דאָבע

מער ווי איך נישט.

ברוך־משה

מיט קינדערשער עקשנות פאַרשעמט

קומט נאָך אַמאָל. באשר איך האָב מיך נישט געווארט, כ׳האָב מיר אַמישנע נאָכגעגעבן.

זעלדע

נאָר אַן אויסרעדענישׂ. איך האָב געמיינט, אַז איר זענט שטאַרקער. אַ גליק, וואָס לאה־דאָבע האָט ניסנען אַרויסגעוואָרפן. ער וואָלט אייך צעמזיקט.

ברוך־משה

זיצט גאָר פאַרווירן.

לאה־דאָבע

ס׳איז נישט שיין, אַז צוויי מאַנספילן שלאָג זיך. כ׳האָב געזען וי צוויי שקצים האָבן זיך אין דאָרף געשלאָגן. מיט שטיינער

האָבן זיי זיך צעפּלעט די קעפּ. דאָס בלוט האָט זיך זיי געגאָסן אונטערן קאָלנער.

ברוך־משה
גייט ארויס, א קלאַפּ געבנדיק מיט דער טיר.

זעלדע
כאַפּט ארום לאה־דאָבען. קושט זי

האָב איך דיך ליב! כ׳האָב דיך קיינמאָל אַזוי ליב נישט געהאַט. אַזוי ווי אָפּגעשמיסענע קוקן זיי ביידע אויס. לויפט צום פענצטער. אפשר שלאָגן זיי זיך ווידער? דער טאַטע איז דאָ.

לאה־דאָבע
ער וויל זיך גאָר מיט מיר שטייערן.

זעלדע
נו זאָג, וועמען ווילכטו כּאַר אַ חתן?

לאה־דאָבע
וואָס ביסטו אַזוי פריילעך?

זעלדע
אַזוי. זאָג, וועמען ווילסטו פּאַר אַ חתן?

לאה־דאָבע
אין דו?

זעלדע
איצטער האָב איך זיי ביידע פיינט. ער האָט זיך נישט גערפט אַוועקלייגן וואַשן די פּאָדלאָגע. איך האָב נישט געקענט קוקן אויף אים.

לאה־דאָבע
ער וועט זיין זייער אַ גוטרייער מאַן.

זעלדע
מיין מאַן וועל איך נישט לאָזן וואַשן קיין פּאָדלאָגע.

לאה־דאָבע
אין אַז ער וועט דיר וועלן העלפן?

זעלדע

דאָס האָט ער דיר געהאָלפן, נישט מיר.

לאַכט וויידער.

לאה־דאָבע

דיר געפעלט, וואָס זיי האָבן זיך צוליב דיר צעשלאָגן?

זעלדע

צוליב מיר גאָר?

לאה־דאָבע

ווי דען, צוליב מיר?

זעלדע

איך ווייס נישט, אויב צוליב מיר.

לאה־דאָבע

איך וועל אַרויסגיין זען, אפשר שלאָגן זיי זיך ווידער.

גייט אַרויס.

שמואל־שמחה

קומט אַרויס מיט שפּאַקולן אויפן נאָז און א ספר אין האַנט

זעסט, אַרויסגעפאַלן אַ גלעזל פון די שפּאַקולן, קענסטו עס מיר פאַרריכטן?

זעלדע

גיב אַהער.

שמואל־שמחה

נעם אַראָפּ די שפּאַקולן. אין ספר ליגט דאָס גלעזל.

זעלדע

פאַרריכטנדיק

ווילסט, זיידע, אַז איך זאָל האָבן חתונה?

שמואל־שמחה

אַוודאי וויל איך. שוין צייט געווען צו האָבן אוראייניקלעך.

זעלדע

ווועמען זאָל איך נעמען?

שמואל־שמחה

וועמען, ווייסט דאָך וועמען. דער טאַטע זאָגט, אַז דו האָסט זיך באַנאַרישט.

זעלדע

מיט וואָס האָב איך זיך באַנאַרישט?

שמואל־שמחה

ער ווילּ דיך ווי דו שטייסט אין גייסט, אין דו...

זעלדע

וועמען מיינסטו, זיידע?

שמואל־שמחה

איך מיין ניסנען.

זעלדע

פאַרוואָס נישט ברוך־משהן?

שמואל־שמחה

זאָל ער זיין פאַר דער אַנדערער.

זעלדע

פאַרוואָס נישט פאַר מיר?

שמואל־שמחה

מען קען מאַכן אַ בייט. איז אויך אַ וואויל־ער בחור.

זעלדע

אוּן אַז ניסן־אַלטער וועט נישט וועלן דאָבען?

שמואל־שמחה

דאָבע איז מער לייט פון דיר. ער ווייסט עס. דו ביסט צעלאָזן.

זעלדע

וואָס זאָגסטו?

שמואל־שמחה

ביסט צעלאָזן. האָסט זיך אָפגעלצרנט פון די דאָרפישע.

זעלדע

ס׳איז נישט אמת.

שמואל־שמחה

דער זיידע זאָגט דעם אמת. מען האָט געקענט פּראַווען אַ חתונה חנוכה.

זעלדע

איך וויל נאָך נישט חתונה האָבן.

שמואל־שמחה

וואָס הייסט דו וויל נישט. מען פּרעגט נישט ביי דיר. דאָס יינגל וויל דיך, איז פּרייט מען זיך. ס׳וועט דעם טאַטן זיין גרינגער.

זעלדע

זאָל לאה פּריער חתונה האָבן.

שמואל־שמחה

דו באַדאַרפסט פּריער חתונה האָבן. ביסט אַ ציג, דאַרף מ׳ן דיך חתונה מאַכן.

זעלדע

באשר איך בין פּרייַלעך.

שמואל־שמחה

אָט זעסטו, זאָגסטו אַליין ביסט פּרייַלעך. באַדאַרף מען האָבן חתונה. קינדער האָבן, פּירן אַ שטוב. כ׳האָב אים ליב, דאָס יינגל, אַלטערן מיין איך.

זעלדע

ער וועט בעסער נעמען לאהן. זאָל לאה האָבן פּריער חתונה אוּן איך וועל וואַרטן. איך וויל נאָך וואַקסן.

שמואל־שמחה

מען קען נאָך דער חתונה אויך וואַקסן.

נחמן־בער

קומט אַריין. גייט אַרום אַנגעבלאָזן.

שמואל־שמחה

קענסט אויך הערן, מיין זון, וואָס כ׳רעד מיט זעלדען.

נחמן־בער

איך וויל מיט איר נישט רעדן. איך וועל נעמען אַ שטעקן אוּן צעברעכן איר די ביינער.

זעלדע

וואָס וויל־סטו פּוּן מיר האָבן?

נחמן־בער

וואָס פאַרדרייסטו דעם מענטשן אַ קאָפּ?

זעלדע

וואָס?

נחמן־בער

איך קען דיך מער נישט שלעפּן אויף מיינע פּלייצעס!

שמואל־שמחה

האָסט זיך נישט וואָס צו בייזערן.

נחמן־בער

אַ קינד זאָל נישט האָבן קיין דרך־ארץ פאַר אַ טאַטן.

זעלדע

וואָס וויל־סטו פּוּן מיר?

נחמן־בער

איך וויל דו זאָלסט חתונה האָבן! איך קען דיך מער נישט שלעפּן אויף זיך.

זעלדע

חיינט

וואָס בין איך דיר מיטאַמאָל שווער געוואָרן?

נחמן־בער

איך האָב אַ מענטש צוגעזאָגט.

זעלדע

איך בין נאָך אַ קינד.

נחמן בער

גענוג אַ קינד. שוין באַלד אַכצן יאָר.

זעלדע

לאה־דאָבע איז גרעסער פּוּן מיר.

נחמן־בער

צוליב דיר וועט לאה־דאָבע פאַרזעסן ווערן. כ׳האָב נישט קיין נדנען פאַר אייך. איר הערט, איך וויל אייך מער נישט שלעפן אויף די פלייצעס. היינט זאָל עס נעמען אַ סוף!

שמואל־שמחה

איך זאָג אויך דאָס אייגענע.

נחמן־בער

אין קוזשנע איז ליידיק. כ׳האַלט אַ מענטש און גיב אים עסן אומזיסט.

זעלדע

טאָ זאָג אים אָפּ, אויב דו האָסט פאַר אים נישט קיין מלאכה.

נחמן־בער

איך האָב שוין קיין כוח נישט צו האָרעווען. כ׳האָב מיינע אָדערן אויסגעצויגן!

שמואל־שמחה

שריי נישט, מען קען מיט גוטן אויך דאָס אייגענע מאַכן.

נחמן־בער

אַן עק זאָל עס נעמען.

זעלדע

ער רעדט אַפילו נישט מיט מיר.

נחמן־בער

ביסטו שולדיק... ער וועט נאָך מיך אַוועקוואַרפן אויך. ס׳וועט דיר מער נישט פעלן. איך וועל דיך פון שטוב אַרויסיאָגן.

שמואל־שמחה

וועלן זיך איבערבעטן.

נחמן־בער

וואָס ביסטו געקראָכן אין קוזשנע אַריין? ווער האָט דיך געבעטן דו זאָלסט אים פאַרדרייען אַ קאָפּ?

לאה־דאָבע

קומט אָן.

וואָס שרייסטו, טאַטע?

נחמן־בער

דאָס האָסטו זי צעלאָזט.

לאה־דאָבע

וואָס?

נחמן־בער

געלאָזט זי שלאָפן ביז האַלבן טאָג אוּן נישט געלאָזט איר איינ־טונקען אַ האַנט אין קאַלט וואַסער.

זעלדע

איך האָרעווע קנאַפּ?

נחמן־בער

איך וואָלט איר געהייסן וואַשן די פּאָדלאָגע. זאָל זי בייגן דעם רוקן.

לאה־דאָבע

זעלדע האָט די פּאָדלאָגע געוואַשן היינט, נישט איך.

נחמן־בער

האָט זי געוואַשן, אַלץ איינס. כ׳וועל וואַרטן נאָך אַ טאָג אוּן דער סוף וועט זיין איך וועל נעמען אַ שטעקן אוּן ברעכן די בייגער.

גייט ארויס

שמואל־שמחה

דער טאַטע איז געוועכט.

לאה־דאָבע

וואָס האָט ער געשריגן?

שמואל־שמחה

דער טאַטע וויל אייך ביידע אַראָפוואַרפן פון די פלייצעס.

לאה־דאָבע

וואָס איז דאָ געווען פאַר אַ געשריי, זעלדע?

זעלדע

אי האָב איך אַ דאגה. כ׳זאָל מיר אַלצדינג צוהערן, וועט אויף מיר גראָז אָנוואַקסן.

שמואל־שמחה
אַרויסגייענדיק

קינדערלעך, צייט חתונה צו האָבן. כ׳בין אין אייצרע יאָרן שוין געווען אַ טאַטע.

לאה־דאָבע

וואָס איז דאָ געווען, זעלדע? ווייסט, ברוך־משה איז נישטאָ.

זעלדע

וווּ איז ער?

לאה־דאָבע

איך ווייס נישט.

זעלדע

ווער קלאַפּט עס דאָרט אויף דער קאָוואַדלע?

לאה־דאָבע

ס׳איז ניסן־אַלטער.

זעלדע

ער האָט גערעדט צוּ דיר?

לאה־דאָבע

איך בין אַריינגעגאַנגען אין קוזשנע. כ׳האָב מיר געמאַכט, אַז איך זוך עפּעס אויף ער האָט זיך נישט אומגעקוקט.

זעלדע

ער שעמט זיך.

לאה־דאָבע

וווּ קען זיין ברוך־משה?

זעלדע

אפשר איז ער אַוועקגעגאַנגען?

לאה־דאָבע

זיינע זאַכן הענגען דאָ אויף דער וואַנט.

זעלדע

איך וועל גיין באַהאַלטן די זאַכן זיינע.

לאה־דאָבע

גיי, טוּ עס טאַקע, לייג זיי אַריין אין קופּערט.

זעלדע

גייט אין אַנדערן צימער, רעדט פון דאָרט

וואָלסט אָבער נישט זאָגן, אַז איך האָב עס געטון.

לאה־דאָבע

ער באַדאַרף עס גאָרנישט וויסן.

זעלדע

קומט אָן

איך וויל נישט ער זאָל וויסן, אַז איך האָב עס געטון.

לאה־דאָבע

וואָס האָט דער טאַטע געשריגן?

זעלדע

כ׳זאָל זיך איינהערן וואָס ער שרייט, וועט אויף מיר גראָז אָנ־וואַקסן. זאָג מיר, מיט וואָס טו איך עס קנאַפּער פון דיר? איך העלף דיר נישט?

לאה־דאָבע

איך האָב עס דיר קיינמאָל נישט געזאָגט.

זעלדע

וואָס האָבן זיי זיך אויף מיר אָנגעזעצט?

לאה־דאָבע

שאַ, מיר דאַכט זיי גייען אין שטוב אַריין... זעלדע, זאָג מיר ווי אַזוי זאָל איך עס מאַכן?

זעלדע

טו אַליין ווי דו ווילסט, פון מיינעטוועגן קענסטו עס ניסן־אַל־טערן אויך אַריינשיטן.

לאה־דאָבע

זע, ווי דו ביסט אַ שלעכטס.

זעלדע

וואָס ווילט איר פון מיר האָבן? אַלע האָבן זיך אָנגעטשעפּעט אין מיר.

לאה־דאָבע

נו, איז נישט. איך בין אַ נאַר, ואָס כ׳רעד אַפילו צו דיר.

זעלדע
גידט צום קוימען

שיט עס אַריין ניסן־אַלטערן...

לאה־דאָבע

ניין, איך וויל נישט.

זעלדע

פאַרוואָס?

לאה־דאָבע

דו האָסט עס אים אייגנטלעך געגעבן און איצטער איך, ווער ווייסט, עס קען אַמאָל עפעס דערפון אַרויסקומען. כ׳האָב מורא.

זעלדע

וואָס קאָן עס שאָדן?

לאה־דאָבע

איך האָב מורא.

זעלדע

אָבער אַזוי געפעלט דיר ניסן־אַלטער. אמת?

לאה־דאָבע
קוקט זי אָן צעטומלט.

זעלדע

וואָס קוקסטו מיך אָן אַזוי?

לאה־דאָבע

דו האָסט אַ הארץ פון נישט קיין יידיש קינד. אָט וואָס איך זאָג דיר.

זעלדע

איך רעד דאָך סיי־ווי־סיי מיט ביידע נישט. וואָס האָסטו צו מיר? דער טאַטע האָט ניסן־אַלטערן צוגעזאָגט.

לאה־דאָבע

איך וויס שוין אַליין וואָס כ׳האָב צו טון. מיינסט טאַקע ביסט קלוגער פון מיר. איך בין אַ נאַר אַפילו וואָס איך רעד צו דיר.

זעלדע

כ׳האָב דיר שוין לאַנג געזאָגט, אַז ביי מיר האָסטו נישט וואָס צו פרעגן.

לאה־דאבע

אַזאַ שונא ווי דו ביסט.

זעלדע

בין איך דיר אַ שונא.

לאה־דאבע

גרייט צום טיש וואָרים זיי קומען באַלד אָן עסן.

זעלדע

זיי באַדאַרפן שוין אַריינקומען.

לאה־דאבע

כ׳וועל זיי גיין אַריינרופן.

זעלדע

וועלן מיר זען.

זי גרייט צום טיש.

לאה־דאבע

שרייט אַרויס פון טיר

קומט אַריין, מיטאָג איז שוין פאַרטיק! ברוך־משה איז דאָך דאָ.

זעלדע

וווּ איז ער?

לאה־דאבע

וואָס האָסטו זיך אַזוי אָנגעכאַפט?

זעלדע

ס׳איז נישט אמת, ער וועט אין שטוב נישט אַריינקומען.

נחמן־בער

קומט אַריין. וואַשט זיך. גרייט צום טיש. מאַכט אַ מוציא.

שמואל־שמחה

קומט אַריין

נע, וועט זיין מלאכה, מען האָט פון דאָרף געבראַכט אַ סאָכע צו פאַרריכטן.

וואַשט זיך אויף גרייט צום טיש, קיינט דאָס ברויט.

נחמן־בער

גיי רוף אַריין די מענטשן עסן.

לאה־דאָבע

איך גיי,

נחמן־בער

לאָז איר, זאָל זי גיין.

לאה־דאָבע

איך וויל גיין, וואָס איז דען דער חילוק?

נחמן־בער

איך זאָג דאָך זי זאָל גיין!

ניסן־אַלטער

קומט אַריין. וואַשט זיך

מען האָט געבראַכט מלאכה פון דאָרף.

נחמן־בער

גיי רוף אַריין ברוך־משהן עסן.

ברוך־משה

קומט אַריין. ער וואַשט זיך שווייגנדיק און גייט צום טיש.

נחמן־בער

ווער וועט מיט מיר פאָרן מאָרגן אין שטאָט אַריין?

שמואל־שמחה

נאַכסאָל באַדאַרפסטו אין שטאָט?

נחמן־בער

איך וויל אויסקלויבן לעדער אויף אַ בלאָזזאַק.

ניסן־אַלטער

כ׳וועל זען, אפשר וועל איך מיט אייך מיטפאָרן.

נחמן־בער

צו ברוך־משהן

אפשר וועסטו אויך מיטפאָרן. וועסט העלפן אויסקלייבן.

ברוך־משה

איך קען מיטפאָרן, אויב איר ווילט...

לאה־דאָבע

עסקט זיך ביים קוי־מען. טראָגט יעדן צו אין טיפע טעלער געקעכץ.

ברוך־משהס טעלער לאָזט זי צום לעצטן. שיט אַריין עפעס פון אַ פאַפירעלע און מישט אויס. ס׳פנים איז איר אויפגערעגט און די הענט ציטערן אַזש. זי גייט צום טיש.

זעלדע

וואָס האָט די גאַנצע צייט פון וויטן אויף דעם אַכטונג גענעבן. טוט זיך פלוצלינג א ריס פון אָרט וויִ אַרויסצוגיין שנעל פון שטוב און פאַרבייגייענדיק טוט זי א שטויס לאהס האַנט. דער טעלער פאַלט אַרויס און ווערט צעבראָכן. אַלײן גייט זי אַרויס. דער עולם דערשרעקט זיך פון בראָך.

לאה־דאָבע

אוי־וויי, הענט און פיס האָט מיר אַזש אָפגענומען פאַר שרעק!

נחמן־בער

ווהין איז זי געלאָפן?

שמואל־שמחה

כ׳האָב געזאָגט, ס׳איז אַ ציג, מען באַדאַרף זי חתונה מאַכן.

נחמן־בער

ווהין איז זי געלאָפן?

לאה־דאָבע

קוקט צעטומלט צו דעם צעבראָכענעם טעלער.

שוייגדיק נעמט זי דעם בעזעם און הייבט אָן צו קערן די שערבלעך, וישנדיק די טרערן מיט דעם ארבל.

דריטער אַקט

אין קוזשנע איז פינצטער־לעך. א שוואַכער שיין שלאָגט אַריין
פון דרויסן דורכן קליין פאַרשוואַרצט פענצטערל. הינטער דער
קוזשנע דערהערט מען טריט אין שמואל־שמחהס געזאַנג.

שמואל־שמחה

קומט אַריין. עפּנט די טיר. דרויסן טאָגט. זינגט

אודה לאל לבב חוקר, ברן יחד כוכבי בוקר.
גייט צום האָרנע און ציט דעם בלאָזבאָק

כע, כע, נאָך פייער פאַראַנען... אודה לאל לבב חוקר... לאָמיר
מאַכן פאַר זיי טשוועקלעך, טאָמער ברענגט עמעצער פערד שמידן.
אודה לאל לבב חו־קר, בי־רן י־חד כוכ־בי בו־קר.

ניסן־אַלטער

קומט אַריין

גוט מאָרגן.

שמואל־שמחה

אַ שיינער פרימאָרגן. האַ, האַ, אויף דער גרויסער וועלט איז
איצטער לעבעדיק...

ניסן־אַלטער

וואָס מיינט איר?

שמואל־שמחה

עשרת־ימי־תשובה. יידעלעך פאַסטן. מען שטייט אויף פרי אין
בית־מדרש אַריין.

ניסן־אַלטער

אַז כ׳בין געווען אַ יינגל, בין איך מיטן טאַטן כסדר אויפגע־שטאַנען צו סליחות. אַליין גלויבט זיך נישט צו זאָגן.

שמואל־שמחה

זינגט

אודה לאל לבב חוקר, ברן יחד כוכבי בוקר. עך כ׳וואָלט נאָך וועלן די אייניקלעך אויסגעבן.

ניסן־אַלטער

אַ שאָד געווען אַוועקצופאָרן פון שטאָט.

שמואל־שמחה

ווען מיינסטו?

ניסן־אַלטער

כ׳מיין נאָך ראש־השנה.

שמואל־שמחה

מיר אויך געווען אַ שאָד. דאָרטן ציטערט אַ פיש אין וואַסער און דאָ... קלאַפט מיטן האַמער אויף א רויט־אָנגעגלייט שטיקל איזן. אודה לאל לבב חוקר... אַ שיינער בעל־תפילה. אַביסל נאָר הייזע־ריקלען. ווייסט נישט, יום־כפור איז אויך דער אייגענער?... נע, כאָטש דעם ווינטער איבערציען.

ניסן־אַלטער

איר וועט נאָך נישט איין ווינטער איבערציען.

שמואל־שמחה

אַלט געווארן. קומט ימים־נוראים, ציטערט אַ פיש אין וואַסער... כ׳בין גאָר אַ בעלן אָפצוזאָוועגען. לאה באַקט ברויט, באַדאַרף מען איר הייסן... אַך אַ בריה, אַך אַ בריה. אַ כשר קינד.

ניסן־אַלטער

זעלדע וועט שוין מסתמא זיין בײַ איבער יום־כפור בײַ איר מומען.

שמואל־שמחה

האָב איר אַ גוט יאָר. כ׳האָב איר געזאָגט: פאָר אַהיים, דעם זיידן וועט זיין אומעטיק.

ניסן־אַלטער

אויסגעמאַכט מיט אַלע שטאַטישע מיידלעך.

שמואל־שמחה

די איז שעמעווּדיק... האָט געהאַט אַ כשרע מאַמע. עט, ווען די מאַמע וואָלט איצטער לעבן. די ציטן געווען שלעכטלעך דעמאָלט. נו, כ׳וועל גיין אין שטוב.

זינגט.

ניסן־אַלטער

וועקט אויף ברוך־משהן, זאָל ער גיין העלפן. עפעס האָט ער אָנגעהויבן שפעט צו שלאָפן.

שמואל־שמחה

כ׳וועל אים אויפוועקן.

גייט אהער זינגענדיק.

ניסן־אַלטער

פאַרנעמט זיך צו דער אַרבעט.

לאה־דאָבע

קומט אָן.

ניסן־אַלטער

לאהשי, גוט מאָרגן!

לאה־דאָבע

דאָס גראָז איז אַזוי נאַס אוּן קאַלט. אַ פרעסטעלע ליגט אויף דעם גראָז.

ניסן־אַלטער

פאַרוואָס גייט איר אַרום באָרוועס איצטער?

לאה־דאָבע

כ׳האָב מיר אַזוי אַרויסגעכאַפט.

ניסן־אַלטער

נישט אומעטיק אָן זעלדען?

לאה־דאָבע

אַ דאגה מיר, זי האָט געוואָלט בלייבן אין שטאָט איבער יום־כּפּור.

ניסן־אַלטער

ס׳איז אייך נישט שווער אין שטוב אַליין?

לאה־דאָבע

אוּן צען מאָל אַזוי פיל מלאכה וואָלט איך נישט אויפגעטון?

ניסן־אַלטער

דער טאַטע שוין אויפגעשטאַנען?

לאה־דאָבע

ער שטייט אויף.

ניסן־אַלטער

דער פריץ שלאָפט נאָך אויך.

לאה־דאָבע

ברוך־משה, ער האָט זיך נאָר־וואָס איבערגעקערט אויף דער אַנדערער זייט.

ניסן־אַלטער

ער האָט געוואָלט בלייבן אין שטאָט נאָך ראש־השנה.

לאה־דאָבע

איך האָב פאַרשטאַנען.

ניסן־אַלטער

איך האָב אים קוים איינגערעדט. כ׳ווייס, ראש־השנה, כ׳האָב נישט געוואָלט פירן קיין ברוגז: כ׳האָב מיך מיט אים איבער־געבעטן.

לאה־דאָבע

איר האָט צו אים אָנגעהויבן צו רעדן?

ניסן־אַלטער

זאָל מיינס איבערגיין. ביי אים וואָלט רעכט געווען יום־כפור אויך זיין שטום.

לאה־דאָבע

אייך געפעלן עפעס די שטאָטישע מיידלעך?

ניסן־אַלטער

די שטאָטישע מיידלעך האָבן אויסגעמאַכטע קעפ, דאָס אַלץ. קענען זיך אויסרעדן מיט אַ מענטשן.

לאה־דאבע

אבער אַ מאַן האָט פון אַזאַ ווייב געהאַקטע צרות.

ניסן־אַלטער

זעלדע האָט געקענט זיין אַ שטאָטישע.

לאה־דאבע

זאָלן נאָך ווארטן די שטאָטישע מיידלעך צו גלייכן זיך מיט איר.

ניסן־אַלטער

איך האָב נישט געווסט, לאה, אַז איר זענט אַזאַ גוטע.

לאה־דאבע

פארשעמט

אַז איך בין אַ גוטע, בין איך פאַר זיך אַליין.

ניסן־אַלטער

נישט נאָר פאַר זיך אַליין. אָט ווילט איר קיין בייז ווארט נישט אויסרעדן אויף זעלדען.

לאה־דאבע

ווארים וואָס, אויב זי געפעלט עמעצן מער ווי איך, טאָ דערי־בער באַדאַרף איך איר זיין אַ שונא?

ניסן־אַלטער

ווער האָט עס אייך געזאָגט, אַז זי געפעלט אַלעמען מער?

לאה־דאבע

איך ווייס אַליין. מען באַדאַרף עס מיר זאָגן? צוליב מיר האָט איר זיך צעקריגט מיט ברוך־משהן? אַוודאי נישט צוליב מיר.

ניסן־אַלטער

אָט קומט אַהער לאה־דאבע, כ׳ווייס, אַז איר זענט נישט נאָר אַ גוטע, נאָר איר זענט אַ קלוגע אויך, אָט אַדרבה קומט אַהער, כ׳ווייל אייך עפעס זאָגן...

לאה־דאבע

איך וועל נאָר לויפן אַ קוק טון ווי האַלט עס מיטן אויוון, איך האָב אייגנעהייצט אויף ברויט.

לויפט ארויס.

נחמן־בער
קומט אָן

גוט מאָרגן. אַ פּרעסטל געווען אין דרויסן. וואָס טוסטו?

ניסן־אַלטער
גאָר קיין חשק נישטאָ צו דער אַרבעט. ס׳וואָלט זיך וועלן ווי־דער אין שוּל אַריין.

נחמן־בער
נו, אויף יום־כּפּור, אַז גאָט וועט שענקען ס׳גזונט, אפשר וועט מען קענען אַרויספאָרן אַביסל פריער.

לאה־דאָבע
קומט אָן
נאָט אייך געבראָטענע קאַרטאָפל...

נחמן־בער
איך האָב נאָך נישט געדאַוונט.

ניסן־אַלטער
איך דאַוון גלייך ווי איך שטיי אויף.

נחמן־בער
כ׳וואָלט אויך געווען אַ בעלן צו זיין איצטער אין שטאָט, אין בית־מדרש זאָגט מען תהילים.

ניסן־אַלטער
אָ, מען האָט שוין דאָרט לאַנג אָפגעדאַוונט דאָס ערשטע דאַוונען.

לאה־דאָבע
איר וועט שוין באַלד קענען אַריינקומען עסן. ס׳איז שוין באַלד פאַרטיק.
גייט ארויס.

נחמן־בער
כאַ, כאַ, די קליינע געבליבן ביי דער מומען. געווסט, אַז אין שטוב איז פאַראַן וואָס צו טון ערב יום־טוב... איך וואָלט זי

נישט איבערגעלאָזן, נאָר לאה־דאָבע איז צוגעשטאַנען איך זאָל זי לאָזן. נע, מען באַדאַרף גיין דאַוונען.

ניסן־אַלטער

איר וועט מיר העלפן אָנציען אַ ראָד, דערנאָך וועט איר גיין.

ער לייגט א ראָד אויפן קאָוואַדלע און נעמט צופאַסן די שיגע.

נחמן־בער

דער בעל־תפילה היינטיקס יאָר געווען אַביסל הייזעריקלעך. מען זאָגט, אַז ער האָט זיך פאַרקילט.

ניסן־אַלטער

די משוררים אָבער האָבן גוט אונטערגעהאַלטן. איינער זאָגט מען איז טאַקע זיינער.

נחמן־בער

א שארף קולכל

ניסן־אַלטער

דער קוויטשער געפעלט מיר אויך בעסער

נחמן־בער

האָט דעם חזן איבערגעשריגן.

ניסן־אַלטער

יום־כפור איז אויך דער אייגענער חזן...

נחמן־בער

ברוך־משה האָט זיך עפעס פאַרשלאָפן.

ניסן־אַלטער

זאָל ער שלאָפן... כ׳האָב געוואָלט מיט אייך פון עפעס רעדן.

נחמן־בער

ער פוילט זיך צו אַביסל.

ניסן־אַלטער

איך וויל וועלן אייער אייידעם, רב נחמן־בער.

נחמן־בער

כ׳האָב גרויס צער פון דער קליינער. כ׳האָב זי אַנגעמלט אָנגעשלאָגן. ס׳האָט מיר דערנאָך ס׳הארץ וויי געטון. אָבער כ׳האָב גרויס צער.

ניסן־אַלטער

איך האָב געטראַכט און געטראַכט, איר הערט, זיי זענען דאָך אַ צווילינג. כאָטש זעלדע איז געבוירן געוואָרן פריער, אָבער כ׳מיין, אַז אפשר איז לאה די עלטערע.

נחמן־בער

אַנטקעגן וואָס זאָגסטו עס?

ניסן־אַלטער

איך וויל ווערן אייערער אַן איידעם.

נחמן־בער

ווילסטו, הייסט עס, לאה־דאָבען, נישט די קלענערע. און איך האָב געמיינט, אַז דו ווילסט די קלענערע.

ניסן־אַלטער

כ׳האָב ראש־השנה געטראַכט... אפשר איז טאַקע לאה די עלטערע.

נחמן־בער

אויפן קוק איז זי טאַקע די עלטערע. און יענע זעט אויס גאָר אַ קינד.

ניסן־אַלטער

וואָס זאָגט איר?

נחמן־בער

וואָס האָב איך פון דעם צו זאָגן? כ׳האָב אויך ראש־השנה איבערגעטראַכט...

עס קומט אָן אַ פור הינטער דער קוזשנע.

ניסן־אַלטער

עמעצער איז צוגעפאָרן.

זעלדע

לויפט אַריין.

גוט מאָרגן!

נחמן־בער

ווי קומסטו אַהער?

ניסן־אַלטער

אַ גאַסט אין שטעטל.

זעלדע

אוי, ווי ס׳איז קאַלט! אַ גאַנצע נאַכט האָט מען זיך געשלעפט.
וואַרעמט די הענט בײַם האָרנע.

נחמן־בער

מיר פֿאָרן דאָך, אם ירצה השם, מאָרגן אין שטאָט אַריין.

זעלדע

ס׳האָט זיך מיר אַזוי געבענקט, אַז כ׳האָב נישט געקענט אויס־האַלטן.

נחמן־בער

מיט וועמען בײַסטו געקומען?

זעלדע

מיט אַ ייִדן, אַ מוכר־ספרימניק.

נחמן־בער

אַן אייגנפאַל אַביסל.

זעלדע

נו, ניסטלע, ס׳איז ערב יום־כּפּור, מאָרגן באַדאַרף מען זיך דאָך איבערבעטן.

נחמן־בער

אַן אייגנפאַל אַביסל.

לאה־דאָבע

לויפט אַריין, פאַלט אויפן האַלדז זעלדען.

וואָס בײַסטו געקומען? מיר פֿאָרן דאָך מאָרגן אַלע.

זעלדע

איך האָב אַזוי געבענקט... וואָס טוסטו, ס׳גייט אַ רויך פון קוימען?

לאה־דאָבע

איך באַק ברויט.

זעלדע

איך וועל לויפן אין שטוב זיך אָנווארעמען.

לאה־דאָבע

איך האָב דיר טאַקע עפּעס צו דערציילן.
לויפן בײַדע אַרויס.

אַ ייִד
קומט אריין

אַ גוטער מאָרגן!

נחמן־בער
אַ גוטער יאָר; שלום עליכם...

דער ייִד
עליכם שלום. כ׳האָב אייך געבראַכט אייער טאָכטער. אַ גערא־
טענע טאָכטער. כ׳האָב מיט איר געזונגען שמע ישראל, האָט זי
עס באַלד אויבערגעגומען.

ניסן־אַלטער
אַ גאַנצע נאַכט געפאָרן?

דער ייִד
שוין געווען נאָך האַלבע נאַכט, אַז כ׳בין אַרויסגעפאָרן.

נחמן־בער
וווהין־זשע פאָרט מען?

דער ייִד
כ׳וויל מיר ביז מאָרגן אַריבערכאַפן אין אַ צווייטער שטאָט,
אַביסל צו לאַנג געשטאַנען אויף אַן אָרט.

נחמן־בער
האָט ס׳פערד וואָס צו עסן?

דער ייִד
כ׳האָב אים געגעבן אַביסל היי. שפעטער וועל איך אים אויפן
גראָז אָפלאָזן. אַ וואַזשנע טאָכטער האָט איר.

נחמן־בער
די אַנדערע איז אויך מיינע.

דער ייִד
דערפאַר וואָס כ׳האָב זי אייך געבראַכט, וועט איר מיר דאס
פערד איבערשמידן. זי האָט מיר אַזוי צוגעזאָגט. דער טאַטע,
זאָגט זי, איז אַ שמיד און איך וועל אים זאָגן וועט ער אייך
ס׳פערד איבערשמידן. אָט געהערט ווי די פאָדקאָוועס קלינגען,

זאָגט זי: מען באַדאַרף דאָס פערד איבערשמידן. כאַ כאַ... באַלד פאַרשטאַנען, אַז דאָס איז אַ שמידס אַ טאָכטער. מען באַדאַרף עס נאָר איבערשמידן. די פּאָדקאָוועס זענען גוט.

ניסן־אַלטער

שפּעטער נאָך איבערבייסן וועט מען עס מאַכן.

זעלדע

קומט אַריין

טאַטע, מען וועט דעם יידנס פערד באַדאַרפן איבערשמידן.

נחמן־בער

כ׳האָב שוין געהערט.

זעלדע

ס׳איז מיר אַזוי קאַלט. גיב, וועל איך דיר העלפן אָנציען דעם רעד.

דער ייד

כ׳וועל מיר גיין נעגל־וואַסער אָפגיסן. קען מען שוין צוּ אייך אין שטוב אַרייַנגיין?

נחמן־בער

אָט, זייט־זשע מוחל.

גייען בידע אַרויס.

זעלדע

נו וואָס בלאָזטו זיך אויף מיר? כ׳האָב זיך דאָך איבערגעבעטן מיט דיר. פאַר יום־כּפּור בעטן זיך אַלע איבער.

ניסן־אַלטער

איך בין נישט געווען אויף דיר ברוגז.

זעלדע

גיב, וועל איך דיר העלפן דעם רעד אָנציען.

ניסן־אַלטער

כ׳מיין, ס׳איז נישט אומזיסט, וואָס זעלדע איז אַהיים געקומען צוּ לויפן.

זעלדע

ווּ איז ברוך־משה? ער האָט מיר געזאָגט, אַז ער וועט זיך נישט אומקערן אַהיים.

ניסן־אַלטער

דו האָסט אים נישט געזען אין שטוב?

זעלדע

ער דאַוונט. האָט נישט געוואָלט אויסרעדן אינמיטן דאַוונען.

ניסן־אַלטער

כ׳האָב היינט געריידט מיטן טאַטן דיינעם, אַז כ׳וויל ווערן זיין איידעם, אוּן אַז כ׳וויל לאה־דאָבען פּאַר אַ ווייב.

זעלדע

גאַנץ קאַלט

נו, וואָס האָט ער געזאָגט?

ניסן־אַלטער

ער זאָגט, אַז ס׳איז אַזוי גלייכער.

זעלדע

דאָס וויל־סטו מיך אָפּנאַרן.

ניסן־אַלטער

אויף מיין וואָרט!

זעלדע

איך וועל עס גיין זאָגן לאהן.

לויפט ארויס.

ברוך־משה

קומט אַן.

ניסן־אַלטער

שוין געדאַוונט?

ברוך־משה

שוין געדאַוונט. כ׳פּאָר אַוועק.

ניסן־אַלטער

ווּהין?

ברוך־משה

פונקט דאָ אַ פּוּר, אַ מוכר־ספרימניק.

ניסן־אַלטער

ווּהין וועסטו פאָרן?

ברוך־משה

נאָר דאָ איז אַן אָרט? כ׳באַדאַרף נישט ליגן אין דאָרף. ס׳איז פּאַראַן אַ פּוּר וועלאיך אַוועקפאָרן.

ניסן־אַלטער

אָט בלייב דאָ. אפשר וועלאיך מיר גאָר אָפּטיילן פּוּן דאַנען וועסטו אַליין בלייבן.

ברוך־משה

זיצט מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ.

ניסן־אַלטער

כ׳ווייס, אַז דיר ווילט זיך נישט אַוועקפאָרן פּוּן דאַנען.

ברוך־משה

וועז דעמאָלט באַהאַלט מען נישט מיינע זאַכן, וואָלט איך שוין דאָ לאַנג נישט געווען.

ניסן־אַלטער

דו ווייסט ווער ס׳האָט באַהאַלטן דיינע זאַכן?

ברוך־משה

זעלדע מסתמא.

ניסן־אַלטער

דאָס האָט לאה־דאָבע געטוּן.

ברוך־משה

כ׳ווייס דו ביסט אויף מיר ברוגז געווען. וועז ס׳מאַכט זיך נישט ראש־השנה, וואָלט איך...

ניסן־אַלטער

כ׳ווייס, אַז דו וועסט נישט אַוועקפאָרן.

ברוך־משה

איך וויל דיר אין וועג אַריין נישט קריכן.

ניסן־אַלטער

וואָס מיינסטו?

ברוך־משה

איך וויל חתונה האָבן מיט לאה־דאָבען. זי געפעלט מיר בעסער. כ׳וועל וויסן, אַז כ׳האָב אַ וויב אין שטוב, נישט קיין טייוול.

ניסן־אַלטער

דו קענסט מיט לאה־דאָבען נישט חתונה האָבן.

ברוך־משה

וואָס, זי וועט מיך נישט וועלן?

ניסן־אַלטער

איך נעם לאה־דאָבען.

ברוך־משה

דו נעמסט זי נישט.

ניסן־אַלטער

איך האָב שוין היינט געריידט מיט נחמן־בערן.

ברוך־משה

איך זאָג, אַז דו נעמסט זי נישט.

ניסן־אַלטער

וואָס הייסט, דו זאָגסט? קענסט מיר פאַרווערן?

ברוך־משה

אַוודאי פאַרווערן.

ניסן־אַלטער

נעם זעלדען.

ברוך־משה

איך בין דיר מוחל. דו האָסט דאָך געקראַפירט נאָך איר.

ניסן־אַלטער

איצטער נעם איך לאה־דאָבען.

ברוך־משה

כ׳מיין, אַז דו לאַכסט.

ניסן־אַלטער

איך לאַך גאָרנישט. שוין אַן אָפּגעמאַכטע זאַך.

ברוך־משה

האָסט געראַדט מיט איר?

ניסן־אַלטער

כ׳האָב גערעדט מיט נחמן־בערן.

ברוך־משה

איז נאָך גאָרנישט! איך גיי רעדן מיט איר.

גיט אַרויס.

ניסן־אַלטער

וואַרט אַביסל, איך וועל דיר זאָגן.

זעלדע

קומט אָן פּאַרחיינט.

ניסן־אַלטער

וואָס האָט עפּעס זעלדע געווינט?

זעלדע

ענטפּערט נישט. זעצט זיך אַנידער אויפן האָרנע אוּן חישט די טרערן.

ניסן־אַלטער

וואָס ווייַנסטו?

זעלדע

אַ נאַר בין איך געווען, וואָס כ׳האָב גאָר אַפילו געראַדט צו אייך.

ניסן־אַלטער

דו ביסט נישט געווען.

זעלדע

כ׳ווייס, ווייל איך בין נישט געווען איז דעריבער.

ניסן־אַלטער

כ׳האָב מיר אַרומגעזען, אַז לאה־דאָבע איז טאַקע אַן עלטערע.

זעלדע

וואָס האָב איך צו רעדן.

ניסן־אַלטער

זי איז דאָך דיינע אַ שוועסטער, וואָס איז דער חילוק?

זעלדע

וויפֿט די טרערן.

ניסן־אַלטער

מיינסט אפשר, אַז לאה־דאָבע האָט עפּעס געריכט, אַדרבה נאָך היינט האָט זי געזאָגט, אַז זי בענקט נאָך דיר.

זעלדע

וואָס האָסטו געריכט מיט איר?

ניסן־אַלטער

איך האָב מיטן טאַטן גערעדט. ביסט דאָך געלאָפֿן איר דערציילן?

זעלדע

וואָס האָב איך איר צו דערציילן? כ׳האָב געמיינט דו לאַכסט.

ניסן־אַלטער

פּונ וואַנען ווייסטו איצטער, אַז כ׳האָב עס נישט געמיינט אויף אַ געלעכטער?

לאה־דאָבע

קומט אַן

זעלדע, קום אין שטוב וועסטו עפּעס עסן. זי קושט זי. וואָס ווינסטו? וואָס ווינינט זי, ניסן־אַלטער?

ניסן־אַלטער

איך וויס נישט, וואָס זי ווינט.

לאה־דאָבע

איר האָט זיך ביידע געקריגט?

ניסן־אַלטער

זי האָט אייך גאָרנישט געזאָגט?

לאה־דאָבע

וואָס האָט זי מיר געהאַט צו זאָגן? ברוך־משה פּאָרט אַוועק.

ניסן־אַלטער

ער פּאָרט טאַקע?

לאה־דאָבע

ער זאָגט, אַז ער פאָרט אַוועק מיט דעם ייד. עס ציט אים אין שטאָט אַריין.

ניסן־אַלטער

ער האָט צו אייך נישט געריעדט איצטער?

לאה־דאָבע

וואָס האָט ער געהאַט צו רעדן מיט מיר.

ניסן־אַלטער

איך בין אים אַ בעלן צו גיין זען.

גייט ארויס.

לאה־דאָבע

וואָס ווייסטו?

זעלדע

דו האָסט מיר אַמישנע אייגנערעדט איך זאָל דאָרטן בלייבן אוּן דו האָסט דאָ אויף מיר אָנגעריעדט.

לאה־דאָבע

ווער האָט עס דיר געזאָגט?

זעלדע

איך פאַרשטיי אַליין.

לאה־דאָבע

זע וואָס פאַר אַ שלעכטס דו ביסט. האָסט קיין מורא נישט אַפילו פאַר יום־כּפּור.

זעלדע

וואָס האָסטו מיר אָנגערעדט איך זאָל דאָרט בלייבן? מיינסט איך פאַרשטיי גאָרנישט. כ׳ווייס, איך בין דיר געלעגן אויפן קאָפּ.

לאה־דאָבע

מאָרגן איז ערב־יום־כּפּור אוּן דו זינדיקסט אַזוי.

זעלדע

דו באַדאַרפסט נישט אָפרעדן ניסן־אַלטערן פון מיר. ניסן־אַלטער איז מיין חתן, דו ווייסט?!

לאה־דאָבע

וואָס שרייסטו אויף מיר. זאָל איך צער האָבן, אויב איך האָב געצעדט אַ וואָרט צו אים. איך האָב נאָך היינט דיך געלויבט פאַר אים, וועג כ׳האָב אים אַריינגעטראָגן געבראָטענע קאַרטאָפל אין קוזשנע אַריין.

זעלדע

אָט זעסטו שוין, וואָס האָסטו אים צו טראָגן קאַרטאָפל אין קוזשנע אַריין?

לאה־דאָבע

וואָס, איך טאָר נישט?

זעלדע

דו טאָרסט נישט! וועסט עס טון נאָך אַמאָל, וועל איך דיר די אויגן אויסדראַפּען.

לאה דאָבע

כ׳האָב גאָרנישט געווּסט, אַז דו ביסט אַזוי פּאַרקאָכט אין ניסן־אַלטערן.

זעלדע

אַזוי, זי האָט נישט געווּסט. האָט מיר אָנגערעדט איך זאָל דאָרט בלייבן...

וויינט אויפן הויכן קול.

לאה־דאָבע

שאַ, ווייַן נישט אַזוי הויך, מען קען נאָך דערהערן.

שמואל־שמחה און דער ייִד קומען אַריין

דער ייִד

כ׳האָב מחזורים זייער וואָלווּל, פּאַר שפּאָט־אומזיסט.

שמואל־שמחה

קוים נאָר אַהער, זעלדע, קענסט לייענען די אותיות?

דער־ייִד

פּאַר די מיידלעך קויפט מחזורים. וועלן דאָך מסתמא התונה האָבן. איר קענט דאַוונען? כ׳האָב פּאַר אייך אַ סידור מיט עברי־טייטש.

נחמן־בער

קומט אַריין מיט שפּאַקוליאַן אויפן נאָז, טראָגט אַ סידור.

לאה־דאָבע און זעלדע גייען ביידע אַרויס. איינע רעכטס און די אַנדערע לינקס.

דער ייד

איך זאָג, אַז איר זאָלט קויפן מחזורים פּאַר די טעכטער, כ׳וועל אָפּגעבן וואָלוול.

נחמן־בער

קוקט אין ספר

די אותיות אַביסל צו קליין.

דער ייד

מיט גרעסערע אותיות קאָסט טייערער.

שמואל־שמחה

ווייסט, מיין זון, אַז מיין סידור געפעלט מיר בעסער. מער נישט וואָס פון פּאַרנט זענען אויסגעריסן די בלעטלעך.

דער ייד

אַן אתרוג אויב איר ווילט קען איך אייך וואָלוול פאַרקויפן, אָט וועל איך באַלד אַריינברענגען.

גייט אַרויס.

שמואל־שמחה

אויב ער זאָל נישט וועלן צו טייער, וואָלט איך דיר הייסן, מיין זון, דו זאָלסט נעמען אַן אתרוג. אפשר וועלן די יינגלעך געבן צושטייער.

ברוך־משה און ניסן־אלטער קומען אריין.

שמואל־שמחה

אָט זענען זיי, וועט געבן צושטייער וועט מען נעמען אַן אתרוג בײַם יידן.

ברוך־משה

איך פּאַר סיי־ווי אַווק.

נחמן־בער

ווהין פּאָרסטו, אין שטאָט אַריין?

ברוך־משה

איך פֿאָר אַוועק מיט דעם יידס פּויר

נחמן־בער

מיר פֿאָרן אַלע דאָך מאָרגן אין שטאָט אַריין.

ניסן־אַלטער

ער פֿאָרט אַוועק אינגאַנצן.

שמואל־שמחה

וואָס הייסט? עס פּעלט דיר צו עסן?

ברוך־משה

סיי־ווי פֿאַר צוויי מענטשן קנאַפּ מלאָכה.

נחמן־בער

נאָך יום־טוב וועט זיך מאַכן מער מלאָכה, אוך, נאָך אַלעמען, זיי שוין דאָ איבער יום־טוב.

דער יידּ

קומט אַריין אָנגעלאָדן מיט סידורים, מחזורים אין א קצטל, חוּ צר האָלט אתרוגים

פֿאַרשפּרייט עפּעס אויף דער ערד.

שמואל־שמחה

אָט וועל איך מיין קאַפּטאַן אויסשפּרייטן, אָט אַזוי...

דער יידּ

יונגעלייט, איר קענט געבן צו לייזן.

נחמן־בער

אַן אתרוג וועלן מיר נעמען.

ניסן־אַלטער

איך גיב צושטייער. דו וועסט געבן צושטייער, ברוך־משה?

ברוך־משה

איך ווייס נישט.

דער יידּ

נישט טייער, פֿאַוואָליע, נעמט עס נישט אַרויס פון דעם פּלאַקס, פֿאַוואָליע, ברעכט נישט אָפּ דעם פּיטום... אייַ, די הענט ביי

אייך, יונגערמאַן, איינגעשמירט אין סאַושע, איר וועט מאַכן שוואַרץ.

ניסן־אַלטער

אַן אתרוג איז אַן איידעלע זאַך.

דער־ייד

וועלט בּאַלד שוואַרץ, אַז מען האַלט אים אין דער האַנט.

נחמן־בער

וואָס וועט עס אָנטרעפן?

דער ייד

מען וועט אויסקומען. אוּן מחזורים נעמט איר?

ניסן־אַלטער

ס׳איז שוין בּאַלד נאָך יום־טובים.

דער ייד

אוּן איבער אַ יאָר? יום־כּפּור איז דאָך דער עיקר.

ברוך־משה

איר וועט מיך מיטנעמען אויף אייער פּוּר, רב ייד?

דער ייד

פּאַרוואָס נישט. אויסשלאָגן דעם האָבער פּאַרן פערד. וווּהין פּאָרסטו עס?

שמואל־שמחה

עט וואָס ער רעדט, בּלייב דאָ, וועסטו צושטייער געבן אויף אַן אתרוג.

דער ייד

אַ לוּלב האָב איך אויך, נישט טייער.

נחמן־בער

א לוּלב האָב איך אַ פּאַראַיאָרעדיקן.

דער ייד

זעט איר, פּאַראַיאָרן האָט איר אויך געהאַלטן אַליין אַן אתרוג.

נחמן־בער

צייטן געווען בעסערע.

דער ייד

וואָס, קנאַפּלעך מלאָכה? גאָט וועט העלפֿן. וועל איך פּאַרדינען ביי אייך שדכנות?

נחמן־בער

וואָרים וואָס?

דער ייד

כ׳זע גאָר, די יונגעלייט פּרעמדע. כ׳האָב געמיינט פּריער, אַז דאָס זענען אייגענע קינדער — צום סוף גאָר פּרעמדע.

ברוך־משה

פּוּן וואַנען ווייסט איר, אַז מיר זענען נישט קיין קינדער?

דער ייד

וואָס מיינסטו, כ׳בין אַ נאַר? כ׳הער דאָך, אַז ער וויל אַוועק־פּאָרן. קיין מלאָכה נישטאָ, זאָגט ער.

שמואל־שמחה

מישט אין אַ סידור

אָט איז עס... ביי מיר אין סידור איז עס אויסגעריסן. זינגט. אודה לאל לבב חוקר, ברן יחד כוכבי בוקר.

דער ייד

מיר וועלן אייך פּאַרקויפן אַ סידור אוּן נישט טייער, כ׳וויל אָבער איצטער פּאַרדינען שדכנות.

שמול־שמחה

מהיכא תיתא.

דער ייד

וויפֿל גיט איר נדן אייערע טעכטער? ווי רופט מען אייך?

נחמן־בער

נחמן־בער רופט מען מיך.

דער ייד

וויפֿל גיט איר נדן אייערע טעכטער, רב נחמן־בער?

נחמן־בער

נדן? ווער האָט עס אויפן דאָרף נדן?

דער ייד

וואָס טויג עס אָן גדן?

ניסן־אַלטער

וווּ זענען אייערע חתנים?

דער ייד

חתנים? כ׳האָב זיי אין וואָגן. אָט זענען חתנים. כע, כע, כע... כ׳בין אַזאַרף זיי ניין זוכן?

ברוך־משה

איר האָט שוין אַ סך שידוכים אויסגעפירט?

דער ייד

זאָל נאָר רב נחמן־בער געבן נדן...

ניסן־אַלטער

אוּן ווי איז אויב דער חתן ווילּ קיין נדן נישט?

דער ייד

עס שאָדט נישט אַביסל נדן; איר ווילט חתונה האָבן, יונגעלייט?

שמואל־שמחה

שוין צייט פאַר זיי חתונה צו האָבן. קענען פאַרדינען אויף ברויט.

דער ייד

ווי איך בין אַ ייד, איך וועל פאַרדינען שדכנות. רב נחמן־בער, וואָס זאָגט איר?

ניסן־אַלטער

איר פאַרשפּאָרט אייער טרחה, מיר זענען שוין חתנים.

דער ייד

פון וואַנען, פון ווייט? אַ שאָד... נו, האָב איך אַנדערע חתנים פאַר אייערע טעכטער. כ׳האָב פון שטאָט אַ ווילן בחור.

נחמן־בער

איך האָב נישט קיין נדן. וווּ האָט מען עס ביי היינטיקע צייטן נדן פאַר קינדער.

ניסן־אַלטער

אָט דער יונגערמאַן איז נאָך נישט קיין חתן.

דער ייד

און ווער איז דיין כלה?

ניסן־אַלטער

וואָס מאַכט עס אייך אויס?

דער ייד

נו, איז דער יונגערמאַן, דו האָסט שוין אויך אַ כלה?

ברוך־משה

ווען פאָרט איר, וויל איך וויסן?

דער ייד

כ׳וועל ס׳פערדל אָנפאַשען און אַז כ׳בין שוין יאָ ביי אַ שמיד וועל איך לאָזן די פאָדקאָוועס איבערשמידן. דאָס האָט מיר ס׳מיידל צוגעזאָגט. כ׳וויל נישט קיין געלט פאַר דעם וואָס כ׳האָב זי געפירט.

ברוך־משה

וועל איך גיין איינפאַקן מיינע זאַכן.

ניסן־אַלטער

פאַרשטעלט אים דעם וועג

דו פאָרסט נישט.

ברוך־משה

איך פאָר שוין יאָ.

גייט אַרויס.

נחמן־בער

וואָס איז עס אים אַריין אין קאָפּ פאַר יום־טוב אַוועקצופאָרן? גיי, ניסן, רעדט מיט אים איבער.

ניסן־אַלטער

גייט אַרויס.

דער ייד

פיינע בחורים, ווי לאָזט איר זיי עס איין? איר האָט טעכטער אין שטוב.

נחמן־בער

לאַכט

דאָס מאַכט ער חוזק, ער נעמט מיין טאָכטער.

דער ייד

אַזוי, אָן נדן! פיש־פיש... געקענט פאַרדינען שדכנות. איר האָט שוין געשריבן תנאים?

נחמן־בער

נאָך נישט.

דער ייד

קען איך דאָך נאָך האָבן שדכנות.

שמואל־שמחה

איך זאָג אויך, מען באַדאַרף דעם בחור נישט אָפּלאָזן.

דער ייד

דאָס איז עס די כלה, די וואָס איז מיט מיר געפאָרן?

נחמן־בער

כ׳מיין, אַז ער נעמט די גרעסערע.

דער ייד

אַ שאָד, געקענט פאַרדינען שדכנות.

נחמן־בער

איר קענט עס נאָך. די קלענערע...

דער ייד

ווויל ווי די וועלט, איך נעם אים נישט מיט, דעם יונגאַטש. ווו איז ער?... ער וויל פאָרן — כ׳נעם אים נישט מיט!

נחמן־בער

ווייזט אויס אים געפעלט נישט מיין שטוב. אפשר איז ער נישט

צופּרידן מיטן עסן. מיט געוואַלט אַ מענטשן וויל איך נישט האַלטן.

דער ייִד

וואָס הייסט, איך לאָז אים נישט אַרויף אויפן פּור. ווער וועט אים נעמען מיט זיך?...

לאה־דאָבע

קומט אָן

טאַטע, ברוך־משה פּאָרט אַוועק.

נחמן־בער

איך האָב שוין געהערט. רעד דוּ איבער מיט אים, אפשר וועט ער בלייבן.

לאה־דאָבע

זאָל זעלדע מיט אים איבערעדן.

דער ייִד

אַ שאָד וואָס דוּ ביסט שוין אַ כּלה, כ׳האָב געקענט פּאַרדינען שדכנות.

לאה־דאָבע

פּאַרשעמט

איך בין נישט קיין כּלה.

דער ייִד

איז דאָך ווויל ווי די וועלט!

שמואל־שמחה

דער ייִד קען זיין אַ ווויל־ער שדכן.

נחמן־בער

ניסן־אַלטער האָט געריעדט מיט מיר. היינט האָט ער געריעדט מיט מיר. ער ווויל, זאָגט ער, זיין מיין אייידעם.

דער ייִד

אַ פיינער בחור. אַ שאַרפער בחור. דאָס איז דער, וואָס ווויל אַוועקפאָרן?

נחמן־בער

ניין, ס׳איז דער אַנדערער.

דער ייד

אויך אַ שארפער בחור. געפעלט מיר אויך.

נחמן־בער

וואָס זאָגסטו, מיין קינד. ער האָט געראַדט מיט דיר אויך?

לאה־דאָבע

צעטומלט

וועמען מיינסטו?

נחמן־בער

איך מיין ניסן־אַלטערן.

לאה־דאָבע

מסתמא האָסטו נישט גוט געהערט.

נחמן־בער

ווייסט, נישט גוט געהערט? ער האָט מיר געזאָגט, אַז ער וויל ווערן מיין אייידעם.

לאה־דאָבע

האָט ער עס געמיינט מיך, פון וואַנען ווייסטו?

דער ייד

הייסט עס נאָך בייידע נישט קיין כלות, ווויל די וועלט. לאָזט נאָר מיך, איך וועל עס אַלצדינג קלאָר מאַכן.

שמואל־שמחה

אָט לאָז דעם ייד: ער וועט זיך מיט די יינגלעך דורכרעדן.

לאה־דאָבע

עס קען דאָך נישט געמאָלט זיין ער זאָל מיט דיר אַזעלכס רעדן.

דער ייד

וווּ זענען זיי, די יונגעלייט?

נחמן־בער

ווָאס, מיין טאָכטער, ער נעמט דיך ווי דו שטייסט אין גייסט. אָן אַ גראָשן נדן.

דער ייד

שווער אַזעלכס אין היינטיקע צייטן. אַבי אַ יינגל — וויל נדן.

לאה־דאָבע

איך פאַרשטיי נישט די גאַנצע זאַך... איך וויל זעלדע זאָל פריער חתונה האָבן. זי איז די עלטערע.

נחמן־בער

יאָ, ס׳איז טאַקע אמת: אפשר ביסטו געראטן. צום יידן: איר פאַרשטייט, זיי זענען ביידע אַ צווילינג. אָבער יענער איז פריער געבוירן געוואָרן. די האָט זיך נאָר אַרויסגעכאַפּט, קיין עין־הרע. די גרעסערע. אָבער ער האָט מיט מיר געראָטן היינט.

לאה־דאָבע

לויפט ארויס.

נחמן־בער

וווהין לויפסטו?

דער ייד

האָט זיך פאַרשעמט. כע, כע... קומט אין שטוב אַריין. דאָרטן וועלן מיר זיך מיט זיי דורכשמועסן. אַן איינפאַל, אַביסל, ער וויל גאָר אַוועקפאָרן. — ווער וועט אים דען נעמען אויפן פויר.

אלע גייען אין שטוב.

זעלדע

לויפט אריין.

לאה־דאָבע

לויפט איר נאָך

וווהין אַנטלויפסטו, קום אַהער זאָג איך דיר... איך שווער דיר אויף מיינע נאמנות, אַז אַזוי האָב איך דעם טאַטן אויך געזאָגט.

ניסן־אַלטער

קומט ארויס.

לאה־דאָבע

אָט קומט אַהער, ניסן, קומט אַהער, זאָגט איר, וואָס האָב איך מיט אייך גערעדט. אויף מיינע נאמנות, איך ווייס נישט פון וואָס צו זאָגן.

זעלדע

פאַרדעקט איר געזיכט, זיצט אויפן האָרנע.

ניסן־אַלטער

דו, זעלדע, קענסט אים זאָגן ער זאָל נישט אַוועקפאָרן.

זעלדע

פון מיינעטוועגן קען ער פאָרן.

לאה־דאָבע

אָט איז ניסן־אַלטער, זאָגט פאַר איר און פאַר מיר אין די אויגן, וואָס האָב איך מיט אייך גערעדט? איך ווייס נישט פון וואָס צו זאָגן. וואָס מיינסטו איך בין אַ נאַר? און אַז איך בין אפשר דיינע אַ שוועסטער, האָט אַנדערש געמעגט זיין. אָבער איך בין דאָך אַנדערש. מיר וועט זיין אַ פרייד, אַז מיין שוועס־טער וועט זיין גוט.

זעלדע

ס׳איז נישט אמת. דו זאָגסט אַ ליגן!

ניסן־אַלטער

אָט הער זיך איין, וואָס איך וועל דיר זאָגן.

זעלדע

ס׳איז נישט אמת, נישט אמת... זי האָט געוואָלט איך זאָל בלייבן אין שטאָט.

לאה־דאָבע

איך בין אַ נאַר, וואָס איך רעד אפילו מיט דיר. איך הער עפּעס וואָס דער טאַטע זאָגט און כ׳פאַרשטיי נישט, כ׳ווייס נישט פון וואָס צו זאָגן.

ברוך־משה
קומט אַריין

ווער האָט ווידער באַהאַלטן מיינע זאַכן? ווער האָט עס גענומען?

לאה־דאָבע

איך האָב די זאַכן באַהאַלטן.

ברוך־משה

פאַרוואָס?

לאה־דאָבע

אַזוי, איך וויס נישט פאַרוואָס.

ברוך־משה

אוּן איר ווּעט זיי מיר נישט אָפגעבן?

לאה־דאָבע

ניין. איר האָט נישט וואָס אַוועקצופאָרן פון דאַנען.

ניסן־אַלטער

מאָרגן איז ערב יום־כּפּור, ס׳איז אַן עוולה וואָס מען קריגט זיך. זעלדע איז אַ שלעכטס, דו הערסט, זעלדע, ביסט אַ שלעכטס.

לאה־דאָבע

איך האָב צו איר גאָרנישט. איך בין אויף איר נישט אין כעס.

ברוך־משה

הער זיך איין, ניסן־אַלטער, איך וויל דו זאָלסט מיר אין וועג נישט קריכן.

ניסן־אַלטער

נישט איך האָב דיינע זאַכן באַהאַלטן.

ברוך־משה

איך מיין נישט מיינע זאַכן. מיינע זאַכן וועל איך געפינען, אַז כ׳וועל וועלן.

ניסן־אַלטער

וואָס קוקסטו אַזוי אויף מיר ווי אויף אַ שונא. איך בין דיר נישט קיין שונא.

ברוך־משה

ניין, בסז מיר נישט קיין שונא? נו, וועלן מיר הערן... לאה־דאבע, מארגן איז ערב יום־כפור, אט ליגן דאָ הייליקע ספרים אויף דער ערד... איך זאָג אייך דעם אמת, איך וויל פון דאנען נישט אַוועקגיין.

זעלדע

קוקט צעטומלט

ניסן־אלטער

נו, זאָג וואָס דו מיינסט!

ברוך־משה

כ׳האָב מיך נישט וואָס צו שעמען — דו קריכסט מיר אין וועג אַריין און כ׳זאָג דיר, אַז ס׳איז אַן עוולה.

ניסן־אלטער

זאָג וואָס דו מיינסט.

ברוך־משה

איך האָב לאה־דאָבען געוואָלט און לאה־דאָבע האָט מיך אויך געוואָלט, וויס איך נישט איצטער וואָס דו ווילסט האָבן.

ניסן־אלטער

איך בין אין דעם נישט שולדיק.

ברוך־משה

קיינער איז אין דעם נישט שולדיק, נאָר דו אַליין.

ניסן־אלטער

חייזנדיק צו זעלדען

זי איז שולדיק. איצטער שווייגט זי... איך בין דיר אין וועג אַריין נישט געקראָכן. בלייב זיך דאָ געזונטערהייט. איך פאָר אַוועק היינט. כ׳האָב דאָ נישט וואָס צו טון.

לאה־דאָבע

גיי, זעלדע, באַהאַלט זיינע זאַכן, גיכער!

ניסן־אלטער

וועל איך אָן די זאַכן אַנטלויפן פון דאַנען, ס׳איז מיר שוין

מיאוס געווארן אַלץ מיט אַנאַנדער. איר פאַרדריים מיר דעם קאָפּ.

ברוך־משה

נו, אויב אַזוי וועל איך אַוועקפאָרן. אויב איך קריך דיר אין וועג אַריין, זאָל זיין!

לאה־דאבע

איך וויס אָן זעלדען גאָרנישט וואָס צו זאָגן.
וויש די טרערן.

נישן־אלטער

איר, לאה־דאבע, זענט געווויס נישט שולדיק. איר האָט ביי זעלדען נישט וואָס צו פרעגן. יעדערער איז ביי זיך אַליין אַ באַלעבאָס.

לאה־דאבע

ענטפערט נישט.

זעלדע

זי האָט ביי מיר נישט וואָס צו פרעגן.
דער יד און נאָך אים נחמן־בער און דער אַלטער קומען אַן.

דער יד

זענען זיך גאָר צעלאָפן דאָס יונגווַארג. אָט זענען זיי... צעלויפט זיך נישט. כ׳וויל שדכנות־געלט פאַרדינען. וועלכע, זאָגט איר, איז שוין אַ כלה? מאָרגן איז ערב יום־כפור; אַ גוטע צייט צו טון אַ זאַך מיט אַ ריין האַרץ... אַ וואָסערע איז עס די כלה?

ברוך־משה

באַוויזט אויף לאה־דאבען

זי איז מיין כלה, שעם זיך נישט, לאה־דאבע.

נחמן־בער

הייסט עס גאָר...

דער יד

דו פאַרסט דאָך אַוועק, דו שייגעץ איינער!

ברוך־משה

איך פֿאָר נישט.

שמואל־שמחה

וווהין וועט ער דען פֿאָרן?

נחמן־בער

איך האָב, הייסט עס, געהאַט אַ טעות. ער האָט היינט מיט מיר געריידט. ניסן־אַלטער, וועמען האָסטו געמיינט, די גרעסערע אָדער די עלטערע?

ניסן־אַלטער

איך האָב געמיינט די עלטערע.

נחמן־בער

הייסט עס גאָר זעלדען.... הייסט עס גאָר איך האָב אַ טעות געהאַט. כאַ־כאַ־כאַ...

דער ייד

ווייסטו אויך, אַז דער ייד האָט נישט קיין נדן?

ניסן־אַלטער

איך ווייס בעסער פון אייך.

שמואל־שמחה

נאָך יום־טוב וועט מען שיקן נאָך זייערע טאַטעס... אַן איינפאַל...

דער ייד

מאָרגן איז דאָך ערב יום־כּפּור, איר ווייסט עס. איר ט׳עס געדענקען — יונגאַטשעס?

ניסן־אַלטער

כ׳האָב עס שוין פֿאַר ראש־השנה געווווסט.

לאה־דאָבע

גיט צו זעלדען, געמט זי ארום און קושט זי.

נחמן־בער

העלפט מיר אויסקלייבן אַ שיינעם אתרוג. כ׳באַדאַרף הײַנטיקס יאָר נישט קיין שותפים.

אלע זעצן זיך ארום קנסטלע אתרוגים. קלייבן.

שמואל־שמחה

זינגט

אודה לאל לבב חוקר, ברן יחד כוכבי בוקר.

סוף

1915

אַ פּאַרוואָרפן ווינקל

(דראַמע אין 4 אַקטן)

פערזאָנען:

נאָטע, א קנבן.

קריינע, זיין ווייב.

צירל, זייער טאָכטער.

טודרוס, נאָטעס פאָטער.

חיים־הערש, האָט אין שכנות א ווינט־מיל.

קריסל, זיין ווייב.

נח) זייערע קינדער.
חיה)

דאָבע.

כאַצקל

ערשטער אַקט

אָנהייב פּרילינג. פּרימאָרגן. אויף א בית־עולם. די זון, העל אין וואַרעם, האָט זיך שוין אַרויסגעהויבן אויפן הימל. א גלי־כער פּלאַץ אָן קברים. דאָס גראָז גרינט שוין. רעכטס, אין הינ־טערגרונד צווישן הייזער. טיפער ברייט זיך אויס דער בית־עולם, די קברים טיילווייז פון דער זון באַלויכטן. אָן אַלטער הילצערנער צוים רינגלט דעם בית־עולם אַרום.

טודרוס

א גאַנץ אַלטער מאַן, הויך געוואַקסן, אָבער דער רוקן שוין געבויגן. ער קומט אָן פון צווישן די קברים גייענדיק הינטערריקס. ער רעדט צו עמעצן אין דער זייט.

געזעגן אַמאָל, אַ ציג זאָל האָלט האָבן נאָר צווישן קברים אומ־צוקריכן. בייגאַכט האָסטו געמעגט און איצטער טאָר מען נישט. מענטשן וועלן אָנקומען, באַדאַרפסטו נישט זיין צווישן די קברים.

נח

באַווייזט זיך פון אַנדערן זייט צוים, שריים אַריבער

גוט מאָרגן, רב טודרוס!

טודרוס

ווער איז עס? נח? קום אַריבער. וואָס שטייסטו דאָרטן?

נח

איך בין אויסגעשמירט אין מצל, די מתים קענען זיך פאַר מיר דערשרעקן.

טודרוס

כע, כע... די מתים ווי די מתים — די ציג קענסטו טאַקע דערשרעקן.

נח

און איר פירט זיך נאָך אַלץ אַרום מיט דער ציג?

טודרוס

אַ פיקחת; קלוג ווי אַ מענטש. זעסט ווי זי באַלעקט זיך. דאָרטן צווישן די קברים, זאָגט זי, איז דאָס גראָז געשמאַקער. נו, קום אַריבער, האָסט קיין צייט נישט? שפּרינג אַריבער! אָט אַזוי...

נח

שפּרינגט אַריבער איבערן צוים.

טודרוס

אַז מען איז יונג באַדאַרף מען נישט קיין טיר און נישט קיין טויער.. כע-כע, ביסט פאַרמעליקט.

נח

נאָך היינטיקע נאַכט מיט אַן אויג נישט צוגעטון.

טודרוס

געהערט: דער ווינט געריסן אַ גאַנצע נאַכט. דער ווינט געווע. פון מזרח-צפון. ס'האָט זיך געלאָזט הערן דאָס קלאַפּן פון מילן

נח

נישט קיין גלייכער ווינט געווען. כ'האָב נישט געקענט מיט אַן אויג צוטון. כאַפּט דער ווינט פון מזרח-צפון — רייסן שדים: הייב אויף דעם שטיין, לאָז צו דעם שטיין — פאַרקויפט ווי אַ הונט צו אַלדע שוואַרצע יאָר.

טודרוס

ווער איז איצטער אין מיל?

נח

דער טאַטע איז שוין אויפגעשטאַנען.

טודרוס

איך וואָלט געווען אַ בעלן צוצוגיין צו דער מיל.

נח

איר באַדאַרפט עפעס האָבן?

טודרוס

כ׳האָב געוואָלט זען דעם טאַטן דיינעם... איבערערדן מכח אַן ענין.

נח

אי, האָבן נעכטן די וויבער געווינט אויפן בית־עולם. מען האָט אַזש ביי אונז אין מיל געהערט.

טודרוס

האָב זיי אַ גוט יאָר, די וויבער. האָבן נישט קיין דאגות, קלאָגן זיי. כ׳וואָלט זאָגן אייגענע — קומען אָן פרעמדע וויבער אונ צעלאָזן זיך אויפן געווין.

נח

וויפל לוויות נעכטן געווען?

טודרוס

צוויי... אייגענע וויבער קלאָגן אויס די אויגן אין דער היים; אויפן בית־עולם שווייגן זיי שוין; נאָר אַז עס טוט אַ קלונג דער ערשטער רידעל ערד אויף די ברעטער — טוט עס וויי מיט א מעסער אַ שטאָך; טוען נאָך אַנדערע, ווינען אַביסל...

נח

וויי לאַנג ווינט איר שוין דאָ?

ער זעצט זיך לעבן אַלטן אויף א באַנק, וואָס לעבן צוים.

טודרוס

זיבן אונ דרייסיק יאָר. מיין נאָטע איז נאָך דעמאָלט געווען אַזאַ שנעק ווי דו. אייער מיל איז נאָך דעמאָלט דאָ נישט געשטאַנען. כע, כע, איך געדענק, אַז דיין מאַמע קריסל האָט דיך נאָך אויף די הענט געדזשוויגעט.

נ ח

די מיל איז שוין אַלט. מען האָט זי שוין געמעגט איבערשיטן. אַז ס׳איז אַ שטאַרקער ווינט האָב איך מורא צו לאָזן די פּליגל אויף אַלע פּלאַכטעס.

ט ו ד ר ו ס

זי קרעכצט, האַ?

נ ח

אָ־אָ, קרעכצט זי, די מיל! ווי אַ לעבעדיקער מענטש!

ט ו ד ר ו ס

אַמאָל איז געווען כישוף אין די ווינט־מילן.

נ ח

דער טאַטע דערציילט, אַז ביי זיין זיידן האָט מען מיט כישוף די שטיינער פון מיל אַרויסגעפירט.

ט ו ד ר ו ס

אַן אַלטע מעשה. אַליין מיט מיינע אויגן געזען. אַ מיל געלעגן איבערגעקערט אין די שטיינער, איינער לעבן אַנדערן, זיך פּאַר־קייקלט אַזש הינטערן באַרג.

נ ח

אַזוי! שווערע שטיינער געווען?

ט ו ד ר ו ס

באַדאַרפט האָבן פיר פּאָר אָקסן יעדן שטיין צוריק אַרויפ־צושלעפּן.

נ ח

איינס לעבן אַנדערן געלעגן?

ט ו ד ר ו ס

ביידע פון מיל זיך אַרויסגעקייקלט.

נ ח

דאָס איז געווען אָפּגעטון?

טודרוס

אָפּגעטון! ווי דען? ס׳איז געווען אַ דייטשס אַרבעט. האָט זיך אַרומגעשלעפּט אין דער גענגט מיט אַ האַק און אַ זעג אויף דער פּלייצע — אַרבעט געזוכט אין מילן — מען האָט אים נישט געוואָלט אַריינלאָזן; געווען אַ גנב — האָט ער אַ שפּיצל אָפּגעטון.

נח

און מען האָט אים נישט צעפּלעט דעם קאָפּ?

טודרוס

ווער וועט זיך גיין מיט אים אָנהייבן!

נח

געגעצנדיק

אָ, אָ, וועלן עס טרעפּט אויף מיר, וואָלט איך אים געמאַכט פּאַר אויס דייטש... עס שלעפּערט!

טודרוס

שוין גצדאַוונט?

נח

כ׳בין ערשט איצטער פון מיל אַרויס...

טודרוס

דאַוון אָפּ, בייס איבער און לייג זיך צו. ס׳איז גוט, אַז מען וואַקסט אונטער אוון מען העלפּט אַ טאַטן. ביסט אַ כוואַט. כע, כע... צירל זאָל עס וויסן, אַז דו ביסט דאָ.

נח

פּאַרשעמט

וואָס באַדאַרף זי עפּעס וויסן?

טודרוס

כע־כע — מיר פּאַרשטייען זיך אויף טשוועקעס, מיר פּאַרשטייען זיך אויף אַ בר־מינן אוון מיר פּאַרשטייען זיך, אַז ביי אַ פערדל בייטן זיך די צייגער.

נח

זי שלאָפט נאָך?

טודרוס

אָט אַזוי פּרעג. זי שלאָפט נאָך.

נח

ווי מיינט איר, דער ווינט וועט נאָך לאַנג אָנהאַלטן?

טודרוס

קען זיך שטעלן קעגן נאַכט. ס׳וועט ווערן ווי־ארעמער.

נח

היינטיקע נאַכט נאָך געווען גוט קאַלט.

טודרוס

האָסט אַ פּעלץ?

נח

ווי דען? ס׳איז אָבער היינטיקע נאַכט ווי־ארעם געווען אָן אַ פּעלץ. ס׳האָט מיר נישט געלאָזט אויף אַ מינוט רוען.

טודרוס

דאָס איז גוט.

עס הערט זיך אויפן בית־עולם אַ פּרויען־שטימע, זינגט מצלאַכאָליש, טרויעריק.

נח

ווער זינגט עס?

טודרוס

אָבער נישט צו מאַכן מיט איר! ווידער געקומען!

נח

ווער איז עס?

טודרוס

מסתמא דאָבע. ווידער דאָ געזעכטיקט. האָט זיך פון מיר אויסבאַהאַלטן.

נח

אויפן בית־עולם געזעכטיקט?

טודרוס

האָט זיך איינגעזעצט צווישן די קינדערשע קבֿרימלעך, אַ געלעגער זיך געמאַכט. איר גליק וואָס נאָטע איז איצטער נישטאָ,

נ ח

וואָס אַרט אים, אַז זי שלאָפּט דאָ?

ט ו ד ר ו ס

פּון די מתים איז געגוג אויסצושטיין, בּאַדאַרף מען נאָך האָבן לעבעדיקע?!

נ ח

האָט דאָרט אַלע פּינף קינדער אירע.

ט ו ד ר ו ס

איז משוגע געווארן, וועז דאָס פּינפּטע איז אַוועקגעשטאָרבן. איצטער זאָגט זי, אַז דאָ איז איר היים.

ד אָ ב ע

אין די מיטעלע יאָרן. אויף איר געזיכט א פּאַרגליווערטע באַגייסטערונג, וואָס פּאַרשווינדט נישט. זי קומט אָן.

ט ו ד ר ו ס

מיט א געמאַכטער בייזקייט

כ׳האָב דאָך דיר געזאָגט, זאָלסט אַהער מער נישט גיין. וואַרט, נאָטע וועט אַרויסקומען!

ד אָ ב ע

ווער וועט אַכטונג געבן אויף מיינע קינדער, אַז איך וועל נישט קומען?

ט ו ד ר ו ס

האָסט געוועדט מיט זיי?

ד אָ ב ע

איך האָב געוועדט מיט זיי.

נ ח

קום צו אונז, וועט די מאַמע דיר געבן צו עסן.

ד אָ ב ע

איך האָב דען נישט קיין היים?

טודרוס

פאַרוואָס גייסטוּ נישט אַהיים?

דאָבע

דאָ איז מיין היים. עס וועט ווערן וואַרעמער, וועל איך מיינע קינדערלעך אָפּדעקן אוּן אויף דער גאַס אַרויספירן.

טודרוס

אויף איר קען מען גלייבן; וועט נאָך ביינאַכט אויפגראָבן די קברים... הער נאָר דוּ, טראַכסט עס נישט אַמאָל צוּ טוּן? מען וועט דיר דיינע ביינער צעברעכן. וואָס מען האָט דער ערד אַוועקגעגעבן, נעמט מען נישט צוּריק.

דאָבע

שווייגט ווי פאַרשטיינערט אוּן די טרערן פאַלן פוּן אירע אויגן.

נח

זי וויינט.

טודרוס

ווער געזוּנט, זיי אַ מענטש, וועסטוּ אַנדערע קינדער האָבן.

דאָבע

שווייגנדיק גייט זי אַוועק פוּן וואַנען זי איז געקומען.

טודרוס

שרייט איר נאָך

היט זיך, וואָרים נאָטע וועט באַלד אויפשטיין; ער וועט דיר ווייזן ווּ דער טויער איז.

נאָטע

קומט אַרויס, טראָגט אַ לאָם אוּן אַ רידעל

גוּט מאָרגן. דאָבע איז שוין ווידער דאָ?

נח

זי איז דאָ נאָר־וואָס געווען.

נאָטע

נישט צוּ פאַרטרייבן זי פוּן דאַנען. אַ וואַרעמער טאָג, וואָס?

נ ח

שוין אַ פּיינער גראָז פּאַראַן. מען קען שוין דאָס פּערד אַרויס־לאָזן.

נ אָ ט ע

אוּן די ערד איז נאָך אַלץ געפּרוירן אין דער טיף. קענסט נאָך אָן דעם לאָם נישט אויסקומען.

נ ח

איר לייגט נאָך פּייער די ערד צו דערוואַרעמען?

נ אָ ט ע

ס׳איז אינגאַנצן בייַ אַ דריי פּינגער די גרעב. שוין קיין דאַגה נישט. וואָלט נאָר עמעצער העלפן. נעכטן צוויי קברים געגראָבן אוּן היינט ווידער צוויי שוין זיכערע אוּן אפשר וועט נאָך אַ דריטער צוקומען; מען רייסט זיך די געדערים אַרויס... וואָס טוט דער טאַטע?

נ ח

איז אין מיל.

נ אָ ט ע

זאָג אים, אַז ער איז אַ גרויסער גאָרנישט.

נ ח

פאַרוואָס?

נ אָ ט ע

ער ווייסט שוין פאַרוואָס.

ט ו ד ר ו ס

זאָג אים גאָרנישט.

נ אָ ט ע

דו, טאַטע, מיש זיך נישט! וועט ער נישט פאָלגן מיט גוטן, וועט ער ברענען ווי אַ ליכט, וועט מען אונטערצינדן.

נ ח

אַז מען האָט נישט געצונדן ביז איצטער —

נאָטע

וועט מען צינדן שפּעטער?

נח

איר אַליין וועט עס מאַכן?

נאָטע

ס׳איז שוין קיינעמס דאַגה נישט וועט ס׳וועט צינדן. וועט איך וואָלט דערלאָזן, האָט נאָך פּאַר צען יאָרן געקענט זיין אַ באַרג אַש אויף דעם אָרט וווּ דיין טאַטנס מיל שטייט. מעגסט עס אים זאָגן.

נח

איך... ס׳איז גישט מיינע דאַגות.

נאָטע

קום, טאַטע, וועסטו מיר העלפן דאָרט אַ שטיין אַראָפּקאַטשען. ס׳ליגט דאָרטן אַ באַרג שטיינער, געפּעלט רב חיים־יונהן דווקא אונטער זיי זיין טאַטן באַגראָבן. אוּן דו רייס זיך די געדערים אַרויס פּון אַלדע שוואַרץ יאָר. קום, טאַטע!

גיט אַוועק אויפן בית־עולם.

טודרוס

האָב קיין מורא נישט. מען צינדט נאָך נישט נאָר דיין טאַטע איז אַ נאַר.

נח

ער וויל נישט, נאָך אַ מיל זאָל זיין אין שכנות.

טודרוס

ווען נישט איך וואָלט ער דאָ דעמאָלט, נאָך זיין חתונה, קיין מיל נישט געהאַט. ס׳איז נישט פּאַר זיינע כּוחות געווען.

נח

דער טאַטע וויל אַליין נאָך אַ מיל שטעלן.

טודרוס

איז עס זיינס אַ זאַך. עס הערט זיך נאָטעס רופן „טאַטע!" באַלד קום איך. איך גיי שוין.

צ י ר ל

קומט אַרויס.

ט ו ד ר ו ס

אָט איז צירל, זאָג איר גאָרנישט.

צ י ר ל

וואָס וועט איר נישט זאָגן צירלען?

ט ו ד ר ו ס

אַוועקגייענדיק

ס׳איז נישט קיינעמס דאַגה.

צ י ר ל

זאָג מיר, נח, וואָס האָט ער געמיינט?

נ ח

אַזוי פרי ביסטו אויפגעשטאַנען!

צ י ר ל

פון וואָס האָט איר גערעדט?

נ ח

וויל זי אַרומנעמען

קום, וועל איך דיר אויסשמירן אין מעל.

צ י ר ל

אַז דו וועסט מיר דערציילן, וועל איך זיך לאָזן.

נ ח

וועסטו?

צ י ר ל

איך ווייס אַליין פון וואָס איר האָט דאָ גערעדט.

נ ח

דיין טאַטע זאָגט, אַז ער וועט אונז אונטערצינדן.

צ י ר ל

ס׳אַ ליגן!

נ ח

ער האָט אַליין געזאָגט.

צ י ר ל

קיינער האָט עס נישט געהערט.

נ ח

איך אַליין האָב געהערט. ער האָט עס מיר אַליין געהייסן זאָגן דעם טאַטן.

צ י ר ל

אויך אַ ליגן.

נ ח

אַ ליגן איז אַ ליגן.

צ י ר ל

מיין טאַטע וויל זיך אַרויסציען פון בית־עולם. ער וויל נישט זיין מער קיין קברן. איך וויל אויך, אַז מיר זאָלן נישט ווינען מער אויפן בית־עולם.

נ ח

אוּן דו וועסט ווערן אַ פריצע. דעמאָלט וועט דיך כאַצקל נעמען פאַר אַ כּלה.

צ י ר ל

אויב דו ביסט געקומען אַזוי באַגינען מיר עס צו זאָגן, האָסטו געמעגט זיצן אין דער היים.

נ ח

איך בין נישט צו דיר געקומען. ס׳איז אַ שיינער פרימאָרגן, בין איך געקומען.

צ י ר ל

אין א חיילע ארום

שלאָפסט נישט ביינאַכט. זעסטו אויס ווי אַ טייוול.

נ ח

האָסט געמעגט קומען אַביסל צו מיר אין מיל אַריין ביינאַכט.

צ י ר ל

איך בין געווען. ביסט געשלאָפן אויף אַ זאַק מצל.

נ ח

ס׳אַ ליגן ג

צ י ר ל

איך בין אויף די טרעפּלעך געווען. כ׳האָב אין מיל אַריינגעקוּקט.

נ ח

האָסט דאָך מורא אַליין צוּ גיין ביינאַכט.

צ י ר ל

איך האָב שוין גאָרנישט קיין מורא. דוּ ביסט געזעסן אויף אַ זאַק מעל אָנגעשפּאַרט.

נ ח

איך בין געווען אין אַ פּעלץ אָדער אָן אַ פּעלץ?

צ י ר ל

איך געדענק נישט. דוּ ביסט געשלאָפן.

נ ח

געווען איז געווען.

צ י ר ל

איך האָב דיך געוואָלט איבערשרעקן, נאָר מען האָט מיך נישט געלאָזט.

נ ח

ווער האָט דיך נישט געלאָזט?

צ י ר ל

נאָך אַ מענטש מיט מיר געווען.

נ ח

כאַצקל?

צ י ר ל

איך ווייס נישט.

נ ח

זאָגסט אַ ליגן.

צ י ר ל

ביסט אַליין אַ ליגנער. איך האָב פאַר דיר קיין מורא נישט. איך האָב דיך פיינט מיט דיין טאַטן אינאיינעם.

נ ח

איך בין נישט צוּ דיר געקומען. מיין נישט, אַז איך בין דאָס אַזוי באַגינען צוּ דיר געקומען צוּ לויפן.

צ י ר ל

אוּן מיך אַרט נישט, אַז דוּ ביסט יאָ צוּ מיר געקומען. ביסט אפשר געקומען צוּם זיידן? אָדער — זאָגן דער ציג „גוט מאָרגן“?

נ ח

איך בין געקומען צוּם זיידן. איך האָב אים פוּן ווייטן געזען אַרומגייענדיק אויפן בית־עולם.

צ י ר ל

איז גאָרנישט.

נ ח

ברוגזדיק

איך וועל זיך גיין לייגן שלאָפן, וועל איך בעסער מאַכן.

צ י ר ל

קענסט מיר נישט פאַרווערן פיינט צוּ האָבן דיין טאַטן. דיין מאַמען האָב איך ליב, נאָר דיין טאַטן קען איך נישט אָנזען.

נ ח

אוּן איך האָב פיינט דיך מיט דיין טאַטן אינאיינעם.

תיל אָחצקגיין.

צ י ר ל

זע נאָר, ווי ער איז ברוגז געוואָרן. ער ווייל עס נאָך זייך מיין חתן.

נ ח

בלייבט שטיין, דאָס געזיכט פוּן איר אָפּגעקערט.

צ י ר ל

וויל‌סט דאָך גיין אַהיים שלאָפן — קענסט זיך גיין.

נ ח

אַז איך וועל נאָך אַמאָל הערן פוּן דיין טאַטן, אַז אונזער כיל

וועט מיטן פייער אַוועקגיין, וועל איך אים מיט אַ שטיין דעם קאָפּ צעשפּאַלטן.

צ י ר ל

גיי ברענג מיר אַרויס פּון שטוב אַ קריגל, וועל איך די ציג אויסמעלקן.

נ ח

איך גיי נישט צו אייך אין שטוב אַריין. אַז כאַצקל וועט נאָך אַמאָל קומען צו אונז אין מיל אַריין, וועל איך אים פּון אַלע טרעפּ אַראָפּוואַרפן.

צ י ר ל

ער איז שטאַרקער פּון דיר.

נ ח

זאָל ער נאָך וואַרטן אַביסל.

צ י ר ל

ער האָט מיר נעכטן דערציילט, אַז אין וואַלד האָט זיך איבער־געקערט אַ וואָגן מיט האָלץ, האָט ער אים אַליין אויפגעהויבן.

נ ח

זאָל ער זיך באַרימען.

צ י ר ל

ער איז שענער פּון דיר אויך.

נ ח

האָט אַ פאַרריסענע נאָז.

צ י ר ל

מיר גענפּעלט ער בעסער.

נ ח

נו, האָב חתונה מיט אים.

צ י ר ל

איך האָב דאָך דיך געבעטן דו זאָלסט מיר אַרויסברענגען אַ קריגל פּון שטוב.

נ ח

מיט כאַצקלעך וועסטו זיך שאַפן, נישט מיט מיר.

צ י ר ל

אַז דיין טאַטע וועט דיר אויפשטעלן אַ ווינט־מיל, דעמאָלט וועל איך דיך נעמען פאַר אַ חתן.

נ ח

כאַצקל מיינסטו איז עס אַזאַ גרויסער לייט?

צ י ר ל

ער איז מער לייט פון דיר.

נ ח

אַלץ באַרימערייַ. אָבער דו מיין נאָר נישט, אַז צו דיר קום איך עס. איך האָב דיך אפילו גאָר קיינמאָל נישט ליב געהאַט. וואַל־גערסט זיך דאָ אום אויפן בית־עולם. די ציג פאַשעט זיך אויפן בית־עולם אוּן דו טרינקסט די מילך אירע. אין דיר וועט זיך נאָך אַ גילגול אַרייַנכאַפן. אַז דו ביסט גוט, אַרט עס מיר נישט. נאָר אַז דו הייבסט אָן מאַכן דיינע שטיק, האָב איך דיך פיינט.

צ י ר ל

וואָס זאָגסטו, די ציג?

נ ח

איך זאָג, וואָס איך ווייס. דער אַלטער האָט היינט אויך געפּאַשעט די ציג צווישן די קברים. אַז אין דיר וועט זיך אַרייַנכאַפן אַ גילגול, וועלן אַלע מענטשן פון דיר אַנטלויפן. מען וועט דיך אַרייַנזעצן אין אַ פּאַס, פון אַלע זייטן וועט מען איר פּאַרשלאָגן אוּן מען וועט דיך לאָזן זיך קייקלען אין דעם פּאַס בארג אַראָפּ ביז דאָס פּאַס וועט צעברעכן ווערן; דו וועסט אַרויספאַלן אוּן דער גילגול וועט אַנטלויפן.

(אַכט.

צ י ר ל

הער אויף; איך גיס דיך באַלד אָפּ מיט וואַסער. ווילסט אויף מיר אַ שרעק אַרויפוואַרפן? אויב דיר געפעלט נישט, וואָס מיר

ווינען אויפן בית־עולם, טאָ זאָל אונז דיין טאַטע לאָזן קויפן דאָ אַ פּלאַץ אוּן אַ מיל אויפשטעלן.

נ ח

דער טאַטע וויל נישט אָנווערן זיין ברויט.

צ י ר ל

דו ביסט אַזוי גוט ווי דיין טאַטע.

נ ח

אוּן דו ביסט אַזוי גוט ווי דיין טאַטע.

צ י ר ל

גיי זיך אַוועק פונדאַנען אוּן קום נישט מער אַהער.

נ ח

אַז איך בין נישט צו דיר געקומען.

צ י ר ל

גיי אַוועק פון דאַנען!

נ ח

תיל אוהצקגיין.

צ י ר ל

וויכער

קום צו מיר, נח.

נ ח

וואָס ווילסטו?

צ י ר ל

קום צו מיר נענטער אַביסל. מיר דאַכט זיך, אַז דו האָסט מורא פאַר מיר.

נ ח

אפשר האָב איך מורא.

צ י ר ל

קום צו מיר. גוט האָסטו געטוּן, וואָס דו ביסט געקומען. זאָג, אַז ס׳איז אַ ליגן.

נ ח

וואָס ?

צ י ר ל

אַז אין. מיר קען אַריין אַ גילגול דערפאַר וואָס איך ווֹין אויפן בית־עולם.

נ ח

איך ווייס נישט.

צ י ר ל

און אַז איך וועל כאַצקלען פיינט האָבן, וועסטו שוין זיין צופרידן ?

נ ח

פון מיינעטוועגן קענסטו אים ליב האָבן. מיך אַרט עס נישט. דו שפּילסט זיך מיט מיר ווי אַ קאַץ מיט אַ מויז, און איך וויל נישט דו זאָלסט זיך מיט מיר שפּילן.

צ י ר ל

אויפגעבראַכט

זאָגסט אַ ליגן. גיי זיך פון דאַנען. קום נישט מער צו מיר. ווען דו וואָלסט מיר טאַקע אין אמתן ליב האָבן, וואָלסטו מיך נישט אַזוי איבערגעשראָקן.

כאַפּט אַ שטעקן און טרייבט אַוועק די ציג.

נ ח

וואָס איז די ציג שולדיק ?

צ י ר ל

רעד נישט מער צו מיר. שטיי נישט דאָ. גיי זיך אַהיים.

נ ח

אַז דו טרייבסט מיך, גיי איך נישט.

צ י ר ל

פּלוצלינג

איך האָב דיך פיינט !

פאַרדעקט דאָס געזיכט און לויפט אַריין אין שטוב.

נ ח

קוקט איר נאָך אַ ווילע. ער קלעטערט אַריבער דעם צוים און פאַרשווינדט.

צ י ר ל

קומט אַרויס, ווי זי וואָלט וועלן אויסמיידן נחן. זעענדיק, אַז ער איז נישטאָ, ווערט זי ערנסט, איילט צום צוים, רופט „נח! נח!", קיינער ענטפערט נישט. זי ווישט די טרערן.

ד אָ ב ע

קומט. שטעלט זיך אַנטקעגן צירלען. קוקט זי אָן

מיין יענטעלע איז שוין באַלד אַזוי גרויס ווי דו.

צ י ר ל

בייז

יענטעלע איז געשטאָרבן.

ד אָ ב ע

אומשולדיק

געשטאָרבן?

צ י ר ל

דער טאַטע האָט זי אַליין באַגראָבן.

ד אָ ב ע

באַגראָבן?

צ י ר ל

זי וועט שוין קיינמאָל נישט זיין אַזוי גרויס ווי איך.

ד אָ ב ע

קיינמאָל נישט?

צ י ר ל

וואָס איז דאָרט?

ד אָ ב ע

מיין קינד.

צ י ר ל

דאָס איז אַ ציג. דיינע קינדער זענען דאָרט... דאָרט, ווו די קברים זענען.

דאָבע

דאָרט זענען מיינע קינדער?

צירל

יאָ, גיי אויך אַהין. דאָרט זענען אַלע דיינע קינדער.

דאָבע

דאָרט זענען אַלע מיינע קינדער.

גייט אַוועק.

צירל

רופט

מאַמע! מאַמע!

קריינע

קומט אַרויס פון שטוב

וואָס דאַרפסטו מיך האָבן?

צירל

ווען וועלן מיר זיך אַרויסציען פון בית־עולם?

קריינע

וואָס פאַלט עס דיר איין?

צירל

אַזוי. פאַר גאָרנישט.

קריינע

האָסט שוין געמאָלקן די ציג?

צירל

איך וויל זי מער נישט מעלקן.

קריינע

אַ שגעון פאַרדרייט?

קלייבט שייטלעך האָלץ, וואָס ליגן בײַם צוים.

צירל

פאַרוואָס וויל דער טאַטע אונטערצינדן חיים־הערשן?

קריינע

זאָלסט עס מיר מער פון דיין מויל נישט אַרויסרעדן. דו!

צ י ר ל

דער טאַטע האָט געזאָגט.

ק ר י י נ ע

נחן וועל איך פון שטוב אַרויסטרייבן.

צ י ר ל

ער וועט אַליין אַהער נישט קומען.

זי וויינט.

ק ר י י נ ע

אויף אַ פולן פרימאָרגן וועסטו מיר דאָ... גיי ברענג דאָס קריגל אַרויס!

צ י ר ל

גייט פון שטוב.

ק ר י י נ ע

קוקט איר נאָך, וואַרפט ס׳האָלץ אַראָפּ

קום צוריק. קום נאָר אַהער.

צ י ר ל

וואָס ווילסטו פון מיר?

ק ר י י נ ע

זע, וואָס איז מיט דיר היינט?

צ י ר ל

שווייגט.

ק ר י י נ ע

טאַפּט איר דעם קאָפּ

ביסט נישט געזונט, חלילה?

צ י ר ל

איך ווייס נישט.

ק ר י י נ ע

בלאָזט איר אָפּ דריי מאָל און שפּייט אויס

קיין בייז זאָל נישט זיין. האָסט אַביסל היץ. קום אין שטוב אַריין. מען וועט באַדאַרפן אַן עין־הרע אָפּשפּרעכן.

זיי גייען ביידע אין שטוב אַריין. עס הערט זיך פון ווייטן אָבעס געזאַנג.

צווייטער אַקט

ביי חיים־הערש דעם מילנער. דער אייגענער פרימאָרגן. א
ווייס געקאַלעכט שטיבל. קליינע פענצטער דורך וועלכע עס זעט
זיך דאָס פעלד. צייטנווייז הערט זיך דאָס קלאַפּן אין מיל,
וואָס געפינט זיך נישט ווייט פון שטוב.

קרייסל
ראָמט אויף אין שטוב.

חיים־הערש
קומט אָן מיט אַן עמער וואַסער.

חיה
העלפט טראָגן דעם העמער

לאָז מיר, טאַטע, איך וועל אַליין קענען אַריינטראָגן.

חיים־הערש
לאָז נאָר, ווילסט זיך די געדערים איינרייסן.

חיה
אָבער אַז איך וועל קענען אַליין אויפהייבן.

חיים־הערש
גיי שוין, זאָג איך דיר. צו קרייסלען. און דו האָסט נישט מער
וואָס צו טון. שיקסט זי אַליין צום ברונעם. ס׳פעלט מער נישט
זי זאָל נאָך אַריינפאַלן אין ברונעם אַריין.

קרייסל
איך האָב זי געשיקט? איך האָב איר געהייסן נאָר דעם עמער

אַרניסטראָגן און דו זאָלסט וואַסער אָנשעפּן. צו חיהן. איך וועל דיר געבן, אַז דו וועסט מיר אַליין קריכן צום ברונעם!

חיים-הערש

ווען איך קום נישט אָן, וואָלט זי שוין אין וואַסער געלעגן, האָט זיך אין גאַנצן אַריבערגעבויגן איבערן ברונעם.

חיה

ס'איז מיר דען צום ערשטן מאָל?

קרייסל

אַז קיינער בעט עס נישט ביי דיר. אַזאַ טיפעניש. אַז איך קוק אַריין אין ברונעם, פאַרדרייט זיך מיר אַזש דער קאָפּ.

חיה

אַז איך קוק אַריין אין ברונעם, זע איך דאָרט מיין פּנים. וואַרף איך אַריין אַ שטיינדל ווערט מיין קאָפּ צעבראָכן און באַלד ווערט ער ווידער גאַנץ.

חיים-הערש

הערסט ווי דיין טאָכטער רעדט? וועסט שוין האָבן פון איר נחת.

קרייסל

וואָס ווילסטו פון אַ קינד?

חיה

איך בין שוין אַלט צוועלף יאָר. באַשר איך בין איינע האַלט מען מיך ציטריק. אַלע גיין שוין באָרוועס און איך מוז נאָך שלעפּן די שיך. איך וויל נישט. לאָז מיר אויסטון די שיך. ס'איז שוין אַזוי וואַרעם.

זעצט זיך אויף דער ערד און וויל אויסטון די שיך.

קרייסל

וואָס נאָך עפּעס?

חיים-הערש

קלייב נחת פון דיין טאָכטער.

קרייסל

מען קען טאַקע מיינען, אַז איך צעלאָז זי.

דאָס קלאַפּן פון מיל ווערט שטאַרקער.

חיים־הערש

אויף אַ מינוט קען מען די מיל נישט לאָזן אַליין.
גייט ארויס.

קריסל

צו חיהן

איך וועל דיר געבן, אַז דו וועסט מיר אַליין גיין צום ברונעם וואַסער שעפּן. איך האָב נאָר נישט געוואָלט רעדן פּאַרן טאַטן אין די אויגן. ער וואָלט דיך דיין לייב צעפּאַסעווועט.

חיה

איך וויל נישט זיין ציטריק. איך בין שוין צוועלף יאָר אַלט.

קריסל

איך וועל דיר באַלד געבן אַ „ציטריק". ווילסט זיך אָנמאַכן אַ צרה אוּן שפּעטער זאָל עס צו מיין קאָפּ אויסגיין?

חיה

כ׳וועל זיך נישט אָנמאַכן קיין צרה.

קריסל

מיינסט, איך זע נישט, אַז דו קריכסט אונטער די פּליגל ווען די מיל גייט? וויפל פּעלט, פּוּן מויל טאָר מען עס נישט אַרויס־לאָזן, איין טשעפּ — אוּן ס׳איז שוין נאָך דיר.

חיה

אַז איך גיי נישט צו די פּליגל.

קריסל

וואָס האָסטו צו גיין אַליין אין מיל אַריין?!

חיה

קיינער וועט מיר נישט כאַפּן.

קריסל

וואָס פּאַר אַ גוט יאָר טראָגט דיך צום בית־עולם? ס׳איז דאָך אַ בית־עולם, פּוּן מויל טאָר מען נישט אַרויסרעדן.

חיה

ווער ׳עט מיר כאַפּן?

קריסל

דאָרט לינן דאָך טויטע.

חיה

אוּן אַז נאָטע ווינט דאָרט?

קריסל

נאָטע? נאָטע מוז דאָרט ווינען.

חיה

אוּן צירל?

קריסל

צירל? צירל איז זיין טאָכטער. דאָרט איז איר היים.

חיה

פּאַרוואָס האָט זי קיין מורא נישט?

קריסל

קום איך וועל דיר פּאַרפּלעכטן די האָר. שטענדיק גייסטו אַרום ווי אַ מכשפה.

זעצט זיך אַנידער. קעמט חיהן די האָר.

חיה

וואָס איז אַ מכשפה, מאַמע?

קריסל

אַ מכשפה — מען טאָר עס פּוּן מויל נישט אַרויסלאָזן.

חיה

פּאַרוואָס האָבן זיי קיין מורא נישט צו ווינען דאָרטן?

קריסל

מענטשן, אַז זיי שטאַרבן מוז מען זיי באַגראָבן.

חיה

אוּן זיי גייען קיינמאָל נישט אַרויס פּוּן דער ערד?

קריסל

ניין.

חיה

טאָ פּאַרוואָס זאָל איך פּאַר זיי מורא חאָבן?

קריס ל

הער שוין אויף.

חיה

אוּן נאָטען קומען זיי קיינמאָל נישט שטיקן?

קריס ל

וועסט אפשר שווייגן, צי ניין?

חיה

צירל וואַקסט אויפן בית־עולם אוּן גאָרנישט.

קריס ל

צירל, האָב איך דאָך דיר געזאָגט, איז זייערע אַ טאָכטער; מאַכט נישט אויס.

חיה

פאַרוואָס גייט אַהין נח?

קריס ל

האָב אים אַ גוט יאָר. וווּ איז ער איצטער, האָסט אים נישט געזען?

חיה

איך האָב געזען, ווי ער איז אַוועקגעגאַנגען צום בית־עולם.

קריס ל

מער פעלט נאָך נישט.

חיה

ער גייט צו צירלען.

קריס ל

שווייג, דו נאַר!

חיה

טאַקע, ער גייט צו צירלען.

קריס ל

עס פעלט מיר נאָך מער נישט, דער טאַטע זאָל עס הערן.

חיה

דער טאַטע האָט אים געזען.

קרייסל

דער טאַטע האָט אים נישט געזען. ווארים ער וואָלט אים שוין געגעבן, אַז ער זאָל האָבן צו געדענקען.

חיה

פאַרוואָס לאָזט אים דער טאַטע נישט גיין אַהין?

קרייסל

ווייל זיי ווילן צונעמען ביי אונז דעם ביסן ברויט.

חיה

פאַרוואָס ווילן זיי צונעמען?

קרייסל

שטויסט זי אָפּ פון זיך

גיי, טשעפע זיך אָפּ פון מיר!

חיה

מען טאָר שוין נישט פרעגן?

נעמט א שטר און שרעט אויס שפיצן פון פאַפיר.

חיים־הערש

קומט ארײן

וווּ איז נח?

קרייסל

ער איז דען נישטאָ אין מיל?

חיים־הערש

ער שלאָפט נישט?

חיה

ער איז אויפן בית־עולם.

קרייסל

שלאָגט זי איבער די הענט

מען פרעגט נישט ביי דיר!

חיים־הערש

אַזוי גאָר — דיר געפעלט עס? דיין זון.

קריסל

וואָס ווילסטו האָבן פּון מיר?

חיים־הערש

צו וועמען דען זאָל איך רעדן?! דו ווייסט, אַז ער גייט אַהין אוּן דו לאָזט אים? אוּן דו זאָגסט עס מיר גאָרנישט?

קריסל

וואָס זאָל איך טוּן?

חיים־הערש

מיר זאָגט מען אוּן איך וועל אים זיינע באַקן צעפּאַטשן.

קריסל

בייס זיך פריער אָפּ די צונג. דו, אַלטער נאַר.

חיים־הערש

איך וואָג דיר, אַז ער וועט שוין אַהין מער נישט גיין.

קריסל

אַז דאָס קינד וויל גיין, קענסטו אים נישט פּאַרווערן.

חיים־הערש

אוּן איך זאָג דיר, אַז עס וועט אים שוין זיין דאָס לעצטע מאָל!

קריסל

שאַ, שריי נאָר נישט אַזוי; דאָס קינד שרעקט זיך.

חיים־הערש

איך האָרעווע, איך צי מיר די אָדערן אוּן דו וועסט לאָזן דיין זון גיין צו מיינע שונאים!

קריסל

איך שיק אים נישט אַהין.

חיים־הערש

ווייסט, אַז ער וויל אונז אונטערצינדן? ער האָט שוין מענטשן געדונגען.

קריסל

דו גלייב נאָר נישט אַזעלכע מעשיות.

חיים־הערש

מען וועט נאָך דאָס פערד פון שטאַל אַרויסנעמען.

קריסל

קיינער וועט נישט נעמען.

חיים־הערש

צו חיהן

אוּן דוּ גייסט אויך אַהין, דוּ חצופה?!

רייסט מיט כּעס די שער אַרויס.

חיה

וויינט

איך גיי נישט אַהין.

קריסל

זואָס וויל־סטוּ פּוּן קינד? האָט זיך צעשריגן אוּן נישט וויסנדיק פּאַרוואָס.

חיים־הערש

איך ווייס שוין פּאַרוואָס איך שריי. עס וועט אים, זאָגט ער, זיין קאָפּ לויגן אין דער ערד אוּן ער וועט מיר אויסשטעלן אַ ווינט־מיל אונטער דער נאָז.

קריסל

ער שטעלט נאָך נישט.

חיים־הערש

וווייסט זייער אַ סך; האָט שוין אַ פּלאַץ געקויפט לעבן אונז.

קריסל

מיינע שונאים!

חיים־הערש

אַזוי... זיך דערשראָקן. מען וועט מיט דער טאָרבע אַוועקגיין.

קריסל

אוּן זי גייט עס נאָך אַהער. מיט הייס וואַסער וועל איך זי אָפּגיסן.

חיים־הערש

שוין לאַנג באַדאַרפט עס טון. אָבער אַזוי וועט עס נישט אָפּגיין־ בלוט וועט זיך גיסן, אַז מען וועט אָנהייבן געהילץ צופירן.

קרייסל

זאָג מיר, כ׳בעט דיך, פון וואַנען ווייסטו, אַז ער האָט דעם פּלאַץ געקויפט?

חיים־הערש

וווּ איז דער זון? צו חיהן. האָסט נישט געזען וווּ נח איז?

חיה

איך ווייס נישט.

חיים־הערש

זאָג מיר, קרייסל, גייט ער אפשר צו זיין טאָכטער? זאָג מיר, וואָס שווייגסטו?

קרייסל

וואָס ביסטו היינט אויפגעשטאַנען אויף דער לינקער זייט?

חיים־הערש

ענטפערסט נישט, באַדאַרף מען נישט. איך וועל אים שוין מיט דער בייטש ברענגען צו טרייבן אַהיים.

ער זוכט א בייטש.

קרייסל

משוגענער, ווהין גייסטו? לאָז אים נישט, מיין קינד, נישט אַנדערש, ער איז משוגע געוואָרן.

חיים־הערש

אָבער ס׳איז דאָך נישט אויסצוהאַלטן. ווייב און קינדער זאָלן זיין קעגן אַן אייגענעם טאַטן; קינדער זאָלן וועלן, אַז דער טאַטע זאָל אַ בעטלער ווערן. זיין גליק, וואָס איך מוז גיין אין מיל אַריין.

גייט ארויס.

חיה

קוקט אין פענצטער

ער איז אין מיל אַוועק.

קרייסל

שלאָגט זי

ווער האָט דיך געבעטן דערציילן, אַז ער איז געגאַנגען צו נאָטען? ווער האָט דיך געבעטן, פרעג איך דיך...

חיה

וואָס ווילט איר פון מיר? איך וויל אַליין אויך גיין אַהין. איך בין מיט זיי נישט ברוגז. צירל האָט מיך גערופן צו זיי.

קרייסל

האָסט געהערט, וואָס דער טאַטע האָט דערציילט? זיי האָבן זיך אָנגעזעצט אויף אונז. זיי ווילן אונז אומגליקלעך מאַכן. זאָלסט צו זיי מער נישט גיין. נח וועט שוין אויך צו זיי מער נישט גיין. איך וועל אים זאָגן.

נח

קומט אַריין.

קרייסל

גוט מאָרגן, מיין קינד, ווו ביסטו געווען?

נח

איך האָב געוואָלט דעם שלאָף אַביסל פאַרטרייבן.

קרייסל

דערלאַנגט אים אַ גלאָז טיי.

בייס עפעס איבער און לייג זיך צו.

נח

דער טאָג איז נאָך גרויס.

קרייסל

דער טאַטע איז זייער אין כעס.

נח

אויף וועמען?

קרייסל

ער איז אין כעס, וואָס נאָטע וויל פון אונז דאָס שטיקל ברויט צונעמען.

נ ח

טאָ וואָס בין איך שולדיק?

ק ר י י ס ל

איך ווייס, אַז דו ביסט נישט שולדיק. חיה זאָגט, אַז דו ביסט היינט געגאַנגען אַהין.

נ ח

חיה זאָגט?

ח י ה

איך האָב טאַקע געזען.

נ ח

נו, איך בין געווען. איך גיי אַהין — אָבער וואָס האָט איינס צום אַנדערן?

ק ר י י ס ל

יאָ, טאַקע, וואָס האָט עס איינס צום אַנדערן? צירל איז אין איר טאַטן נישט גערָאטן.

נ ח

צעטומלט

וואָס האָט עס מיט צירלען צו טון?

ק ר י י ס ל

איך זאָג דאָך גאָרנישט.

ח י י ם ־ ה ע ר ש

קומט אריין

אָט איז דער שיינער זון, אַ גרויס נחת טוסטו מיר אָן.

נ ח

איך בין אפשר נישט געזעסן אַ גאַנצע נאַכט אין מילן?

ח י י ם ־ ה ע ר ש

מוחל!

נ ח

ביסט מיר מוחל — איז נישט. ווילסטו אפשר, אַז איך זאָל זיך פאַרדינגען צו אַ פרעמדן?

חיים־הערש

וואָס עפּעס, זיך פּאַרדינגען צו אַ פּרעמדן? וועסט אויפשטעלן דאָ אַ מיל, אינאיינעם מיטן קבֿרן; דעם טאַטן, חיים־הערשן, מיט דער מאַמען, קרייסל, וועט איר באַגראָבן — און דער־נאָך חתונה האָבן מיט זיין טאָכטער.

נח

בעסער רעד עס נישט.

חיים־הערש

וועסט מיר אפשר הייסן שווייגן?!

נח

מאַמע, וואָס ווילן ער פון מיר האָבן?

חיים־הערש

נו, מאַמע, זאָג וואָס מען ווילן פון אים האָבן?

קריסל

איך וויס טאַקע נישט, וואָס דו ווילסט האָבן פון קינד.

חיים־הערש

דיין קינד — נישט מיינס.

קריסל

דיין קינד, מיין קינד... האָט זיך נעבעך אָנגעהאָרעוועט אַזאַ נאַכט — וואָס ביסטו צו אים צוגעשטאַנען?

נח

איך הער וואָס איר רעדט און איך פאַרשטיי קיין איין וואָרט נישט. איך וויס נישט פון וואָס צו זאָגן.

חיים־הערש

חיילן אים שלאָגן

וועסט שוין באַלד פאַרשטיין.

קריסל

באַשיצט נחן

ער איז משוגע געוואָרן, נישט אַנדערש.

נח

לאָז אים, זאָל ער שלאָגן. בייגט איין דעם קאָפּ צום פּאָטער. נאַ,

שלאָג, אויב דו ווילסט. כ׳וועל דיר צוריק נישט אָפגעבן.

חיים־הערש

טרעט אָפּ. וויל אַרויסגיין, נאָר פּלוצלינג וועגדט ער זיך צו נחן

זאָג מיר קלאָרע ווערטער: ביסט היינט געווען אויפן בית־עולם?

נח

כ׳בין געווען.

קריסל

ענטפער אים נישט, מיין קינד.

נח

איך האָב נישט מורא צו זאָגן דעם אמת. איך בין דאָרט נעכטן געווען, איך בין היינט געווען אוּן כ׳וועל מאָרגן אויך אַהין גיין.

חיים־הערש

איך וועל דיר דיינע פּיס צעברעכן.

נח

וועל איך אויך גיין.

חיים־הערש

זיין מויד האָט דיר דעם קאָפּ פאַרדרייט?

נח

שווייגט.

חיים־הערש

ער זעצט זיך נעבנטער צו נחן

נו, שוין, איך בין נישט אין כּעס, איך וועל מיט דיר רעדן גלאַטן.

קריסל

גיי פון אים, מיין קינד, ס׳וועט שוין קיין גוטס נישט אַרויס־קומען. רבונו־של־עולם, וואָס וויל מען האָבן פון מיין לעבן? אַ טאָג רו זאָל עס זיין.

חיים־הערש

קענסט זיצן רויק. איך בין נישט אין כּעס. זאָג מיר מיט גוטן, מיט שכל: ווער איז דיין טאַטע? דיין מאַמע? ווער ביסטו?

און זאָג מיר ווער איז נאָטע דער קבֿרן, זיין טאָכטער און איר מאַמע?

נח

וואָס גייען זיי מיך אָן?

חיים־הערש

זיי גייען דיך גאָרנישט אָן? שוועד זיך.

נח

זיי גייען מיך גאָרנישט אָן.

חיים־הערש

און זייער טאָכטער? איך פרעג דאָך עפעס ביי דיר.

קרייסל

שפעט אירער

זיין טאָכטער, זיין טאָכטער — ס׳איז נישט דיין דאגה.

חיים־הערש

ווילסט איך זאָל מיר מתחתן זיין מיטן קבֿרן?

נח

שווייגט.

חיים־הערש

דו ווייסט, אַז ער האָט שוין דעם פּלאַץ הינטערן מיל אָפּגע־קויפט און וועט דאָרט גראָבן אַ קבר פאַר אונז אַלעמען?

נח

ער האָט נאָך נישט געקויפט.

קרייסל

וואָס אַן אמת איז אַן אמת.

חיים־הערש

דו וועסט חתונה האָבן מיט זיין טאָכטער און מענטשן וועל מיט די פינגער טייטן: חיים־הערש און נאָטע — מחותנים. שיינע מחותנים.

נח

ער וועט קיין מיל נישט בויען.

חיים־הערש

ווער האָט עס דיר געזאָגט? ער דינגט שוין אין אַ דאָרף אַן אַלטע מיל. אוּן ער ווילּ זי אַהער איבערפירן.

נח

ווער האָט עס דערציילט?

קריסל
ווישט די טרערן

געווים, מיין קינד, ווילּן זיי אונז אומגליקלעך מאַכן.

חיים־הערש

הייסט עס אַזוי, מיין קינד. צונויפגערעדט זיך דעם טאַטן אומ־גליקלעך צו מאַכן... ער ווייסט גאָרנישט. גלייך ווי מען וואָלט אים גאָרנישט דערציילט. ווער ווייסט, אפשר האָט איר שוין ביידע שותפות געמאַכט. וואָס דען גייסטו אַהין? קענסט מיר אפשר זאָגן, ווען מען וועט אַהער דאָס געהילץ איבערפירן?... וואָס קוקסטו מיך אָן? דו פאַרשטייסט נישט וואָס מען רעדט צו דיר?

נח

איר פאַרדרייט מיר אַ קאָפּ. איך וועל אים גיין פרעגן.
הילּ גיין.

חיים־הערש

אין שטוב זאָלסטו מיר זיצן! כ׳ווילּ שוין אַליין מיין שטעטל באַשטיין.

נח

אָבער ס׳קען דאָך נישט געמאַלט זיין. ער וועט דאָך נישט בויען קיין מילּ. מיר האָט ער געזאָגט, אַז ער וועט נאָר אַ שטוב בויען, ווילּ ער נישט האָבן זיין דירה אויפן בית־עולם.

קריסל
דורך טרערן

ס׳איז אַ ליגן. זיי לייקענען פאַר דיר, מיין קינד.

נ ח

ווילּ איך זיי פרעגן.

ח י י ם־ה ע ר ש

האָסט זיי נישט וואָס צו פרעגן! דיין פּוס זאָלּ אַהין מער נישט קומען. — הערסט וואָס מען זאָגט צו דיר?!

נ ח

אַ גאַנצע נאַכט געהאָרעוועט און איצטער נאָ דיר אַ פּרימאָרגן.

ח י י ם־ה ע ר ש

מוחלּ דיינע טובות. איך קען ביינאַכט אַליין זיצן אין מיטלּ.

ח י ה

איך טאָר אויך אַהין נישט גיין?

ק ר י י ס לּ

גיי, מען פרעגט נישט ביי דיר. ווילּסט דער טאַטע זאָלּ נעמען די בייטש?

ח י י ם־ה ע ר ש

„ווילּסט דער טאַטע זאָלּ נעמען די בייטש"... הלוואי וואָלּט איך טאָג און טאָג געקאָטעוועט מיין בן־יחיד, וואָלּט איך איצטער צו אַזאַ חרפּה נישט געקומען.

רייסט אַרויס דאָס מעסער בייַ חיהלּען, זי שניצט עפּעס, און שלאָגט איר אָן איבער די הענט.

נ ח

קאָנסט נאָך איצטער אויך קאַטעווען. האָסט נאָך נישט פאַר־שפּעטיקט... נאָר מעגסט זיין זיכער, אַז איך וועלּ בעסער נישט ווערן, איך בין דיין זון. ווילּסט איך זאָלּ זיין בעסער פון דיר?

ח י י ם־ה ע ר ש

קוקט אים אָן פּאַרוווּנדערט, נעמט זיך פּאַרן פּאָס.

נ ח

וואָס ווילּסטו פון מיר האָבן? וואָס פּאַר אַ חרפות האָב איך

דיר אָנגעטון? וואָס כאַפּסטו זיך מיך שלאָגן? איך בין שוין באַלד צוואָנציק יאָר אַלט.

קרייסל

ער איז דען נישט גערעכט? ביי לייטן אַ קינד איז אַ צירונג אין שטוב, און דו ווייסט נישט פון דיין קאָפּ צו זאָגן.

נח

איך וויל נישט זיין קיין צירונג און איך וויל נישט זיין קיין הונט אין שטוב. איך וויל דיך נישט באַגראָבן: ווען איך וואָלט וויסן, אַז נאָטע וויל דאָ אַ מיל בויען, וואָלט מיין פוס אַהין נישט געקומען. אָבער מיך אַרט עס נישט. זאָל ער נאָר אַראָפּפירן אַהער דאָס געהילץ, וועל איך עס מיט סמאָלע אָפּגיסן און אונטערצינדן.

חיים־הערש

און אַז ער וועט נישט בויען קיין מיל, הייסט עס, וועט זיין טאָכטער זיין מיין שנור?! זאָג מיר...

קריינע

קומט־אָן גאָר אומדערוואַרט

גוט מאָרגן.

קרייסל

מיט פריינטלעכקייט ווי צווישן זיי וואָלט גאָרנישט געווען

גוט מאָרגן, גוט יאָר. אַזאַ גאַסט, אַזוי פרי.

קריינע

מערקט דאָך, אַז אין שטוב הערשט אַן אויפרעגונג

אַזאַ שיינער פרימאָרגן היינט. באַנ׳אייך די מיל, קיין עין־הרע, געגאַנגען אַ גאַנצע נאַכט.

קרייסל

צו חיים־הערשן

מיר דאַכט, אַז די שטיינער גייען ליידיק.

נח

וויל אַרויסגיין.

חיים־הערש

איך גיי אַליין אַרויס!

גייט אַרויס.

קריינע

איך בין געקומען צו אייך, קרייסל לעבן, דאָס קינד איז מיר עפּעס נישט מיט אַלעמען.

קריסל

וואָס איז איר פּאַר אַ גוטס?

קריינע

איז אויפגעשטאַנען ווי די ליכטיקע זון און איצטער דאַכט זיך מיר, אַז זי האָט היץ.

קריסל

באַדאַרפט אָפּשפּרעכן אַן עין־הרע.

קריינע

שמייכלט צו נחן

כ׳ווייס, מיינט איר? נח איז היינט געווען בייַ אונז. האָט איר אפשר עפּעס געזאָגט אַזעלכס. טאַטעס זענען נישט קיין מאַמעס. די טאַטעס אַרט נישט פּאַר זייערע קינדער.

קריסל

וישט די אויגן

דאָס זאָג איך דאָך שטענדיק.

קריינע

זי האָט זיך נישט געקלאָגט, חלילה, פּאַר דיר, נח, אַז זי איז עפּעס נישט מיט אַלעמען?

נח

איך?...

קריינע

קוקט אין פענצטער

איך האָב מורא פּאַר חיים־הערשן. ס׳קלאַפּט מיר אין האַרצן ווי מיט אַ האַמער.

קרייסל

איר האָט נישט וואָס מוֹרא צו האָבן פאַר אים, קריינעשי.

קריינע

גלייבט מיר, אַז ס׳איז נישט מיין שולד, עס שרעקט מיר דאָס האַרץ פאַר מיין קינד. חלילה עפּעס אויף איר, איז שוין אַ סוֹף צו מיין לעבן. קוקט אָן ווערטער צו נחן. פלוצלינג צו חיהן. קום אַביסל צו אונז, וועט צירלען זיין פריילעכער.

קרייסל

דער גוטער יאָר ווייסט, וואָס איך זאָל אייך זאָגן, קריינע. מיר האָבן זיך קיינמאָל נישט געקריגט. און, מישטיינס געזאָגט, פאַר־וואָס זאָלן מיר זיך קריגן? נאָר איך האָב עס מורא פון מיין מויל אַרויסצורעדן. מיין האַרץ טוט מיר וויי. איר האָט בעסער נישט באַדאַרפט קומען אַהער. כ׳האָב שוין היינט געהאַט אַ פינצטערן פרימאָרגן. איך וואָלט וועלן אַלץ גוט מאַכן... איך ווייס נישט צי עס וועט העלפן.

קריינע

איך קען אַוועקגיין. איך וויל נישט, אַז מ׳זאָל קומען צו אַ מחלוקת. עס שרעקט מיר מיין האַרץ פאַר מיין קינד.

קרייסל

וואָס איז איר דען אַזעלכס?

קריינע

איך זע אין איר, חלילה, אַזוי קיין בייז נישט. נאָר איין אויג אין קאָפּ... איך וואָלט וועלן, קרייסל, אַז איר זאָלט צו מיר אַריבערגיין. נחן האָב איך מורא צו פרעגן — אפשר ווייסט ער עפּעס.

קרייסל

איר האָט זיך אפשר ביידע צעווערטלט?

נח

שווייגט.

קריינע

כאַפּט זיך אַריבער צו מיר, קרייסל, נישט אויסגערעדט זאָל עס זיין — איך וויל איר זאָלט זיך דורכרעדן מיט מיין מאַן. מיר פאָלגט ער נישט. ווינט. אַזאַ פינצטער מזל האָט מען, כ׳וואָלט כאָטש וועלן, אַז מיין קינד זאָל לייכטיקע וועלט האָבן. גאָטעניו, פאַרוואָס קומט עס מיר?

קריסל

ווינענדיק

אייער נאָטע האָט זיך אָנגעזעצט אונז אומגליקלעך צו מאַכן.

קריינע

וואָס קען איך מאַכן מיט אים? העד איך — ענטפערט ער נישט. איך?.. מיר איז גוט אַזוי אויך. איך באַדאַרף נישט האָבן קיין נייע גליקן. מער נישט, ס׳איז מיר שוין מיאוס גע־וואָרן זיצן אויפן בית־עולם. ס׳וויל זיך שוין אויך זיין מיט מענטשן צוגלייך. און טאַקע צוליב מיין קינד.

קריסל

איך וועל אפשר ביינאַכט צו איך אַריבערקומען. איצטער קען איך נישט. כ׳וויל נישט חיים־הערש זאָל עס זען, ס׳איז מיר שוין גענוג פינצטער געווען היינט. באַווייזט אויף נחן. ער האָט שוין היינט אויך זיין חלק געהאַט.

קריינע

אָבער קיין בייז זאָל נישט זיין.

נאָטע

מיט א רידעל אין האַנט באַווייזט זיך אין דער אָפענער טיר

הייסט עס דאָ ביסטו גאָר?

קריינע

פאַרלירט זיך

איך גיי שוין אַהיים.

קריסל

קומט אַריין, וואָס שטייט איר אין טיר?

נאָטע

כ׳האָב מיין אייגענע שטוב.

קריינע

גאָט איז מיט דיר, נאָטע!

נאָטע

גאָט איז מיט מיר — אוּן איך ווילּ נישט, דוּ זאָלסט אַהער גיין!

קריסטל

איך טראָג חלילה אויף אייך קיין כּעס נישט. איר מעגט אַרײַנקומען.

קריינע

איך האָב נאָר געוואָלט בעטן, אַז קריסטל זאָל אָפּשפּרעכן אַן עין־הרע דעם קינד.

קריסטל

איך וועל גיין. געוויס וועל איך גיין.

נאָטע

איך בּאַדאַרף נישט.

קריינע

האָב גאָט אין האַרצן.

נאָטע

איך בּאַדאַרף נישט. מיין קינד וועט אַזוי אויך געזונט זיין. אוּן דוּ האָסט דאָ נישט וואָס צוּ טוּן.

חיים־הערש

באַווייזט זיך אין דער אָפּענער טיר, קוקט פּאַרווונדערט צוּ נאָטען, וווּ אייגער זאָגט „וואָס באַדאַרפן זיי דאָ?", קומט אַרײַן אין שטוב.

קריינע

גייט צוריק אוּן זיצט פּאַרן צערבּל נאָטען

קוּם שוין אַהיים.

זיצט אים אָפּ פוּן טיר.

חיים־הערש

שפּיט אויס

פּאַר אַלדע שוואַרץ יאָר זאָלן זיי גיין! שוין בייצייטנס אַהער מיט אַ רידעל געקומען. וואָס האָבן זיי דאָ געוואָלט? געקומען מיט אַ רידעל... צו פּרי אַביסל...

נאָטע

רייסט זיך אין שטוב, ווי צו א געשלעג. נאָר קריגע ציט אים אין וועלטער אוועק פון טיר.

דריטער אַקט

בײַ נאָטאַן. נישט קײן געוויסטע שטוב. אין הינטערגרונט צוויי פענצטער. רעכטס אַ טיר צו דער גאַס. לינקס אַ טיר אין אַ צווייטן צימער. זומער־אָוונט.

נ ח

קוקט אַרײַן דורכן אָפענעם פענצטער. רופט

צירל, צירל... האָסט זיך באַהאַלטן? דאָס לעצטע מאָל קום איך אַהער, געדענק, דאָס לעצטע מאָל.

צ י ר ל

באַוויזט זיך אין טיר לינקס

בעסער גיי אַוועק פון דאַנען. דער טאַטע וועט באַלד קומען.

נ ח

זיי וויסן, אַז דאָס לעצטע מאָל קום איך צו דיר.

צ י ר ל

איך בין נישט שולדיק.

נ ח

ווער דען איז שולדיק?

צ י ר ל

דער טאַטע וועט קומען; כ׳האָב מורא.

נ ח

איך האָב פאַר דיין טאַטן קײן מורא נישט. איך וועל ווארטן ביז כאַצקל וועט אַהער קומען.

צירל

גלייב מיר, אַז איך האָב אים פיינט. וואָס קען איך העלפן, אַז ער קומט אַהער? ער האָט דעם טאַטן אָנגערעדט ער זאָל בויען אַ מיל, וויל ער וויל מיר זאָלן זיך ביידע קריגן.

נח

דעריבער וואַרט איך טאַקע ביז ער וועט קומען.

צירל

איך בעט דיך, גיי אַוועק פון דאַנען.

נח

איך וויל זען, ווי דו וועסט רעדן מיט כאַצקלען, ווען ער וועט אַריינקומען.

צירל

איך וועל אים זאָגן, אַז דו שטייסט הינטערן פענצטער.

נח

איך וועל אים זיין קאָפּ צעפלעטן.

צירל

פון מיינעטוועגן מעגסטו עס טון. מיך אַרט עס נישט.

נח

איך גיי אַריין אין שטוב.

ער הייל אַריין דורכן פענצטער.

צירל

גיי נישט, גיי נישט!.. דער טאַטע וועט דיך דערהרגענען.

נח

שפּרינגט אַריין

איצטער זאָל דיין טאַטע קומען, מיין טאַטע קומען — איך וועל פון שטוב נישט אַרויסגיין.

צירל

נחל, מיין האַרץ, איך בעט דיך, זאָלסט אַרויסגיין. איך חאָב דיך ליב ווי דאָס לעבן, ווי מיין האַרץ — איך בעט דיך, גיי

אַרויס. איך וועל אפשר שטאַרבן פאַר שרעק... זי קושט אים. נח, דו ווינסט? איך בעט דיך, ווין נישט.

עס דערהערן זיך שטימען רעדן אין דרויכן. ער שפּרינגט אַרויס צוריק דורכן פענצטער.

צירל

בלייבט זיצן בלאָס, דערשראָקן.

כאַצקל

קומט אַריין

גוט אָוונט.

צירל

גוט אָוונט.

כאַצקל

וואָס רעדסטו אַזוי שטיל?

צירל

קערט אָפּ דאָס גצזיכט פון אים.

כאַצקל

ווילסט מיט מיר נישט רעדן? איז נישט. ביסט אויף מיר אין כּעס, וואָס איך וויל מאַכן דיין טאַטן פאַר אויס קבּרן? אַז דו זאָלסט מער נישט ווינען אויפן בית־עולם?

צירל

כ׳בין אייך מוחל די טובה.

כאַצקל

וועסט נאָך זען וואָס היינט וועט דאָ זיין.

צירל

וואָס?!

כאַצקל

וואָס האָסטו זיך אַזוי דערשראָקן? כ׳מיין גאָרנישט. היינט בייַ־נאַכט אין אפשר נאָך באַלד וועט מען דאָס געהילץ ברענגען, די פּויַרן קומען באַלד אָן.

צירל

ס׳אַ ליגן!

כאַצקל

איך האָב דאָס גאַנצע געלט אויסגעלייגט. דיין טאַטע פּאַרמאָגט גאָרנישט אַזוי פיל. אוּן אַז מען וועט באַדאַרפן בויען, וועל איך אים וויידער העלפן.

צירל

איך ווייל פון דעם נישט וויסן.

כאַצקל

איך וועל פאַר אונז אויך בויען אַ שטוב.

צירל

פאַר וועמען?

כאַצקל

פאַר צירלען מיט כאַצקלען.

צירל

איך וועל בײַז יענער צייט נישט דערלעבן.

כאַצקל

וועסט שוין יאָ דערלעבן.

צירל

וואָס זענט איר געקומען אַהער?! מיין טאַטע איז אויפן בית־עולם, גייט זיך צו אים.

קריינע
קומט אַריין.

כאַצקל

גוטן אָוונט, קריינע.

קריינע

אַ גאַסט! אַ גאַסט!

כאַצקל

מען זעט שוין אפשר די פּורן?

קריינע

טאַקע נאָך היינט וועט דאָס געהילץ אָנקומען?

כאַצקל

איך בין אפשר אין צען דערפער אויסגעווען ביז איך האָב אַזוי־פיל פורן צונויפגענומען.

קריינע

מען זאָגט, אַז חיים־הערש האָט געדונגען גוים, זיי זאָלן נישט לאָזן דאָס געהילץ אַראָפּוואַרפן.

כאַצקל

דאָס וועלן מיר שוין זען, און וואָס וועלן מיינע גוים אויף דעם ענטפערן?

קריינע

מיט וואָס וועלן מיר עס אייך קענען אָפּדאַנקען?

כאַצקל

איך וועל מיר שוין אַליין דאַנקען. זעט בעסער, אַז צירל זאָל וועלן מיט מיר רעדן. איך רעד צו איר און זי ענטפערט מיר נישט.

קריינע

וואָס האָט זי דען צו אייך?

כאַצקל

אפשר לאַכט זי עס נאָר.

צירל

גייט ארויס אין צווייטן צימער גאָרנישט זאָגנדיק.

כאַצקל

עפּעס איז זי ברוגז אויף מיר. איך דערצייל איר, אַז היינט באַדאַרף אָנקומען דאָס געהילץ, זאָגט זי... כ׳ווייס וואָס זי זאָגט — יאָ, ווו איז נאָטע?

קריינע

ער וועט באַלד מסתמא אַריינקומען.

הינטערן פענצטער הערט זיך א גערויש, ווי א פור וואָלט אָפּגעפאָרן.

כאַצקל

איילט צום פענצטער

עמעצער האָט מיין פערד און וואָגן צוגענומען. טפרול... טפרולל!

לויפט ארויס.

קריינע

. קוקט אין פענצטער.

צירל

קומט שנעל אַריין דורך דער גאַס־טיר.

קריינע

פון וואַנען קומסטו? ביסט דאָך גאָר אין דער אַנדערער שטוב געווען?

צירל

זאָל ער גיין פון דאַנען?

קריינע

עמעצער האָט זיין פערד און וואָגן צוגענומען.

צירל

דאָס האָב איך דאָס פערד פון שטוב אַוועקגעטריבן.

קריינע

ווי פאַלסטו עס אויס צו טון, מיין קינד?

צירל

זאָל ער אַהער נישט קומען.

קריינע

ער וויל דאָך אונז גליקלעך מאַכן. דעם טאַטן מאַכן אויס קברן.

צירל

זאָל ער צו מיר נישט לאַכן. איך האָב אים פיינט. ער זאָגט, אַז איך בין זיין כלה און איך וויל עס נישט הערן פון אים.

קריינע

אַזאַ פיינער מענטש.

צירל

איך וויל אים נישט קענען.

קריינע

דער טאַטע האָט אים שוין צוגעזאָגט.

צירל

האָט ער אים צוגעזאָגט, אוּן איך.. וואָס וויל איר האָבן פוּן מיר?

קריינע

שריי נאָר נישט אַזוי.

כאַצקל

קומט אריין

אַן איינפאַל אַביסל; עמעצער האָט דאָס פערד אָנגעבונדן אוּן אַוועקגעטריבן פוּן דאַנען. איך קען זיי ווערן, אַז דאָס איז געווען אַ גנב. קוקט פּאַרדעכטיקט צו צירלען. דוּ האָסט עס געטוּן?

צירל

יאָ, איך האָב עס געטוּן.

כאַצקל

אַבי איך האָב זיך דערשראָקן.

קריינע

הערט זי נישט וואָס זי רעדט.

צירל

גיפטיק

איך, איך האָב אָפגעבונדן; איך וויל נישט, אַז אייער פוּר זאָל שטיין הינטער אונזער פענצטער.

כאַצקל

וויסט זיך מיט מיר קריגן? גוט, איך וועל צוּ דיר נישט רעדן.

קריינע
צו צירלען

וואָס איז טאַקע היינט מיט דיר?

צירל
גייט ערויס אין צוויטן צימער.

כאַצקל
דורכן פענצטער האָט זי געמוזט פריער אַרויס אויף דער גאַס. אפשר גייט זי עס ווידער טון?

קריינע
צו צירלען

וואָס איז טאַקע היינט מיט דיר?

צירל
גייט ערויס אין צוויטן צימער.

כאַצקל
דער גוטער יאָר ווייסט, וואָס מיט איר איז געווען. די לעצטע צייט. איך האָב פון איר קיינמאל אַזעלכע ווערטער נישט געהערט.

כאַצקל
איך ווייס ווער עס איז אין דעם שולדיק.

קריינע
וואָס טשעפעט ער זיך, ווייס איך נישט?

כאַצקל
איך וועל זיך אָפרעכענען מיט אים.

צירל
קומט אריין

מיט וועמען וועט איר זיך אָפרעכענען?

קריינע
מיין קינד, דער טאַטע זאָל, חלילה, נישט דערהערן, וואָס דאָ קומט פאַר. ער וועט אַזעלכע ווערטער דערהערן...

צירל

איך האָב פּאַר קיינעם קיין מורא נישט. איך ווייס, פּאַרוואָס ער איז אַזאַ גוטער געוואָרן צו אונז. אָבער עס וועט קיינמאָל נישט זיין. איך בין נישט קיין קליין קינד.

כאַצקל

מען קען טאַקע מיינען, אַז איך בין אינגעליבט אין אייער טאָכטער. — וואָס זאָגט איר, קריינע?

נאָטע

קומט אַריין פּאַרהאַרעוועט

גוטן אָוונט. אַזוי איז מען דעם גאַנצן טאָג פּאַריאָגט. דער שוואַרץ יאָר ווייסט, פּאַרוואָס אוּן פּאַרוועט.

כאַצקל

באַלד קומען אָן די פּוירן.

נאָטע

אַלץ מיטאַמאָל?

כאַצקל

אפילו די שטייגער וועלן אויך היינט אָנקומען; צו צוויי פּאָר אָקסן שלעפּן יעדן שטיין.

נאָטע

אַ בעלנות געוועזן. צופּרידן, צו קריינען. דערלאַנג עפּעס צום טיש, זאָל מען נעמען אין מויל אַריין. אוּן דו, צירל, וואָס זיצסטו עפּעס אַ ברוגזע?

קריינע

דערלאַנגט צום טיש משקה אוּן פּאַרבייסן

דער קאָפּ טוט איר ווייַ.

נאָטע

האָסט נאָך, כאַצקל, מיין משקה נישט געטרונקען. לחיים! גאָט זאָל געבן, אַז אין קורצן זאָל אין פּטור ווערן פּוּן מיין פּרנסה דאָ אויפן בית-עולם.

קריינע

ס׳איז שוין טאַקע צייט.

כאַצקל

לחיים, רב נאָטע, זאָל גאָט געבן, אַז אין דער מיל זאָלן זיך רענדלען מאָלן. די מיל איז אַ מציאה. — אוי, ס׳איז שטאַרק.

נאָטע

כּאַרביים, פּאַרביים; ס׳איז אייגענער לעקעך.

קריינע

איר מעגט עס פּאַרזוכן.

נאָטע

קוּם אַהער, צירל, נעם עפּעס פּון טיש.

צירל

איך וויל נישט.

כאַצקל

זי איז אויף מיר ברוגז.

נאָטע

וועט שלום וועלן. ברענג נאָך אַריין, קריינע, טרוקענעם קעז.

קריינע

גיי, צירעלע, וועסט ברענגען פּון אַלמער.

צירל

איך וויל נישט גיין.

נאָטע

וואָס איז דאָס?

קריינע

דו נאַרישע מויד, ווער האָט דיר איינגערעדט, אַז מען טאָר נישט טרינקען מילך פּון אונזער ציג?

נאָטע

וואָס געשען, אַ נייעס?

קריינע

ווי֫ל נישט טרינקען די מי֫לך פון דער ציג, ווי֫ל זי פּאַשעט זיך אויפן בית-עול֫ם.

נאָטע

֫לאכט

כ׳האָב פיינט אַזעל֫כע איינרעדעניש. איך ווי֫ן שוין דאָ אַ שיין בי֫ס֫ל מיט יאָרן אוּן ס׳האָט נאָכנישט געטראָפן, אַז עמעצער זאָל֫ צוּריק פון דער ערד אַרויסקריכן. כאַ-כאַ, וואָס די ערד נעמט צוּ איז פאַרפאַל֫ן. אַזוי גאָר, מיין טאָכטער, אויסגעוואַקסן אויפן בית-עול֫ם אוּן האָסט מורא פאַר מתים.

קריינע

מען טאָר פון מוי֫ל נישט אַרויסרעדן. איך ווייס, מיינסטוּ?

נאָטע

שווייג, דוּ נאַר... ֫לחיים! דאָס ערשטע ברויט וועל֫ איך אין מיין מי֫ל מאָל֫ן פאַר זיך, ווי דוּ זעסט מיד ֫לעבן. זאָל֫ נאָר גאָט געבן, קיין ווינט זאָל֫ נישט פעל֫ן.

טודרוס

קומט אַריין מיט א רידע֫ל

אַ גוטער אָוונט.

קריינע

שטענדיק של֫עפט איר די רידל֫יצ אין שטוב אַריין.

טודרוס

מען קען זיי נאָך צוגנבענען.

כאַצקל֫

קומט, טודרוס, ל֫אָמיר אויסטרינקען ֫לחיים.

טודרוס

וואָס קען עס שאָדן? אַ שיינע נאַכט היינט... טאָמער, נאָטע, וואָל֫סטוּ איבערשמועסן זיי זאָל֫ן געבן צוּשטייער דעם צוים צוּ פאַרריכטן. ס׳איז קיין פל֫אַן נישט אַזוי, אַל֫ע טאָג דעם פאַרקאַן

רק לאַטען. אַ שטאָט זאָל זיין אַזוי קאַרג... לחיים, זאָל גאָט געבן... מען האָט באַדאַרפט מיט זיי איבעררעדן.

נאָטע

האָב זיי... לחיים!... נישט לאַנג וועט נאָך אויסקומען צו עסקן זיך מיט מתים.

קריינע

ווער ווייסט, אויב ס׳וועט זיין בעסער?

נאָטע

ס׳וועט שוין זיין בעסער — לחיים!

חיים־הערש, קרייסל קומען אריין.

קריינע

געסט, געסט.

טודרוס

איידער מען הייבט זיך אָן צו קריגן, גיב מיר, חיים־הערש, אַ שמעק טאַבאַק.

באַקומט עס.

קרייסל

מיר זענען זיך נישט געקומען קריגן, פאַרקערט, מיר זענען גע־קומען אויסמיידן אַ קריג.

נאָטע

נו, וואָס וועסטו זאָגן גוטס, חיים־הערש? וועסט אפשר נעמען אַ טרונק בראָנפן?

חיים־הערש

איך בין דיר געקומען זאָגן, אַז עס וועט ווייט פאַרגיין.

נאָטע

נו, וועלן מיר זיך גרייטן; ביסט עס מיר געקומען זאָגן?

חיים־הערש

יאָ, איך בין עס דיר געקומען זאָגן.

נאָטע

האָסט עס נישט באַדאַרפט. וואָרים איך האָב מיר מיין שכל. און אַז איך וויל ווערן אויס קבֿרן, קען עס מיר אפילו גאָט אַליין נישט פאַרווערן.

קריסל

אַדרבה, זאָל אייך גאָט העלפן.

חיים־הערש

דאָס איז דיר דיינס אַזאַך. און אַז דו ווילסט מיר אונטערגראָבן מיין חיונה, נאָכדעם ווי איך האָב עס מיט אַלע כוחות אויפגעאָבערט, זאָג איך, אַז איך וועל נישט לאָזן.

נאָטע

נישט לאָזן, איז נישט לאָזן.

כאַצקל

מען קען קיינעם נישט פאַרווערן.

חיים־הערש

ביי אַזאַ שנעק פרעגט מען נישט!

טודרוס

איך האָב אויך דאָס אייגענע געזאָגט: מען באַדאַרף נישט לאָזן אַ זיכערע פרנסה און מאַכן שותפות מיטן ווינט.

קריינע

וואָרים ער איז נישט געוואוינט?

נאָטע

גרויסע קעפּ־מענטשן; פאַרשטייט אַ סך מיט נאָך.

קריסל

גענוג געזונט האָט עס מיך געקאָסט ביז איך האָב ביי אים געפועלט ער זאָל גיין מיט מיר אַהער.

נאָטע

וואָס ווילט איר פון מיר?!

חיים־הערש

גאָרנישט!

נאָטע

גאָרנישט — איז גאָרנישט.

קריינע

אַדרבא, זעצט אייך, זאָל מען זיך דורכרעדן.

נאָטע

נישטאָ פון וואָס צו רעדן; איך וועל ביי אים קיין ווינט נישט צונעמען.

חיים־הערש

אָבער מיין חיונה וועסטו צונעמען!

כאַצקל

קיין פשרות, רב נאָטע, איך האָב אין דעם אַ פאַרמעגן אַרייגעלעגט.

נח

באוויזט זיך אין דער אָפּענער טיר

ביז ער וועט פון דאָרט נישט אַרויסגיין, וועט מען צו קיין טאָלק נישט קומען.

כאַצקל

מיך מיינסטו?

נח

גיי פאַר אַלדע שוואַרץ יאָר!

נאָטע

גיי דו פאַר אַלדע שוואַרץ יאָר.

חיים־הערש

וואָס האָט מען מיך אַהערגעבראַכט? שלאָגן זיך קען איך אויך דער גאַס.

קריינע

חיים־הערש, זייט נישט קיין קינד. אוּן דוּ, נח, איך וואָלט עס גאָר קיינמאָל נישט געגלויבט אויף דיר.

חיים־הערש

ער איז געראַטן.

נח

ביז ער וועט פון שטוב נישט אַרויסגיין, וועל איך נישט אַריינגיין.

נאָטע

פּוּן זיין פּלאַץ

גיי פאַר אַלדע שוואַרץ יאָר; עמעצער האָט געשיקט נאָך דיר?

קריינע

צו נאָטען

נישט אַנדערש דוּ האָסט זיך אָנגעשיכורט. וואָס ווילסטוּ פון מיין לעבן? רעדט זיך דורך ווי מענטשן, וואָס האָט זיך אַזעלכס אָנגעוּנדן אין אייצרע מוחות, וואָס נאָר קריגן זיך?

טודרוס

כע, כע — נוּ, מאַך קיין אָנשטעל נישט, חיים־הערש, זעץ זיך, גיב אַהער, קריינע, אַ בענקל, זאָל ער זיך זעצן. אָט אַזוי... אוּן דוּ, שנעק, שטיי נישט אין טיר אוּן בוּנטעווע נישט. קוּם אַריין, זאָל מען זיך דורכרעדן.

נאָטע

איך האָב נישט וואָס צוּ רעדן, טאַטע.

חיים־הערש

איך האָב אויך נישט וואָס צוּ רעדן.

נח

קוּם, טאַטע, אַהיים; מיר וועלן זיך שוין אַליין אַן עצה געבן.

טודרוס

שווייג, דוּ שנעק. אַן עלטערער מענטש הייסט דיך שווייגן! אוּן דוּ, חיים־הערש, מאַך זיך נישט נאַריש. ער האָט פריער

אַן איבעריק ביסל ברענפן געגומען, אָבער דוּ ביסט דאָך נ׳כטערן.

נאָטע

איך בעט דיך, טאַטע, מיש זיך נישט אין פּרעמדע געשעפטן.

טודרוס

אויב ס׳איז פּרעמדע עסקים, וועל איך שווייגן.

קריסל

ס׳איז אַל אייגנס, רב טודרוס; איך בעט אייך, פּאַלגט אים נישט

נח

חיימט צו כאַצקלען

ביז ער וועט נישט אַרויסגיין וועט קיין טאָל נישט זיין.

קריסל

ער זיצט דיר אויפן קאָפּ?

נח

יאָ, ער זיצט מיר אויפן קאָפּ.

קריסל

קענסטו גיין אַהיים, אויב דוּ ווילסט.

קריצע

זי זעצט מיט געוואַלד אַנידער חיים־הערשן

נו, וואָס שווייגט איר?

נאָטע

כ׳האָב נישט וואָס צו רעדן.

קריצע

אויס טרערן

פּאַרוואָס זענען מיר שונאים געוואָרן? צוואַנציק יאָר אָפּגע־לעבט אין פרידן אוּן מיטאַמאָל זענען מיר שונאים געוואָרן.

נאָטע

מסתמא האָט עס באַדאַרפט אַזוי זיין.

טודרוס

רעדט זיך דורך ווי מענטשן.

קריינע

קום, נח, אַריין. שטיי נישט אין טיר.

נח

איך קען דאָ אויך באַשטיין.

נאָטע

אַז מען באַדאַרף ווערן שונאים — ווערט מען. אַזוי באַדאַרף עס זיין. איר זענט אָנגעקומען אַהער אויף איך בין דאָ אויפן בית־עולם געבוירן געוואָרן.

חיים־הערש

דו האָסט אַ גרינגערע פרנסה פון מיר.

נאָטע

איך קען זיך בייטן מיט דיר אויב דו ווילסט.

חיים־הערש

מוחל... איך צי די אָדערן ביז איך פאַרדין דאָס שטיקל ברויט. איך באַדאַרף צו קיינעם נישט אָנקומען. מיין שטיקל ברויט קאָסט מיר געוואָג פראַצע אויף איך וועל נישט לאָזן, אַז עמעצער זאָל עס מיר פון מויל אַרויסרייסן. קלאפּט מיטן פויסט אין טיש. איך וועל נישט לאָזן מען זאָל מיר מיין ביסן ברויט פון מויל אַרויסרייסן!

קריסל

היץ זיך נישט אַזוי; מען קען דאָך רעדן ווי מענטשן.

נאָטע

אויך איך זאָג, אַז כ׳וועל ביי קיינעם קיין ברויט נישט פאַרנעמען. מיר איז נמאס געוואָרן צו זיצן אויפן בית־עולם אויסקוקן שטאָטישע מתים. איך האָב אַ דערוואַקסן קינד, איך וויל זיך פון דאַנען אַרויסציען אויף קיינער קען מיר נישט פאַרווערן.

חיים־הערש

טאָ קויף דיר אַן אַנדער פּלאַץ. דאָ האָב איך שוין מיין שפע איינגעצויגן און דו וועסט עס מיר אונטערשלאָגן.

קרייסל

וואָרים ער איז דען נישט גערעכט?

טודרוס

ווען דיין טאַטע וואָלט איצטער געלעבט, וואָלט עפּעס אַנדערש דערוויזן געוואָרן.

נח

וואָס דערציילט איר מעשיות פון אַמאָל? ווען כאַצקל וואָלט זיך נישט אַריינגעמישט, וואָלט זיי קיינמאָל נישט איינגעפאַלן מילנער צו ווערן.

כאַצקל

נאַרישקייטן. עס וועט שוין גאָרנישט העלפן. איך האָב אין דעם אַ פרעמדן פאַרמעגן אַריינגעלעגט. און איר, נאָטע, זייט קיין קינד נישט; לאָזט זיך נאָר נישט איינרעדן.

חיים־הערש

שטייט אויף

איך האָב דאָ נישט וואָס צו זיצן.

קריינע

איר באַדאַרפט זיך נישט אַזוי רעכענען. גאָט האָט פאַר אַלעמען גענוג.

קרייסל

צרות האָט ער גענוג פאַר אַלעמען. ווען איר, קריינעשי, וואָלט וויסן וואָס פאַר אַ צרות מיר נעמען זיך אויף אונזערע קעפּ. עס וועט נאָר דערפון אַן אייביקע שנאה אַרויסקומען. ס׳וועט שוין קיין יום־כפּור אויך אַפילו נישט העלפן, איך בעט אייך נאָך אַמאָל, זייט זיך מישב.

נאָטע

איך האָב זיך שוין מישב געווען.

חיים־הערש

נישטאָ וואָס צוּ מאַכן.

נח

ציט דעם פּאָטער אַהיים

קום, טאַטע, אַהיים. קום דו, מאַמע, אויך אַהיים. אַז זיי וועלן באַדאַרפן, וועלן זיי שוין צוּ אונז טרעפן.

נאָטע

וועסט שוין וואַרטן ביז איך וועל קומען צוּ דיר.

חיים־הערש

וויל ערויסגיין.

קריינע

שטעלט זיך אין טיר

זאָל איך שלעכטס האָבן, אויב איך וועל אייך אַרויסלאָזן.

טודרוס

אפשר זאָל מען עס בויען בשותפות?

נאָטע

פאַר מיינע הענט באַדאַרף איך קיין שותפים נישט.

חיים־הערש

זאָלן זיי בויען!

ער שפּאַרט זיך ערויס אויף דער גאַס. נאָך אים נח.

קריסל

וואָס איז פאַר אַן אָנשיקענישׂ אויף אונזערע קעפּ? וועט עס גאָר דער וואָס אין הימל מיינע יסורים נישט אָנזען?

גייט ערויס.

קריינע

שרייט איר נאָך

גייט נאָך נישט אַוועק, קריסל!

נאָטע

זאָלן זיי גייען פאַר אַלדע שוואַרץ יאָר.

קריינע

בייס זיך אָפּ די צונג!

כאַצקל

זאָלן זיי נישט שרעקן די געזנט. אויך מיר אַ מענטש. ער וועט נישט לאָזן. מען וועט שוין אַ סך פרעגן ביי אים. כ׳וועל גיין זען, צי די פּורן גייען נישט...

קריינע

היט זיך דאָרט, עמעצער זאָל אייך, חלילה, נישט שלאָגן.

כאַצקל

איך האָב שוין קיין מורא נישט. זאָלן זיי...

גייט אַרויס.

קריינע

באַטראַכט זיך, נאָטע, וואָס מען גייט איצטער טון. וואָס פּעלט אונז דען דאָ?

נאָטע

איך ווייל מער נישט זיין קיין קברן?

קריינע

צונעמען ביי אַ מענטשן די פּרנסה...

נאָטע

איך נעם ניט קיינעם נישט.

קריינע

איך האָב דעם גאַנצן כאַצקלען נישט ליב.

נאָטע

דאָס האָט נישט צו דיר אוּן נישט צו אים. איך וועל אים באַצאָלן דאָס וואָס ער האָט אויסגעלייגט אוּן ער וועט מיר דאָ קיין גרויסע דצה נישט זאָגן.

קריינע

ער מיינט צום באַצאָלן נאָך עפּעס צו האָבן.

נאָטע

טאָ וואָס זאָרגסטו? האָסט אַ בעסערן שידוך פּאַר דיין טאָכטער?

קריינע

איך וויל אָבער נישט, אַז ס׳זאָל זיך צעפלאַקערן אַ פייער. ס׳איז גלייכער פריער איידער שפּעטער...

אַ גערויש אין דרויסן פון אָנקומענדיקע פורן.

אַ שטימע

הינטערן פענצטער רופט

כאַצקל! כאַצקל!

נאָטע

די פורן זענען שוין אָנגעקומען.

קריינע

כ׳האָב מורא, אַז צרות נעמען מיר זיך אויפן קאָפּ.

נאָטע

זיי נישט קיין יידענע.

צירל

גנבעט זיך אַרויס פון שטוב.

כאַצקל

אין טיר

קומט אַרויס, נאָטע; קומט איר אויך, רב טודרוס. די פורן זענען אָנגעקומען. ווו וועט מען עס וואַרפן?

נאָטע

אויף מיין פלאַץ. אַפילו די וועלט מעג זיך איבערקערן. איך האָב פאַר קיינעם קיין מורא נישט.

קריינע

טאָמער חלילה וועלן זיי זיך אָנהייבן.

כאַצקל

איך האָב אָפּגערעדט מיט די פויערים. מען וועט אַראָפּוואַרפן און גאָרנישט. און אויב עס וועט קומען צו אַ געשלעג... איך האָב זיי צוגעזאָגט בראָנפן. ס׳וועט שוין רעכט זיין.

קריינע

איר האָט אָנגעקוקט חיים־הערשן? ווי אַ גזלן אַזוי האָט ער אויסגעזען... פּלוצלינג. ווו איז דאָס קינד? צירל, ווו ביסטו?

נאָטע

איז דאָך נאָר־וואָס געווען אין שטוב.

טודרוס

גייט ארויס.

אַ שטימע

דרויסן

כאַצקל! כאַצקל!

נאָטע

מען גייט, מען גייט! וואַרט, כאַצקל, איך גיי אַליין וועל איך ווייזן ווו דאָס געהילץ אַראָפצוואַרפן.

קריינע

זאָלט איר מיר לעבן, ווו איז צירל?

נאָטע

וואָס האָסטו זיך דערשראָקן? איז מסתמא אַרויסגעגאַנגען.

כאַצקל

איך גיי אַליין...

גייט ארויס.

קריינע

ווייזט

מוחל, מוהל... בעסער וואָלסטו זיך גאָרנישט אָנגעהויבן. ברענגען אַן אומגליק אויף אונזער שטוב... די קינדער האָבן זיך ליב.

נאָטע

וואָס האָסטו געזאָגט?!

קריינע

דאָס וואָס דו־הערסט.

נאָטע

אַזאַ גאָרנישט וועט מיר שוין אויך זאָגן אַ דעה? איך וועל עס אַרויסשלאָגן פון איר קאָפּ.

קריינע

זי איז שוין קיין קליין קינד נישט.

נאָטע

זוכט אין צווייטן צימער

ווו איז זי? איך וועל איר די ביינער צעברעכן... איר גליק וואָס זי האָט זיך ערגעץ אויסבאַהאַלטן.

דרויסן אַ געשריי.

קריינע

גאָט, מיין גאָט, וואָס איז דאָרט? אַ געשלעג האָט זיך שוין אָנגעהויבן.

נאָטע

לויפט אַרויס.

קריינע

קוקט אין פענצטער

וואָס איז דאָ אַזעלכס?... צירעלע, מיין לעבן, ווו ביסטו?

טודרוס

קומט אַריין

אַזאַ יונגאַטש קען... אָט דער נח.

קריינע

וואָס איז געשען? האָט איר דאָס קינד נישט געזען אין דרויסן?

טודרוס

דער גוטער יאָר ווייסט איר דאָרט. אַזאַ יונגאַטש. האָט אים געגעבן מיט אַ דראָנג איבער דער פלייצע.

קריינע

וועמען? וואָס רעד איר?!

טודרוס

נח האָט כאַצקלען דערלאַנגט.

צירל

רייסט זיך אַריין אין שטוב אַ צעשראָקענע

מאַמע!...

קריינע

ווו ביסטו געווען, קינד מיינס? זע ווי דו ביסט צעשראָקן...

צירל

איך האָב זיך דערשראָקן...

נאָטע

לויפט אַריין

אָט איז זי... איך וועל דיר געבן, דו וועסט מיר אַליין אומקריכן...

וויל זי שלאָגן.

קריינע

באַשיצט זי

אַוועק, משוגענער. ס׳וועט דיר מער נישט פעלן טאָמער טוסטו זי אַ ריר.

אין דרויסן א גשרי.

נאָטע

כאַפט א רידעל און וויל אַרויסגיין.

קריינע

לאָז דעם רידעל אין שטוב, מיין קינד. לאָז אים נישט גיין מיטן רידעל.

נאָטע

רייסט זיך אַרויס אויף דער גאַס.

קריינע

צו טודרוסן, וואָס קוקט אָנגעשטרענגט אין פענצטער

גייט איר שווער אויך אַרויס. לאָזט נישט, אַז ס׳זאָל קומען צו אַ געשלעג. בלייב דאָ, מיין קינד, איך וועל אַליין גיין. וויי איז מיר, ווינד איז מיר! וואָס האָט מען געוואָלט האָבן פון מיין לעבן?...

די קולות אין דרויסן וחצרן שטאַרקער.

כאַצקל

לויפט אַריין

גיט מיר אַ האַק! איך וועל אים זיין קאָפ צעשפאַלטן.

זוכט.

קריינע

וואָס טוט איר? קומט בעסער לאָמיר זיי פּונאַנדערנעמען. וואָס וואָלט איר טון מיט אַ האַק?

כאַצקל

נישט גענינענדיק, לויפט ארויס.

קריינע

קוקט אין פענצטער

וויי איז מיר, ווינד איז מיר... די גוים שלאָגן זיך. עס פליען שטיינער ווי קאַרטאָפל. אוי וויי איז מיר, די גוים הרגענען זיך...

קריסל

לויפט אַריין

וואָס זיצט איר, קריינע, אין שטוב? לאָמיר לויפן זיי צענעמען. מ׳וועט זיך נאָך חלילה צום טויט דערהרגענען. אפשר פּופּציק גוים האָבן זיך צעבּונטעוועט. ער האָט זיי אָנגעשיכורט, אַז מיר אַרט נישט. זאָל מען בויען, זאָל מען...

נח

היגטערן פענצטער

מאַמע, קום אַרויס פון דאָרטן!

קריינע

קום אַריין, נחל; קום אַריין אין שטוב.

קריסל

קום אַריין, מיין קינד.

צירל

נח, קום אַריין אין שטוב!

קריינע

רוף דעם טאַטן אַהער.

קריסל

ער איז אַנטלאָפן געוואָרן... קומט, קריינעשי, מיין גאָלד, לאָמיר זיי מיט געוואַלט אַריינענעמען. קומט, זאָלט איר מיר געזונט זיין.

קריינע

איך גיי, איך גיי.

קריסל

קום דו, צירל, אויך מיט אונז. וועסט ווינען פּאַר דיין טאַטן, וועסט קלאָגן. ער וועט פּאָלגן, וואָרים איך וועל עס נישט אויסהאַלטן.

דרויסן א ליאַרם.

קרייַנע

קומט גיכער, לאָמיר זיי נישט דערלאָזן... צירל וועט זיין אין שטוב.

לויפן ביידע ארויס.

צירל

בלייבט אַליין. לויפט א צעשראָקענע צו די פענצטער.

דאָבע

קומט אריין. בלייבט לעבן דער טיר

מען שרייט אויף דער גאַס. מען וועקט מיינע קינדער אויף. אין דרויסן שרייט מען נאָך שטאַרקער. מיינע קינדער! מיינע קינדער... מען וועט זיי נאָך מיט שטיינער דערהרגענען...

צירל

גיי אַרויס פון דאַנען, איך האָב מורא פאַר דיר.

דאָבע

מען וועקט מיינע קינדער אויף. זיי וועלן מיך נישט לאָזן אַ גאַנצע נאַכט שלאָפן.

צירל

גיי אַרויס פון דאַנען.

דאָבע

הערט זיך צו

מיינע קינדער ווינען. אַלע האָבן זיך שוין אויפגעכאַפּט.

צירל

שרייט

מאַמע! מאַמע! קום אַריין אין שטוב!

דאָבע

אָ... מיינע קינדער... אין דרויסן א געשריי, זי לויפט ארויס.

קריינע

שלעפט מיט געוואַלד נאָטען פאַר אַ כאָלע. וויינט

שוין. מאַך אַ סוף פון מיין לעבן, וואָס ווילסטו נאָך, נעם און גראָב אויס אַ קבר און וואַרף אַריין דיין ווייב מיט דיין קינד און אַ סוף מיט אַן עק זאָל עס נעמען.

נאָטע

איך וועל טון וואָס כ׳וועל וועלן.

קריינע

דו וועסט טון וואָס דו וועסט וועלן, אָבער איצטער זיץ אין שטוב!

נאָטע

וויל אַרויסגיין.

קריינע

איך וועל מיר אַ מעשה אָנטון. לאָז אים נישט גיין, מיין קינד.

טודרוס

קומט אַריין

אַן איינפאַל אַביסל. צעבונטעווען גוים זיי זאָלן זיך שלאָגן. כע-כע, וועמעס אַרבעט איז עס געווען? אויב כאַצקל האָט עס געטון — האָב איך פיינט אַזעלכע מלאכות.

קריינע

בעסער, שווער, לאָזט אים נישט אַרויסגיין אויף דער גאַס.

נאָטע

האָב קיין מורא נישט. איך באַדאַרף די קריגערייען נישט האָב אויף מיין פלאַץ קען איך טון וואָס איך וויל... צו צירלען. און דו וועסט זיך חברן מיט זיין זון — איך וועל פון דיר דיין פעל אַראָפשינדן. דו האָסט געהייסן דערלאַנגען כאַצקלען מיט אַ דראָנג?!

צירל

איך חבר זיך נישט.

טודרוס

וואָס אַן אמת, איז אַן אמת, דער בחור געפּעלט מיר.

נאָטע

ווערט ער די כּפּרה מיט זיין טאַטן.

טודרוס

ס׳איז אַן עוולה, נאָטע.

נאָטע

ס׳איז מיינע דאָגות. דו חצופּה, דו וועסט נאָך העזה האָבן קריכן דעם טאַטן אין וועג אַריין? וואָס האָסטו אַזעלכס געזאָגט כאַצקלען?

צירל

וואָס כ׳האָב אים געזאָגט?

נאָטע

יאָ, וואָס האָסטו אַזעלכס געזאָגט.. וואָס ווייסטו? וואָס קלאָגסטו? ס׳איז נאָך פון דער ערד נישט אויסגעוואַקסן אוין...

טודרוס

לאָז זי אָפּ. זי פּאַרשטייט גאָרנישט, זי ווייסט גאָרנישט. איך האָב אים אויך נישט פיינט. אַ בריה אַ בחור.

נאָטע

וועמען מיינסטו?

טודרוס

איך מיין וועמען איך מיין. מאַך קיין אָנשטעל נישט.

קריינע

כאַצקל נעמט נאָך דערווייל נישט דיין טאָכטער.

נאָטע

איז נישט. וועל איך מיך טאַקע אַוועקזעצן קלאָגן.

צירל

ער איז אַ גרויסער באַרימער; אַ ליגנער.

נאָטע

מען פּרעגט נישט ביי דיר.

צירל

ער האָט זיך פּאַר מיר באַרימט, אַז ער וועט דיך פּאַר אַ גביר מאַכן.

נאָטע

איך קען אַליין מיין שטעטל ביישטיין!

קריינע

אפשר קען מען זיך נאָך איצטער דערפּון אָפּוואַרפן? זאָל ער בויען אַליין. זאָל ער טון וואָס ער ווי̈ל?

נאָטע

דאָס וועלן מיר שוין זען. זאָל חיים־הערש נישט מיינען, אַז די גאַנצע וועלט איז זיינע. ער זאָגט, אַז ער וועט נישט לאָזן. איך ווי̈ן דאָ לענגער פּון אים. איך האָב דאָ מיינע אָדערן אויסגעצויגן אוּן ער וועט מיר גאָר דאָ קומען עדות זאָגן.

אין דרויסן גשרייען.

כאַצקל

לויפט אריין א צעשראָקענער, פּאַרמאַכט די טיר הינטער זיך. עס הערט זיך א קלאַפּ אין טיר, ווי מען וואָלט מיט א שטיין דערלאַנגט.

קריינע

וואָס איז ווידער?

נאָטע

ווער איז עס?!

כאַצקל

איך וועל אים היינט אין דער ערד אַרייגשלאָגן.

טודרוס

ווער איז עס, נח?

כאַצקל

ווען איך לויף נישט אַריין אין שטוב, וואָלט ער מיר דעם קאָפּ צעשפּאָלטן.

נאָטע

זי׳ אין שטוב... ביי מיר איז שוין פריער רעכט געווען נאָכצו־
געבן; נאָר איצטער... אַפילו מיין קאָפּ זאָל אין דער ערד ליגן,
איך וועל שוין נישט נאָכגעבן...

כאַצקל

ווי די גאַנצע וועלט וואָלט פּאַר זיי נאָר געווען.

נאָטע

מיר וועלן שוין זען.

א שטיין טרעפט אין פענצטער. די שויבן ווערן צעשמעטערט. אַלע
טרעטן אָפּ אין א זייט.

קריינע

אין גאָטעס ווילן, ווער טוט עס?!

נאָטע

ווער איז דער וואַרפער, איך וועל אים אַ לעבעדיקן באַגראָבן.

טודרוס

גייט אָפּ פון פענצטער. עס קען נאָך אַ שטיין פאַלן.

נאָטע

באַקוקט דעם שטיין

אַ שטיין אַביסל... איצט זעט אויס, וועט קיין שלום שוין נישט
זיין.

דורכן פענצטער פליט אריין א צווייטער שטיין. דער עולם דערשראָקן
בלייבט שטיין פאָרזיכטיק אין א זייט קוקנדיק צום פענצטער און
וואַרטנדיק אויף א דריטן שטיין.

פערטער אַקט

בײַ חיים־הערשן. האַרבסט. בײַנאַכט.

קריסל

(זיצט בײַם אויפן, פליקט פעדערן.

חיה

(העלפט איר פלומרשט צו.

קריסל

איך בעט דיך, העלף מיר נישט, וואָרים דו פירסט נאָר איבער די פעדערן.

חיה

איך פיר נישט איבער.

קריסל

רעד צו איר אויך רעד צו דער וואַנט — אַלץ איינס.

חיה

פאַרוואָס פליק איך שלעכט?

קריסל

דו ברעכסט אָפּ שלעכט די שטעקלעך און עס בלייבט איבער אין די פעדערן אויך דערנאָך שטעכט עס אין קאָפּ. גיי אַרויס אויך זאָג דעם טאַטן ער זאָל אַרײַנקומען עסן וועטשערע, וואָרים, זאָג אים, עס וועט ווערן קאַלט.

חיה

נאָך צען פעדערן וועל איך אָפּפליקן... נו שוין נאָך פינף אויך דערנאַך וועל איך גיין.

קריסל

מער רעד איך נישט צו דיר.

חיה

נו שוין, נאָך צוויי, נאָך איינעם... אָט גיי איך שוין...

זי עפנט די טיר אַרויסצוגיין, נאָר בּאַמערקנדיק עמעצן הינטער דער טיר דערשרעקט זי זיך און א געשריי געבנדיק לויפט זי צו דער מוטער.

קריסל

וואָס איז געשען?

חיה

עמעצער שטייט הינטער דער טיר.

קריסל

וועמען האָסטו געזען?

חיה

אפשר די משוגענע דאָבע. כ׳האָב זיך אַזוי דערשראָקן.

קריסל

גייט צום טיר

ווער איז דאָרט?

חיה

הינטערן טיר קוק, מאַמע.

קריסל

צירל איז עס גאָר... גאָט איז מיט דיר, צירל, וואָס שטייסטו הינטערן טיר? קום אין שטוב אַריין.

חיה

לויפט אויך צום טיר

טאַקע צירל.

קריסל

זי פירט אַריין בײַם האַנט צירלען א בלאַסע און צעשראָקענע

וואָס איז מיט דיר, מיין קינד? ווי קומסט אַהער איצטער?

צירל

איך האָב מורא דער טאַטע זאָל מיך נישט דערזען. ער קאָן זיך דערוויסן, אַז איך בין דאָ.

קריסל

האָב קיין מורא נישט. איך וועל נישט לאָזן מען זאָל דיר בייז טון, אָבער וואָס איז געשען?

צירל

אויס טרערן

פאַרוואָס זענען מיר אַזעלכע שונאים געוואָרן?

קריסל

וואָס קען מען העלפן, מיין קינד? מסתמא וויל אַזוי גאָט. איך האָב אייך קיין שלעכטס נישט גצוונטשן. אָבער זאָג מיר פאָרט וואָס איז אַזעלכס געשען וואָס דו ביסט פון דער היים אַוועק?

צירל

דער טאַטע האָט מיך געשלאָגן, בין איך פון דער היים אַנטלאָפן.

קריסל

וויי איז מיר, וואָס האָט ער צו אַזאַ טייער קינד?

צירל

איצטער זיצט ביי אונז כאַצקל, בין איך פון שטוב אַנטלאָפן געוואָרן.

קריסל

האָסט עס נישט באַדאַרפט טון, נשמה מיינע. ס׳איז דאָך אַזוי נאָענט, דער טאַטע קען זיך נאָך דערוויסן, אַז דו ביסט דאָ. עס פעלט מיר חלילה נאָך...

חיה

צרייַנרופן דעם טאַטן עסן וועטשערע?

קריסל

וואַרט אַ מינוט. איך האָב מורא, אַז דער טאַטע...

צירל

איך וועל פון דאַנען מיט גוטן נישט אַוועקגיין.

קריסל

האָסטו נחן גצוזן?

צירל

ניין. נח איז מיר אַ שונא גצוואָרן.

קריסל

רעד נישט אַזעלכע ווערטער — וואָס קען ער חלילה האָבן צו דיר?

צירל

ער ווייזט זיך אַפילו נישט. איך ווייס פּאַרוואָס. אַלע זענען מיר שונאים גצוואָרן, אוּן איך האָב זיך נישט ווו אויסצוּבאַהאַלטן.

קריסל

ביסטו אַהער גצקומען. אַך, דו נאַריש קינד. זעסטו, אַזוי וויל גאָט. וואָלט איך דען, קינדערלעך, גצהאַט עפּעס, חלילה, קעגן אייך? האָבן זיך די טאַטעס איינגצעקשנט איינער דעם אַנדערן אומגליקלעך צו מאַכן. איך ווייס, איך קלאָג — עס העלפט נישט. וואָס קען איך דען מער טון?

צירל

די מאַמע האָט מיטן טאַטן גערעדט, גצווויינט. ער האָט נישט גצוואָלט פּאָלגן.

קריסל

וואָס קומט דערפון אַרויס? איצטער האָבן מיר ביידע קיין פּרנסה נישט.

צירל

כאַצקל מאָנט ביים טאַטן גצלט אוּן דער טאַטע האָט אים נישט צו גצבן.

קריסל

פרעג צו וואָס האָט מען עס באַדאַרפט?

צירל

טויליצט זיך צו קריסלען

וואָס ווצט איצטער זיין? וואָס ווצט איצטער זיין?

קריסל

וועסט מוזן פאָלגן דעם טאַטן. איך האָב צוּ דיר חלילה גאָר־ נישט.

צירל

וואָס באַהאַלט זיך נח אויס, איך זאָל אים קיינמאָל נישט זען?

קריסל

נח פאָלגט אויך זיין טאַטן.

צירל

איך וועל אים אַליין בעטן.

קריסל

וועמען מיינסטוּ?

צירל

איך וועל בעטן אייער מאַן ער זאָל וועלן שלום מיט אונז. איך קען מיין טאַטן נישט בעטן. ער כאַפט זיך באַלד שלאָגן, איך שעם זיך צוּ דערצייל̈ן וואָס ער מאַכט פון מיר.

קריסל

נישט געדאַכט זאָל עס וועלן...

חיה

אָ, וועלן מען שלאָגט מיך וואָלט איך —

קריסל

שווייג, מען פרעגט נישט ביי דיר וואָס דוּ וואָלסט געטוּן. גיי רוּף אַריין דעם טאַטן. זאָג אים, אַז עמעצער איז דאָ אין שטוב, אפשר קען נח אויך אַרײַנקומען.

חיה

גייט אַרויס.

צירל

פאַלט צוּ צוּ קרימסלען

האָט רחמנות אויף מיר. ראַטעווט מיך פון מיין היים. נעמט מיך אַרײַ איז אייער שטוב. איך וועל אָן נחן נישט איבער־ לעבן.

קרייסל

האָסט נחן אויך אַזעלכס געזאָגט.

צירל

ניין. אים קען איך עס נישט זאָגן. דערפאַר וואָס ער איז זייער גרויס בייַ זיך אוּן איך בין עס אויך. ער האַלט מיטן טאַטן זיינעם אוּן איך... איך בעט אייך... איך וועל אַרויסגיין אייַדער אייער מאַן קומט אַריין.

קרייסל

איך האָב פּאַר דיין טאַטן נאָך מער מורא. ער וועט זיך דערוויסן, אַז דו ביסט דאָ, וועט ער נאָך די שויבן אויסשלאָגן. פאָלג מיך, מיין קינד, אוּן גייַ אַהיים.

צירל

ברעכט די הענט

ווי זאָל איך גיין? וווהין זאָל איך גיין? איך וועל אין דער וועלט אַריין אַנטלויפן. איך וועל לויפן צוריק אויפן בית־עולם אוּן אַ לעבעדיקע זיך אין קבר וואַרפן.

קרייסל

איך האָב, חלילה, צו דיר גאָרנישט. נו, זיי נישט אַזוי צעשראָקן זי קושט איר אוּן בארויקט איר. זיי נישט אַזוי געפאַלן בייַ זיך, עס קאָן נאָך אַלץ געמאַלט זיין.

קריינע

קומט אַריין נישט טויט, נישט לעבעדיק

דאָ איז זי גאָר, ווייַ איז דער מאַמען.

קרייסל

איר זענט נישט אין קיין פרעמדע שטוב אוּן איך ווינטש אייך קיין בייַז נישט. קינדער ווילן נישט וויסן פוּן דעם, וואָס טאַטע־מאַמע זענען אויף שטעך־מעסער.

קריינע

אַהיים זאָלסטו מיר גיין!

קריסל

טרייבט זי נישט מיט געוואלט. אַז זי איז אַהערגעקומען מסתמא ווייסט זי, אַז דאָ איז מען איר קיין שונאים נישט. גאָטעניו, וואָס איך ווינטש איר, זאָל עס אויסגיין צו מיין קאָפּ.

קריינע

וואָס ווילט איר פון מיר האָבן?

קריסל

איך וויל פון אייך גאָרנישט, קריינעשי. זאָל מיך גאָט שטראָפן אויב איך מיין חלילה אין האַרצן עפעס אַנדערש.

קריינע

צו צירל

מיין קרוין, מיין לעבן, קום אַהיים, וואָרים דער טאַטע וועט די שטוב איבערקערן.

צירל

אין דער היים איז מיר שלעכט — אַנטלויף איך.

קריינע

וואָס רעדסטו, מיין קינד? וואָס איז דיר שלעכט אין דער היים? איך מאַך דאָך קיין אויג נישט צו ביינאַכט און אַלץ צוליב דיר. וואָס איז דען מיין לעבן וועגן חלילה אָן דיר?

צירל

כאַצקל וועט מיין חתן נישט זיין!

קריינע

געהערט רייד אַביסל? דעריבער אַנטלויפסטו פון דער היים. אוּן אויב אַנטלויפן ביסטו אַהער געקומען... גאָטעניו־פאָטער, וואָס שטראָפסטו מיך אַזוי שווער?

צירל

אויב דו ווילסט נישט, איך זאָל דאָ זיין, וועל איך אויף דער גאַס אַרויס, אָבער אַהיים וועל איך נישט גיין, ווי לאַנג ער וועט זיצן אין שטוב ביי אונז.

קריינע

ער איז שוין לאַנג אַוועקגעגאַנגען.

צירל

איך ווייס, אַז ער איז נישט אַוועקגעגאַנגען. וואָס וויל־סטו האָבן פּון מיר, מאַמע? איך האָב אַ האַרץ אויף ס׳האַרץ לאָזט מיר נישט... איך קען נישט, מאַמע, שלאָגט מיך, שניידט מיך אויף שטיקער — איך ווי־ל נישט.

קריינע

נישט אַנדערש דו ביסט פּון זינען אַראָפּ. פּון וועמען האָסטו אַזעל־כע ווערטער געהערט.

צירל

איך האָב פּון קיינעם נישט געהערט. איך אַליין זאָג, אַז איך וועל אַהיים נישט גיין ביז דער טאַטע וועט מיר צוזאָגן, אַז ער וועט מיך נישט טרייבן צו אים.

חיים־הערש

קומט אַריין, הינטער אים גייט חית.

קריינע

וויינט

גאָטעניו־פאָטער, וואָס האָסטו צו מיין לעבן?...

חיים־הערש

קוקט פאַרדעכטיקט צו דעם אַלעמען. ער זעצט זיך אַנידער. שווייגט.

קריסל

נו, וואָס שווייגסטו, חיים־הערש?

חיים־הערש

כ׳האָב גאָרנישט וואָס צו זאָגן. איך קוק, וואָס עפעס פלוצלינג צו מיר זיך אַראָפגעלאָזן — אַ צרה געטראָפן אין מיל, זאָל איך אפשר גיין פאַרריכטן? די מיל שטייט, זע איך.

קריינע

איר טאָרט עס נישט רעדן, חיים־הערש!

חיים־הערש

וועסט מיר, קריסל, געבן עסן. איך באַדאַרף גיין אין מיל

צַריין. דאָס יינגל וועט זיך נישט קענען אַליין אַן עצה געבן.

קריסל

זע, זיי זענען געקומען אַהער — אפשר האָבן זיי עפּעס צו רעדן.

חיים־הערש

איצטער רעדן? וואָס וועט איצטער פּון רעדן אַרויסקומען? דאָס וואָס עס האָט באַדאַרפט — איז געשען. אייך, ווייבער, האָט זיך אפשר פאַרבענקט איינער צום אַנדערן, איך בענק נישט נאָך נאָטען. דער אַלטער קומט נאָך אַ שמעק טאַבאַק בעטן — אוּן אפשר אויסצוקוקן וואָס ביי מיר אין מיל הערט זיך — וווער ווייסט?

קריינע

גאָט איז מיט אייך, חיים־הערש...

חיים־הערש

אויב איר זענט געקומען אויספּאָרשן וואָס ביי מיר הערט זיך, קען איך אייך זאָגן, אַז איך האָב פּאַר אייך קיין מורא נישט! גאָט צו דאַנקען, ער פּאַרלאָזט מיך נישט. אַרבעט האָב איך גענוג, געזונט בין איך אויך... צו קריסלען. דו גיסט מיר עסן? איך האָב קיין צייט נישט צו וואַרטן.

קריינע

אמתע רשעים.

קריסל

באַדאַרפסט אַזעלכס נישט רעדן, חיים־הערש, די קינדער אין די אויגן.

חיים־הערש

וואָס האָט עס מיט די קינדער צו טון? זאָלן די קינדער אויך ווייסן, אַז נאָטע מיט חיים־הערשן זענען זיך שונאים אייגער דעם אַנדערן. זאָלן די קינדער ווייסן, אַז נאָטע האָט זיך אויף מיר אָנגעזעצט דעם ביסן ברויט פּון מויל אַרויסצורייסן. נאָטע וועט פּאַר געלט זיין אייניציקע טאָכטער אויך פּאַרקויפן. איך פּאַרשטיי אַלץ. צו צירלען. דיין טאַטע וויל דיר צום יונגאַטש פּאַרקויפן אוּן דו ווילסט נישט — דאָס איז די מעשה. איך

וויס עס... איך האָב פאַר אייך קיין מורא נישט. איר וועט מיר מיין ברויט נישט צונעמען!

קריינע

קוקט אָן פלוצלינג

טפוי זאָלט איר ווערן.

גייט אַרויס פון שטוב.

צירל

חעלכע איז די גאַנצע צייט געשטאַנען מיטן פנים צום כעצטער, ווי אויך אַרויסגיין.

חיים־הערש

גיי נאָך נישט אַוועק. וואַרט, איך ווי דיר זאָגן וואָס דו זאָלסט איבערגעבן דעם טאַטן.

קריסל

איך בעט דיך, חיים־הערש, זאָלסט שווייגן. זי נעמט אַרום צירלען, קושט זי אויף פירט זי אַרויס פון שטוב. זיי נישט צעשראָקן, מיין קינד. קיין בייז זאָל נישט זיין, גיי אַהיים און שרעק זיך נישט. הער נישט, וואָס מיין מאַן רעדט.

חיים־הערש

זאָלסט שוין יאָ הערן וואָס איך רעד. דו גיי אַהיים און זאָג דיין טאַטן ער זאָל גיין צוריק אויפן בית־עולם קברים גראָבן. און די מיל זאָל ער מיר איבערגעבן, וועל איך אים באַצאָלן פאַר איר. איך בין נאָך געזונ רייך.

לאכט.

קריסל

חיים־הערש, איך וועל מיר אַ מעשה אָנטון.

חיים־הערש

שרייט אין טיר אַרויס איבער קריסלס קאָפ

נישט נאָר איין אומגליק וועט זיך אויף דיין טאַטן אַרויפכאַפן, דאָס איז נאָר אַן אָנהייב!...

קריסל

שטום, שטום שוין אַמאָל.

חיים-הערש

זאָל זי גיין פאַר אַלדע שוואַרץ יאָר. וואָס איז זי געקומען אַהער?

קרייסל

דערלאַנגט אים אַ שיסל וועטשערע

עס, עס און דריי מיר נישט מיין קאָפּ.

חיים-הערש

רוקט אָפּ פון זיך די שיסל

כ׳בין דיר מוחל... וואָס האָבן זיי דאָ געוואָלט?

קרייסל

גאָרנישט.

חיים-הערש

זיי האָבן דאָך עפּעס יאָ געוואָלט. ביי איר זענען געווען די אויגן פאַרוויינט, דאַכט זיך מיר.

קרייסל

ביסט נאָך ערגער פון נאָטען. אַזעלכע רייד ווי דו האָסט גע-רעדט קען נאָר אַ מענטש מיט אַ גזלניש האַרץ.

חיים-הערש

אפשר זאָל איך זיי שיקן מיין זון? די מיל שטייט דאָרט, עפּעס איז דאָרט קאַליע געוואָרן.

קרייסל

רעד נישט צו מיר.

חיה

אין פענצטער קוקנדיק

צירל איז צו אונזער מיל געגאַנגען.

חיים-הערש

שפּרינגט אויף

איך וועל זי פון אַלע טרעפּ אַראָפּוואַרפן.

קרייסל

זאָלסט נישט גיין, זאָג איך דיר. איך וועל זיך אַ מעשה אָנטון.
שטעלט זיך אין טיר.

חיים־הערש

לאָז מיך, זאָג איך דיר.

קרייסל

נעם אַ מעסער אוּן צעשנייד מיר מיין האַרץ. איך וועל דיך אַווצקוואַרפן אוּן לויפן אַהין וווּ די אויגן ווצלן מיך טראָגן.

חיים־הערש

וויל אויפמאַכן די טיר, וועלכע קרייסל באַשיצט מיט אַלע כּוחות

דוּ ווועסט מיך לאָזן גיין, צי ניין?

קרייסל

הרגע מיך, איך וועל דיך נישט לאָזן.

חיים־הערש

נישט אַנדערש ביסט משוגע געוואָרן. זע נאָר ווי דוּ זעסט אויס...

קרייסל

אָדער מיין לעבן אָדער דיין לעבן, איך וועל דיך נישט לאָזן גיין... איך וועל עס אפשר נישט אויסהאַלטן.
ווינט.

חיים־הערש

גייט צוועק פּון טיר

איך קען שוין זייער שיין אויסזען. אַלע האָבן געמאַכט אַ יד־אַהת קעגן מיר.

קרייסל

די קינדער האָבן זיך ליב. זיי קענען איינער אָן דעם אַנדערן נישט לעבן.

חיים־הערש

איך וועל אים אַרויסטרייבן ווי דעם משוגענעם הונט.

קרייסל

זי האָט דאָ געווײַנט ווי אַ קינד, וואָס דער טאַטע ווילל זי אַוועקגעבן צו כאַצקלען.

חיים־הערש

בײַסטו די שדכנטע פֿאַר דיין קינד? עס וועט נישט זיין!

קרייסל

עס וועט יאָ זיין.

חיים־הערש

עס וועט נישט זיין! סיידן מיין קאָפּ וועט ליגן אין דער ערד.

קרייסל

מען וועט בײַ דיר נישט פֿרעגן.

חיים־הערש

מען וועט שוין בײַ מיר יאָ פֿרעגן... איך זאָג, עס וועט נישט זיין סיידן מיין קאָפּ וועט ליגן אין דער ערד. גיי, חיה, זאָג נחן ער זאָל די מינוט פֿאַרשטעלן די מיל אוּן קומען אין שטוב אַרײַן.

קרייסל

גיי נישט, מיין קינד.

חיים־הערש

ווילל נעמען דעם פּאַס

זאָלסט מיר שוין גיין!

חיה

לויפט אַרויס.

קרייסל

וואָס ווילסטו האָבן פון מיין לעבן? וואָס האָסטו זיך אָנגעזעצט אויף מיין לעבן?

חיים־הערש

זאָל ער אַהערקומען איך וועל אים די ביינער צעברעכן, אַזוי וועט עס נישט פֿאַרבלייבן. אָדער מיין לעבן אָדער זיין לעבן. קלאפּט אין טיש, אָדער מיין לעבן אָדער זיין לעבן.

קרייסל

משוגענער.

חיים־הערש

מען קען שוין משוגע ווערן פון אַזעלכע ווייב און קינדער.

קרייסל

גיי עסן.

חיים־הערש

איך בין שוין זאַט.

קרייסל

איך פרעג דיך, וואָס איז דאָס קינד שולדיק, אַז איר טאַטע איז אַ רשע? זי האָט דאָ געווינט, אַז ס׳האָט מיר מיין האַרץ געשניטן.

חיים־הערש

עס וועט גאָרנישט העלפן. באַלד קומט צו אַלץ אַ סוף. קוק אין פענצטער. אָט אַזוי. ער האָט פאַרשטעלט די מיל.

קרייסל

מיר וועלן שוין זען. מיינסט, אַז דו פאַרצאַפּסט מיר דאָס בלוט, וועט עס דיר געשענקט ווערן?

הינטער דער טיר הערט זיך נחס רעדן.

חיים־הערש

מיט וועמען רעדט ער עס?

נ ח

באַווייזט זיך אין טיר. פירט פאַרן הענט צירלען

קום אַריין, האָב קיין מורא נישט.

חיים־הערש

וועמען פירסטו דאָרט?

קרייסל

קום אַריין, צירל, האָב קיין מורא נישט. איך וועל נישט לאָזן מען זאָל דיר, חלילה, בייז טון.

קומען אריין. צירל בלייבט לעבן טיר.

חיים־הערש

קום צו מיר, מיין זון.

נח

וואָס ווילסטו?

חיים־הערש

האָסט די מיל פּאַרשטעלט? זיי קענען דאָרט מיינען, אַז ביי מיר אין מיל איז שוין נישטאָ וואָס צו טון, אַז כ׳האָב שוין חלילה נישט וואָס צו מאָלן. צו צירלען קענסט זאָגן דיין טאַטן, אַז ווען ביי אים וועט שוין פייפן דער דלות, וועל איך נאָך האָבן פון וואָס שבת צו מאַכן.

נח

פאַרוואָס האָסטו געהייסן די מיל פּאַרשטעלן?

חיים־הערש

וויל איך ווילדיך מער נישט האָבן פאַר קיין מילנער און איך ווילדיך נישט האָבן פאַר קיין קינד!

נח

איז נישט.

חיים־הערש

דיין פוס זאָל דאָ מער נישט זיין!

נח

אפשר וועסטו זיך אָן מיר בעסער מאַכן?

חיים־הערש

צו צירלען חיזנדיק

ווער איז זי, דיינע?

נח

זי איז מיינע גאָרנישט.

חיים־הערש

איז זי דיינע גאָרנישט, טאָ פאַרוואָס גייט זי אַהער?

נח

שווייגט.

חיים־הערש

וואָס שווייגסטו? איך פרעג דאָך עפעס ביי דיר?

נח

גאַנץ אומדערוואַרט

איך וויל נישט דוּ זאָלסט זי פאַרשעמען וועז זי קומט אַהער.

חיים־הערש

אַזוי גאָר... נו, גוט. איך וויל זי נישט פאַרשעמען... קום צו מיר, צירל. האָב פאַר מיר קיין מורא נישט.

קריסל

אָסור וועט דיר זיין, אויב דוּ וועסט איר אַזעלכס זאָגן...

חיים־הערש

מעגסט צו מיר צוגיין.

צירל

גייט צו.

חיים־הערש

אָט זעסטו, מיין קינד איז מיר אַ שונא. איך פרעג אים אוּן ער ענטפערט נישט.

צירל

וואָס האָט איר צו מיר, אויב מיין טאַטע האָט אייך שלעכטס געטוּן?

חיים־הערש

רעדסט ווי אַן אַלטער, טאַקע וואָס האָב איך צו דיר...

צירל

גלייבט מיר, אַז איך האָב נישט איינמאָל געווייגט אוּן געקלאָגט. אַז דער טאַטע זאָל עס נישט טוּן.

חיים־הערש

אוּן ער האָט דיך נישט געפאָלגט. — זאָג מיר, ווער שיקט דיך אָבער צו פאַרדרייען מיין קינד דעם קאָפּ?

קריסל

חיים־הערש, איך וועל דיך אַוועקווואַרפן.

צירל

איך בין אין דעם נישט שולדיק. איך פאָלג אויך נישט צוליב דעם מיין טאַטן און מיין מאַמען — וואָס קען איך העלפן?...

חיים־הערש

גייט ביידע פאַר אַלדע שוואַרץ יאָר!

נח

איך זאָג דיר, טאַטע, נאָכאַמאָל, אַז איך קען אַליין מיין שטעטל ביישטיין.

חיים־הערש

אויב דאָס איז דיין כּוונה, גיי זיך מיט איר. גיי צו נאָטען. דיין פּוס זאָל דאָ מער נישט זיין. איר האָט דאָך שוין ביידע געווויס אָפּגערעדט אַפילו וועגן די חתונה זאָל זיין...

קריסל

באַדענק דיך, חיים־הערש, וואָס דו רעדסט. האָב גאָט אין האַרצן. גיי, מיין קינד, נחל, גיי לאָז די מיל און שטיי נישט דאָ.

חיים־הערש

צעשריט זיך

מען באַדאַרף נישט! איך קען אַליין, איך אַליין, אַליין!..

דאָבע

קומט ארײן. בלייבט שטיין לעבן טיר.

קריסל

נאָ דיר נאָך אַן אָנשיקענעניש. וואָס באַדאַרפסטו איצטער דאָ? ווילסט עסן?

דאָבע

מיינע קינדער וועלן ווייטער... שרייט נישט...

חיים־הערש

טפוי, צו אַלדע שוואַרץ יאָר זאָל גיין...

דאָבע

איך קען די קברים נישט עפענען.

חיים־הערש
ווערט געזעצט

אפשר זאָל מען איר געבן עסן... געטראָפן וועט צו קומען.

דאָבע

איך קען די קברים נישט עפענען; זיי וועלן פון הונגער אויסגיין.

קרייסל
קהעטשט מיט די פֿלייצעס

וואָס איז דאָס פאַר אַ קלאַה? אַ צוגאָב צו מיינע צרות...

חיים־הערש

אַ פייער זאָל עס אָנצינדן, ווי מען קען זיך נישט אויסבאַהאַלטן... פרעג איר, קרייסל, וואָס זי וויל דאָ?

טודרוס
קומט אָן. אין מעל פאַרפֿאַלעט.

דאָבע
דערזעט טודרוסן מאַכט זי זיך שטיל ארויס פון שטוב.

חיים־הערש

איך וועל שוין דאָ גאָר היינט קיין רו נישט האָבן.

טודרוס

אַ גוטער אָוונט!.. ווער איז אַרויסגעלאָפן — דאָבע?

חיים־הערש
שטעלט זיך מיט אַ בייזן בליק וועגנדעריק זיך צו טודרוסן

טודרוס

איך האָב געזאָגט גוטן אָוונט...

קרייסל

אַ גוט יאָר.

טודרוס

איידער מען הייבט זיך אָן צו קריגן גיב מיר, חייב־הערש, אַ שמעק טאַבאַק.

חיים־הערש

דערלאַנגט אים די פּושקע טאַבאַק

נו, וואָס וועט איר זאָגן?

טודרוס

כ׳האָב צייט.

קלאַפּט אַפּ דאָס מצל פון היטל.

קריסל

אַ גוט יאָר אויף אייך, וואָס איר זענט געקומען אַהער.

טודרוס

איך בין געקומען נאָך אַ שמעק טאַבאַק. מיינער איז מיר אויס־געגאַנגען... אוּן צירל... גוטמוטיק. גיי אַהיים, דו חצופה... דער טאַטע האָט דיך אויסגעצוואָגן?

קריסל

אַ שיינעם זון האָט איר אויסגעהאָדעוועט.

טודרוס

נישט געשריגן, נישט געבייזערט זיך. איך בין געקומען, איך וויל שלום זאָל זיין, אַז מען וועט עס נישט איינלעשן בייצייטנס ווער ווייסט צו וואָס עס וועט נאָך קומען. וואָס גשוען איז גע־וען מען באַדאַרף מאַכן שלום.

חיים־הערש

דאָס וועט נישט זיין.

טודרוס

עס וועט שוין יאָ זיין. נישטאָ זיך איבער וואָס צו קריגן. צו צירלען. גיי אַהיים. האָסט דאָ נישט וואָס צו זיצן.

צירל

איך וועל אַהיים נישט גיין.

טודרוס

אוּן דו, נח?... שיינער מענטש, האָסט זיך נישט געקענט אַביסל אַרומפּוּלען... זעץ זיך, חיים־הערש, מיר וועלן זיך דורכשמועסן.

חיים־הערש

כ׳האָב נישט וואָס צו רעדן.

טודרוס

איך בין דיר אין וועג אַריין נישט געקראָכן און צו מיר האָסטו גאָרנישט. איך גיי סיי־ווי באַלד צוריק אויפן בית־עולם.

חיים־הערש

בלויז גערעדט.

טודרוס

אָט זעץ דיך אַנידער, וועל איך זיך אויך אַנידערזעצן. גיב מיר נאָך אַ שמעק טאַבאַק וועט מיר ווערן קלאָרער דער קאָפּ.

קרייסל

גיי, חיהלע, ברענג דאָס פלעשל טאַבאַק פאַר רב טודרוסן.

טודרוס

פאַרשטייסטו מיך, וויפל לעבט אַ מענטש? כ׳וועל זיך נישט צעשיטן. איז דעריבער וויל איך, אַז שלום זאָל זיין. איך האָב גערעדט מיט מיין זון — וויל ער אויך נישט! איז ער אויך אַזאַ עקשן ווי דו — דעריבער זאָג איך, אַז דאָס גלייכסטע איז צו מאַכן אַ שלום און אַן עק זאָל עס נעמען.

חיה

ברענגט אים פון צווייטן צימער אַ פלעשל מיט טאַבאַק.

טודרוס

ע, חיהלע, דו ביסט אַ גוט מיידל, וואָס דו האָסט מיר דאָס פלעשל געבראַכט. כ׳וועל מיר שוין אָנשיטן דאָס פושקעלע.. זאָג איך, אַז שלום מוז ווערן...

חיים־הערש

איך זאָג, אַז עס וועט צו גאָרנישט פירן.

טודרוס

געדענקסט ווען דו ביסט נאָך געווען אַ יינגל?

חיים־הערש

נו איז וואָס?

טודרוס

איך מיין, אַז דו געדענקסט, וויל איך זאָגן.. אַז דיין טאַטע

מיט נאָטעס טאַטע, איך מיין שמחה־דוד, זאָל זיין אין גן־עדן, האָט מיט טודרוסן אַביסל אַנדערש געלעבט. אוך וועט נישט איך, ווער ווייסט ווו דו וואָלסט איצטער אָנגעשפּאַרט. איך האָב דיין טאַטן דאָס ערשטע אויסגעהאָלפן, אַז ער זאָל זיך קענען אַ שטיבל אויפשטעלן. איך האָב אים ס׳פערד געליען ער זאָל קענען דאָס געהילץ אַריבערפירן. אוך דאָס שטרוי אוף זיין דאַך האָב איך אַליין געדעקט. איך אַליין מיט מיינע הענט. איך וויל עס דיר זאָגן, אַז דיין טאַטע ליגט אין דער ערד. איך אַליין האָב אים מקבר געווען... איז דעריבער וויל איך, אַז דו זאָלסט מיט מיין זון זיך נישט קריגן.

קריסל
אויס טרערן

גאָט איז מיט אייך. ער האָט אונז אומגליקלעך געמאַכט. צו האָט אים חלילה געפעלט פּרנסה, וואָס האָט ער זיך אוף אונז אָנגעזעצט?

חיים־הערש
שלעפט אָפּ אַן ווערטער חיטלען, חאָס האָט זיך לעבן צירלען געזעצט

בין איך שוין געראַטן, אַז ס׳וועט נישט הצלפן?

טודרוס

זאָג איך דעריבער, אַז מען באַדאַרף אויסגעפינען אַ פּשרה און קריגן זיך איז נישטאָ וואָס... גיי, נח, כאַפּ זיך אַריבער און ברענג אַהער נאָטען.

נח

ער וועט נישט גיין.

טודרוס

גיי דו, צירל, זאָג דעם טאַטן, אַז איך בין דאָ.

חיים־הערש

איך באַדאַרף אים דאָ נישט האָבן.

טודרוס

מען פרעגט נישט ביי דיר! איך וויל עס... יונגאַטש אייגער,

ווי לאַנג בּיסט נאָך געווען אַ פּיזשיק? אַנטקעגן וועמען האָסטו עס אַ העזה צו רעדן אַזוי?.. איך האָב דיין טאַטן אוּן דיין מאַמען צו קבר־ישׂראל געבראַכט. צו וועמען רעדסטו אַזוי... דו!

חיים־הערש

יאָ, ס׳איז אַלץ אמת וואָס איר זאָגט, ס׳איז אַלץ אמת. פּרעג איך אייך, אַדרבּה, זאָגט מיר, וווּ זענט איר געווען, וועו ער האָט אָנגעהויבּן בּויען די מיל?

טודרוס

מסתּמא איז עס צום גוטן געווען... אוּן איך וויל, אַז אַ שלום זאָל ווערן... געזען אַמאָל ס׳זאָל נישט זיין וועמען אַריבּערצושיקן ברענגען נאָטען אַהער. גיי דו, חיהלע, כאַפּ זיך אַריבּער, זאָג מיין שנור, אַז איך רוף זי אַהער.

קרייסל

זי איז דאָ נאָר־וואָס געווען.

טודרוס

וועו, קריינע? כ׳מע... אוּן איך האָב עס גאָרנישט געווּסט.

קרייסל

זי איז דאָ געווען. האָט אַזאַ פּינצטערן מזל וויי איך.

טודרוס

הער זיך איין, נח. זיי אַ מענטש, גיי כאַפּ זיך אַריבּער אוּן ברענג אַהער נאָטען. דו קענסט דאָך אַזוי גוט וואַרפן שטיינער אין די שויבּן, יונגאַטש אייגער... גיי שוין, גיי רוף אים.

קרייסל

גאָט איז מיט אייך, ער קען דאָך אים אויף די אויגן נישט לאָזן.

טודרוס

קיין בייז זאָל נישט זיין. פּאַר נחן איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבּן.

חיים־הערש

איך וועל גיין לאָזן די מיל.

טודרוס

לאָז געמאַך. זיי נישט קיין עקשן. וועז דו וואָלסט זיך נישט איינגעשפּאַרט וואָלט עס שוין אַנדערש געווען. מיט נאָטען קען מען נאָך אויסקומען. נאָטע האָט נאָך אַ טאַטן, האָט נאָך דרך־ארץ; אוז דו, שקאַץ איינער — האָסט קיין טאַטן נישט, האָסטו נישט פּאַר וועמען מורא צו האָבן.

חיים־הערש

אומזיסט אייערע רייד, עס וועט גאָרנישט אַרויסקומען. גיי, נח, לאָז די מיל.

קריסל

גיי, מיין קינד, אפשר וועסטו קענען ברענגען נאָטען אַהער; איך האָב שוין קיין כּוח נישט אויסצוהאַלטן.

טודרוס

גייט, קינדער. גייט אַלע דריי. ברענגט אַהער נאָטען מיט מיין שנור. אוז טאָמער איז נאָך דאָרט פּאַראַנען דער... זאָגט אים, אַז ער קען בלייבן זיצן דאָרטן... אָט אַזוי, קינדער, גייט...

צירל, נח אוז חיה גייען אַרויס.

חיים־הערש

נו, אָנגעזעצט זיך אויף מיר, טפוּ זאָל עס ווערן —

טודרוס

טפוּ זאָלסטו ווערן, שניעק דו איינער!... אַז איך זאָג שלום, וועט דאָך שוין מסתּמא זיין ווי איך זאָג... פּאַרשטייסטו, אַז בייַ דיין טאַטן איז שוין פּאַרטיק געווען די שטוב, איז נאָך קיין אָנהייב פּון קיין שטאַל אַפּילוּ נישט געווען. אונטער אַ שטיקל דאַשיק איז דאָס פערד געשטאַנען אוז אונטער דעם אייגענעם צעבראָכענעם דאַשיק איז די בהמה אויך געשטאַנען. ס׳האָט שוין אָנגעהויבן גיין צו ווינטער אוז ס׳איז נישט געווען ווו די „שטיקלעך״ אַהינצוטון. מיינסטו, גוט איז עס געווען? די בהמה זיך געקלבט ביי מיר אין שטאַל. דאָס קלבל צו זיך אין שטוב אַריינגענומען. די מאַמע פלעגט קומען צו מיר אין שטאַל

אַריין די בהמה מעלקן... און אַז ס׳האָט אויסגעפעלט האָלץ, אויף שבת דעם אויוון צו הייצן...

חיים־הערש

ווילט איר איך זאָל עס אייך איצטער אַרויסצאָלן?... זאָגט, וויפל עס קומט אייך —

טודרוס

איך בין רייכער פון דיר, דו גאָרנישט איינער! וואָרים איך וועל שוין באַלד זיין מיט אַלץ באַזאָרגט... איך וויל עס דיר נאָר דערציילן, כדי דו זאָלסט וויסן, אַז דעמאָלט האָט מען זיך נישט געקריגט נישט געשטויגן און נישט געפלויגן.

חיים־הערש

אַ שיינער נישט געטויגן און נישט געפלויגן.

קרייסל

ווי קענט איר עס גאָר פון אייער מויל אַרויסזאָגן?

טודרוס

איך האָב געזאָגט, אַז מען באַדאַרף נישט, האָט מען מיך נישט געפאָלגט. כ׳האָב געזאָגט, אַז קברנות איז אַ זיכערע פרנסה. נישט אויסקוקן ביז דער ווינט וועט מוחל זיין צו בלאָזן. שטאָט וויל אים נאָך איצטער אויך נישט אָפּלאָזן. זינט ער איז אַוועק שפּרינגען דאָרט די מתים צווישן די קברים אַרום... האַנדלען מיטן ווינט... און דער עיקר איז...

ער קוקט אין פענצטער.

חיים־הערש

קוועטשט מיט די פלייצעס צום אַלטן קוקנדיק, ווי איינער זאָגט:

„וואָס וויל ער דאָ האָבן פון מיר?"

קרייסל

זיי גייען שוין?

טודרוס

דער גוטער יאָר ווייסט אים; איך זע נישט.

חיים־הערש

וואָס וויל נאָך דאָס מיידל האָבן פון מיין קאָפּ?

טודרוס

דאָס מיידל איז טייערער פּון דיר מיט דיין מיל אינאיינעם. דאָס איז מיין גאַנצע הרחבה אין לעבן. נאָר צוליבן מיידל בין איך אַהער געקומען אוּן כּוואָלט וועלן אַ שלום מאַכן. ער האָט זי היינט געשלאָגן דער יונגאַטש. ווי הייבט מען עס אויף אַ האַנט אויף אַזאַ ליכטיק קינד?

קרייסל

ער האָט דעם זון היינט אויך געוואָלט שלאָגן.

טודרוס

ווו האָבן זיי זיך עס אויסגעלערנט? צי האָב איך אַמאָל כאָטש אויף נאָטען אַ פינגער אַרויפגעלייגט? צי האָט דיך דען אַמאָל דיין טאַטע געשלאָגן? פּונקט ווי אין אַ וואַלד איז עס אויסגעוואַקסן...

חיה

קומט ארײן

זיי ווילן נישט גייען.

טודרוס

ווי נישט גיין? ווו זענען די קינדער?

קרייסל

ווו איז נח?

חיה

ער גייט אַהיים. צירל איז אין שטוב נישט אַרײנגעגאַנגען.

טודרוס

טאָ ווער דען האָט מיט נאָטען גערעדט?

חיה

נח איז אַרײנגעגאַנגען.

קרייסל

נח איז אין שטוב געווען?

חיה

איך האָב געזען דורכן פענצטער.

טודרוס

פאַרוואָס ביסטו אַליין אַהין נישט אַרײַנגעגאַנגען?

חיים־הערש

נישטאָ וואָס צו מאַכן. ס׳איז צו מערק, אז אים אַליין פאַרדריסט וואָס ס׳האָט זיך אזוי אויסגעלאָזן.

טודרוס

דאָס איז אין דער האַלבער וועלט נישט געהערט געוואָרן, קינ־דער זאָלן אַ טאַטן צו די עלטערע יאָרן אַזוי פאַרשוואַרצן זיינע טעג...

קרייסל

זאָל איך אפשר גיין? וואָס זאָגסטו, חייב־הערש?

חיים־הערש

שווייגט.

טודרוס

דאָס גלייכסטע וואָלט געווען, אַז דו, קרייסל, זאָלסט אַריבערגיין.

צירל

לויפט ארײַן אין שטוב און וואַרפט זיך צום אַלטן

זיידע, זיידע, לאָזט נישט; ער יאָגט מיך נאָך... ער האָט זיך דערוווסט, אַז איך בין דאָ געווען...

קרייסל

וווּ איז ער?

טודרוס

וווּ איז ער? איך וועל צו אים אַלע בייזע חלומות אויסלאָזן.

נח

קומט ארײַן בלאָס און אויפגעריבעט.

קרייסל

דו ביסט דאָרט געווען? נו...

נח

ער האָט זיך גאָר געכאַפט שלאָגן, ער מיינט, אַז...

נאָטע
קלאפּט אין פענצטער, שרייט

זאָלסט מיר פון דאָרט אַרויסגיין! אַהיים זאָלסטו מיר גיין!

טודרוס
קום אַריין, נאָטע. קום אַריין, יונגאַטש דו.

קריסל
אין גאָטס ווילן, וואָס האָט איר צום קינד? קומט אַריין.

טודרוס
גיי דו אַרויס, קריסל, און ברענג אים אַריין. פאַרשטייסט, אַז איך וועל אַרויסגיין איז די זאַך פאַרפאַלן.

חיים־הערש
לויפט אין צוריקן צימער.

טודרוס
וואָס אַנטלויפסטו, חיים־הערש? דאָ בלייב. היינט וועט עס נעמען אַן עק.

קריסל
זי גייט ארויס. ס׳הערט זיך הויך רצדן אין דרויסן.

צירל
טולידט זיך צום אלטן.

טודרוס
וואָס ציטערסטו אַזוי, דו ציג אייגע? דיין טאַטע איז נאָך נישט אַזוי שלעכט ווי דו מיינסט. אַז עס מאַכט זיך אַ פגערע, קערט ער אויס די טעפלעך.

צירל
זיי גייען אַלע אַהער.

טודרוס
קום אַרויס, חיים־הערש; וואָס האָסטו זיך באַהאַלטן?
קריסל און קריגע ברענגען אריין מיט געוואלד נאָטען.

נאָטע

נו שוין, אָט בין איך שוין דאָ... נו נעמט באַגראָבט מיך.

קריינע

צו צירלען

מיין קינד, ווי ווילסטו עס אַזוי אַ מאַמען פאַרקירצן די יאָרן?

נאָטע

פאַרמעסט זיך צו צירלען מיט א פינגער

איך וועל דיר נאָך וויזן וואָס אַ טאַטע איז...

טודרוס

מען וויסט שוין וואָס פאַר אַ טאַטע דו ביסט, אוּן וואָס פאַר אַ טאַטע חיים־הערש איז. אַזאַ... נאָר כ׳וועל אייך נישט שעלטן.

נאָטע

וואָס ווילסטו פון מיר, טאַטע?

טודרוס

איך ווייל מאַכן אַ שלום.

נאָטע

האָט מען מיך אַהער געבראַכט? קראַנק איז ער צו קומען צו מיר?

חיים־הערש

אין טיר פון צוויטן צימער

איך האָב נאָך דיר נישט געשיקט אוּן כ׳באַדאַרף קיין שלום נישט.

קריינע

מיר וועטשן אייך קיין בייז נישט, חיים־הערש.

חיים־הערש

קריגעריש

איך ווייל פון דעם נישט וויסן

טודרוס

אויב מען וועט אַרייגלאָזן אין דער לאַנגער באַנק, וועט פון דעם קיין גוטס נישט אַרויסקומען.

קריסל

מען וועט נאָך חלילה אויפן פייער אַרויפקומען.

נאָטע

ברענען איז ברענען.

חיים־הערש

אויב ברענען איז ברענען.

קריסל

מיינע שונאים זאָלן ברענען.

קריינע

איך בין אייך קיין שונא נישט.

טודרוס

שטייט נישט ווי די הענער אָנגעבלאָזן. זאָל מען זיצן אוּן רעדן ווי די מענטשן. וואָס ס׳איז געווען — איז געווען, טאָמער וועט איינער דעם אַנדערן באַדאַרפן אַרויסצאָלן — וועט מען אַרויס־צאָלן. אוּן אַ שלום זאָל וועלן.

נאָטע

וואָס ווילסטו, טאַטע? לאָמיר הערן.

טודרוס

זעץ זיך, וועסטו הערן.

חיים־הערש

גיי, נח, לאָז די מיל; איך קום באַלד אַרויס.

טודרוס

מיט כּעס

דו יונגאַטש איינער, איך וועל דיר די ביינער צעברעכן, וואָס ווילט איר פון אַן אַלטן טאַטן — באַגראָבן פאַר דער צייט? איך וועל מיר נישט לאָזן!

קריסל

געזונט זאָלט איר נאָר זיין, רב טודרוס.

קריינע

וואָרים ער איז דען נישט געראַטן?

טודרוס

געזופן אַמאָל, מען קען זיך מיטן ווינט נישט צעטיילן... די וועלט איז קליין.

חיים־הערש

גענוג געזעדט, וואָס ווילט איר?

טודרוס

דערלאַנג, קרייסל, צום טיש בראָנפן, אויב דו האָסט.

קרייסל

ס׳איז פאַראַנען; ווי הייסט ווי דען?

טודרוס

לויף, צירל, אַהיים און ברענג די פלאַש בראָנפן.

נאָטע

שטייט אויף

פון דיינע פלענער, טאַטע, וועט גאָרנישט אַרויסקומען.

צירל

זי זיצט אין דער שטיל אַרויס חיתן פון שטוב. פאַרשוינדן.

טודרוס

דו, נח, גיי אַרויס פון שטוב אויף אַ ווייל; מען באַדאַרף דיך איצטער נישט האָבן. צו נאָטען. זיץ איין אויף אַן אָרט, זיץ...

נח

גייט אַרויס.

טודרוס

צו נאָטען און חיים־הערשן, וואָס זיצן בייַם טיש מיט די פלייצער אייַנער צום אַנדערן אַנגעבלאָזן

איצט, מיין זון, הער וואָס איך זאָג דיר. און דו, חיים־הערש, הער וואָס מען רעדט צו דיר. אייער מחלוקת איז צו ווייט פאַראַנאַנגען. עס געפעלט מיר נישט. איך בין אויך אַן עקשן, אָבער עקשנות באַדאַרף דאָך האָבן אַ גרענעץ. קינדער באַדאַרפן נישט ליידן פון טאַטע־מאַמעס עקשנות. איר הערט וואָס מען

רעדט צו אייך? יענער דאָרט, כאַצקל, האָב אים אַ גוט יאָר— ער האָט דיך אין אַ בלאָטע פאַרפירט, מיינענדיק צירלען צו באַקומען... זי האָט אָבער ליב נהן. ס׳איז איר זאַך. קענסטו נישט העלפן. יענער איז רייך? האָב אים אַ גוט יאָר. ווער ווייסט נאָך בעסער פון אַ קבֿרן וווּ אָרעם אוּן רייך ליגן? כע־כע!

נאָטע

ס׳וועט דערפון גאָרנישט זיין, טאַטע.

חיים־הערש

דערפון וועט גאָרנישט אַרויסקומען. זאָל גיין ווי עס גייט.

קריינע

אוּן אייער קינד?

חיים־הערש

פאַר מיין קינד זאָל אייך נישט אַרן.

קריסל

אויס טרערן

וואָס אַרט זיי טאַקע פאַר די קינדער? די קינדער גיין אויס ווי ליכט.

טודרוס

איך זאָג דיר נאָכאַמאָל, נאָטע, אוּן דו, חיים־הערש, איר זאָלט אַוועקוואַרפן אייער עקשנות.

חיים־הערש

איך האָב נישט קיין עסקים מיט קבֿרנים.

טודרוס

שעמען זאָלסטו זיך אין דיין ווייטן האַלז אַריין.

נאָטע

וואָס ווילסטו פון מיר, טאַטע? די גאַל וועט אין מיר פּלאַצן.

קריינע

באַדענק דיך, נאָטע.

קרייסל

חיים-הערש, איך האָב שוין קיין כּוח נישט. דער סוף וועט זיין, אַז עמעצער פּון אונז וועט נאָך חלילה מיטן פייער אַוועקגיין. יענער יונגאַטש וועט נאָך מענטשן דינגען, אַז מען זאָל אונז אונטערצינדן.

צירל

קומט מיט א פלאַש בראַנפן. דערלאַנגט דעם אלטן אין דער שטיל. חיה גייט איר נאָך.

טודרוס

שטעלט דאָס פלעשל אויפן טיש. דער עולם קוקט אויף איר און שווייגט.

קריינע

דערלאַנגט גלעזלעך צום טיש.

טודרוס

וווּ איז נח?

קרייסל

רופט

נחל, וווּ ביסטו?

נח

קומט ארײן

וואָס באַדאַרף מען מיך?

קרייסל

זיי אין שטוב.

טודרוס

איצטער, קינדער, פאַלגט אַן אלטן טאַטן. הערט זיך אין מיט קאָפּ. אויב איך וועל זאָגן אַ קרומע זאַך, וועט איר מיך נישט פאַלגן, האָט איר פראַוו... מיט ציטערדיקע הענט גיסט ער אַן די גלעזלעך. נעם, נאָטע, ס׳איז דיין בראַנפן. נעם מאַך אַ ברכה... לחיים, זאָל גאָט געבן, אַז עס זאָל שוין גיין פשוטה. נו, חיים-הערש, לחיים, טרינק אויס, ס׳איז נישטאָ קיין צייט. מען באַדאַרף די

מילן לאָזן. די מילן שטיין. דער עולם טרינקט נישט. די גלעזלעך שטיין אָנגעפֿאָלן אויפֿן טיש. נו, וועל איך אַליין טרינקען. אין דער מיל, וואָס מען האָט אויסגעבויט, איך מיין אין דער נייער מיל וועט מען אַרײַנזעצן נחן מיט צירלען. אַזוי וועט עס בלייבן.

דער עולם שווייגט. קוקן זיך דורך שווייגדיק.

נאָטע

דאָס וועט נישט זיין.

חיים־הערש

אַ נעכטיקער טאָג!

קריינע

חיים־הערש, איך האָב צו אייער קינד, חלילה, גאָרנישט. אַזאַ יאָר אויף מיר וואָס פאַר אַ קינד איר האָט.

קריסל

ס׳האַרץ איז מיר פֿריער צעריסן געווארן, קוקנדיק אויף איר ווי זי האָט נעבעך געווײַנט מיט ביטערע טרערן.

טודרוס

איר האָט זיך האַלט, קינדער, זאָגט עס אייערע טאַטעס, זאָלן זיי וויסן. — איך זאָג, אַז מען זאָל די קינדער אַרײַנזעצן אין דער מיל אוּן מיר וועלן צוריקגיין אויפן בית־עולם. די שטאָט וויל אונז אוּן אים וועט מען דאָס גלט אָפּגעבן.

נח

איך אַליין וועל אים דאָס גלט צוריק אומקערן.

טודרוס

אָט האָסטו דו שוין.

קריסל

וואָס שווייגט איר, נאָטע?

קריינע

זאָל חיים־הערש זאָגן אַ וואָרט.

טודרוס

עלטערן מיט קינדער וועלן זיך צוליב פרנסה נישט שלאָגן. איר וועט זיי העלפן און מיר וועלן זיי העלפן. און שלום זאָל זיין. זאָגט, קינדער, אַז איר האָט זיך האָלט.

דער עולם זיצט מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ. שווייגט.

נאָטע

שטייט אויף, נעמט פון טיש צוויי גלעזלעך בראָנפן. ער דערלאַנגט איינס צו חיים־הערשן.

נו, חיים־הערש. זיי קיין עקשן נישט. וואָס געווען איז געווען. מסתמא איז דאָך עס פון גאָט.

חיים־הערש

נעמט דאָס גלאָז, בלייבט נאָך אַלץ אַזוי זיצן.

טודרוס

נו, וואָס, נאָך אַלץ אָנגעבלאָזן?

נאָטע

ווינקט צו צירלען. ער קוקט זי אָן

נו, האָב איך עס אַ טאָכטער...

חיים־הערש

נישט בעסער פון מיין זון.

טודרוס

לחיים, לחיים!

אַלע אינאיינעם: „לחיים, לחיים!"

קריינע און קרייסל קושן זיך. שרייען:

מזל טוב! מזל טוב!

חיה

פאַרשטייט שלעכט, וואָס דאָ קומט פאָר. נאָר זעענדיק, אַז די גרויסע זענען שלום געוואָרן, טאַנצט זי פאר שמחה און שרייט:

מזל טוב! מזל טוב!

סוף

1912

שדים ווייסן וואָס

(דראַמע אין 3 אַקטן)

פערזאָנען:

אַריה — אַוואַלד-שלמה
וואָלף — זיין זון.
רבקה
פעשע
דאָבע
חיים-זלמן
שפרה
זלפה
אַביגדור
נחמן
ריטעלע
דער נסתר
יינגל

ערשטער אַקט

ערשטע בילד

זומער. א גרינע געגנט. טיפער א וואַלד: רעכטס א וואַסער פֿאַרוואַקסן מיט טראָסטענעם. לינקס א שמאָלער שטעג, וואָס פֿאַרלויפֿט אין וואַלד צריק. באַגינען. די זון גייט אויף. אין וואַלד שפּילט עמעצער אויף א פּאַסטעכישן פייפל. א ב י ג ד ו ר און נ ח מ ן קומען אַרויס פון וואַלד און פֿאַרנעמען זיך צום וואַסער.

א ב י ג ד ו ר

אָט אָ דאָ איז דאָס. ס׳וואַסער גצדיכט מיט פיש.

נ ח מ ן

אָט אָ דאָס איז דאָס?

א ב י ג ד ו ר

שמעקסט נישט, אַז דאָ זענען פיש. פֿאַראַנען?

נ ח מ ן

מסתמא שלייען האַלטן זיך דאָ אויף.

א ב י ג ד ו ר

שמעקט מיט טייך-בלאָטע. שלייען, קאַראַסן האַלטן זיך דאָ אויף לרוב.

נ ח מ ן

זעסט אָט אָ דאָרטן, נישטאָ קיין געוויקסן אויפן וואַסער, מסתמא טיף, אַ קצסל-גרוב.

אביגדור

אָבער פיש איז דאָרט פֿאַראַן לרוב.

נחמן מעסט מיט א שטעקן די טיף פון וואַסער.

אביגדור

נו, וואָס?

נחמן

איבערן גאַרטל. אָבער דאָרט איז אַוודאי טיף.

אביגדור

וועסט ברענגען אַהער דעם נעווענט וועט מען פֿאַרציען. נישטאָ קיין פיש אין שטאָט. זיכער נישטאָ.

נחמן

עפעס האָב איך קיין חשק אַהער אין וואַסער א פוס אַרייני־צושטעקן.

אביגדור

מאַך זיך נישט נאַריש. גיי ברענג צו דעם נעווענט.

נחמן גייט אַוועק.

אביגדור בלייבט אליין. הערט זיך יעדן געוויש און שאָרך. ער לייגט זיך אויף דערערד ביים סאַמע ברעג און הערט זיך איין. נחמן קומט אין טראָגט א פֿאַרווויקלטן נעווענט, קוקט פֿאַרווונדערט צו אביגדורן.

אביגדור

עפעס ברומט דאָ אין וואַסער.

נחמן

א פֿראָש אַוודאי.

אביגדור

יאָ א פֿראָש אין נישט א פֿראָש.

נחמן

וואָס דען זאָל עס זיין?

אביגדור

א מין קרעכץ. אפשר איז דאָס געווען א פֿראָש, אָדער א וואַסער־שטשור. אַדרבה, הער זיך איין.

נחמן

בייגט זיך אַראָפּ

איך הער גאָרנישט. דאַכט זיך מיר, אַז איך הער קיין פיש אויך נישט דאָ אין טייך.

אביגדור

וויקל פאַנאַנדער דעם נעוועט.

נחמן

הייסט עס, אַז מען וועט זיך איינענעצן.

אביגדור

ווי נאָר דו ביסט אַוועקגעאַנגען האָב איך דערהערט. דאַכט זיך מיר, אַז גאָר אַ ווייבערשער קול איז דאָס געווען.

נחמן

נו, איז דאָס טאַקע געווען מסתמא אַ וואַסער־שטשור, אָדער אַ פראָש מיט אַ דין קול.

אביגדור

טשעקאַווע, אַז מיר זענען דאָ זאַלבאַנאַנד וועלט דאָס אַנטשוויגן. וואָס, טראַכסטו, קען דאָס זיין?

נחמ,

צי איך ווייס? מאַלע וואָס ס׳קען זיצן אין אַזאַ וואַסער. אפשר טאַקע פיש פאַראַן, נאָר ס׳גלוסט זיך נישט קריכן אין אַזאַ וואַסער אַריין. וואָס זאָגסטו, אביגדור?

אביגדור

איך קלער, אַז מען זאָל אַפריער איבערכאַפן, דאָס האַרץ זאָל נישט חלשן אוּן דערנאָך וועט מען פאַרציען דעם נעוועט.

אָן וועלטער טוגקען זיי ביידע אָפּ די הענט אין טייך, ווישן זיי אָן גראָז אוּן אָן די שמאָטעדיקע קליידער וואָס אויף זיך. מען זאָגט שאר ידיכם. נחמן בינדט אויף אַ פּעקעלע פאַרבונדן אין א פּאַטשילקע אוּן באַקומט פון דאָרט ברויט מיט ציבעלעס. מען מאַכט אַ מוציא אוּן מען קייט אַ וויילע שווייגנדיק.

נ ח מ ן

טאַקע געצויגן אַביסל אין האַרצן. אפשר גאָר האָט עס געברוימט אין די געדערים אוּן געמיינט, אַז דאָס ברוימט אין טייך.

א ב י ג ד ו ר

אפשר האָט זיך מיר אויסגעדאַכט. אויב אַזוי, וועט מען, הייסט עס, זיך פאַרנעצן. וועט זיין וואַרעמער אין וואַסער נאָכדעם ווי מען האָט איבערגעכאַפט דאָס האַרץ.

ער וויקלט פונאַנדער דעם נעהעפט.

נ ח מ ן

וואר וועט דער ערשטער קריכן אין וואַסער?

א ב י ג ד ו ר

איך קען אַריינקריכן דער ערשטער. ביי מיר קענסטו פועלן.

נ ח מ ן

לאָמיר ביידע גלייך אַריין אין וואַסער.

זיי לאָזן זיך פאַרזיכטיק אַראָפּ אין וואַסער אוּן שלעפּן מיט דעם נעהעפט. מער חי די היטלען זעט מען נישט אַרויס.

נ ח מ ן

האַ, ס׳אַראַ טיפקייט!

א ב י ג ד ו ר

קאַלט!

פאַרשווינדן אינגאַנצן, נאָר זייערע שטימעס הערט מען.

נ ח מ ן

נישטאָ קיין פיש אין אַזאַ קאַלט וואַסער.

א ב י ג ד ו ר

וויטער איז טיפער. פאַרנעם דעם נעוועט צו זיך.

נ ח מ ן

מיין זייט האָט זיך פאַרטשעפעט!..

א ב י ג ד ו ר

דאַכט מיר, אַז מיין זייט האַלט. שאַ, שאַ, עפעס האָט אַ קלאַפּ געטון אין נעוועט. לאָמיר אַרויסציען.

נ ח מ ן

איך קען נישט, שטאַרק פאַרטשעפעט. הייב העכער דיין זייט!

אביגדור

הייב העכער דיין זייט, וועט מען אפשר קענען אַרויסציען צום אַנדערן ברעג.

וואָלף

קומט אָן. א געזונטער יונג, שרייט צו די פישער

האָ־האָ, גוט מאָרגן!

אביגדור

קום, העלף שלעפן דעם נעוועט!

וואָלף

איר׳ט קיין פיש נישט כאַפן!

נחמן

פאַרוואָס?

וואָלף

אָט אָ דאָ לאָזן זיך די פיש נישט כאַפן.

אביגדור

בעסער קריך אַריין אין וואַסער און העלף ציען דעם נעוועט, וועסטו קריגן אַ גרויסן שלייען.

וואָלף

וועלן זיין שטיינער — נישט קיין פיש.

נחמן

וועסט קריגן אַ שלייען מיט אַ גרויסן העכט!

וואָלף

די פיש קריכן צו מיר אין די הענט אַריין, אַז איך וויל זיי כאַפן, איך באַדאַרף אין וואַסער אַריין נישט קריכן.

נחמן

אַ צרה, אוי אַ גרויסע צרה!

וואָלף

שלעפט אַהין צו דער רעכטער זייט, אָט אַזוי, וועט זיך אָפ־טשעפן! אָט אַזוי! אָט אַזוי!

נחמן

קוים וואָס מען הערט זיין שטימע

מיר'ן אַרויסציען צום אַנדערן ברעג, דאָרטן ליגט מיין פעקעלע, גיב אַכטונג קיינער זאָל נישט צונעמען.

וואָלף

טאָמער אַ העכט — האַלט פאַר מיר, און טאָמער אַ שלייען — האַלט פאַר זיך!

אַ ווייל בלייבט ער זיצן ביים ברעג, וואַרפט שטיינדלעך צווישן די טראָסטענעס. עס דערטראָגט זיך ווידער אַ אומקלאָרע פרויען־שטימע פון צווישן די טראָסטענעס אַרויס. ער שפּיצט אָן די אויערן, בייגט זיך אַראָפּ צום וואַסער און הערט. ווען עס איז אַ ווייל שטיל, געפינט ער ווידער אַ שטיין און וואַרפט אַריין צווישן די טראָסטענעס. אָבער אין דער אייגענער צייט ווערט די פרויען־שטימע קלערער און לויטערער. ער שטייט אַ ווייל פאַרוווּנדערט און שוין אַ האַלב־דער־שראָקענער וואַרפט ער ווידער אַ שטיין.

שטימע

מיידליש־שפּילעוודיק

איך בעט דיך, וואַרף נישט קיין שטיינער אויף מיר.

וואָלף

ווער איז דאָרט?

שטימע

וואַרף נישט קיין שטיינער אויף מיר.

וואָלף

ווער איז דאָרט? בעסער קום אַרויס, אַז נישט וועל איך וואַרפן אַ גרויסן שטיין!

שטימע

ניטע, איך בעט דיך, וואַרף נישט קיין שטיינער, זיי אַ גוטער.

וואָלף

ווער ביסטו דאָרטן?

שטימע

איך וועל זאָגן, אויב דו וועסט נישט וואַרפן קיין שטיינער.

וואָלף

פאַרקאַשעט די הויזן און קלייבט זיך אַריינצוגיין אין וואַסער אַריין זען ווער עס רעדט דאָרט צווישן די טראָסטענעס. איז זיך אָבער מישב

און פרעגט ווידער:

ווער ביסטו דאָרטן?

שטימע

איך בין אַ טראָסטענע.

וואָלף

האַ?

שטימע

אַ טראָסטענע.

וואָלף

אַ וואָסערע? איינע פון די טראָסטענעס וויגט זיך. אַ ליגן. דו האָסט זיך באַהאַלטן דאָרטן, באַלד וועל איך אַריינגיין און איך וועל דיך כאַפּן. אָדער איך וועל גאָר באַלד אַ וואָרף טון אַ גרויסן שטיין, וועסטו שוין זאָגן ווער דו ביסט.

ער הייבט אויף אַ גרויסן שטיין, וויל אים אַ וואָרף טון, אָבער ער בלייבט אַזוי מיטן שטיין אין האַנט.

שטימע

ווער ביסטו?

וואָלף

וואָלף, דער וואַלד־שומר.

שטימע

אַווו ווֹינסטו?

וואָלף

מיט מיין טאַטן.

שטימע

ווו איז דיין מאַמע?

וואָלף

געשטאָרבן. איך בין נאָך געווען דעמאָלט אַ קליין יינגל.

שטימע

ביסט אַ גוטער. איך ווייס, דו ביסט אַ געזונטער און שיינער. וואָלף, וואָלף, וואָלף! וואָלף, וואָלף, וואָלף!

וואָלף

טרעט־אָפּ, פאַר מורא, עטלעכע טריט פון ברעג. שרייט צו די פישער

קומט אַהער מיטן נעווענט, איך וועל אייך העלפן כאַפּן פיש. קומט אַהער!

שטימע

רוף זיי נישט אַהער. זיי נאָר דו אַליין מיט מיר.

וואָלף

ווער ביסטו?

שטימע

איך בין ריטעלע.

וואָלף

ווער?

שטימע

די שיינע ריטעלע.

וואָלף

וווּ איז דיין טאַטע?

שטימע

קינדיש־בענקענדיק

איך ווייס נישט.

וואָלף

וווּ איז דיין מאַמע?

שטימע

איך ווייס נישט.

וואָלף

ווי אַזוי האָסט מען זיי גערופן?

שטימע

אוי, איך האָב פאַרגעסן, אוי, איך קען נאָרנישט געדענקען.

וואָלף

קום אַרויס פון דאָרטן.

שטימע

איך קען נישט.

וואָלף

ווי אַלט ביסטו?

ש ט י מ ע

איך בין געווען אַמאָל אַלט אַכצן יאָר, און איצט ווייס איך נישט ווי אַלט איך בין שוין. איצטער בין איך אַ טראָסטענע. איך וויס אַליין נישט ווי לאַנג.

ו ו א ל ף

ווער האָט געמאַכט, אַז דו זאָלסט ווערן אַ טראָסטענע?

ש ט י מ ע

אין הימל האָט מען אַזוי געוואָלט.

ו ו א ל ף

קוקט זיך צרום צעשראָקן און נייגעריק, ווארט, אַז די שטימע זאָל צו אים רעדן.

ש ט י מ ע

זאָג מיר עפעס, וואָלף.

ו ו א ל ף

זאָגסט אַ ליגן. ביסט נישט אין דער טראָסטענע.

ש ט י מ ע

איך בין געשטאָרבן. אַז איך בין געקומען אין הימל, האָט מען געזאָגט, אַז איך בין אַ זינדיקע, האָט מען מיך געוואָלט אַריינ־ווארפן אין גיהנם אַריין. האָט פאַר מיר זיך אָנגענומען. די מוטער רחל און די מוטער לאה און זיי האָבן געבעטן, אַז מען זאָל מיך נישט ווארפן אין גיהנם אַריין, ווארים איך בין נאָך גאָר יינג. ווארים מיינע זינד זענען נאָך גאָר קיין זינד נישט. ווארים מיין האַרץ איז נאָך גאָר יינג. האָט מען מיך נישט געווארפן אין גיהנם אַריין. אָבער מיין האַרץ איז קיינמאָל נישט געווען רויק, ווייל מיין האַרץ האָט זיך שטענדיק נאָר געוויגט, נאָר געוויגט. דעריבער האָט מען מיר געהייסן ווערן אַ טראָס־טענע, און וואַקסן אין טייך מיט אַלע טראָסטענעס. אַזוי ווי מיין האַרץ האָט זיך געוויגט, אַזוי זאָל איך זיך שטענדיק וויגן, שטענדיק וויגן. מיין נאָמען איז ריטעלע. אַזוי האָט מיר די מאַמע גערופן, אַזוי האָבן אַלע מיך גערופן.

ו ו א ל ף

איך גיי צו דיר!

ש ט י מ ע

וואָס וועסטו טון מיט מיר?

ו ו א ל ף

כ׳וועל דיך אויסרייסן און טראָגן אַהיים.

ש ט י מ ע

אוי, דו זאָלסט עס נישט טון.

ו ו א ל ף

איך גיי צו דיר און וועל דיך אַרויסרייסן.

ש ט י מ ע

דו ביסט אַ שטאַרקער וואָלף, איך ווייס, אַז דו קענסט מיך אַרויסרייסן.

ו ו א ל ף

איך וועל ברענגען אַהער מיין טאַטן, וועט ער מיר העלפן אַרויסרייסן.

ש ט י מ ע

דערציל נישט דיין טאַטן. דערציל נישט קיינעם. קום אַליין צו מיר. ריר מיך אָן. כאָטש מיט איין פינגער ריר מיך אָן.

ו ו א ל ף

דו וועסט מיר קיין בייז נישט טון?

ש ט י מ ע

וואָלף, וואָלף, איך קען נישט טון קיין בייז.

ו ו א ל ף

מיט אַן אייגנעהאַלטענער שטימע

אָ, דו ביסט אַ גילגול, הא?

ש ט י מ ע

וויינט ציטעריק.

ו ו א ל ף

ניטע, וויין נישט. איך וועל דיר קיין שלעכטס נישט טון. דו נאַר, זאָג מיר, ווי אַזוי דיר קען זיין גוט, וועל איך זיין צו דיר גוט.

שטימע

מיר איז גוט, אַז די זון שיינט. מיר איז גוט, אַז ס׳איז אַ רעגן. מיר איז אַמאָל גוט ווי אַלע טראָסטענעס אַרום, אָבער מיר איז גאָר שלעכט אַמאָל, וואָס זיי זענען טראָסטענעס, ווייסן גאָרנישט, גאָרנישט. און איך בין ריטעלע, וואָס האָט אַ האַרץ און בענקט אַזוי, בענקט אַזוי.

ערגעץ בילט אַ הונט.

שטימע

מען גייט. דערצייל קיינעם נישט, אַז דו האָסט גערעדט מיט ריטעלען. קיינעם זאָלסטו נישט דערציילן. געדענק.

וואָלף

בלייבט אין פאַרלעגנהייט, קוקט צום וואַלד און אַמאָל צום טייך.

דער נסתר

קומט אַרויס פון וואַלד. האָט אַ פרום פנים, אָבער זייער אויסגעמאָגערט, אין די עלטערע יאָרן. די קליידער אויף אים אין לאַטעס און צע־ריסן, מיט אַ נערוועזער ענערגיע. באַטראַכט מיט שאַרפע בליקן פון אויבן אַראָפּ וואָלפן.

וואָלף

וואָס קוקט איר מיך אָן אַזוי?

דער נסתר

ביסט אַ יונג מיט גבורה. אַ גאַנצער בוים אָן אַ מום.

וואָלף

האַ?

דער נסתר

קומסט אַרויס אָפטער אַהער און קיין פיש כאַפּסטו נישט.

וואָלף

איך האָב פיינט צו כאַפּן פיש.

דער נסתר

אַ שומר פון וואַלד, האַ? דעם בוים געמאַכט פאַר אַ שומר איבערן וואַלד. האָסטו שוין געדאַוונט?

וואָלף

נאָך נישט.

דער נסתר

דאָס זעט מען שוין אַרויס, דאָס זעט מען שוין אָן דיר, אַז דוּ האָסט נאָך נישט געדאַוונט. די ליפן זענען נאָך בלייך, אוּן דאָס קוּמט נישט פוּן נישט עסן, נאָר פוּן נישט דאַוונען אין צייט.

וואָלף

איך דאַוון.

דער נסתר

אָבער נישט אין צייט. אוּן דיינע מחשבות זענען נישט קיין לוּיטערע, אויף אַ דוּדע פייפט מען נישט פאַרן דאַוונען.

וואָלף

האַ, מען טאָר נישט?

דער נסתר

אוּן דיין פייפן — פייפט פאַרשייט. איבערן גאַנצן וואַלד פייפט עס פאַרשייט.

וואָלף

דאָס איז אַן עבירה?

דער נסתר

נישט קיין עבירה, אַז מען ווייסט די ריכטיקע כוונה. אַז מען ווייסט די ריכטיקע צייט. האַ, דוּ האָסט גבוּרה אוּן דוּ היטסט די ביימער אוּן דוּ גייסט אַרוּם מיט אַ האַק אין גאַרטל. מען באַדאַרף וויסן ווי מיט אַ האַק אַרוּמצוגיין. מען באַדאַרף וויסן מיט אַ האַק אויך וואָס אוּן ווען. נישט יעדער בוים איז עלוּ פאַרשניטן צוּ ווערן. טאַטע־מאַמע האָסטוּ?

וואָלף

אונטערטעניק

איך האָב אַן אַלטן טאַטן, קיין מאַמען האָב איך שוין נישט לאַנג.

דער נסתר

עברי וויסטו? אַ ברכה מאַכן ווי געהעריק וויסטו? צו דער תורה רופט מען דיך?

וואָלף

אַוודאי, ווי הייסט, ווי דען? איך גיי אין דאָרף אַריין. איך קען, איך וויס.

דער נסתר

פּאַטשט אים אין פּלייצע

איז ווויל, איז גוט.

וואָלף

ווער זענט איר?

דער נסתר

ווער איך בין באַדאַרפסטו נישט וויסן, זיין רעכט, אַז דו וועסט נישט וויסן. אפשר האָסטו דאָ געזען אַ הונט דורכלויפן?

וואָלף

איך האָב געהערט אַ הונט בילן אין וואַלד.

דער נסתר

געבילן? דאָס האָב איך אויך געהערט.

אז ער קערט זיך אום איז צו באַמערקן אן אויפגעריסענעם פּלאַץ אין זיין בגד אויפן פּלייצע, אוּן דורך דעם ריס זעט זיך א שטיק לייב ארויס, צעגראַבּלט אוּן צעבלוטיקט מיט פרישע בלוט-פלעקן.

וואָלף

רבי, ווער האָט אייך צעבלוטיקט די פּלייצע?

דער נסתר

רוף מיך נישט רבי, רוף מיך נישט.

וואָלף

עמעצער האָט אייך געשלאָגן? אפשר האָבן גוים אויף אייך אָנגעריצט הינט? אַווו זענען זיי, וועל איך נעמען אַ דראָנג אוּן איך וועל זיי מכבד זיין.

דער נסתר

ש־ש־ש, רעד נישט אַזוי, מיין קינד, ביסט אַ ייד, טאָר מען נישט אַזוי.

וואָלף

אַ הונט האָט אייך צעביסן. איך ווייס, מען האָט אויף אייך אָנגעראַייצט. איך ווייס וואָס פֿאַר אַ הונט, איך וועל אים צעפֿלעטן דעם קאָפּ.

דער נסתר

דאָס אויך נישט. דאָס בּאַדאַרף מען אויך נישט.

וואָלף

איך האָב אַסך כּוח, רבי.

דער נסתר

ניטע, ש־ש־ש, רוף מיך נישט רבי.

וואָלף

לאָזט, איך וועל אָפּוואַשן דאָס בּלוט.

דער נסתר

דו גענפּלאָסט מיר, מיין קינד, אָבער קיין הונט האָט מיך נישט געביסן, אוּן קיינער האָט מיך נישט געטשעפּעט.. אַז דו וועסט קיינעם נישט אויסזאָגן, גיב מיר דיין האַנט, הא, אַן ערלעכע האַנט, כאָטש פּוּל מיט גבוּרה.

וואָלף

לאָזט, איך וועל אייך אַרומוואַשן די פּלייצעס.

דער נסתר

ניטע, מען בּאַדאַרף גאָרנישט, אוּן רעד נישט מיט קיינעם מכּות דעם, מיט קיינעם נישט. גיב מיר די האַנט... אוּן דערפאַר, אַז דו וועסט בּאַדאַרפן, וועסט זיין אין נויט, וועל איך דיר קומען צו הילף.

וואָלף

איך בעט אייך, זאָגט מיר, ווער האָט אייך צעבלוטיקט די פּלייצעס.

דער נסתר

איך אליין, מיין קינד. אַזוי ווער איך גלייטערט. סיגופים הייסט

עס. אָבער שאַ; בּאַשערט דורך דיר זאָל איך נכשל ווערן. האַ, עס טריפט בלוט? דאָס הינטל לעקט עס מיר אַרום. נו, איז דאָס אַנטלאָפן גענוגן, פֿאַרשטייט נישט? סיגופים, אַזוי פֿיניקט מען דעם גוף, אַזוי לייטערט מען די נשמה.

וואָלף

האַ־האַ?

דער נסתר

האָסט פֿאַרשטאַנען, מיין קינד?

וואָלף

קומט צו אונז אַהיים, וועל איך אייך געבן צו עסן.

דער נסתר

היינט איז דאָנערשטיק — מיין תענית.

וואָלף

איר ווייסט דעם וועג אין שטעטל?

דער נסתר

איך טרעט נישט קיין סטעזשקעס, טרעט נישט, געפֿין דעם וועג. אַלעמאָל אַן אַנדער וועג, אָבער איך געפֿין שוין.

גאַנץ אומגעריכט פֿאַרקירעוועט ער אין וואַלד אריין. פֿאַרשוינדט.

וואָלף

בלייבט אַליין פֿול מיט רעטענישׂ, מאַכט א פּאָר טריט וועלנדיק נאָכ־שפּירן דעם נסתר, אָבער כאַפּט זיך, אַז ער באַדאַרף עס נישט טון. ער פֿאַר־נעמט זיך אין אירן געלויף מיטן וועג, אָבער באַלד בלייבט ער שטיין, דערמאָנט זיך אָן טייך אוּן אויף די שפּיץ פֿינגער דערנענטערט ער זיך צום ברעג אוּן הייבט אָן שטיל אוּן אייגנצהאַלטן צו רופֿן:

ריטעלע! רי־טע־לע!

שטימע

פֿון צחישן די טראָסטענעס

איך האָב אַלצדינג געהערט.

וואָלף

ווער איז אָט דער אַלטער ייד?

שטימע

איך האָב פֿאַר אים מורא.

וואָלף

ווער איז ער?

שטימע

ער קומט אַהער אין דער שטיל, אַז קיינער זעט נישט, אוּן ער פּיניקט זיך זיין לייב, ער קומט אַהער אַלע באַגינען, קאַטשעט זיך אויף דער ערד אוּן צעבלוטיקט זיך דאָס לייב, איך הער ווי אַ הינטל לעקט אים אָפּ דאָס בלוט פוּן לייב.

וואָלף

האַ־האַ!

שטימע

ער קומט אָפּ אויף דער וועלט. פּיניקט זיך, פּיניקט זיך.

וואָלף

איך וועל זיך פּיניקן, איך וויל אויך נישט זיין קיין זינדיקע

שטימע

איך בעט דיך, פּיניק זיך נישט.

וואָלף

איך וועל זיך אויך פּיניקן.

שטימע

מיך האָט אַזוי געקלעמט, אַז ער האָט גערעדט מיט דיר, ער האָט געהייסן, אַז דו זאָלסט נישט פּייפן, אוּן איך כאַפּ זיך אויף, אַז דו שפּילסט, מיר איז אַזוי טוטוויי...

וואָלף

טאָ קום אַרויס צו מיר, ריטעל. איך האָב פּאַר דיר נישט קיין מורא, קום אַרויס.

שטימע

וואָלף, וואָלף איך האָב אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג געווארט אויף דיר. קום צו מיר, קום צו מיר.

וואָלף

איך וועל דיך אַרויסרייסן מיט די וואָרצלען, וועסטו קענען וואַקסן, איך וועל דיך פּאַרזעצן לעבן אונזער שטוב. איד וויס ווי אַזוי מען פּאַרזעצט ביימער, זיי זאָלן וואַקסן.

שטימע

וואָלף, וואָלף, איך הער ווי דיין האַרץ קלאַפּט.

וואָלף

האַ?

שטימע

וואָלף, וואָלף, איך הער ווי דיין האַרץ קלאַפּט. פאַרוואָס קומסטו נישט צו מיר?

וואָלף

לייגט זיך הינטיש אַוועק ביים ברעג און קוקט און הערט אָנגעשטרענגט צום טייך.

שטימע

איך הער ווי דיין האַרץ קלאַפּט, וואָלף, און מיר איז אַזוי טוטוויי...

וואָלף

האַלט איין דעם אָטעם.

שטימע

קום צו מיר, איין ריר נאָר זאָלסטו מיר טון מיט דיין וואַרע־מער האַנט.

וואָלף

שווייגט.

שטימע

מיט אַ טרויעריקן אַ פאַר־זיך־שטילן געלעכטער

ווילסט נישט קומען, האָסט מורא, און איך בענק, איך בענק.

וואָלף

בלייבט נאָך אַ ווילע אַזוי שטיל. ער הייבט זיך אויף פאַרטייעט, באַ־וואָרנט זיך, אַז קיינער זאָל נישט זען, פאַרקאַשערט הויך זיינע הויזן איבער די קני און פאַרנעמט זיך אין טייך אַריין צו די טראָסטענעס, ער קלייבט אויס די שענסטע מיט דעם העכסטן פעדער אויבן און נעמט זי אַרום ווי מיט דער דעה אויסצערייסן. לייגט זיך איבער, עפּעס נעמט ער אַרויס פון זיין קעשענע, עפּעס טוט ער דאָרט מיט דער טראָסטענע, און מיטאַמאָל פּראַלט אַרויס אַ קלינגענדיקער מיד־לעשער געלעכטער און פרייד אויסגעשריי, פרייד־קרעכצן און עקסטאַז־קלאַנגען, אַז אַלע טראָסטענעס אַרום הייבן זיך אָן צו וויגן. באַלד גייט עס איבער אין אַ שטילן ציטעריק געוויין, שלוכצן און ווידער

שטיל. א ווילע בלייבט ער אזוי א צעטומלטער שטיין ביזן האלז אין די טראָסטענעס, הייבט אָן דערשראָקן צו מורמלען

איך האָב מיין פינגערל אָנגעטון אויף דער טראָסטענע... ריטעלע, קער עס מיר אום צוריק...

זוכט צווישן די טראָסטענעס מיט א נערוועזער אומרויקייט. אביגדור און נחמן קומען אָן, טראָגן ביידע בינט פיש. ווען ער דערזעט זיי, בייגט ער זיך אראָפּ צווישן די טראָסטענעס, מען זאָל אים נישט באַמערקן.

אביגדור

וואָלף אַוועקגעגאַנגען.

נחמן

נעם דאָס פּעקעלע, מען באַדאַרף זיך אונטעראיילן.

פאַרקערן מיטן שטעג אין וואַלד.

וואָלף

הייבט זיך אַרויס פון צווישן די טראָסטענעס און שפּיצט אָן זיינע אויערן, פון וואַלד דערטראָגט זיך א יינג מיידלש געלעכטער. ער דערקענט די אייגענע שטימע, א ווינט טראָגט זיך דורך און די טראָסטענעס הייבן זיך אָן צו וויגן און באַשאַפן דעם שטילן גראָזן־גערויש, ער קומט אַרויס פון טייך און לאָזט זיך נאָך דער שטימע.

שטימע

דערווייטערט זיך.

צווייטע בילד

דאָס אייגענע אָרט. פאַרנאַכט. פון וואַלד קומען אַרויס פעשע, רבקה און דאָבע, אַהלטן זיך געאָרעמט און זינגען אַן אַלטן זמירות־ניגון אָן ווערטער.

דאָבע

אָט איז שוין דער טייך.

פעשע

ווען איך האָב נישט מורא פאַר דעם טייך, וואָלט איך זיך גע־באָדן. וואָס זאָגסטו, רבקה?

רבקה

איך האָב זיך נאָך אין דעם טייך קיינמאָל נישט געבאָדן.

דאָבע

זעסט, וואָלף איז דאָ נישטאָ.

פעשע

ער וועט אַהער נישט קומען, ווייל ער האָט געזען, אַז מיר גייען מיט דיר, רבקהלע.

דאָבע

איצט באַדאַרפן מיר שוין מיט רבקהן נישט גיין.

רבקה

דאָבעלע איז מיך מקנא.

דאָבע

מיינסט טאַקע, אַז איך האָב אים אַזוי געוואָלט? איך האָב גע־וווסט, אַז ער וועט זיין דיין חתן.

פעשע

איך בין דיך אויך נישט מקנא.

דאָבע

אפשר קען נאָך זיין אַנדערש, אפשר וועט אים רבקה נאָך נישט וועלן. איז וואָס, קיין תנאים איז נאָך נישט געווען. אמת, רבקה?

פעשע

ער האָט שוין מיט רבקהן אָפּגערעדט.

דאָבע

רבקהלע שווייגט, זי האָט מורא, אַז איך בין איר מקנא, ביסט אַ נאַר, רבקהלע, איך פאַרגין דיר אים מיטן גאַנצן האַרצן, אַבי ס׳זאָל שוין זיין תנאים, וואָס אַרט דיך.

רבקה

אומעטיק

וואָלף איז דאָ נישטאָ. אַבי ער האָט געזאָגט, אַז ער וועט זיין לעבן טייך.

פעשע

אפשר וועט ער באַלד קומען.

פון ווינקל טייך אין וואַלד קומט אַרויס אַ מיידל, יונג און פריש. מיט אַזאַ שוועבנדיקער לייכטקייט אין איר גאַנג, אַ וויילע שטייט ז נישט באַמערקט פון די דריי מיידלעך און קוקט זיי אָן מיט אַ נאַיוון ווונדער און נייגעריקייט.

רבקה

זעט, זעט ווער ס׳שטייט דאָרט!

דאָבע

אוי, ווער איז דאָרט?

פעשע

זע נאָר, ס׳אַראַ קלייד זי גייט!

דאָבע

גרין ווי גראָז.

ר ב ק ה

איך האָב קיינמאָל אַזאַ קלײדל נישט געזען.

ד אָ ב ע

לאָמיר זי צורופן אַהער.

פ ע ש ע

לאָמיר צוגיין צו איר.

ר ב ק ה

לאָמיר פרעגן ווער זי איז.

פ ע ש ע

וואָס טוט זי דאָ?

ד אָ ב ע

אפשר פאָרט זי מיט אַ פור און די פור שטייט בײַם וועג?

ר ב ק ה

וויגקס

קום אַהער, קום צו אונז.

די אומבאַקאַנטע מאַכט צטלעכע שריט צו זי און די מיידלעך גייען איר אַנטקעגן און טרעפן זיך אינמיטן וועג.

ד אָ ב ע

ווער ביסטו? מיך רופט מען דאָבע, און ווי אַזוי איז דיין נאָמען?

א ו מ ב אַ ק אַ נ ט ע

איך בין ריטעלע.

ר ב ק ה

מיין נאָמען איז רבקה.

פ ע ש ע

מיין נאָמען איז פעשע, מיר זענען חברטעס.

ד אַ ב ע

און ווהין גייסטו?

ר י ט ע ל ע

איך בין אין ערגעץ נישט געגאַנגען.

ר ב ק ה

אפשר וועסטו קומען צו אונז?

פ ע ש ט ע

ביי איר וועט אפשר היינט ביינאַכט זיין תנאים.

ר י ט ע ל ע

זאָגט איר נאָך פּאַרקלערט

היינט ביינאַכט וועט אפשר ביי איר זיין תנאים.

פ ע ש ט ע

איר חתן רופט מען וואָלף, ער איז אַזאַ געזונטער!

ד אָ ב ע

ער איז אַזאַ שיינער! מען רופט אים וואָלף.

ר י ט ע ל ע

זאָגט עס איבער פּאַרקלערט

מען רופט אים וואָלף. ער איז אַ שיינער.

פ ע ש ט ע

איר חתן איז אַ שטאַרקער און אַ הויכער.

ד אָ ב ע

אים רופט מען וואָלף.

ר י ט ע ל ע

אים רופט מען וואָלף.

אלע דרייַ מידלעך לאַכן זיך פונאַנדער

ר י ט ע ל ע

וואָס לאַכט איר פון מיר?

ד אַ ב ע

מיר לאַכן נישט.

רבקה

מיר ווייסן, אַז ס׳איז אַן עבירה צו לאַכן.

דאָבע

טאַפּט ריטעלעס קלייד

ס׳אַראַ שיינער ציץ דאָס איז!

פעשע

ווו האָסטו אַזאַ שיינעם ציץ גענומען?

רבקה

זעט, זי גייט די האָר נישט פאַרפלאָכטן אין צעפּ.

אַלע מיידלעך לאַכן ווידער.

דאָבע

זי איז אַזאַ שיינע, אמת, פעשע?

פעשע

זי איז נאָך גאָר אַ יינגע.

רבקה

זי שעמט זיך וואָס איר רעדט.

פעשע

דערצייל פונוואַנען דו ביסט, מיר בעטן דיך.

דאָבע

דיין פור איז מסתמא דאָרט אויפן וועג הינטערן וואַלד. איך האָב טאַקע געזען דאָרט אַ פור.

רבקה

מיר ווינען נישט ווייט פון דאַנען, אויף יענער זייט וועלדל.

פעשע

מיר ווינען אויך נישט ווייט פונדאַנען.

דאָבע

קום צו אונז. אַז מען גייט צו אונז, קען מען דורכגיין נעבן זיין שטוב. ווילסט זען וואָלפן?

ר ב ק ה

מסתמא דאַרף זי שוין אַוועקפאָרן. מסתמא וואַרט אויף איר אַ פּור אויפן וועג. קומט שוין אַהיים.

ד אָ ב ע

זי ווי׳ל נישט גיין מיט אונז. איך וועל איר געבן אַ קוש אייער איך גיי אַוועק. ס׳מאַכט נישט אויס, וואָס מיר האָבן זיך נאָך קיינמאָל נישט געזען. אוי, אירע באַקן שמעקן מיט גראָז!

פ ע ש ע

איך וועל איר אויך געבן אַ קוש... אוי, פון איר פּנים שמעקט דאָך מיט וואַסער־קווייטן! גיי צו, רבקהל׳ע!

ר ב ק ה

איך וועל איר אַ קוש טון אין מויל... אוי, עס שמעקט פון איר מיט טייך.

ד אָ ב ע

דו האָסט זיך געבאָדן?

פ ע ש ע

זי האָט זיך מיט גרין גראָז געריבן די באַקן.

ר ב ק ה

זי טרינקט וואַסער מסתמא פון טייך אינגעבויגענערהייט, זופט זי גלייך מיטן מויל פון טייך.

ד אָ ב ע

אפשר איז זי שוין אויך אַ כלה?

פ ע ש ע

זי האָט זיך פאַררויטלט, פאַרשעמט.

ר ב ק ה

איך טראַכט אויך, אַז זי איז אַ כלה. זי פּאָרט אפשר פון חתן. וואָס זאָגסטו, דאָבע?

ר י ט ע ל ע

פאַרדעקט איר פּנים מיט די הענט.

פעשע

זי שעמט זיך וואָס מיר רעדן.

רבקה

ווער איז זי?

דאָבע

אפשר ווייסט וואָלף?

פעשע

טאַקע, אפשר ווייסט וואָלף.

דאָבע

קום מיט אונז. נישט ווייט פונדאַנען וווינט וואָלף מיט זיין אַלטן טאַטן.

רבקה

ער וועט זיין מיין חתן.

דאָבע

קום, רבקהלע. קום, פעשע, לאָמיר נאָר רופן וואָלפן אַהער.

פעשע

קום, רבקהלע, מירן אים געפינען און זאָגן, אַז עמעצער איז פאַראַן ביים טייך.

רבקה

צו ריטעלען

דו וועסט דאָ וואַרטן אויף אונז?

דאָבע

זי וועט וואַרטן. קומט, לאָמיר גיין.

נעמען זיך אונטער די הענט, זינגען ווי פריער, קוקן נאָך אַלע ווייל
זיך אום אין דער זייט ווו ריטעלע שטייט אָנגעשפּאַרט אָן אַ בוים
און קוקט זיי נאָך.

ריטעלע

בלייבט ווי אַ פאַרגליווערטע לעבן בוים אָנגעשפּאַרט.

וו אָ ל ף

קומט אַרויס פון צווישן די ביימער, כמעט אין איין געלויף און שלאָגט זיך אָן אויף ריטעלען. בלייבט שטיין. ביידע קוקן זיך אָן.

ר י ט ע ל ע

קוקט אים אָן, נייגט זיך צו אים.

וו אָ ל ף

ווער ביסטו?

ר י ט ע ל ע

ריטעלע.

וו אָ ל ף

האַ?!

ר י ט ע ל ע

מיט באַהאַלטענער פרייד

און דו ביסט וואָלן?

וו אָ ל ף

ווער האָט דיר געזאָגט מיין נאָמען?

ר י ט ע ל ע

דו האָסט מיר געזאָגט, היינט אינדערפרי.

וו אָ ל ף

ריטעלע?! דו ביסט געווען דאָרטן? אין די טראָסטענעס? נישט אמת?

ר י ט ע ל ע

דו האָסט מיך פון דאָרט אַרויסגענומען.

וו אָ ל ף

ביסט נישט צוגעוואַקסן צו דער ערד? קענסט גיין? האַ!

ר י ט ע ל ע

הייב מיך אויף.

וו אָ ל ף

הייבט זי אויף

אוי, ווי גרינג דו ביסט!

לויפט מיט איר צום טייך אוּן קערט זיך אום צוריק.

ריטעלע

איך בין גרינג, אוּן דוּ ביסט שטאַרק. איך וויל שוין אַזוי מער נישט זיין קיין טראָסטענע.

וואָלף

וי אַזוי ביסטוּ אַרויס?

ריטעלע

דוּ האָסט מיך אַרויסגענומען. אויף אַ גאַנצן טאָג האָסטוּ מיך אַרויסגענומען. איך האָב זיך אַזוי געפרייט. בין געלאָפן איבערן וואַלד גרינג וי אַ ווינטעלע.

וואָלף

נעמט אירע הענט אוּן קוקט איר גלייך אין די אויגן פֿריין

ביסט אַ מענטש, האָ? יאָ? איך וועל דיך נאָכאַמאָל נעמען אויפן האַנט. אוי, פֿאַרוואָס ביסטוּ אַזוי גרינג?

ריטעלע

מיר איז גוט, אַז דוּ טוסט עס. מיר איז גוט ווי דעמאָלט, ווען דאָס וואַסער וואַשט מיך שטענדיק, דעמאָלט, ווען דער טוי פֿאַלט אויף מיר. מיר איז גוט ווי דעמאָלט, ווען די לבנה שיינט אויפן וואַסער אוּן אויף מיר אויך.

וואָלף

קוּם צוּ אונז אין שטוּב אַריין, וועסטוּ זען מיין אַלטן טאַטן.

ריטעלע

איך האָב מורא, וואָלף.

וואָלף

איכ'ל דיך אַוועקטראָגן אויף די הענט.

ריטעלע

איך האָב מורא.

וואָלף

איך וועל דיר מיט געוואַלד אַוועקטראָגן אויף די הענט.

ריטעלע

טראָג נישט, טראָג נישט. אַליין וועל איך אפשר קומען, אַז דו וועסט וועלן.

וואָלף

לאָזט זי אָפּ, קוקט זי אָן פאַרדעכטיקט

ווו איז מיין פינגערל?

ריטעלע

פּאַפּשט מיט די הענט

האָסט מיך פריי געמאַכט מיט אים, האָסט מיך פריי געמאַכט מיט דעם וואָס דו האָסט געזאָגט... איך בין דיינע, און איך בין פריי... עס איז אין מיר און איך בין פריי...

לויפט אום פריי ווי דער ווינט, טאַנצט און זינגט.

וואָלף

קוקט איר נאָך מיט מורא, און ווען זי דערגענטערט זיך צו אים, טרעט ער אָפּ אַ פּאָר טריט.

ריטעלע

האָסט מורא פאַר מיר? וואָלף, מיין וואָלף! ביסט אַזאַ גרויסער, ביסט אַזאַ שטאַרקער, דו וואָלסט נישט געקענט וווינען אין אַ דינער טראָסטענע, וואָלסט שוין געמוזט וווינען אין אַ בוים, אין אַ גרויסן בוים.

וואָלף

איך האָב מורא פאַר דיר, סיידן דו וועסט קומען מיט מיר, סיידן דו וועסט גיין מיט מיר אַהיים. סיידן דו וועסט רעדן מיט מיין טאַטן אויך. דו ביסט ווי דער ווינט, אַז איך קען דיר נישט נאָכקוקן, קענסט נישט איינשטיין אויף אַן אָרט, וויגסט זיך ווי אַ טראָסטענע.

ער כאַפּט זי נאָכאַמאָל.

ריטעלע

אוי, עס טוט מיר וויי די האַנט. צו שטאַרק, צו שטאַרק האָסטו מיין האַנט אָנגענומען!

וואָלף

איך וויל טאַקע, אַז דיר זאָל וויי טון. איך וויל מיט אַ גראָז דיר אַ שניט טון אין אַ פינגער און וועל זען, צי ס׳וועט גיין בלוט.

ריטעלע

איך וועל אפשר שטאַרבן! אוי, שטאַרבן איז אַזוי נישט גוט...

וואָלף

האַלט זי שטאַרק צו, רייסט אויס א גראָז, ווי איר א שניט טון אין א פינגער.

ריטעלע

כאַפט אים אַרום, האַלזט אים, טוליעט זיך צו אים, נעמט אַרויס דאָס גראָז פון זיין האַנט, מיט א זינגעדיקער שטימע:

וואָלף, וואָלף! דו ביסט מיינער! וואָלף, וואָלף — איך בין דיינע. ווינט, ווינט! קום און בייג ריטעלע די טראָסטענע און וואָלפן דעם בוים. נאָר דו, וואָלף, נאָר דו, וואָלף, האָסט מיך געקענט פון דאָרטן אַרויסנעמען. לעבן דיר וואַר איך שטאַרק. בייג איך זיך שוין נישט אַזוי. שפּילט זיך מיט זינגע האָר. דיינע האָר פונקט ווי גראָז. קום צום טייך, וועל איך זיי איינעצן אין וואַסער... אָט אַזוי. בייג זיך נאָך מער אַראָפּ, וועל איך דיינע האָר וואַשן, ווי עס וואַשט דאָס וואַסער דאָס גראָז, און וועל מיין באָבע האָט מיר די האָר געוואַשן.

זי בייגט זיין קאָפּ צום וואַסער און וואַשט אים די האָר, זינגט מיט עקסטאַז און סודותדיקייט: האַי־האַ־האַי־האַ!

דיינע האָר וועלן אויסוואַקסן ווי וואָרצלען פון ביימער, וועלן אויסוואַקסן ווי לאַנגע גראָזן.

וואָלף

וואַש מיר נאָך, וואַש מיר נאָך. דיינע פינגער זענען דינע. דיינע פינגער זענען גרינע.

ריטעלע

וואַשט אים די האָר און זינגט ווי פריער. איר פּנים איז ליכטיק אָנגעצונדן, און ווי ער ליגט אַזוי בייַם ברעג, היבט זי זיך אויף, און ליכט ווי א מינטעלע, שליכט זיך אויפן צוישן די ביימער. מאַרשמינדט.

וואָלף

הייבט זיך אויף, קוקט פאַרוווּנדערט און צעשראָקן. פון זיינע האָר טריפן טראָפּנס וואַסער. ער זיצט אין גראָז אַ פאַרלוירענער. פון וואַלד דערטראָגט זיך אַ מיידלעשער פריידיקער געלעכטער. ער אָבער בלייבט זיצן אויף זיין אָרט, ווי ער וואָלט גאָר אָנגעוווירן זיינע כוחות.

אריה

קומט אָן

וואָלף גאָר! דאָ ביסטו גאָר, וואָלף?

וואָלף

יאָ, טאַטע.

אריה

פאַרוואָס האָט מען דיך נישט געזען אַ גאַנצן טאָג אינדערהיים?

וואָלף

יאָ, טאַטע, איך בין היינט נישט געווען אינדערהיים.

אריה

האָסט אַ גאַנצן טאָג נישט געגעסן?

וואָלף

איך האָב נישט געגעסן.

אריה

עמעצער האָט היינט ביינאַכט געהאַקט האָלץ און דער הונט האָט נישט געבילט. האָסט נישט געהערט קיינעם?

וואָלף

איך האָב איין בוים אויסגעהאַקט.

אריה

דו, מיין זון? צוליב וואָס האָסטו אַזאַ יינג דעמבל אויסגעהאַקט?

וואָלף

איך ווייס נישט פאַרוואָס... איך האָב געוואָלט אויסהאַקן

אריה

ווער האַקט עס יינגע דעמבלעך? קיינער טוט נישט אַזאַ זאַך,

מיין זון. איך גלייב נישט, אַז דו זאָלסט האָבן געטון אַזאַ זאַך. דאָס טוט נישט קיין ייד. קום, מיין זון, אַהיים.

וואָלף

באַלד, טאַטע, וועל איך גיין.

ארי ה

ווייסט, מיין זון, פסח־זלמן מיט דער מויד זענען געקומען, גע־וואָרט אויף דיר.

וואָלף

האַ?

ארי ה

האָסט נישט געהערט וואָס איך האָב דיר געזאָגט? ווילן, אַז די תּנאים זאָלן זיין באַלד און די חתונה אויך באַלד. ער האָט געזאָגט — ער וועט דיר אָפּגעבן די קרעטשמע, האָט ער גע־זאָגט, אַז ער וועט דיר געבן אַ פערד מיט אַ בהמה אויך, האָט ער געזאָגט. איך האָב געזאָגט, אַז איך בין מסכים. האָבן גע־וואָרט אויף דיר און האָבן זיך נישט געקענט דערוואַרטן. איך וויל טאַקע די תּנאים זאָלן זיין באַלד און די חתונה אויך באַלד, וואָרים מיינע כּחות זענען שוין באַלד נאָך אַלעמען, האַ, וואָס זאָגסטו?

וואָלף

איכ׳ל חתונה האָבן מיט רבקהן. איך האָב איר שוין געזאָגט, אַז איכ׳ל חתונה האָבן.

ארי ה

טאָ קום, זון מיינער, אַהיים.

וואָלף

מיר איז שווער אויפצושטיין, טאַטע.

ארי ה

וואָס הייסט, שווער זיך אויפצוהייבן — ס׳טייטש?

וואָלף

עפעס האָב איך נישט קיין כּוח און מיר איז גוט אָט אַזוי צו זיצן.

אריה

האָסט נאָך נישט געגעסן. האָסטו געדאַוונט, מיין זון?

וואָלף

ניין, טאַטע. איך האָב נאָך נישט געדאַוונט, דאַכט זיך מיר, אַז איך בין געשלאָפן ביז איצטער, עפּעס האָט זיך מיר געחלומט.

אריה

איך פאַרשטיי גאָרנישט, וואָס דו רעדסט מיט מיר. נו, שטיי אויף און מאַך זיך נישט נאַריש. אַז דער פריץ וועט קומען און זען, אַז מען האָט אויסגעהאַקט אַ יינג דעמבל, וועט ער אויף געוויס אַרויפלייגן אַ שטראָף. מען וועט באַדאַרפן, מיין זון, אויסגראָבן דעם פיען און די שפּענער צונעמען. נו, טאָ קום אַהיים, מיין זון.

וואָלף

גיי אַהיים. איכל באַלד קומען צו גיין..

אריה

זאָלסט למען השם קומען אַהיים. האַ, וואָס זאָגסטו?

וואָלף

גיי, טאַטע, אַהיים. זאָלסט צונויפקלייבן די שפּענער פון אויס-געהאַקטן דעמבל. אַז איכל קומען וועל איך אויסגראָבן דעם פיען. גיי, טאַטע, אַהיים.

אריה

גייט אַוועק, גאָרנישט זאָגנדיק.

וואָלף

בלייבט אַזוי זיצן צעטראָגן. פון וואַלד אַרויס באַווייזן זיך ווידער די מיידלעך.

דאָבע און פעשע און רבקה. זיי באַמערקן וואָלפן און ווינקען, אַז מען זאָל זיך שטיל פאַרגנבענען און אים איבערשרעקן. קומען צו גאָר נאָענט און לאַכן זיך הויך פונאַנדער. וואָלף קוקט זיי אָן גלייכגילטיק.

דאָבע

וואָלף, מיר האָבן דיך אומעטום געזוכט.

פּעשע

וואָס טוסטו, וואָלף, כאַפּסט פּיש?

רבקה

מיין טאַטע אוּן מיין מאַמע זענען טאַקע געווען ביי אייך אוּן דו ביסט נישט געווען.

דאָבע

מיר האָבן דיך אומעטום געזוכט, וואָלף.

פּעשע

זעט, זיינע האָר נאַס. האָסט געכאַפּט פיש?

דאָבע

קום, וואָלף, לאָמיר שפּילן אין באַהעלטענישׂ.

רבקה

צערטלעך

קום, וואָלף, לאָמיר זיך שפּילן אין באַהעלטענישׂ.

דאָבע

מיר'ן געגאַנגען דיך זוכן, איז דאָ פּריער גאָר געווען עפּעס אַ פּרעמד מיידל, אַזאַ מיידל.

וואָלף

וווּ?

דאָבע

אָט אָ דאָ, וווּ דו זיצסט.

וואָלף

מסתּמא געחלומט. נאָך עפּעס גאָר.

פּעשע

מיר'ן דיך דעריבער געגאַנגען רופן.

רבקה

איך האָב אויך געזען.

וואָלף

געריידט מיט איר?

רבקה

אַוודאי האָבן מיר גערעדט מיט איר.

וואָלף

האָט שוין באַדאַרפט צוּ זיין. אייך ט׳זיך געחלומט.

דאָבע

וואָס זאָגט איר צוּ אים?

פּעשע

מיר׳ן זי געוואָלט ברענגען צוּ אייך אין שטוב אַריין.

רבקה

אָט אָ דאָרטן איז זי געשטאַנען.

וואָלף

ווי אַזוי רופט מען זי?

פּעשע

פּון וואַנען זאָל איך וויסן?

רבקה

דאַכט זיך, זי האָט געזאָגט. איך האָב פאַרגעסן.

דאָבע

וואַרט, וואַרט, אפשר וועל איך זיך דערמאָנען.

פּעשע

איך וועל גאָרנישט רעדן מיט אים, אַז ער איז אַזוי גאָר...

דאָבע

וואָלף איז אויף אונז ברוגז.

פּעשע

וואָלף זעט גאָרנישט, אַז רבקה איז דאָ פאַראַנען. דו, רבקהלע, באַדאַרפסט זיין מיט אים ברוגז.

רבקה

איך בין טאַקע ברוגז. אַז איך בעט אים, אַז ער זאָל גיין מיט אונז שפּילן אין באַהעלטעניש, וויל ער נישט. שטיי אויף, וואָלף, איך בעט דיך. שטיי אויף און קום מיט אונז. דאָ איז טאַקע געווען אַ מיידל, נאָר זי איז אַוועקגעפאָרן. איך האָב טאַקע געזען אַ פּוּר דאָרטן אויפן וועג.

וואָלף

וווּ אַ פּוּר?

רבקה

דאָרטן אויפן וועג. מענטשן גענאָרן.

וואָלף

איכל גיין זען, צי די פּוּר שטייט נאָך.

דאָבע

שוין אַוועקגענאָרן. לאַנג אַוועקגענאָרן. מסתמא געווען פּון דער אייגענער פּוּר. קום, פּעשע, מיר'ן זיך באַהאַלטן אוּן דו, רבקהלע מיט וואָלפן, וועט איר אונז גיין זוכן.

נעמט פּעשען פּאַרן האַנט, לויפן אַוועק צוזישן די ביימער.

רבקה

וואָלף, וואָלף, איך בין ברוגז אויף דיר. דער טאַטע מיט דער מאַמען זענען געווען בייַ אייך אין שטוב, אוּן דו ביסט טאַקע נישט געווען... פאַרוואָס זענען נאַס דיינע האָר? וואָלף, פאַרוואָס ענטפערסטו מיר נישט?

שטימע

פּון וואַלד

שוין! שוין!

רבקה

זיי האָבן זיך שוין באַהאַלטן. קום, וואָלף, קום, מיר'ן זיי זוכן. איך בעט דיך. וועל איך אַליין גיין, אויב דו גייסט נישט.

וואָלף

פּלוצלינג, ענערגיש

וואַרט, רבקהלע, איך גיי אויך.

רבקה

שרייט

וואַרט, וואַרט דאָרטן, באַלד קומען מיר!

וואָלף

קוקט איר אין די אויגן אריין

זאָג, ווצמען האָסטו דאָ פּריער געזען?

רבקה

קיינעם נישט, קיינעם נישט. מיר׳ן דיר נאָר אָפּגענאַרט.

וואָלף

קושט זי.

רבקה

ווייסט, וואָלף, איכל אַליין גיין זוכן, און דערנאָך וועלן מיר זיך ביידע באַהאַלטן. גוט?

גיט אים א קוש און אַנטלויפט אין וואַלד אַריין.

ריטעלע

איר שטימע צווישן די טראָסטענעס

וואָלף, קום צו מיר!

וואָלף

האַ? ווער איז דאָרט?

ריטעלע

איך, ריטעלע.

וואָלף

ווו ביסטו?

ריטעלע

אין דער טראָסטענע. איצטער איז מיר נאָך ענגער. איצטער איז מיר נאָך ערגער.

וואָלף

פאַרוואָס ביסטו אַוועק צוריק?

ריטעלע

זיי האָבן מיך פאַרטריבן.

שטימען

פון וואַלד

שוין, וואָלף, מיר׳ן זיך באַהאַלטן! שוין!

וואָלף

באַלד, באַלד!

ריטעלע

וואָלף! וואָלף!

וואָלף

קום אַרויס, ריטעלע, קום אַרויס!

ריטעלע

נאָר דו, נאָר דו קענסט מיך אַרויסנעמען.

וואָלף

ווי אַזוי, ריטעלע, ווי אַזוי?

ריטעלע

פרעג דיין האַרץ, וואָלף!

וואָלף

איכל ברענגען אַ קאָסע אוּן אויסקאָסען אַלע טראָסטענעס.
לויפט צוזאַמען אין איין געלויף.
די דרייַ מיידלעך קומען אַנטוישטע פּוּן וואַלד צוריק.

דאָבע

וואָלף, וווּ ביסטוּ?

פעשע

וווּ איז וואָלף?

רבקה

אפשר האָט ער זיך באַהאַלטן, ער מאַכט זיך נישט הערנדיק.
איך ווצל גיין אים זוכן.
לויפט צוריק אין וואַלד אַריין.

דאָבע

ווייסט, וואָלף ווילל נישט רבקהן פאַר אַ כּלה.

פעשע

איך מיין אויך, אַז ער ווילל זי נישט פאַר אַ כּלה.

דאָבע

האָסט געזען, ער איז נישט גוט צוּ איר.

דאָבע

ווייסט, איך קלער, אפשר האָט דאָס מיידל פריער אויסגעקוקט וואָלפן? האַ, אפשר, וואָס זאָגסטוּ?

פּעשׁע

טאַקע, אפשר.

דאָבּע

ווער איז זי?

פּעשׁע

טאַקע, ווער איז זי?

רבקה

איר שטימע פּון חאַלד

וואָלף!.. וואָלף, ווו ביסטו? האַ — ווו ביס—טו?

דאָבּע

אַ רחמנות אויף איר, איך וואָלט אים נישט געוואָלט פּאַר אַ חתן.

פּעשׁע

ער איז אַ שיינער. ער איז אַ שטאַרקער. אַזאַ חתן איז גוט צו האָבּן. נאָר אייגמאָל האָט ער מיך אַרומגענומען. אוי, האָט ער מיך אַרומגענומען — אַזש די ביינדלעך האָבּן געקנאַקט.

דאָבּע

אפשר וויל ער דיך גאָר פּאַר אַ כלה?

פּעשׁע

איך טראַכט וואָס פּאַר אַ מיידל איז דאָ געווען.

דאָבּע

איך טראַכט אויך.

רבקה

קומט אַן, האַלב ווייגענדיק

ווו איז וואָלף?

דאָבּע

ער איז נישטאָ אין וואַלד? ער איז דאָ אויך נישטאָ.

פּעשׁע

האָסט אים גוט געזוכט?

ר ב ק ה

נישטאָ. איך האָב אים געזופן. ער האָט נישט געענטפערט.

פ ע ש ע

נעמט אַרום רבקהן

רו האָסט אים ליב, רבקהלע, שעם זיך נישט.

ד ָא ב ע

קומט, לאָמיר גיין אַהיים. מיר איז אומעטיק געוואָרן.

פ ע ש ע

אוי, זי ווייַנט. אוי, דו נאַרישער קאָפּ. ער האָט דאָך דיך ליב. איך וויס, רבקהלע, אַז ער האָט אויף קאַטאָוועס זיך באַהאַלטן. קום, לאָמיר לויפן אים זוכן, אָדער ער איז אַוועק אַהיים. קומט!

אַלע גייען אַהעק מיטן שטעג.

ו ו ָא ל ך

קומט אָן מיט א זייטיקן שטעג, מיט א קאָסע אויפן אקסל, גייט גלייך צום טייך, ווייל זיך פאַרנעמען קאָסטן אין בלייבט א וויילע. הערט זיך איין.

ר י ט ע ל ע

איך הער ווי דיין האַרץ קלאַפט, וואָלף!

ו ו ָא ל ך

וואָ ביסטו? וואָ?

ר י ט ע ל ע

אָט אָ דאָ בין איך, אָט אָ דאָ!

ו ו ָא ל ך

וואָ — האַ?

ר י ט ע ל ע

איר שטימע פלוצלינג פון וואַלד

אָט אָ דאָ בין איך, אָט אָ דאָ!

ו ו ָא ל ך

שטייט פאַרוווּנדערט, נעמט די קאָסע אויפן אקסל, קלערט זיך לאָזן אין וואַלד אַריין.

דער נסתר

קומט אים פלוצלינג אן אנטקעגן פון וואלד ארויס.

וואלף

בלייבט שטיין א צעטומלטער, קוקט אים אן.

דער נסתר

אנא, וואלף? קיין פיש נישט געכאפט; דאוונען -- נישט געדאוונט.
וואס ווערט זיין, וואלף? וואס ווערט זיין פון אזא בחור?

וואלף

איך גיי שוין אהיים.

אונטערטעניק אויף אונטערגעבראכן נעמט ער די קאסע אויפן אקסל
און לאזט זיך גיין מיטן שטעג אין וואלד ארייין.

דער נסתר

קוקט אים נאך שווייגנדיק א ווייל, שפעטער דעקט ער אפ זיין נא-
קעטע פלייצע און קלייבט אויס א פלאץ בים ברעג, וווּ עס לינן
שפיציקע שטיינדלעך, און הייבט זיך אן מיט דער פלייצע חיקלען
אויף זיי, שלאגט זיך אין הארצן: חטאתי... עויתי... פשעתי... פון
וואלד דערטראגט זיך דאס ביין פון א הונט.

צוויטער אַקט

ערשטע בילד

זומער־פּאַרנאַכט בײַ אריהן אין שטוב. א גרויס צימער, וועגט פון נישט געשניטענע קלעצער. טיר אוּן פענצטער אין הינטערגרונט. רעכטס א טיר אין א צווישטן צימער אַריין. פ ע ש ע, ר ב ק ה אוּן ד אָ ב ע בא־הייזן זיך אין טיר, אלע דרי מיט פון פעלד־אַרבעט זיך אָפּגעריסן. מיט פעלד־בלומען אין די האָר.

פ ע ש ע

קיינער נישטאָ.

ד אָ ב ע

גוט וואָס קיינער נישטאָ. איכ׳ל זען וווּ רבקהלע וועט טאַקע ווויינען.

ר ב ק ה

אפשר וועל איך נאָך דאָ גאָרנישט ווויינען

ד אָ ב ע

לאָמיר אַרייַנקוקן וואָס אין דער אַנדערער שטוב טוט זיך.

פ ע ש ע

אפשר באַדאַרפן מיר נישט אַרייַנקוקן אין פרעמדע שטיבער אַריין. וואָס זאָגסטו רבקה?

ד אָ ב ע

קיקט אַריין

קיינער דאָרט נישטאָ.

ר ב ק ה

אַז איך וועל דאָ ווינען, איך וועל אויף די פענצטער מאַכן פּאָרהענגלעך.

ד אָ ב ע

אָט איז וואָלפּס היטל!

פ ע ש ע

זיין ווינטערדיק היטל. אַז ער פּאַרשאַרצט דאָס היטל אַביסל אין אַ זייט, פּאַסט אים אַזוי, אמת, רבקה?

ד אָ ב ע

הער, רבקה, דו האָסט געלייקנט פריער, אַבי דו האָסט געזאָגט, אַז דו ווילסט אים נישט פּאַר קיין חתן.

פ ע ש ע

איך האָב געווּסט, אַז זי קוקט אויס די אויגן נאָך אים.

ר ב ק ה

דו, דאָבעלע, ביסט בייַ מיר צו די תּנאים נישט געווען. איך וויס פּאַרוואָס.

ד אָ ב ע

איך האָב געזאָגט, אַז צו די תּנאים וועל איך נישט קומען. מיידלעך באַדאַרפן נישט קומען. אַ חתונה איז עפּעס אַנדערש. וועסט זען, אַז איך וועל קומען מיט דריי טעג פריער און איך יועל דיר העלפן די שטוב אויספּוצן.

פ ע ש ע

וואָס רעדט מיט דיר עפּעס וואָלף?

ר ב ק ה

פּאַר די תּנאים האָט ער מיט מיר גערעדט, איצטער רעדן מיר גאָרנישט. פּאַר די תּנאים האָט ער מיך ליבער געהאַט ווי איצטער.

ד אָ ב ע

נישט אמת, רבקהלע. ער האָט דיך נאָך איצטער אויך ליב.

איך ווייס. ער איז אַזאַ שטאַרקער, ער איז ווי אַ דעמב אַ שטאַרקער. דיר וועט זיין גוט, אַז ער וועט זיין דיין מאַן.

פ ע ש ע

וועסט נישט מורא האָבן צו ווינען מיט אים אין וואַלד, רבקה?

ד ָא ב ע

מיט וואָלפן באַדאַרף מען שוין נישט האָבן קיין מורא. וואָלף איז אַ וואָלף. אייַ, רבקה, ווען דו זאָלסט וויסן וואָס וואָלף איז! אייַ, רבקה, אייַ, רבקה! קום, לאָמיר נאָך עפעס זוכן אין שטוב. זיין האַק!

פ ע ש ע

אוי, סאַראַ גרויסע שווערע האַק! נאָר וואָלף קען מיט אַזאַ האַק האַקן האָלץ.

ר ב ק ה

מיט דער האַק האַקט ער ביימער.

ד ָא ב ע

אָט איז זיין פייפל! אָט דאָס איז זיין פייפל, באַלד וועל איך עפעס שפילן... אוי, איך קען נישט.

פ ע ש ע

איך האָב אַזוי ליב צו הערן ווי ער פייפט. גיב מיר, איך ויל פרוון...

זי פרוווט שפילן אין עס קומט גאָרנישט ארויס.

ד ָא ב ע

פרוון דו, רבקהלע, אפשר וועסטו קענען.

ר ב ק ה

פרוווט בלאָזן אין עס קומט גאָרנישט ארויס.

פ ע ש ע

אָט איז אַ קעסטל אונטערן באַנק, וואָס קען ער דאָרט האָבן?

ד ָא ב ע

וואַרט, וועל איך באַלד זען.

ר ב ק ה
קוקט אומצופריידן.

ד אָ ב ע
רבקהלע, ווילסט נישט מיר זאָלן זען וואָס ער האָט דאָרטן!

ר ב ק ה
שווייגט.

ד אָ ב ע
ער איז דאָך דערווייל נאָך נישט דיין מאַן, מיר מעגן אַרײַנ־קוקן.

ר ב ק ה
וועדט ברוגז. גייט פֿלוצלינג אַרויס פֿון שטוב.

פ ע ש ע
רבקה! וואָס ביסטו אַוועקגעגאַנגען?

ד אָ ב ע
מיך אַרט נישט, וואָלף איז מיינער אויך. וואָלף האָט מיך אויך ליב. מיך אַרט נישט, איך מעג געבן אַ קוק.

פ ע ש ע
אַרויסגייענדיק
איכל זי אַרײַנרופֿן.

ד אָ ב ע
עפֿנט אויף שנעל דאָס קעסטל און דאָס ערשטע פֿאַלט איר אריין אין דער האַנט א תפֿילין־זעקל, וועדט עפּעס פֿלײַן צעטומלט, פֿאַרשעמט זיך — פֿאַר זיך פֿלײַן.

פ ע ש ע
פֿירט אַרײַן בײַם האַנט רבקהן.

ד אָ ב ע
זעסט, זיינע תפֿילין האָב איך געפֿונען. זיי מיר מוחל, רבקהלע, איך בין נישט שולדיק.

פעשע

ער דאַוונט אַלע טאָג. ער איז אַ פרומער.

רבקה

באטראַכט אויך דאָס תפילין־זעקעלע.

פעשע

קינדער, וואָלף קומט!

מען באַהאַלט שנעל צוריק די תפילין.

וואָלף

קומט אַריין מיט אַ פצסטן טריט, טראָגט אַ צוויג מיט וויילדע בערנעלעך.

דאָבע

אָט איז וואָלף!

וואָלף

וואָס טוט איר דאָ, מיידלעך?

פעשע

מיר האָבן באַקוקט דיין היים.

דאָבע

מיר זענען געקומען דיר אָפגעבן מזל־טוב, וואָלף. דו ביסט דאָך אַ חתן, מזל־טוב דיר, וואָלף!

פעשע

מזל־טוב דיר, וואָלף!

וואָלף

דאָבע, געפין אַ חתן, און האָב חתונה.

פעשע

און איך?

וואָלף

דיך וועט קיינער נישט וועלן. דו ביסט אַ שלעכטע.

פעשע

אַדרבה, זאָג, רבקהלע, בין איך אַ שלעכטע?

ר ב ק ה

גיב מיר, וואָלף, דעם צווייג, וועל איך אים אויפהענגען אין בערן טיר.

טוט עס.

פ ע ש ע

שפירט זיך אומבאקוועם

קום, דאָבע, שוין אַהיים.

ד אָ ב ע

וואָס אייל־סטו זיך, מיר גייען מיט רבקהן.

פ ע ש ע

רבקה איז דאָך אַ כלה. זי קען דאָ איבערבלייבן. וואָלף וועט זי אָפּפירן אַהיים.

ד אָ ב ע

איך קען דאָ אויך זיין. ביז פאַר צוויי וואָכן האָב איך געמעגט קומען צו וואָלפן, מעג איך איצטער אויך. וואָס, נישט, וואָלף?

לייגט א הענט אויף זיין אקסל און קוקט אים מיט בענקשאפט אין די אויגן.

פ ע ש ע

דו גייסט צי ניין, דאָבע?

ד אָ ב ע

עס מאַכט נישט אויס. וואָלף פלעגט קומען צו אונז. איך בין דאָ נישט איינמאָל געווען. פאַרוואָס טאָר איך איצטער דאָ נישט זיין? פונדעסטוועגן צו דער חתונה וועל איך קומען טאַנצן, יאָ, רבקהלע?

פ ע ש ע

ציט זי בייַם ארבל ארויס פון שטוב.

ר ב ק ה

איך האָב זי פיינט, פיינט, איכל דער באָבען די האָר אַרויס־רייסן. זי האָט נישט וואָס צו זוכן דאָ אין שטוב. האָט אַלץ־דינג פון אומעטום אַרויסגעשלעפט, אַרומגעקוקט און אַרומגט־שמעקט. געקוקט צו דיר אין קעסטל אַריין.

וואָלף

זיי נישט אין כּעס, רבקה. ביסט מיט זיי חבר־לאַווער, מעגן זיי.

רבקה

איך וויל איצטער מיט זיי נישט זיין מער חבר־לאַווער.

וואָלף

נעמט זי בײַם האַנט

דו קענסט זיין אַ שלעכטע, רבקה? איכל דיך שלאָגן, אַז דו ווצסט זיין אַ שלעכטע.

רבקה

איך וויס צו ווצמען איך באַדאַרף זיין גוט אוּן צו ווצמען איך באַדאַרף זיין שלעכט. זענען מיר אַמישנע נאָכגעגאַנגען, קיינמאָל קומען זיי נישט צו מיר, נאָר אַז זיי האָבן זיך דערווסט, אַז דו קומסט, זענען זיי מיטאַמאָל געווארן אַזוי גוט צו מיר.

וואָלף

גיי רוף זיי אַריין צוריק.

רבקה

אַזוי גאָר! מיינסט טאַקע מיט אַן אמת?

וואָלף

לאַכט צופריידן, נעמט זי צו זיך

וויסט, רבקה, איך טראַכט, דו ווצסט מיך מאַכן פאַר אַ מענטשן, דו זיי אַ ברען אוּן פאַרשטיי, וווּ איך גיי אוּן וווּ איך שטיי... דו זאָג: נעם, וואָלף, קריך אַרויף אויף יענעם הויכן בוים אוּן האַק פאַר מיר אַראָפּ אַלע טרוקענע צווייגן אוּן ברענג מיר, וואָרים איך וויל דעם אויוון איינהייצן אויף חלות מיט די צווייגן פוּן יענעם שפּיץ־בוים — וועל איך אַרויפקריכן. דאָס האָב איך ליב. ווצסט זיין מיין וויב, וווּינען אָט אָ דאָ טאַקע אין שטוב, אָבער מיך זאָלסטו האַלטן שטאַרק, אַנישט וועט מיך דער ווינט פוּן דיר אַוועקטראָגן אין מיטן העלן טאָג. קענסט נאָך נישט וואַלפּס וועגן דאָ אין וואַלד.

ר ב ק ה

צו דיר וועל איך קיינמאָל נישט זיין שלעכט.

ו ו א ל ף

צו וועמען דען וועסטו זיין שלעכט? צו דאָבען? צו פּעשען? אוּן צו וועמען נאָך? אוּן אַז עמעצער נעמט אוּן קומט אין דער שטיל צו וואָלפּן — נעמט אוּן קומט, וואָס וועסטו דעמאָלט טוּן?

ר ב ק ה

האַ?

ו ו א ל ף

ווילסטו וואָלפּן פּאַר אַ מאַן? ער איז אַ שלעכטער, אַ שלעכטער.

ר ב ק ה

דו ביסט אַ גוטער. איך ווייס, אַז דו ביסט אָן אַ גאַל. דערפֿאַר בער האָב איך דיך ליב. דעריבער אַרט מיך נישט, וואָס איכל באַדאַרפֿן אָנקומען אַהער וווינען.

ו ו א ל ף

אוּן אַז איך וועל אינמיטן דער נאַכט אַוועקגיין?

ר ב ק ה

זען, צי מען האַקט נישט קיין ביינאַכט אין וואַלד?

ו ו א ל ף

עמעצער וועט קומען אין דער שטיל ביינאַכט מיך רופֿן הינטערן פענצטער: וואָלף, וואָלף! וועל איך זיך אַרויסגנבענען אוּן אַוועקגיין.

ר ב ק ה

וועל איך אָנטוּן אַ גרויסן פּעלץ אוּן אויך מיט דיר אַרויסגיין.

ו ו א ל ף

פּאַרוואָס גייסטו איצטער נישט אַרויס צו מיר ביינאַכט?

ר ב ק ה

איצטער האָב איך מורא אַליין ביינאַכט. אָבער אַז דו וועסט זיין מיין מאַן, וועל איך נישט האָבן קיין מורא. איכל נעמען דיין האַק אוּן וועל מיט דיר אַרויסגיין אין וואַלד אַריין.

וואָלף

אַיי, דוּ פּאַרשטייסט נישט.

רבקה

דוּ וועסט זיך ביינאַכט אַרויסגנבענען אוּן מיך אַליין איבערלאָזן?

וואָלף

איך וועל מאַכן אַ גרויסן קאַנטשיק — אָבער גאָר אַ לאַנגע בייטש, וועסטוּ מיך מיט דער בייטש טרייבן דורכן וואַלד אַהיים.

רבקה

גלעט זיין קאָפּ

ניין, דוּ ביסט נישט קיין שלעכטער, דוּ וועסט מיך אינמיטן ווינטער ביינאַכט נישט לאָזן אַליין. אפילוּ זומער אויך נישט. איך וועל דיר האָבן אַ קינד, אוּן דוּ וועסט זיין לעבן מיר. ניין, דוּ וועסט מיך נישט איבערלאָזן אַליין ביינאַכט אין וואַלד, ניין, ניין.

וואָלף

גייסט אַמאָל צום טייך, דאָרטן פּוּן דער אַנדערער זייט וואַלד?

רבקה

איך ווייס ווּ דוּ מיינסט. אַוודאי גיי איך אַהין.

וואָלף

דוּ זעסט דאָרט קיינעם נישט?

רבקה

הא?

וואָלף

קוּשט זי

וואָס שמעקט פּוּן דיין פּנים.

רבקה

נוּ, וואָס?

וואָלף

דאַכט זיך, וואַלד, אוּן אפשר דאַכט זיך גאָר ווייניפערלעך, אָדער שוואַרצע יאַגדעס. ניין, פּוטער מיט ברויט אוּן עפּל אויך.

ר ב ק ה

האַ?

ו ו א ל ף

גיי אַלע מאָל צום וואַסער דאָרטן, וועט פון דיר שמעקן מיט וואַסער־קווייטן.

ר ב ק ה

פּלוצלינג

וואָלף, איך וויס עפעס וואָס! איך האָב געזען. איך האָב זי געזען. וועט איז זי, וואָלף? דו מוזט מיר זאָגן.

ו ו א ל ף

כ׳האָב געלאַכט, רבקה.

ר ב ק ה

איך וויס עפעס, איך וויס.

ו ו א ל ף

דו מיינסט אַן אַלטן אָפּגעריסענעם יידן, וואָס קומט אַרויס צום טייך? האַ, דאָס מיינסטו? האָסט קיינעם נישט געזען? איך לאַך. רבקהלע, פון דיינע בעקן שמעקט מיט וואַסער־קווייטן... דו הער נישט וואָס איך זאָג, הער זיך נישט איין...

ר ב ק ה

איך האָב עמעצן געזען בײַם טייך, נישט דעם עלטערן יידן, איך וויס.

ו ו א ל ף

דו האָסט קיינעם נישט געזען דאָרט איז קיינער נישטא. דו קענסט דאָך אַלעמען דאָ — אַלע הייזער אויף אַלע מענטשן. קענסט פעשען, דאָבען, קענסט בייגלען, קענסט דאָך אַלעמען.

ר ב ק ה

וויסט גאָר וואָס. שפּיל עפעס אויפן פּייפּל. אָט איז דיין פּייפּל ווטל איך דיר גלייבן.

ו ו א ל ף

נעמט זיין פּייפּל אוּן הייבט אָן צו זיצן ווילד־אויסגעצויגענע טענצער.

ר ב ק ה

וואָס שפּילסטו אַזוינס?

ו ו א ל ף

שפּילט.

ר ב ק ה

אוי, דאָס איז דאָך ווי דער ווינט אין אַ פּינצטערער אָסיען־נאַכט. אוי, דאָס איז ווי נישט־גוטע ערגעץ ביינאַכט אין וואַלד. שפּיל נישט, איך האָב מורא.

ו ו א ל ף

אַזוי פייפט דער ווינט אין אָסיען צווישן די נאַסע ביימער.

ר ב ק ה

דער ווינט איז עפעס אַנדערש.

ו ו א ל ף

איצטער קען איך נאָר שפּילן אַזוינע זאַכן...

ר ב ק ה

ווילסט מיך איבערשרעקן.

ו ו א ל ף

הערסט, רבקה, איך האָב אַמאָל געזען ווי אַ יאַסטרעב, אַ גרוי־סער, איז געזעסן רייטנדיק אויף אונזער האָן, און מיט די נעגל האָט ער זיך איינגעגעסן אין זיין פלייש פון ביידע זייטן פליגל און האָט שוין געוואָלט אַוועקפליען מיטן האָן, ער האָט נישט געזען ווי איך גנבע זיך אין דער שטיל. איך האָב אים אַ כאַפּ געטון ביים האַלז און אָט אַזוי האָב איך אים מיט מיין האַנט אויפגעהויבן, אַז דער האָן האָט זיך נאָכגעשלעפּט, פאַרטשעפּעט אָט אַזוי האָב איך געטון.

נעמט זי פאַרן האַלז.

ר ב ק ה

דערשרעקט זיך, לויפט אַפּ אַן אַ זייט.

ו ו א ל ף

נאַרישע רבקה, איך ווילּ דיר נאָר באַווייזן, ווי אַזוי איך וועל

טון מיט דעם, וואָס וועט דיר שלעכטס טון. האָב נישט קיין מורא. קום צו מיר, רבקה.

רבקה

פון ווייטן

ביסט נישט דער אייגענער וואָס געווען. ביסט נישט מער אַזוי פריילעך ווי דו ביסט געווען. איך האָב דיך ליב, וואָלף, נאָר עפּעס האָב איך מורא פאַר דיר. אפשר געפעלט דיר נאָך איצ־טער דאָבע — אַרט מיך נישט. מיינסט וואָס, אויב דו ווילסט, אויב...

ווישט די טרערן.

וואָלף

עך, דו נאַרישע רבקה! פאַרשטייסט נישט, גאָרנישט. קום צו מיר, רבקה, דו נאַרישע מויד. עך, קום צו מיר.

רבקה

בלייבט אויף איר אָרט מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ.

וואָלף

קוקט אַרויס דורכן פענצטער.

רבקה

גייט צו אים, קוקט אים אָן נאַיוו, ווי זי וואָלט וועלן פון אים עפּעס אויספאָרשן מיט די בליקן.

וואָלף

באַלד, אָט וועל איך דיר שפּילן און דו וועסט טאַנצן, גוט?

רבקה

איך גיי שוין אַהיים. וואָלף, וועסט קומען צו אונז ביינאַכט?

וואָלף

נעמט זיין פייפל און הייבט אָן שפּילן אַ פריילעכס און ווינקט צו רבקהן זי זאָל אַרויסגיין טאַנצן.

רבקה

אירע אויגן ציגדן זיך אָן, נעמט די הענט אונטער די באָקעס אוּ,

לאָזט זיך אַוועק טאַנצן, ער בייט זיין שפּילן, אַמאָל מיט פייפל, אַמאָל מיט די פינגער אין מויל, ענדיקט ער דעם טאַנץ.

רבקה

טאַנצט מיט אימפּעט.

וואָלף

מיט אַ פרעמדן בליק קוקט ער איר נאָך.

רבקה

באַמערקט עס, רייסט איבער פּלוצלינג דעם טאַנץ, קוקט זיך אַרום פאַרוווּנדערט און צעשראָקן. אין יענער צייט באַווייזט זיך אין טיר אַן אַלטע פרוי מיט אַ פּעקל אויף דער פּלייצע.

פרוי

אַ גאָט־העלף!

רבקה

וואָס איז געשטאַנען מיט דער פּלייצע צום טיר, דערשרעקט זיך, אַ גע־שריי געבנדיק.

פרוי

אַזוי דערשרעקט מען זיך פאַר אַ יידיש קינד? ציג דו איינע...

וואָלף

גייט איר אַנטקעגן, העלפט איר אַראָפּנעמען דאָס פּעקל.

פרוי

אַביסל פאַרמאַטערט. געלויבט איז דער אויבערשטער. ווידער דאָ. שוין אַ יאָר זיבן אין דעם געגנט נישט געווען. געווען, ווען דיין מאַמע האָט נאָך געלעבט, געווען אַ קליין יינגל, איצטער אויסגעוואַקסן. אַ כלה — וואָס?

וואָלף

מיין כלה, נישט ווייט פון דאַנען איר היים.

פרוי

קושט רבקהן

טאַכטער, דוכט מיר, אַז דו ביסט דעם שענקערס אַ קינד. דאָרט

ביים וועג, געווען ביי אייך היינט. זאָגט־זשע מיר, ווען ווערט טאַקע זיין מיט מזל די חתונה?

וואָלף

נאָך סופֿות.

פּרוי

די כּלה דערקענט מיך נישט. זלפּה איז מיין נאָמען. געדענק דיך, ווען דו ביסט געווען גאָר אַ פּיצעלע. וואָלט וועלן אַ פּרישן טרונק וואַסער.

וואָלף

איך וועל אייך אַרייַנברענגען אַ פּרישן טרונק וואַסער.

גייט אַרויס, מיטנעמענדיק דעם עמער.

פּרוי

גייסט אַליין צו דיין חתן? שאָדט נישט, אַבי ס׳וועט זייַן מיט מזל חתונה. אַליין גייסטו אַהער?

רבקה

מיינע חברטעס דאָ געווען, זענען דאָ פּאַראַן. איך ווערט זייַ באַלד אַרייַנרופֿן דורכן פענצטער. דאָבע! דאָ־בע! פּעשע! פּע־שע!

וואָלף

קומט אַריין מיט אַן עמער וואַסער, שעפּט אַן א קוואַרט און ־ערלאַנגט דער אַלטער.

פּרוי

מאַכט הויך א ברכה און קוויקט זיך מיטן טרונק.

פּעשע

שרייט דורכן פענצטער

איך וואַרט אויף דיר, רבקהלע. דו גייסט אַהיים?

רבקה

איך גיי, איך גיי!

לויפֿט אַרויס פֿון שטוב צעטומלט.

פּרוי

הייסט עס, דאָס איז דיין כּלה. פֿיין, פֿיין. ווערסט חתונה האָבן,

פֿיין, פיין. אָט־אָ דאָ אין דער שטוב מסתמא וווינען. פיין, פיין. איך וועל מיר דאָ אָנלייגן אַ פייער און אָפּקאָכן וועטשערע. האָב אַביסל בעבלעך־שטרוטשקעס און אַביסל גרויפּן.

וואָלף

וועל אַריינברענגען מיט וואָס אַ פייער אָנצולייגן.

פרוי

יאָ, מיין זון, וועל אָפּקאָכן אַביסל מער, וועט זיין פאַר נאָך עמעצן.

באַקומט פון איר פּעקל בעבלעך־שטרוטשקעס, זוכט אויף אַ כלי און שיילט זיי.

וואָלף

איר׳ט קריגן ביי אונז וואָס צו עסן. באָבע, עס פעלט נישט.

פרוי

אַזוי איז מיין שטייגער, וווהין איך קום — מאַך איך מיר אַליין אַן עסן. ווייס שוין וואָס מיר איז געשמאַק. געלויבט איז דער אויבעו שטער.

וואָלף

איך וועל אייך אַריינברענגען טרוקענע שפענער.

גייט אַרויס.

פרוי

באַלעבאַטעוועט אין שטוב ווי אַן אייגענע. פאַרקוקט און שמעקט די סעפּלעך, גייט אין אַן אַנדער חדר, קומט פון דאָרט מיט אַ זיפּ. פּאַטשט אין זיפּ און בלאָזט דעם שטויב אַראָפּ, געפינט אַ זעקעלע גרויפּן און הייבט עס אָן איבערצוזיפּן.

אריה

קומט אַריין

האָ־האָ, געקומען ווידער אַהער. שוין לאַנג דאָ נישט געווען.

פריי

זיבן יאָר.

ארי׳ה

אין צייט געקומען. מאַך חתונה מיין זון.

פרוי

געזען. אַ שיינע כּלה.

ארי׳ה

נאָך יום־טובים — די חתונה. נישטאָ דאָ מיין זון?

פרוי

געגאַנגען מיר העלצלעך אַרײַנברענגען. מאַכן אַביסל געקאָכט

ארי׳ה

וואָלט מען אפשר בלייבן ביז איבער דער חתונה? אפשר גע־האָלפן אים מאַכן חתונה? אַ יושר געווען. וואָס־זשע זאָגט איר?

פרוי

מ׳עט זען. מ׳עט זיך קענען נאָך אומקערן ביז דער חתונה.

ארי׳ה

נישטאָ ווער ס׳זאָל עפעס טון אין שטוב. אַ חתונה — איז אַ חתונה. כאָטש דער מחותן זאָגט, אַז ער וועט אַלײן זדאָגשען.

פרוי

אַזוי לאַנג אַוועק נאָך עטלעכע שפּענער. קאַרג פּאַראַן אַרום שטוב?

ארי׳ה

אָט־אָ וועל איך אַלײן גיין. אָט באַלד וועל איך אָנשטשופּע קינעלעך.

וואָלף

קומט אַרײַן מיט שפּענער

אָט איז האָלץ. קאָכט נאָר אַ געשמאַקע זאַך.

ארי׳ה

לאַנג שוין קיין געקאָכט נישט געגעסן. צו דער עלטער איז גוט אַביסל ווארעמע געקאָכט.

פ ר ו י

וועז נאָך עטלעכע שוועמלעך וואָלט איך נאָך קריגן. נישטאָ קיין שוועמלעך אַרום שטוב ?

א ר י ה

אַרום שטוב — ווי אַרום שטוב, אָבער אַביסל ווייטער געפינען זיך שוועמלעך. כאָטש פאַרנאַכט כאַפט שוין וועריטדיק.

פ ר ו י

וועט דער חתן אָנלייגן אַ פייער אוּן איכל מיר אַרויסכאַפן צווישן די סאָסנע־ביימער, וועל איך נאָך געפינען אַ פאָר שוועמלעך. זיין אַ פיינער מאכל.

גייט אַרויס.

ו אָ ל ף

פאַרנעמט זיך מיט פייער, די הענט קלעפן זיך נישט.

א ר י ה

מיין זון, נישט רעכט אַליין ביינאַכט אומצוגיין אין וואַלד. היינט ביינאַכט וועל איך גיין אין וואַלד.

ו אָ ל ף

ווער איז די יידענע ?

א ר י ה

ווי הייסט ווי דען — קען זי גוט. איז דאָ אַלע פאַר יום־טובים דורכגעגאַנגען. וועל גיין איר העלפן זוכן שוועמלעך.

גייט אַרויס.

ו אָ ל ף

בלייבט אַליין. דאָס פייער האָט זיך אים נישט איינגעגעבן. ער נעמט זיין פייפל אוּן הויבט אָן שפילן.

ר י ט ע ל ע

באַווייזט זיך אין טיר.

ו אָ ל ף

פאַרגאַפט קוקט זיך אָן. גייט שווייגנדיק צום פענצטער אוּן זעצט זיך אַנידער.

ריטעלע

גרינג הי ס ווינט לויפט זי צו אים אין זצצט זיך אויף זיינע קני.

וואלף

בצטנדיק

ריטעלע, גיי אַוועק פון מיר.

ריטעלע

האָסט מיך גערופן, געהערט דיין פייפל. איך האָב דערקענט — דו בענקסט. וואָלף, ווען דו בענקסט, גיי איך צו דיר. איך בין פריי, ווען איך דערהער נאָר דיינע טריט. ווען איך הער נאָר דיין נאָמען, בין איך פריי, בין איך פריי ווי איצטער.

וואָלף

רבקהלע איז דאָ איצטער געווען. זי איז מיין כלה.

ריטעלע

איך ווייס, איך ווייס. איצט וואַקס איך. ווער איך גרעסער, איצטער בין איך שוין מער נישט אין דער טראָסטענע. מיין וואָלף, מיין דעמב, דו ביסט אַ דעמב. דו ביסט גאָר אַ סאָסנע.

וואָלף

ווי זיך פון איר באַפרײַען, נאָר זי האָט זיך אַרומגעקלאַמערט אַרום זיין האַלז און ער פילט זיך אוגטערטענק און הילפלאָז.

ריטעלע

אוי, דער מענטש מיט זיין הונט. ער קומט צום טייך. איך האָב מורא פאַר אים. איך האָב מורא. ער קאַטשעט זיך אויף דרערד. צעבלוטיקט זיך, איך האָב מורא פאר אים.

וואָלף

פרוחט נאָכאַמאָל אַראָפנעמען אירע הענט פון זיין האַלז, אָבער עס געלינגט אים נישט.

ריטעלע

איך ווייל אַזוי שלאָפן. אַ ווינט האָט געבלאָזן אַ גאַנצע נאַכט.

געוויגט, נעוויגט זיך אַ גאַנצע נאַכט. איצטער בין איך אַ קליין קינד. איצטער בין איך אַ קליין קינד...

שלאָפט איין אויף זיינע הענט.

וואָלף

הילפלאָז ווייסט נישט וואָס צו טון מיט איר. פון דרויסן הערט מען דאָס געזאַנג פון די דרייַ מיידלעך.

צווייטער אַקַט

צווייטע בילד

אסיען, נאַכט, ביי אריהן אין שטוב. אויפן קוימען ברענט אַ פייער אויפן טיש ברענען צוויי ליכט אין הויכע, אויסגעשייערטע מעשענע לייכטער. זלפה עסקט זיך ביים פייער. אריה קומט אַריין פאַרהאָרעייעט.

זלפה

גאָט איז מיט אייך, איר מאַכט דאָך חתונה אַ זון היינט ביי נאַכט, ווו זענט איר אַהינגעקומען? און ווו איז דער חתן?

אריה

קומט איצטיקע צייט, באַווייזן זיך גנבים. האַקן ביימער, ווייסן, אַז איך בין פאַרנומען. מען באַדאַרף אַכטונג געבן.

זלפה

ווו איז דער חתן?

אריה

האַ, וואָלף? איך האָב אים נישט געזען דעם גאַנצן טאָג.

זלפה

איך האָב אָפּגעבאַקן קיכלעך פון אַביסל מעל, וואָס איך האָב געפונען.

אריה

סטייטש. פאַראַן גענוג מעל.

זלפה

פאַרפאַלן, נישטאָ שוין ווען. אָט באַלד, אָט באַלד וועט זיין נאָך אַלעמען.

אריה

אַ שאָד, נישט געווען ווי אַזוי די טאָכטער זאָל קומען. באַפוילן, נו, האָט זי פונקט געהאַט אַ קינד, געקומען צו זיי אַ סך מענטשן. אַן עולם יידן ווייזט אויס.

זלפה

די שטוב איז דאָ גרויס — אָבער אַ פוסטע.

אריה

אַלט געוואָרן, אַמאָל נישט געווען פוסט. אַמאָל געווען די שטוב פול. געווען זעק מיט קאַרטאָפל, געווען זעק תבואה. אונטערן קאַטוך — הינער, מיט קאַטשקעס, מיט גענז. אפשר, אַז דער וואָס אין הימל וועט געבן. וואָלף נאָך דער חתונה, מען וועט אַריינציען אַהער. אפשר, גאָט וועט געבן. איך האָב עגמת־נפש פון אים. קיינמאָל נישט געהאַט קיין עגמת־נפש — און איצט... עפּעס מיט אים, איך ווייס נישט וואָס. האָט דאָך נישט געוואָלט די כלה.

זלפה

אַ שיינער זון.

אריה

אומגעגאַנגען אין וואַלד דעם גאַנצן טאָג. געמיינט איך וועל אים באַגעגענען, דעם אַלטן יידן, מיין איך. זע אים אָפטער אין וואַלד. געוואָלט אים פאַרבעטן. זאָל ער זיין ביי מיין קינד אויף דער חתונה.

זלפה

ווו־זשע איז דער זון?

אריה

מען וועט באַדאַרפן אַ קוק געבן. אפשר איז ער אַהין אַוועק־געגאַנגען

זלפּה

וועז איר קענט מאַכן אַ נייעם בעזעם, וואָלט איך אויסגעקערט די שטוב. בעסער צו קערן די שטוב אין אַזאַ צייט מיט אַ נייעם בעזעם.

ארי׳ה

אָט גיי איך, אָט וועל איך מאַכן אַ נייעם בעזעם. וואַקסט טאַקע אַ בערעזע גלייך הינטערן שטוב.

גייט ארויס. מען קלאַפּט אין פענצטער.

זלפּה

ווער איז דאָרט?

ריטעלע

קומט אריין.

זלפּה

האַ, ס׳אַראַ ליכטיקע נשמה! ס׳אַראַ קלײדל? פון דער כלהס צד?

ריטעלע

דרייט זיך

וועט פּאַסן פּאַר היינט ביינאַכט?

זלפּה

כי־כי־כי. אַן אויסטערלישׁ קלײדל, גרין ווי גראָז, ממש. און גאָר טשיקאַווע ביי דיר די האָר געמאַכט. קומסט דאָך פון דאָרטן. טאָ וואָס הערט זיך דאָרטן?

ריטעלע

דאָרטן — איז דאָרטן.

זלפּה

אוּן דער חתן איז נאָך נישט גרייט. איז נישטאָ. גייט גאָר אוּם אין וואַלד אין אַזאַ טאָג.

ריטעלע

אים רופט מען וואָלף. קיין מאַמע?

זלפה

דורכגעגאַנגען, געזען — מאַכט חתונה אַ קינד, נישטאָ קיינער פון דאַנען אַהין. אָט האָב איך אויסגעבאַקן פון אַ שושקע־פול־ווער, פון גאָרנישט, זעסט קיכלעך? ווילסט אפשר פאַרזוכן אַ קיכעלע? טאָ וואָס־זשע טוסטו דאָ? טאַנצסט נישט מיט די מיידלעך? כ׳האָב גריילעך געגאַרט הערן כלעזמאָרים.

ריטעלע

איך וויל אַ שמעק טון אַ קיכעלע.

זלפה

פאַרזוך דיר אַ קיכעלע, אויב דו ווילסט.

ריטעלע

נאָר אַ שמעק טון.

שמעקט די קיכלעך מיט הנאה.

זלפה

טשעקאַווע דיין קליידל. און אַזויפיל גראָז האָסטו איינגעפלאָכטן אין די האָר. ווייסט, קינד, איך וואָלט דיר גערעדט אַ שידוך, ווען איך ווייס נאָר ווער דיין טאַטע־מאַמע זענען.

ריטעלע

ענטפערט נישט אויף דער אַלטערס ווערטער. איז אומעטום פול. דאָ אַ פאַרקוק, דאָ אַ שמעק, פוילט זיך נישט און קריכט אַרויף אויף אַ באַנק און פאַרקוקט וואָס אויף די פאָליצעס טוט זיך. זינגט אַליין פאַר זיך אַ ניגון, וואָס איז מער ענלעך צום פייפן פון ווינט אין אַ אָסיען־נאַכט.

זלפה

סטייטש, דו ביסט דאָ? ווילסט זען דעם חתן, איידער ער גייט צו דער חופה? ביסט אַ שטיפער אַ מיידל, מען באַדאַרף דיר די באַקן דיינע אָנקנייפן.

וויל כאַפן ריטעלען.

ריטעלע

לאָזט זיך נישט. שוועבט פון ווינקל צו ווינקל.

זלפה

ווילסט זיך מיט דער אלטער זלפהן יאָגן? קינד וואָס דו ביסט, אין דייגע יאָרן אפשר וואָלט איך עס שוין געטון.

ריטעלע

נעמט ארויס פון אירע הָר גרָזן און לייגט אַנידער אויפן טיש די אלטע זאָל נישט בשמערקן.

זלפה

גיי, מיין קינד, אַהין, נישט רעכט פאַר דיר אָט־אָ דאָ איצטער צו זיין. קיין עין־הרע, קיין בייז אויג. גיי, גיי!

טרייבט ריטעלען מיטן פּארטעך ארויס פון שטוב. דאָס וויטע שפילן אויף א פּלייט דערטראָגט זיך, די אלטע נייגט איר אויער, הערט זיך צו פארגאַפט.

ארי ה

קומט אריין מיט א נייעם בעזעם

אָט איז אַ נייער בעזעם, איך וועל טאַקע אַליין אויסקערן.

זלפה

און דער חתן וווּ איז?

ארי ה

ער גייט. כ׳האָב אים שוין געזען. ער האָט, זאָגט ער, זיך פאַרשפעטיקט.

זלפה

וועל איך זיך אַהין אַריבערכאַפּן, הערן וווּ מען האַלט.

וואָלף

קומט אריין. צערודערט.

זלפה

האָסטו געהערט אַמאָל אַ חתן? אַ חתן זאָל פאַרפאַלן וועלן. נו שוין, ריר זיך, באַלד וועט מען קומען. איכל גיין געוואָר וועלן וואָס דאָרטן הערט זיך.

גייט ארויס.

וואָלף

נעמט בייַם פּאָטער צו דעם בעזעם

גיב, טאַטע, איכל קערן די שטוב.

אריה

אָט־ט דאָרטן האָב איך שוין געקערט.

וואָלף

מען באַדאַרף גוט אויסקערן, מען באַדאַרף מאַכן עס זאָל זיין גוט אויסגעקערט.

אריה

פאַסט, זון מיינער?

וואָלף

איך פאַסט, אַוודאי.

אריה

וואָס הערט זיך אין וואַלד?

וואָלף

מען האַקט ביימער.

אריה

מען ווייסט, ביי דיר איז חתונה, דער קאָפּ פאַרדרייט. וועלן דעם גאַנצן וואַלד אויסהאַקן.

וואָלף

איכ׳ל מער דעם וואַלד נישט היטן. זאָל מען אים האַקן.

אריה

אַזויפיל יאָרן איינגעהיט.

וואָלף

איצט וועל איך אַליין אַלע טאָג אויסהאַקן אַ דעמב.

אריה

מיין זון, ווי פאַלסטו גאָר אויס צו זאָגן אַזאַ זאַך?

וואָלף

וואַרפט דעם בעזעם

וואָס באַדאַרף איך איצטער טון, טאַטע?

אריה

וואַש דיך אַרום, פולע זיך אָפּ, קעם אויס דעם קאָפּ.

ער אַליין ציט אויף זיך אַרויף אַ ריינערע קאַפּאָטע און מאַכט אַ טאָלק מיט דער פאַרפּלאָנטערטער באָרד, וואָס עס קומט אים אַן שווערלעך.

וואָלף

שיט אריין זאָמד אין א שיסל, גיסט אָן וואַסער און שייערט די העכט.

אריה

אָט דאָס איז גוט אַזוי... אוי — אוי, אַז ס׳זאָלן עס גאָר קיין מחותנים נישט זיין. ממש די חויט ברענט אויף מיר.

וואָלף

האָט זיך ארומגעוואַשן, געפינט א שטיקל קאָם און קעמט זיינע האָר.

אריה

באַטראכט אים

באַדאַרפט גיין אין דאָרף אַריין, אונטערהאַקן אַביסל די האָר לכבוד דער חתונה.

וואָלף

ס׳עט שוין זיין גוט. איצטער, טאַטע, טו אַ טרייסל אַזוי מיט די ביינער און ווער יונג. אָט אַזוי — טו אַ שטעל אַ פוס אין באַווייז, אַז דו ביסט מיין טאַטע. און איצטער באַדאַרף מען די שטיוול מאַכן ריין.

טוט א שטעל א פוס, א די סטעליע גיט א ציטער.

אריה

עס צעגליען זיך אים זיינע אָלטע אויגן, קוקט מיט ליבע צום זון.

א גערויש פון א פויר הינטערן פענצטער.

וואָלף

טאַטע, מען איז געקומען! צוגעפאָרן!

אריה

געלויבט איז דער אויבערשטער.

עס קומען אריין א יד מיט א יידענע מיט א יינגל פון א יאָר כּצן.

וואָלף

די מומע מיטן פעטער געקומען!

אריה

שפרה, שוועסטער מיינע. געמיינט דו וועסט נישט קומען. און דו, חיים-זלמן, מיין שוואָגער, גוט געטון, גוט געטון!

מען קושט זיך.

שפרה

קוים זיך דערשלאָגן אַהער. געלויבט איז דער אויבערשטער.

ארי׳ה

אין דאָס איז אַוודאי אַן אייניקל ?

שפרה

יאָ, דאָס איז דאָך דודל. דווקא געוואָלט מיטפאָרן.

חיים־זלמן

מען הערט שוין דאָרט ביים וועג קלעזמאָרים. ביי דער כלה מסתמא.

שפרה

גיי, חיים־זלמן, און נעם אַראָפּ פון וואָגן, זע צעברעך נישט.

חיים־זלמן

גייט ארויס.

שפרה

די שטוב איז אָפּגעלאָזן. וועט איך וואָלט עס וויסן פריער. פאַר־וואָס אַזוי שפּעט באַפוילן ?

וואָלף

איך האָב נישט געווסט, צי איך וועל גאָר חתונה האָבן.

שפרה

אַ שיינע מעשה. זעסט גאָרנישט אויס ווי אַ חתן־בחור. נישט אַרומגעשוירן אפילו, באַלד וועט דאָך מסתמא זיין די חופה.

וואָלף

נישט געהאַט קיין צייט, מומע. פאַרנומען. איך היט אַזאַ גרויסן וואַלד. אמת, טאַטע, איך בין פאַרנומען ?

ארי׳ה

אמת, איך זאָג אויך דאָס אייגענע.

גייט ארויס.

שפרה

האָסט אַ שיינע כלה ?

וואָלף

מיין כּלה, יאָ, האַ, איך — האַ — וואָס?

שפּרה

זוי רופט מען דיין כּלה?

וואָלף

מיין כּלה רופט מען ריטעלע — כאַ־כאַ־כאַ, רבקה, רופט מען מיין כּלה. ריטעלע — רבקהלע — איר קענט זי נישט, מומע?

שפּרה

כּאַרוואָס איז די כּלה אַליין נישט געקומען אוז נישט געמאַכט, אַז די שטוב זאָל אויסזען אַביסל לייטישער?

וואָלף

איכל גיין אָנברעכן גרינע צווייגן, אפשר איכל געפינען אפשר נאָך פּלישניק גרינעם, ביים טייך וועל איך אָנשניידן. אָנשיטן אין שטוב ווי אויף שבועות, גוט, מומע?

לויפט ארויס פון שטוב.

שפּרה

נישט רעכט אַליין איצט אומצוגיין. גיי, דודל, מיין נחת, גיי, לויף אים נאָך, לאָז אים נישט אַליין.

דוד

גייט ארויס אין דרויסן.

זלפּה

קומט ארײַן

אַווו זענען זיי אַלע? האַ, אַ גוטן אָוונט. האַ, דאָס איז די מומע.

שפּרה

אַ שוועסטער דעם טאַטנס זיינעם אוּן ווער זענט איר?

זלפּה

אַן אָרעם מענטש. דורכגעאַנגען, זיך אָפּגעשטעלט אַביסל אַרויס־העלפן. כאָטש חתנס צד, מען קען דאָך מיטן האַנט נישט אַוועק־מאַכן. אָפּגעבאַקן קיכעלעך אביסל.

שפרה

איך האָב מיטגעבראַכט, וואָלט אַלצדינג מיטגעבראַכט. האָט מען שפעט באַפוילן.

דודל

קומט ערייַן

כ׳האָב אים נישט געקענט כאַפן, ער איז אַוועקגעלאָפן. איך וואַלד איז פינצטער, האָב איך מורא געהאַט.

שפרה

נישט געטאָרט לאָזן אים איצטער אַליין, מאַלע וויס איך דאָרטן וואָס, מען טאָר עס פון מויל נישט אַרויסלאָזן.

זלפה

אַ פיינער בחור, גאָר אַ פיינער. נאָר מען זעט נישט ער זאָל וועלן גיין צו דער חופה.

אריה און חיים־זלמן קומען ערייַן אין טראָגן פעקלעך.

שפרה

פאַקט אַרויס פון די פעקלעך, געבעקס, קעזלעך, לאַדישקעלעך מיט פוטער.

זלפה

קיין עין־הרע, אַ שפע ביי אייך.

אריה

אַווו איז מיין זון?

שפרה

איז געלאָפן צום טייך אָנרייַסן פלישניק פאַר דער פאָדלאָגע אָנצושיטן. האָב אים נישט געלאָזן, האָט ער זיך מיט געוואַלד אַרויסגעריסן.

אריה

אָ־וואַ, קען אים נישט אין שטוב אייגהאַלטן דעם גאַנצן טאָג

חיים־זלמן

מסתמא באַלד אַריינקומען.

אריה

אָ־וואַ, ווידער צום טייך. דאָס געפעלט מיר שוין נישט.

חיים־זלמן

וואָרים, וואָס איז דען?

ארי׳ה

אָ־וואַ, אָ־וואַ, איצטער גאָר צום טייך.

שפרה

איז געגאַנגען אַביסל פּלישניק אָנרייסן. וויל, זאָגט ער, מאַכן אין שטוב ווי אויף שבועות.

זלפה

איך קום איצטער פון דאָרטן. גאָר אַ סך מחותנים, גאָרנישט צו גלייבן, אַזויפיל מחותנים.

ארי׳ה

זיי־זשע מוחל, חיים־זלמן, קום מיט מיר אַרויס. ברענגען אים אין שטוב אַריין.

חיים־זלמן

טאָ, לאָמיר זיך אייַלן.

גייען ביידע אַרויס.

זלפה

פאַרזוכט פון די געבראַכטע זאַכן, חאָט הנאה

שפּע ביי לייטן. דאָ גענוג פּוטער, מילך, אַ שפּע.

שפרה

איך וואָלט אויך געווען אַ בעלן צו גיין אַהין, זען וואָס ביי לייטן טוט זיך. זייט־זשע מוחל, אפשר וועט איר אויך גיין?

זלפה

בסך־הכל גאָרנישט ווייט. דערווייל וועט דער חתן אָנקומען, וועל זיי זאָגן מען זאָל זיך דאָרטן נישט אייַלן, וואָרים דער חתן איז נאָך נישט גרייט.

גייען ביידע אַרויס.

ריטעלע

קומט שוועבנדיק אַריין, טראָגט א גאַנצע ברעמיע גרינעם פּלישניק, רייסט אויף קורצע שטיקלעך און שיט זיך אין שטוב, רעדט זינגענדיק צו זיך אַליין.

אָט אָ דאָ וווינט ער. היינט וועט נאָך אונזער חופה זיין. אָט אָ דאָ וווינט ער.

זי אייליט, שטעקט אָן גרינעם פּלישניק איבער די פענצטער, באַמערקט די צוויי ליכט,שרייט צו זיי מיט א מינע, ווי מען שרייט אויף קלייניע קינדער

ליכטלעך, ברענט ליכטיקער! ברענט ליכטיקער!

וואָלף

קומט אַריין מיט לידיקן.

ריטעלע

פאַסט מיט די הענט

וואָלף, וואָלף, וואָלף, אָט בין איך, כאַפּ מיך, כאַפּ מיך, כאַפּ מיך!

וואָלף

לאָזט זיך נאָר איר. זי לויפט געשווינד אונטערן טיש, אונטערן בענק, און לאָזט זיך אים כאַפּן.

ריטעלע

האָסט מיך געכאַפּט, דו קענסט מיך כאַפּן, כ׳האָב געוואָלט דו זאָלסט מיך כאַפּן. היינט קען איך דאָ זיין. היינט איז מיין חופה

וואָלף

איך וויס וואַר דו ביסט. כ׳האָב נישט מורא.

ריטעלע

וועסט גיין וווינען מיט מיר אין טייך אַריין?

וואָלף

אין טייך?

ריטעלע

אין טראָסטענע אַריין.

וואָלף

איכ׳ל דיך נישט אַרויסלאָזן, איכ׳ל פּאַרמאַכן טיר און פענצטער.

ריטעלע

אוי, וואָלף, דו ביסט שטאַרקער פון מיר. אוי, וואָלף, דו ביסט גרעסער פון מיר.

וואָלף

האַלט זי אויף די הענט און לויפט מיט איר פון ווינקל צו ווינקל.

ריטעלע

ביסט אַזוי שטאַרק ווי דער ווינט. ביסט שוין באַלד אַזוי שטאַרק ווי דאָס וואַסער. טראָג מיך נאָך, טראָג מיך נאָך.

די טיר פראַלט אויף, און אַ שורה מיידלעך שלייכן זיך אַריין, אין די הענט טראָסטענעס פון טייך. אויבן מיט אַ פעדער־געוויקס. מיט אַ שטילן עקסטאַז ברומען זיי אַ ניגון און טאַנצן, האַלטן זיך ביי די הענט, טאַנצן אין קאַראָהאָד אַרום וואָלפן, וואָס האַלט ריטעלען אין זיינע אָרעמס.

וואָלף

ער שפרינגט אויף פון אָרט, טאַנצט אין קאָראָהאָד ווי אַ וויכער מיט מיט ריטעלען. ביסלעכווייז גייען אין דעם אייגענעם וויכער איבער די מיידלעך ביז וואָלף לאָזט זיך אַראָפּ אויף דער ערד און ציט די הענט פאָרויס, — איצט טאַנצט זיין בלוט אין אים. אַלע מיידלעך אין אַ וויכער, און אַזוי ציען זיי ריטעלען אַרויס פון שטוב. ער בלייבט אַזוי אויף דער ערד אין גרינעם פלישניק, ווישט דעם שווייס פון שטערן, הייבט זיך פאַמעלעך אויף, גייט צום טיר, עפנט זי שרייט אַרויס אין דרויסן: „היי־היי — ווו זענט איר אַלע?" פלאָנטערט זיך אַרום ווי אַ געפאַנגענער.

דאָבע און פעשע לויפן אַריין.

דאָבע

וואָלף, וואָלף, דו ביסט גאָר אַליין? מירן זיך אַרויסגעגנבעט און געקומען זען וואָס דו מאַכסט.

פעשע

רבקהלע האָט אין דער שטיל אונז געבעטן, אַז מיר זאָלן גיין זען וואָס דו מאַכסט.

דאָבע

זי האָט געהייסן דיר זאָגן, אַז זי האָט דיך אַזוי ליב, אַזוי ליב, וואָלף.

פ ע ש ע

מיר באַדאַרפן שוין לויפן צוריק, וואָרן באַלד, באַלד קומט מען דיך נעמען.

ד אָ ב ע

וואָלף, וואָס זאָל איך זאָגן רבקהלען?

ו ו אָ ל ף

נעמט שטאַרק אָן דאָבען פּאַרן האַנט.

ד אָ ב ע

וואָס טוסטו, וואָלף? אוי, ס׳טוט מיר וויי!

ו ו אָ ל ף

ווער ביסטו?

ד אָ ב ע

לאָז מיר אָפּ די האַנט. זעסט דאָך, עס טוט מיר וויי.

ו ו אָ ל ף

כאַפּט פעשען אויך פּאַרן האַנט!

ו ו אָ ל ף

ווער ביסטו

פ ע ש ע

אוי, עס טוט וויי! אוי, לאָז אָפּ!

פ ע ש ע

וואָלף, וואָלף, לאָז אָפּ, מען וועט נאָך דערזען, וואָס דו טוסט פאַר דער חופּה.

ד אָ ב ע

לאָז אָפּ, וואָרן איך וועל דערצייל רבקהן!

ו ו אָ ל ף

ווער זענט איר ביידע.

פ ע ש ע

מיר׳ן אפשר נישט געטאָרט איצטער קומען אַהער.

ו ו אָ ל ף

אָט אַזוי וועל איך אייך ביידע האַלטן ביזקל מען וועט קומען נעמען צו דער חופּה.

דאָבע

אוי, טאָמער וועט מען זיך דערווייסן, אוי, לאָז אָפּ!

פּעשע

וואָלף, איך בעט דיך, לאָז מיך גיין צוריק. די מאַמע וועט זיך דערווייסן.

דאָבע

הויל זיך באַפּריען

רבקהלע וועט זיך דערווייסן, וועט זי חלשן פּאַר צער.

וואָלף

פּאַרוואָס זענט איר איצטער געקומען, האַ? איר קענט טאַנצן, טאָ טאַנצט מיט מיר.

דאָבע

איכ׳ל עס נישט אויסהאַלטן. פּעשע, וואָס וועט זיין. אַלע רגע קען מען נאָך אָנקומען. אוי, די קלעזמער, איך הער שוין!

פּעשע

איכ׳ל אפשר באַלד חלשן.

וואָלף

טאַנצט מיט מיר!

דאָבע

איכ׳ל דיר דערציילן, וואָס רבקהלע האָט מיר געהייסן דיר זאָגן. הער וואָלף, זי זאָגט... אוי, עס טוט מיר וויי די האַנט... פּעשע וואָס זאָלן מיר טון? הויב אָן צו ווייגען. הויב גאָר אָן צו שרייען, אַז מען זאָל קומען. וואָלף, זיי נישט אַזוי שלעכט. איך וויס, אַז דו ביסט אין כעם אויף מיר. בנאמנות, איך האָב גאָרנישט געמיינט, איך האָב רבקהלען אַליין דערציילט, וואָס איך האָב דיר געזאָגט. זי האָט מיר געזאָגט, אַז זי איז מיר מוחל.

פּעשע

ער ווייל מיר זאָלן טאַנצן, טאָ לאָז אָפּ די הענט.

וואָלף

מיט מיר אינאיינעם.

פעשע

מען טאָר נישט.

דאָבע

אַ גרויסע עבירה, איצטער פאַר דער חופה.

פעשע

אוי, איך האָב מורא פאַר אים.

וואָלף

איך וועל איך האַלטן דאָ ביז מענטשן וועלן קומען. איכ׳ל איך נישט לאָזן אַנטלויפן.

דאָבע

טאָ, פעשע, לאָמיר טאַנצן מיט אים.

פעשע

איך וויס נישט ווי אַזוי.

דאָבע

הענט אויף פיס האָבן מיר שוין אָפּגענומען.

פעשע

וואָלף, איך וויס וואָס דו ווילסט, אָבער איך האָב מורא.
קושט אים.

דאָבע

וואָס טוסטו, פעשע? איצטער?!

וואָלף

לאָזט אָפּ פעשעס האַנט.

פעשע

לויפט ארויס א צעטומלטע.

דאָבע

איך וועל עס נישט טון, אַפילו אַז דו וועסט מיך דערהרגענען, אַפילו אַז דו וועסט מיר דעם קאָפּ אַראָפנעמען. איך האָב דין

פּיינט. איך האָב אַפּילו רבקהלען אויך געזאָגט, אַז איך האָב דיך פּיינט. איך וועל אַלעמען דערציילן, וואָס פּעשע האָט איצטער געטוון.

וואָלף

איצטער וועסטו זיך נישט אַזוי גרינג אַרויסרייסן. איצטער בין איך שטאַרקער פּון דיר. איך וויים ווער דו ביסט. איך וויים, האַ־האַ. איך קען דיך איצטער. איצטער, אַז איך וועל דיך אַרייַנכאַפּן אין מיינע הענט, וועסטו זיך אַזוי גרינג פּון מיר נישט אַרויסרייסן.

דאָבע

אוי, לאָז מיך אָפּ, איך האָב מורא. היינט איז דאָך דיין חופּה. אוי, פֿלעזמאָרים גייען.

וואָלף

אויב דו וועסט מיר נאָכאַמאָל איבערזאָגן וואָס דו האָסט מיר אַמאָל געזאָגט אונטער דעם יינגן דעמבל, וואָס כ׳האָב אויסגעהאַקט, וועל איך דיך אָפּלאָזן.

דאָבע

איך טאָר שוין מער נישט זאָגן. מער טאָר איך נישט. ביסט רבקהס וואָלף. דו ביסט דאָך אַזאַ גוטער, לאָז מיך אָפּ. האָב אויף מיר רחמנות.

וואָלף

לאָזט זי אָפּ

איך וויים, דאָבע, אַז דאָס ביסטו, די גוטע דאָבע. כ׳וויים, ס׳איז אַן עבירה. וויים, אַז איך האָב זייער ליב רבקהלען, רבקה האָט מיך זייער ליב. זיי אויף מיר נישט ברוגז, דאָבע.

דאָבע

וויש די טרערן.

וואָלף

היינט טאָר מען נישט, היינט וועט גאָט שטראָפן.

דאָבע

צערטלעך קושט זי זיינע בעקן, אוּן מיט אַן אַראָפגעלאָזענעם קאָפּ גייט זי אַרויס פּוּן שטוּב.

וואָלף

קוקט איר נאָך. נישט זיכער וועט עס גייט איצטער אַרויס פּוּן שטוּב.

אריה

זיין שטימע הינטערן שטוּב.

וואָלף

איך בין דאָ, טאַטע! איך בין דאָ!

אריה

קומט אַריין

אַזאַ זאַך. גאָר אָט אָ דאָ ביסטוּ! אוּן מיר האָבן דיך אומעטוּם אַרומגעזוכט.

חיים־זלמן

אָט איז ער דאָך דער חתן.

וואָלף

אָט בין איך דאָך, טאַטע. זע, כ׳האָב זיך אויסגעפוצט.

מאַכט אויף זיך צוּרעכט די בגדים.

אריה

אַ בעלנות געווען איצטער צוּ קריכן אין טייך אַריין זוכן גרינעם פּלישניק. זעסט, אַדרבא, וואָס האָט ער געטוּן, טאַקע ווי ערב־שבּוּעות.

חיים־זלמן

האָסט גאָרנישט מורא געהאַט איצטער גיין קריכן אין טייך אַריין?

פּוּן וויסן דערטראָגט זיך קלעזמערשט, אַ פּלייט מיט אַ פּייקל דערנעטערט זיך צוּם שטוּב. די שטוּב־לייט הערן פּאַרגאַפּט.

אריה

מען גייט! האַ־האַ, — דוּ הערסט? גיכער, מיין זון, טוּ אָן דעם קאַפּטאַן ווי געהעריק איז, אוּן דאָס היטל, מיין זון.

שפרה

קומט אריין

גיכער, גיכער, גרייט? אַ גרויסער עולם.

די קלעזמער שפּילן הינטער דער טיר. ס'באַווייזט זיך אַן עולם ישוב־ניקעס, אַ וויילע דויערט דאָס שפּילן און דער עולם הערט מיט אראָפּגעלאָזטע קעפּ, דערנאָך טיילן זיך אָפּ אַ פּאָר און קומען אריין אין שטוב. אריה און שפרה נעמען וואָלפן אונטער די הענט און ווי אַ געבונדענעם פירן זיי אים פון שטוב. די פלייט מיטן פייקל ווערן שטילער צו ביסלעך.

ריטעלע

איר ציטערדיק פאַרבענקטע שטימע דערטראָגט ייד פון דרויסן. רופט

וואָלף, וואָלף, וואָלף!

דריטער אַקט

אָנהייב זומער, דער אייגענער פּלאַץ, וואָס אין די ערשטע צוויי בילדער. באַגינען. וואָלף ליגט אויסגעצויגן נישט ווייט פון ברעג. אַביגדור און נחמן קומען אָן מיט אַ צונויפגעוויקלטן נעוועט.

אביגדור

ווער שלאָפט עס דאָ! אַ־האַ, וואָלף דער שומר.

נחמן

שלאָפט?

אביגדור

שלאָפט געשמאַק. טוּ אים נאָר אַ ריר מיטן שטיוול.

נחמן

טשעפּע אים נישט. איז ערגער פון אַ ערל. האָב פיינט צוּ באַגעגנען זיך מיט אים אין וואַלד און דערצוּ באַגינען.

אַביגדור

געווען אַ ווילער יונג אַמאָל. געקענט ביי אים עפּעס בעטן, האָט נישט אָפּגעזאָגט. דער אַלטער איז שוין מער מענטש פון אים.

נחמן

טוּ אים אַ וועק, וועט ער העלפן דאָ דעם נעוועט דורכשלעפּן, אפשר וועט זיך עפּעס כאַפּן.

אביגדור

עט, לאָז אים צורוּ. איך האָב גאָר קיין חשק נישט צוּ קריכן

אין וואַסער קוקנדיק אויף אים. אַמאָל האָב איך אַליין געהאַלטן פון דעם אָרט, און איצטער — לאָמיר גיין. ער וועט נאָך מאַכן אַ געוואַלד, נאַכסאָל מען גייט דורכן וואַלד.

נחמן

געוואָרן פון אים אַ תכלית זינט ער האָט חתונה געהאַט.

אביגדור

אַ שלעכטער סימן, וואָס ער ליגט ביים ברעג. לאָמיר גיין פון דאַנען. קום.

זיי פאַרנעמען דעם נעוועט און ווילן שוין גיין.

נחמן

וואַרפט שטיינער אין וואַסער

לאָמיר כאָטשבי אַ פאָר שטיינער אַריינוואַרפן. כאָטש די גרעסערע פיש פון דאַנען אַרויסטרייבן.

גייען אַוועק.

וואָלף

זעט אויס, אַז ער האָט נישט געשלאָפן. ווי נאָר די פישער גייען אַוועק הייבט ער אויף דעם קאָפּ, קוקט אין דער זייט וווּ די פישער זענען אַוועק, ער וויל זיך פאַרנעמען צום ברעג. אָבער פלוצלינג דערהערט ער עמעצנס טריט פון וואַלד, ער שלייכט זיך אַוועק אין דער אַנדערער זייט און פאַרשווינדט צווישן די ביימער.

אריה און רבקה קומען אָן, ביידע זייער שטאַרק פאַרזאָרגט.

רבקה

נישטאָ אים דאָ אויך. אָבער אָט דאָרטן איז דאָס גראָז איינגעלייגט. עמעצער איז דאָרט געלעגן. איר זעט, שווער לעבן, איך דערקען, אַז ער איז דאָ געלעגן. אפשר נאָך היינט איז ער דאָ געלעגן. דאָס גראָז פריש איינגעלייגט.

אריה

ס׳אַראַ עוולה — אַ יונגאַטש. איכ׳ל אים אויסשטראָפן.

רבקה

וואָס זאָל איך טון, שווער לעבן? איך ווייס נישט וואָס איך

זאָל אָנהייבן צו מאַכן. איך שעם זיך גאָר צו דערציילן פאַר דער מאַמען. איך האָב שוין אָבער קיין כוח נישט. זעט, שווער לעבן, אָט אָ דאָ איז ער נישט לאַנג געלעגן. איך מוז לויפן צוריק אַהיים, דאָס קינד וועט זיך אַרויסשלאָגן פון די כוחות וויינענדיק.

אריה

טאָ גיי טאַקע אַהיים, מיין קינד, איך וועל נאָך דאָ אַכטונג געבן, וועל איך אין וואַלד אַ זוך טון. ער וועט ווערן הונגע-ריק, וועט ער שוין אַליין קומען, וועל איך אים אויסשטראָפן.

רבקה

אַז ער עסט שוין גאָרנישט. איך ווייס נישט מיט וואָס ער לעבט.

אריה

האָסט אים באַדאַרפט זאָגן, אַז דער טאַטע האָט עגמת-נפש. האָסט אים באַדאַרפט זאָגן. איך אַליין וועל זיך נעמען צו אים. ער וועט נאָך האָבן דרך-ארץ פאַר מיר. טאָ גיי אַהיים, מיין קינד.

רבקה

ווישט די טרערן. גייט אַוועק.

אריה

דרייט זיך אַ ווייל אַרום ביים ברעג.

נסתר

קומט אָן

וואָס טוט דאָ אַ ייד?

אריה

שלום עליכם.

נסתר

עליכם שלום.

אריה

בין דאָ דער שומר פון וואַלד, מיט מיין זון, אָנגעשטעלט פון פריץ, זוך איך טאַקע דעם זון מיינעם, האָב עגמת-נפש.

נסתר

אַ זון, עגמת־נפש. דער סדר עולם. האָט חתונה געהאַט מיט זיין זיווג?

אריה

מיט אַ שענקערס אַ טאָכטער, אַ שכן. יאָ, האָט שוין אַ קינד. דאַרף זיין אין דער היים, ווערט ער פאַרפאַלן אויף גאַנצע טעג, האָב עגמת־נפש. גאָרנישט צוּ מאַכן... ווער זענט איר, זייט־זשע מוחל? אפשר קומען צוּ מיר אין שטוב אַריין עפעס איבער־כאַפן, האַ?

נסתר

געזען אים דאָ. שוין אַ פאָר מאָל געזען, אייער זון. נישט קיין גוטע טבע, עפעס האָב איך שוין דערגאַנגען. שוין לאַנג פייפט ער אַזוי אויפן פייפל?

אריה

הע, זיין פייפל? יאָ, ער פייפט אויף אַ פייפל פון קינדווייז אָן. האָט ביי אַ פאַסטעך געקריגן אַ פייפל, פייפט ווי אַ פאַסטעך.

נסתר

ער פייפט נישט ווי אַ פאַסטעך, פייפט ווי דער פאַרשייטער ווינט. פייפט, אוּן ס׳איז פּוּל מיט מחשבות זרות. אַזוי פייפט נישט קיינער מזרע של אברהם אבינוּ. מ׳עט זיין אויף דער וואַך. מ׳עט זיין!

גייט פּלוצלינג שטיל מיטן הצג רעכטס.

אריה

קוקט אים נאָך א חיילע, אוּן בּאַלד הייבט ער אָן צוּ רופן

וואָלף! וואָלף! וואָלף!

א שטימע פון א פרוי רופט אויך אין וואַלד

וואָלף! וואָלף! וואָלף!

אריה

וואָלף! וואָלף! וואָלף!

שטימע
ווי פריער

וואָלף! וואָלף! וואָלף!

אַריה
לאָזט זיך אַוועק אין דער זייט פון דער שטימע.

ריטעלע
קומט אַרויס פון צווישן די טראָסטענעס פול מיט ליכטיקייט פון פרי־מאָרגן, ציט די הענט, ברייט אויס די ברוסט, ווי זי וואָלט זיך פון ס'ניי פונאַנדערגעבליט. פון וואַלד מיטן שטעג ציט זיך אַרויס אַ שורח מיידלעך מיט שטילן, איינגעהאַלטענעם געזאַנג ציען זיי זיך פאַרביי ריטעלען און צוריק אין וואַלד אַריין. מען דערהערט פון ווייטנס וואָלפס פייפל, וואָס דערנענטערט זיך צום ברעג. איר פרייד ווערט נאָך פולער, באַהאַלט זיך אונטער אַ בוים.

וואָלף
קומט אָן. קוקט אַ ווילע צום טייך, לאָזט זיך אַראָפּ אויף דער ערד און הייבט ווידער אָן צו שפּילן אויף זיין פייפל.

ריטעלע
דערנענטערט זיך צו אים, הינטער אַרום און לאָזט זיך אַראָפּ לעבן אים

וואָלף
הערט אויף פייפן, קוקט זי אָן.

ריטעלע
איך, ריטעלע, געקומען, ווידער

וואָלף
גלייבט נישט זיינע אייגענע אויגן.

ריטעלע
צו דיר בין איך ווידער געקומען. האָסט געבענקט אַ גאַנצן ווינטער. האָב איך געוווינט ביי דיר אין האַרצן. איך בין ווידער דאָ, ריטעלע, ריר מיך אָן מיט דיין האַנט.

וואָלף

היי, ווער ביסטו?

ריטעלע

אָט איז דער טייך, אָט בין איך.

וואָלף

אפשר גאָר רעד איך פון שלאָף.

ריטעלע

איך האָב געוווסט, אַז היינט קומט אַהער מיין מאַן, איך האָב געוווסט, געוווסט.

וואָלף

דו ביסט רבקה? האַ, איך בין נישט לעבן טייך.

ריטעלע

לויפט פון ברעג צו אים פריילעך

אָט איז דער ברעג און אָט ביסטו, אָט לויף איך פון דעם ברעג צו דיר. אַוווּ איז רבקה? נישטאָ. איך בין רבקה, איך בין ריטעלע און איך בין רבקה.

וואָלף

איך וועל גיין אין דער טראָסטענע.

ריטעלע

קענסט עס נישט טון, וואָלף.

וואָלף

באַווייזט צום טייך

קום מיט מיר אַהין.

ריטעלע

ניין, וואָלף.

וואָלף

איך ווייס ווו פרעמדע וועלדער, מיר'ן דאָרטן זיין. קום אַוועק.

ריטעלע

גאָר ווייט קען איך נישט.

וואָלף

טאָ לאָז מיך אָפּ.

ריטעלע

איך קען נישט. בין צו דיר פאַרקנסט, און מיר איז גוט אַזוי, מער וויל איך גאָרנישט. מער באַדאַרף איך גאָרנישט. ווען דו ווילסט מיך זען, ווייס איך שוין און איך קום. איך בין דיינע.

וואָלף

רבקה האָט געהאַט אַ קינד, איך בין אַ טאַטע, ווייסט?

ריטעלע

אפשר איז דאָס גאָר מיין קינד?

וואָלף

כאַ-כאַ — דו צינדסט מיר אָן מיין קאָפּ, ווייס איך שוין גאָר-נישט ווו איך בין. אַז דו צינדסט מיר אָן מיין בלוט, ווייס איך שוין גאָרנישט וואָס איך בין, וואָלט איך מיר אַזוי פון שטוב געקייקלט ביז צום טייך, אָט אַזוי.

ער קייקלט זיך צום טייך.

ריטעלע

פאַרלויפט אים דעם וועג, ער זאָל זיך נישט אַריינקייקלען אין וואַסער אַריין, לייגט זיך ביים סאַמע ברעג. וואָלף דערנענטערט זיך צו איר און אָט אַזוי בלייבן זיי ביידע ביים ברעג.

ריטעלע

נישט אין וואַסער אַריין.

וואָלף

קייקל זיך מיט מיר אין וואַסער אַריין. אויפן גרונט וועל איך אָפּקילן מיין בלוט.

ריטעלע

מיין וואָלף. איך האָב ליב דיין בלוט, אַז ס'איז הייס, וואָלף, וואָלף, מיין וואָלף.

וואָלף

ריטעלע! ריטעלע!

ריטעלע

לויפט צום ראנד פון וואלד און רופט

וואלף! וואלף! וואלף! אט דא איז גאר דער טייך. גאר דא איז דאס וואסער.

וואלף

פּויזעט צו איר אויף אלע פיר ווי אן אונטערגעשאסענע חיה, בלייבט לעגן אירע פיס, שעפּשעט

דו ווילסט מיט מיר אין וואסער נישט גיין, הא? ווילסט נישט? אט וואס דען ווילסטו פון מיר, הא?

ריטעלע

דו ביסט מיינער, דו ביסט מיינער, דו וואלף. דו ביסט מיינער.

וואלף

דו האסט אין מיר אנגעצונדן א פלאקער, און דו צעבלאזט דעם פלאקער, צעבלאזט. טא קום מיט מיר אין טייך ארײן. איכ׳ שפּילן אויפן פייפל, און דו האָ, דו וועסט זיין א טראס־טענע. איכ׳ ליגן בייַ די וואַרצלען דיינע. איכ׳ אט אזוי ארומנעמען דיינע וואַרצלען ווי אט אזוי דיינע פיס. און אז איך וועל זיין הונגעריק, וועל איך אט אזוי גריזשען דיינע וואַרצלען. אז איכ׳ זיין דאַרשטיק, וועל איך אט אזוי טרינקען פון דיינע וואַרצלען... כאַ־כאַ־כאַ, איצטער איז גוט.

איינגעקלאמערט אין אירע פיס אויף דער ערד ליגנדיק.

ריטעלע

הויבט זיך הוי א טראסטענע, די הענט ציענדיק צום ליכט.

וואלף

אבער דיינע וואַרצלען זענען אזוי שטארק. א ווינט בלאזט אויבן און שטארקט דיינע וואַרצלען.

ריטעלע

איך בין שוין גרויס, בין געווען א דינינקע, אמאל געווען. האסט נאר אנגעריט מיט דיין האנט, בין איך אויסגעוואקסן. איך וואקס נאך, יא, איך וואקס נאך.

וואָלף

זוכט אויף אירע פינגער

איצט וועל איך דאָס פינגערל פון דיינע הענט אַראָפרייסן. וועל עס צוריק צונעמען. וועל אַראָפרייסן. האָ, ניין, איך וועל עס נישט טון. דיינע פינגער שמעקן מיט קאַרשן־בלעטער, דיינע פינגער זענען ווי ינגע וואָרצלען פון אַ ינגער בערעזע. דיינע פינגער... פיר אַזוי איבער מיין פנים. איבער מיינע אויגן. איך פאַרמאַך די אויגן, זע איך דורך די ברעמען, אָט זע איך דיך, ריטעלע. דאָס ביסטו דאָך. איצטער וויס איך גוט, איך האָב דיך געזוכט אין יעדן בוים, האָב דעמבעס אויסגעהאַקט און דיך געזוכט, אין יעדער סאָסנע, אין יעדער בערעזע, און דו ביסט גאָר אַ דינענקע טראָסטענע געווען. כאַ־כאַ־כאַ. איך זע דיך מיט פאַרמאַכטע אויגן. ניין, איך וויל נישט אין וואַסער אַריין. דו קום בעסער מיט מיר אויף אַ גע־דיכטן בוים אַרויף. אָט וועל איך אַרויפקלעטערן אויף אָט דעם בוים, און דו גיב מיר דיין האַנט וועל איך דיר אַרויפנעמען.

ריטעלע

דערלאַנגט אים א האַנט, גרייט צו קריכן מיט אים אויף אן אלטן דעמב.

וואָלף

קום מיט מיר אין טיפן וואַלד אַריין, מיר'ן אַרויף אויף אַן אַלטער סאָסנע מיט גראָבע צווייגן, קום מיט מיר...

ריטעלע

קום בעסער אַהין צום טייך אַרויס. איך האָב מורא מיט דיר אין וואַלד.

וואָלף

איצטער וועל איך דיך פירן וווהין איך וויל. איכ'ל דיך מיט געוואַלד אין וואַלד אַוועקפירן.

ריטעלע

הערסט, וואָלף, אַ קינד וויינט, מיין קינד, וויינט.

וואָלף

מיין קינד איז מיט רבקהן. מיט דיר האָב איך נישט געהאַט קיין קינד.

ריטעלע

דערמאָן זיך, וואָלף. איך בין געווען מיט דיר אונטער דער חופה. געדענק וואָס נאָך דער חופה איז געווען.

וואָלף

באַלד וועט אַהער קומען רבקה מיטן קינד אויפן האַנט, וועסטו אַליין זען.

ריטעלע

מיין קינד, וואָלף. זי האָט געטראָגן מיין קינד. דאָס קינד זויגט מיין מילך. איך האָב געהאַט אַזוינע ווייען! איצטער וויינט עס. וואָס, דו ווילסט טון שלעכטס דער מאַמען.

וואָלף

שרייט

רבקה! רבקה! קום אַהער! אָט־אָ דאָ בין איך, קום מיט מיין קינד, קום אַהער!

ריטעלע

ליגט אויף דער ערד ביי זיינע פיס, האַלט זיי אַרומגענומען, לאָזט אים נישט גיין.

וואָלף

בלייבט ליגן מיד.

ריטעלע

בייגט זיך אַריבער אים און נעמט אַרום מיט ביידע אָרעמס זיין האַלד און זויגט זיך איין אין אים. פלוצלינג שרייט זי אויס פאַר שרעק, וויל לויפן צום טייך און דערשפירט דאָרט אַ געפאַר, לויפט צום וואַלד און פאַרשווינדט צווישן די ביימער.

נסתר

קומט אַרויס פון דער אַנדערער טייל וואַלד מיט אַזאַ שטרענגן אויס זען, קוקט לאַנג צו וואָלפן, וואָס ליגט אויף דער ערד צונויפגעדרייט,

וואָלף

שפירט זיין בליק, זעצט זיך אויף.

נ ס ת ר

אַרײַנגעפאַלן. אין נעץ אַרײַנגעפאַלן. ווי אַ פיש אַרײַנגעפאַלן. ווי רופט מען דיך?

ו ו א ל ף

וואָלף.

נ ס ת ר

וואָלף... אַ ייִד, נישט קיין וואָלף.

ו ו א ל ף

שמייס אויף.

נ ס ת ר

נו, פייף אויף דיין פייפעלע, וועל איך הערן.

ו ו א ל ף

איך טאָר נישט פייפן. איצטער טאָר איך נישט.

נ ס ת ר

מעגסט. איך וועל הערן, וואָס וועט מיר זאָגן דיין פייפל.

ו ו א ל ף

איך קען נישט.

נ ס ת ר

שטרענג

קענסט. דערנער גענוג וואַקסן דאָ, פאַר זיי פייפסטו, הא? אַ פייפל, אַז ס׳איז שטום איז נאָך ערגער. האָסט אַ ווייב, האָסט אַ קינד, און פון וואָלף — אַ פיש געוואָרן. אַ פיש צאַפּלט זיך אין נעץ.

ו ו א ל ף

מיין קינד איז קראַנק. איך קען נישט גיין אַהיים.

נ ס ת ר

און וואָס נאָך? און וואָס ווייטער? ווי רופט מען דיין טאַטן?

ו ו א ל ף

הא?

נסתר

זיין נאָמען, ווי איז זיין נאָמען?

וואָלף

אריה דער שומר.

נסתר

יאָ, אריה דער שומר.

וואָלף

זי האָט מיך פאַרפירט. אָט דאָרט, יענע טראָסטענע, אָט יענע אָט דאָרטן, זי מקדש געווען מיט אַן אמת פינגערל. איך זוך און זוך און קען דאָס פינגערל נישט געפינען.

נסתר

וואָלף איז דיין נאָמען. אריה איז דיין טאַטנס נאָמען. האַ, קענסט נישט פייפן מער? קענסט נישט. איצטער ווייס איך...

פאַרשווינדט אין געאייל אין וואַלד.

וואָלף

קוקט אים אַ צייט נאָך, וויל, זעט אויס, גיין מיטן שטעג אין וואַלד— אַהיים צו, און קען זיך פון אייגענעם קרייז נישט אַרויסקלייבן. נעמט דאָס פייפל, שפּאַרט זיך אָן אין בוים, און וויל עפּעס אויספייפן, צע־וויינט זיך מיט אַ רויען געוויין.

ריטעלע

דערנענטערט זיך שטיל און מיט אַ שטריק פון לאַנגע גראָז בינדט זי אים צו צום בוים. ער שפּירט עס נישט. ווען ער הייבט אָן ווידע׳ צו שפּילן, קומט זי אַרויס אים אַנטקעגן און ווינקט צו אים

וואָלף, וואָלף, קום צו מיר. אָט בין איך.

וואָלף

קוקט צו איר און ענטפערט נישט.

ריטעלע

קום צו מיר אַנטקעגן, איך בין אַזאַ פרישע געקומען צו דיר. ביסט אַזוי בלייך. פאַרוואָס ביסטו אַזוי בלייך? אוי, דו קענסט נישט גיין!

וואָלף

געבונדן.

ריטעלע

ריים איבער!

וואָלף

שוין בלוט אויפן לייב. קען נישט איבערריסן.

ריטעלע

ווער האָט עס געטון? אוי, אפשר האָב איך עס געטון?

וואָלף

בינד אָפּ.

ריטעלע

איך ווייס נישט ווי אַזוי. איך ווייס נישט ווי אַזוי מען בינדט אָפּ. איך האָב טאַקע צוגעבונדן, און איצט ווייס איך נישט ווי אָפּצובינדן.

וואָלף

ריים איבער.

ריטעלע

באַמיט זיך אָנצובינדן, קען נישט.

וואָלף

גיי צו מיר אין שטוב, זאָל רבקה קומען מיט אַ האַק.

ריטעלע

איך ווייס איצט נישט דעם וועג.

וואָלף

האָסט פאַרבונדן, און ווייסט נישט ווי אויפצובינדן?

ריטעלע

איך ווייס נישט ווי אַזוי, וואָלף. אפשר האָב איך פאַרבונדן און אפשר נישט. קוש זיין שטערן אוי, דיין שטערן איז אַזוי הייס לויפט צום טייך, ריסט זיך גרינצ בלעטער, טונקט זיי אין וואַסער און לייגט צו זיין קאָפּ.

וואָלף

אַזוי איז מיר קיל. גיס וואַסער אויף מיין קאָפּ.

ריטעלע

בייגט איין א גרויס בלאט, שעפט וואסער און גיסט אויף זיין קאָפּ.

וואָלף

איצט האָב איך ווידער כוח. איצט וועל איך איבעררייסן די שטריק.

ער באפרייט זיך און לאָזט זיך צו ריטעלען.

ריטעלע

אנטלויפט און באהאלט זיך הינטער א בוים. שעלמיש, לאָזט זיך נישט כאפן.

וואָלף

קום צו מיר.

ריטעלע

איך בין געווען אַ יינגע טראָסטענע, אַ הונגעריקע טראָסטענע, האָסטו מיך געמאַכט שטאַרק, האָסטו מיך געמאַכט זאַט. כאַפּ מיך! איצטער בין איך צייטיק. כאַפּ מיך, וואָלף, וואָלף, וואָלף!

לויפט פון בוים צו בוים, רייצט זיך מיט אים.

וואָלף

קוקט איר נאָך א צייט ווי צו א חלום, וואָס שוועבט פאר אים. שווייגנדיק וואַרפט ער פון זיך אַראָפּ זיין אויבער־בגד, גייט צום ברעג, קלייבט אויס דעם אייגענעם אָרט, ווו דער נסתר פייניקט זיך דעקט אָפּ זיין פלייצע, לייגט זיך אויף די שטיינדלעך, קייקלט זיך און פייניקט זיך.

ריטעלע

וואָס טוסטו, וואָלף? וואָלף! מיין וואָלף, דו צערייסט דיין הויט! וואָלף!

פאַרדעקט מיט די הענט דאָס פנים פאַר שרעק און אנטלויפט אין דעם ווינקל, ווו דער טייך פאַראייניקט זיך מיטן וואַלד.

וואָלף

בלייבט זיצן אויף דער ערד, בלוט־צייכנס אויף זיין פלייצע.

רבקה

קומט אָן א בלאַסע, א צעבראַכענע, פאַלט צו צו אים

וואָלף, מיין טייערער וואָלף, וואָס איז געוואָרן מיט דיר?

וואָלף

העלף מיר, ריטעלע, העלף מיר.

רבקה

דו דערקענסט מיך נישט, איך וועל אפשר אויסגיין. בלויט אויף דיין לייב. ווער האָט עס דיך צעבלוטיקט? ווער האָט געמאַכט פון דיר אַזוי־אָ?

טונקט איין אין וואַסער א גרינעם בלאַט און וואַשט אָפּ דאָס בלויט פון זיין לייב, דבקה אים צו, קוישט אים מוטערלעך.

וואָלף

רבקה, איך דערקען דיך. און איך קען נישט גיין צו דיר. איך וויס נישט ווי אַזוי מען גייט צו דיר.

רבקה

שוין אַזוי פיל מאָל בין איך דאָ היינט געווען. האָב רחמנות איף מיר. קום אַוועק פון דאַנען. קום אַהיים. דאָס קינד איז קראַנק און גאָט וויסט צי ס׳וועט איבערלעבן. איך אַליין וועל אפשר אויך נישט איבערטראָגן אַזוינע צרות.

וואָלף

לייג מיר גרינע בלעטער צום קאָפּ. מיין קאָפּ איז פול מיט פלאַמען.

רבקה

לייגט אים נאָס בלעטער צום קאָפּ.

וואָלף

איך האָב אַ קינד, רבקהלע?

רבקה

יאָ, זעקס טעג איז דאָס אַלט. מיט אַלע כּוחות בין איך אַראָפּ אויף דער ערד. קוים וואָס איך שלעפּ זיך אַרום און דו קומסט נישט אַהיים. וועסט נאָך פון הונגער שטאַרבן. זע, דאָ האָב איך דיר געבראַכט עפּעס צו עסן. האָב פּאַר דיר אָפּגעקאָכט, עס איז אַזוי געשמאַק, וועסט פאַרזוכן, וואָלף.

ביגדט אויף א פּעקעלע, באַקומט א טעפּעלע און ברויט.

וואָלף

קוקט צו דעם גלייך וי ער האָט פּאַרגעסן וי מען עסט.

רבקה

קום מיט מיר אַהיים. דיין רבקה בעט דיך. געדענקסט וואָס דו האָסט מיר צוגעזאָגט פּאַר דער חתונה?

וואָלף

ברעכט אויס מיט א וויץ געלעכטער.

רבקה

דערשרעקט זיך, שטייט אויף.

וואָלף

כאַ־כאַ־כאַ. נישט מיט דיר האָב איך חתונה געהאַט. מיטן רוח האָב איך חתונה געהאַט. מיט אים בין איך געשטאַנען אונטער דער חופּה. מיט אים האָב איך גאַנצע טעג געהולעיט. ער האָט מיך צוגעבונדן צו אַ בוים. כאַ־כאַ־כאַ. קוק אויף די טראָס־טענעס. טרעף אין וואָס פּאַר אַ טראָסטענע זיצט דער רוח וואָס זויגט, זויגט מיין בלוט. כאַ־כאַ־כאַ. נישט מיט דיר. קענסט נישט אַזוי אויסזויגן מיין בלוט. נאַ, זויג! ריטעלע, קום אַרויס! ריטעלע קום אַרויס, דאָ איז רבקהלע!

רבקה

ציטערט פּאַר שרעק

וואָלף, דאָס קינד וועט אויסגיין.

וואָלף

קום אַרויס, ריטעלע! ריטעלע!

ריטעלע

איר קול צווישן די טראָסטענעס

איך קען שוין מער נישט. בין שוין געבונדן!

וואָלף

קום צו מיר, קום צו מיר, איצט בין איך ווי אַ דעמב שטאַרק, קום צו מיר!

רבקה

מיט וועמען רעדסטו עס?

וואָלף

כאַ־כאַ־כאַ. דו הערסט נישט? שריי העכער, ריטעלע! רבקה זאָל הערן מיט וועמען וואָלף הוליצט.

ריטעלע

איך קען שוין נישט מער, אוי, מען בינדט ריטעלען.

רבקה

אַנטלויפט אין הויף שרעק.

וואָלף

ריטעלע, איך וואַרט אויף דיר!

ריטעלע

איך וויר אויף שטענדיק געבונדן. מיינע פיס שוין געבונדן.

וואָלף

רייס אַרויס דיינע פיס? קום אַרויס! קום, שטעל זיך אויף מיינע הענט. איך האָב מיינע הענט אָנגעשטעלט. קום, איך וועל מיט דיר לויפן איבערן גאַנצן וואַלד. איך וויס פרעמדע וועלדער, ווי אַזוי דער ווינט איז אַהין, קום אַרויס!

ריטעלע

מיינע פיס זענען שוין אײַנגעוואָרצלט אין דער ערד.

וואָלף

שטרעק אויס דיינע הענט, כ׳וועל דיך אַרויסרייסן.

ריטעלע

איצטער בינדט מען שוין מיינע הענט. איך קען שוין מער נישט שטרעקן זיי צו דיר. איך קען שוין מער נישט.

וואָלף

ריטעלע! שטעל אַרויס דיין קאָפּ, איך ווילּ דיך נאָך זען כאָטש איינמאָל. שטעל אַרויס דיין קאָפּ, וועל איך קומען צו דיר.

ריטעלע

איצט וויקלט מען איין מיין בוך.

וואָלף

נייג זיך, וויג זיך, וועל איך זען וווּ דוּ ביסט.

ריטעלע

איצט וויקלען זיך אַרום גראָזן אַרום מיין בריסט. קען זיי מער שוין נישט אָנרירן. איצט וויקלט מען אַרום מיין האַלז. קען שוין באַלד דעם קאָפּ נישט רירן.

וואָלף

שריי הויך! שריי הויך, וועסטוּ זיך אַרויסרייסן.

ריטעלע

איצטער מאַכט מען מיר צוּ מיין מויל. קען שוין נישט רעדן מער באַלד!

וואָלף

ריטעלע! ריטעלע!

ריטעלע

שוין מיט א פּאַרשטיקטע שטימע

וואָלף! וואָלף! וואָלף!

שטיל.

וואָלף

קוקט פּאַרבּליפּט צום טיר, צו די טראָסטענעס. אביגדור און נחמן קומען.

נחמן

וואָס שטייסטוּ אַזוי, וואָלף, כאַפּסט פייגל?

וואָלף

הא, ווער ביסטוּ? וואָס גייסטוּ דורכן וואַלד?!

נחמן

הערסט, אביגדור?

וואָלף

דאָ איז נישט אייער וועג.

אביגדור

א שיינער ייד, און ער האָט עס נאָך חתונה געהאַט.

נחמן

בחורווייז ביסטו מער ייד געווען.

וואָלף

כ׳וועל דיך אַריינוואַרפן אין וואַסער אַריין.

אביגדור

מען האָט פאַר דיר קיין מורא נישט.

וואָלף

אין טייך אַריין! איך בין דער שומר, איך זאָג, אַז דאָ איז נישטאָ קיין וועג פאַר אייך. אין טייך אַריין!

פרעסט זיי צום טייך.

נחמן

וואָס לאָזטו זיך, אביגדור? ס׳ליגט דאָך אים שוין דער טויט אויפן נאָז. נעם נאָר דעם נעוועט. ווי אַ טריפהנעם פיש וועל איך אים באַלד אין נעוועט אַריינכאַפּן און צעטרעטן מיט די פיס.

ער רייסט זיך אַרויס, כאַפּט דעם נעוועט און וואַרפט אים פונאַנדער.

אביגדור

כאַפּט פאַרן אַנדערן ברעג נעוועט און פלינק רינגלען זיי אים אַרום און ער פאַלט אַריין אין נעץ. וויל זיך באַפרייען און פאַרפלאָנטערט זיך נאָך מער. ער זעט אויס ווי אַ ווילדע חיה אין נעץ.

נחמן

אָט אַזוי וועט מען דיך בינדן, זיי נישט קיין ערל.

אביגדור

מען וועט דיך ברענגען צו שלעפן צום רב, מען וועט דיך אין חרם אַריינוואַרפן, מען וועט דיך מלקות שלאָגן.

נחמן

אויף אַ קייט וועט מען אַזאַ יידן אַנידערשטעלן.

אביגדור

אין קונע, און אַלע וועלן שפייען אויף אים.

א פרויען־געזאַנג אין וואַלד.

נחמן

עמעצער גייט. לאָז אים אַרויס, דעם פרא־אדם.

אביגדור

אָט האָסטו דיר גבורה. געבליבן ליגן ווי אַ געשאָכטענער אָקס.

דאָס געזאַנג דערנענטערט זיך.

וואָלף

מיט א ווילדער גבורה טוט זיך א ריס און רייסט זיך ארויס. אביגדור און נחמן אַנטלויפן. דאָבע און פעשע קומען מיט געזאַנג ארויס פון וואַלד, בלייבן שטיל ווען זיי שלאָגן זיך אָן אויף וואָלפן. דערשרעקן זיך.

דאָבע

דערנענטערט זיך די ערשטע צו אים

וואָלף, וואָס מאַכסטו? געדענקסטו מיך נאָך?

וואָלף

וואָס קומט איר אַהער, איינער נאָכן אַנדערן?!

פעשע

וואָלף, דו ביסט געוואָרן אַ שלעכטער.

וואָלף

וואָס קומט איר אַהער צו?

דאָבע

איך האָב דיך געוואָלט זען.

פּעשע

אַז דוּ האָסט חתונה געהאַט, טאָר מען דיך שוין נישט זען?

וואָלף

וואָס ווילט איר דאָ?!

פּעשע

רבקה האָט געבעטן, אַז דוּ זאָלסט קומען אַהיים. דאָס קינד איז קראַנק. וועט נאָך אפשר היינט שטאַרבן.

דאָבע

יאָ, טאַקע, אמת, רבקה האָט געבעטן.

פּעשע

קום, וואָלף, אין וואַלד אַריין.

דאָבע

וואָלף, וואָלף, ווילסט אַפילוּ גאָרנישט אַ קוק געבן אויף מיר.

פּעשע

אוי, זע זיין פּלייצע צעבלוטיקט.

דאָבע

ווער האָט דיך צעבלוטיקט? טוּ אָן דיין קאַפּטאַן.

וואָלף

קוקט זיי אָן שארף

דוּ ביסט אויך ריטעלע? קענסט אויך זויגן מיין בלוט? יאָ, דוּ געדענקסט? וועל צעבלוטיקן מיין לייב, וועסטוּ אויך גיין אין וואַסער. דוּ, פּעשע, האָסט אויך געזויגן מיין בלוט. אונטער יענעם דעמב האָסטוּ זיך פאַרשטעלט. ביסט ריטעלע, איך ווייס. איך וועל זיך פיניקן אוּן דוּ ווער גאָרנישט, ווער גאָרנישט.

לייגט זיך תידער אויף דער ערד אוּן פיניקט זיך.

דאָבע

איך האָב מורא, ער איז אפשר גאָר משוגע!

פעשע

אַ מורא צו זיין דאָ. לאָמיר אַנטלויפן.

פאַרשווינדן אין וואַלד אין איין געלויף.

וואָלף

בלייבט אָן כוח ליגן אויסגעצויגן אויף די שטיינער, כליפּעט פון אַ שאַרפן געוויין, וואָס זעצט אים אין האַלז אַריין און אין די אויגן. דער נסתר קומט אָן, הינטער אים אריה און פונדערווייטנס צווישן די ביימער אביגדור און נחמן.

נסתר

אָט דאָס איז רעכט, אויף דעם האָב איך געוואַרט, צו דעם האָב איך געגאַרט, אַליין האָט עס באַדאַרפט אַרויסקוועלן.

אריה

דערנענטערט זיך אַ פּאָר טריט. אביגדור און נחמן ציען זיך אויף די שפּיץ פינגער פון ווייטן צו זען וואָס דאָ טוט זיך.

נסתר

נו שוין, גענוג שוין! רעכט שוין, גענוג, שטיי אויף!

וואָלף

זעצט זיך אויף, קוקט מיט אונטערטעניקייט צום נסתר.

נסתר

שטיי אויף, מיין קינד, גענוג דיר, רעכט וועט זיין.

וואָלף

שטייט פּאַמעלעך אויף.

נסתר

פאַרדעק דיין לייב. דאָס באַווייזט מען נישט פאַר דער וועלט. מיטן האַרצן באַדאַרף מען עס פילן, אָבער קיין פרעמד אויג באַדאַרף עס נישט זען. האָסט פאַרדינט איך זאָל זיך מתקרב זיין צו דיר.

וואָלף

ציט אויף זיך אַרויף זיין מלבוש.

נ ס ת ר

גוּ, איז גוט. אַלץ ווייס איך, פּריער געווסט.

א ר י ה

צית זיך צו הערן פון וויסן דעם שמועס. וואָגט נישט צוצוגיין נאָענט. אזוי אויך די פישער.

נ ס ת ר

אויף דער דודקע קענסטו פייפן?

ו ו אָ ל ף

קען נישט. האָב נישט קיין כּוח. פאַרגעסן.

נ ס ת ר

פאַרגעסן? נישט באַדאַרפט אינגאַנצן פאַרגעסן. וווּ איז זי, די דודקע דיינע? האַ, אָט ליגט זי. נאַ, נעם דיר זי. נאַ, פייף!

ו ו אָ ל ף

איך קען נישט.

נ ס ת ר

ווי הייסט דו קענסט נישט? געקענט, געקענט.

ו ו אָ ל ף

באַטראַכט דאָס פייפל גלייך ווי צום ערשטן מאָל וואָלט ער עס געהאַלטן אין האַנט.

נ ס ת ר

געשפילט, גאַנצע טעג געשפילט. אויף הפקר געשפילט, אזוי. אַ ייד טאָר נישט שפילן גלאַט אזוי, אויף הפקר, אוּן אַ מחשבה געווען אַ טריפה.

ו ו אָ ל ף

כּיפּעט.

נ ס ת ר

רעדט קאַלט אוּן שנידנדיק

האַ-האַ, ס׳פיניקט דיך. אָט אזוי פיניקט עס. אוּן דאַוונען —

נישט געדאַוונט. אוּן קיין ברכה נישט געמאַכט. נישט קיין המוציא, נישט קיין שהכּל. נאָר געפייפט. כ׳האָב געהערט, די ביימער זיך געוויגט. זיך געקאָרטשעט.

אריה

דערנענטערט זיך אַ צוּנויפגעדרייטער אוּן דערשלאָגענער

מיין זוּן, יאָ, אַ ייד, אַ כשרער ייד. אָט דאָס איז ער.

נסתר

מען ווייסט, אַז ער איז אַ ייד. מאַך אַ ברכה, זיי טועם. איצטער ווייס איך אַלצדינג. כ׳האָב פאַרשטאַנען וואָס דוּ האָסט מיר דערציילט. יאָ, זאב ברב אריה. וועסט געפינען דאָס אָרט, ווּ דוּ האָסט דעם טבעת אָנגעטוּן. פאַראַן נאָך יידן.

צוּ די פישער, וואָס שטייען פוּן ווייטן

זאָל מען נענטער צוּגיין, זיין עדות.

אביגדור אוּן נחמן דערנענטערן זיך

ער האָט מקדש געווען מיט אַ טבעת־קידושין — נישט צוּדער־מאָנען. אָט איז דער ספר־כריתות. טראָג אים אַוועק. גיב איבער פאַר עדות אַ גט.

וואָלף

נעמט פוּן נסתר.

נסתר

גיי דיר אין וואַסער אַריין, אַזוי טיף ווי דוּ ביסט שוין אַמאָל געגאַנגען. ביזן גאַרטל — איז ביזן גאַרטל, ביזן האַלז — איז ביזן האַלז. גיי, גיב איבער דעם גט, איך בין גוזר!

וואָלף

דערנענטערט זיך צוּם ברעג.

נסתר

גיי, איך בין גוזר!

וואָלף

גייט אין וואַסער אַלץ טיפער אוּן טיפער, ווערט ביזן האַלז פאַרשטעלט צווישן די טראָסטענעם [illegible] נעוויין דערהערט זיך אוּן אַ

שלוכצן. באַלד שטיל. ער לאָזט זיך אין אוממאַכט אַרעָפּ צווישן די טראָסטענעס.

אריה

לויפט צום ברעג אין איינע שרעק. רופט

וואָלף! וואָלף, מיין זון!

נסתר

ער איז צו ווייט פאַרגאַנגען...

נחמן

האַ, ברוך דין האמת...

אביגדור

האַ, ברוך דין האמת.

נסתר

צו ווייט פאַרגאַנגען.

פאַרשווינדט אין דער זייט פון וואַלד.

אריה

צעוויינט זיך אויפן הויכן קול.